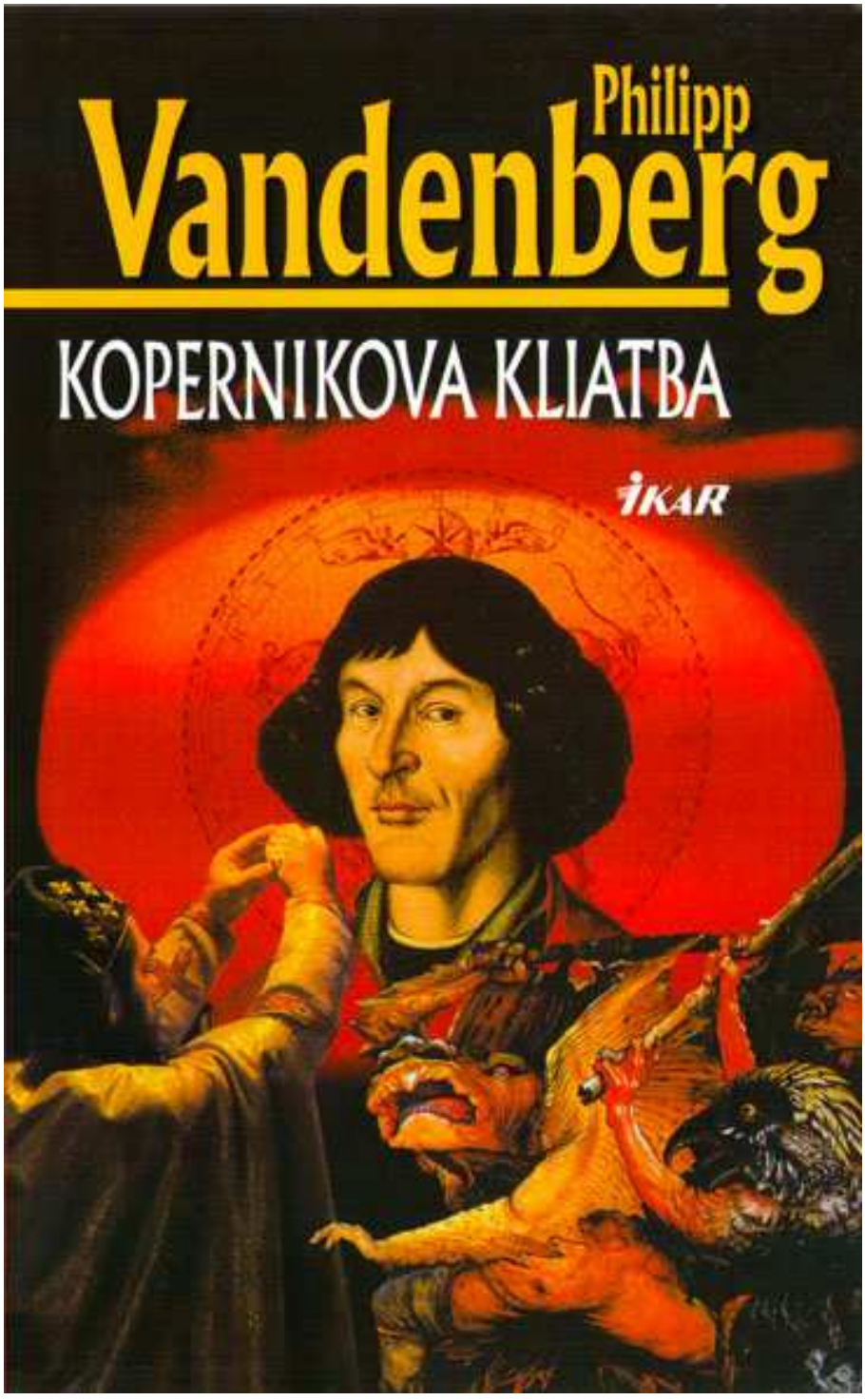
Philipp

Vandenberg

KOPERNIKOVA KLIATBA

IKAR

Philipp

Vandenberg

KOPERNIKOVA KLIATBA

IKAR

Philipp Vandenberg
DER FLUCH DES KOPERNIKUS

Copyright © 1996 by Verlagsgruppe Lübbe GmbH & Co. KG,
Bergisch Gladbach
Translation © 2001 by Adam Bžoch
Jacket design © 2001 by Michal Houba
Slovak edition © 2001 by Ikar

ISBN 80-551-0078-0

ÚVODNÁ POZNÁMKA

Roku 1582 bol starý juliánsky kalendár nahradený novým, kresťanským letopočtom, ktorý je platný dodnes. Základom nového kalendára pomenovaného podľa pápeža Gregora XIII. boli výskumy a výpočty talianskeho astronóma Luigiho Lilia a nemeckého jezuitu Christopha Clavia. Pri reforme kalendára došlo k zvláštnemu úkazu: Po 4. októbri nasledoval 15. október 1582. Z pamäti ľudstva bolo teda vyčiarknutých desať dní. Nasledujúci román opisuje, ako mohlo dôjsť k vymazaniu týchto desiatich dní. Dej má teda skutočné pozadie, zatiaľ čo súhra medzi vymyslenými a historickými postavami bola autorovým zámerom.

VÁBENIE A HRIECH

Roku pána 1554, 1484 rokov od zničenia Jeruzalema, 224 rokov po vynájdení pušného prachu, 110 rokov po zavedení kníhtlače, 62 rokov od objavenia Nového sveta a 37 rokov po reformácii neblahého wittenberského doktora teológie, v tomto celkom bezvýznamnom roku umrel na Turíce rovnako bezvýznamný hrobár Adam Friedrich Hamann. Umrel neočakávane, pri výkone svojho povolania, objímajúc rukami lopatu, ako keby to bol drahocenný majetok.

Akoby tušil, že čerstvo vykopaný hrob sa riadením osudu stane jeho vlastným miestom večného odpočinku, vykopal Hamann z nevysvetliteľných príčin nezvyčajne dlhú jamu, ktorá by nebola vonkoncom primeraná pre vdovu po garbiarovi, pre ktorú bola pôvodne určená. Hamann bol veľký muž, statný ako býk, a počas svojho života prevyšoval väčšinu ľudí viac než o hlavu. Jeho fyzická sila udierala do očí tým väčšmi, že od svojich mladých liet, keď ho vyrážky pripravili o vlasy, nosieval červenú čiapku, ktorá však tento nedostatok ešte zvýrazňovala, namiesto aby ho zakrývala.

Vraj ho trafil šľak, povrávalo sa; no práčky pri rieke vedeli ako vždy všetko lepšie než ostatní a tvrdili, že „lysému Adamovi“ - tak totiž Hamanna všeobecne prezývali - puklo srdce, pretože deň po počatí Panny Márie musel vykopať hrob pre Augustu, svoju vlastnú ženu, ktorá ochorela na kiahne a o pár dní nato umrela.

Sotva Augustu, zbožnú ženu, pochovali, spísal lysý Adam záveť. Ani nie tak preto, aby si jeho dve deti mohli rozdeliť jeho skromný majetok, ako skôr kvôli istým zvláštnym okolnostiam. Jeho povolanie a s ním spojené kopanie v posvätnej zemi v ňom upevnili presvedčenie, že neraz pochovajú ľudí, ktorí sú mŕtvi len zdanlivo. Hamann nachádzal zvyšky týchto úbožiakov zatínajúcich

nechty do vrchnákov na rakvách; iní ležali na boku namiesto na chrbte.

Zo strachu, že by sa mu mohlo prihodiť niečo podobné, napísal lysý Adam vo svojej záveti, aby na jeho rakvu pripevnili železnú rúru dlhú deväť lakťov, aby sa v prípade, že by ho pochovali zaživa, mohol ohlásiť volaním.

Zvláštne želanie lysého Adama sa u nižšieho duchovenstva pri kostole Svätého Michala, na ktorého cintoríne pochoval bezpočet pozostatkov úbohých duší, nestretlo s pochopením, a zamietli ho. Mŕtve telo Adama Friedricha Hamanna by bolo pochované tak ako tisíce iných tiel pred ním, keby sa o prostom želaní tohto zbožného hrobára nedozvedel koadjútor Jeho Eminencie na chrámovom vŕšku, o ktorom sa povrávalo, že ho vraj majú vyhlásiť za svätého: po prvé, lebo sa každý rok od popolcovej stredy až po veľkonočnú nedeľu postil a pil len vodu, tak ako kedysi Pán na púšti; po druhé, lebo vedel celý pentateuch a všetky štyri evanjeliá spamäti; vďaka tejto schopnosti ani vo svojom vysokom úrade v chráme nepoužíval misál. Slovo z jeho úst malo takú váhu ako odpustok, ktorý si mohol človek kúpiť na schodoch kolínskej katedrály.

Tento múdry a svätý muž vyslovil s kazateľskou vážnosťou názor, že ani božský, ani cirkevný zákon nepredpisuje, akým spôsobom sa majú odovzdať smrteľné pozostatky kresťana posvätenej zemi - či má byť pochovaný vo vodorovnej alebo v zvislej polohe; ba kresťanské učenie nepredpisuje ani to, čo má mať nebožtík oblečené. Preto možno Hamannovi, ktorý prežil celý svoj život vo viere a spravodlivosti a lopatou preukazoval blížnym kresťanskú lásku, splniť jeho posledné želanie; a nielen to: On i všetky kresťanské katolícke duše Západu by si mali položiť otázku, či nie je tento spôsob pochovávania dokonca primeranejší. Pretože - tak sa spýtal svätý muž - akou cestou sa má vydať duša v prípade zdanlivej smrti? K Bohu prísť nemôže, pretože to by musel byť človek naozaj mŕtvy. No ani v tele nemôže zostať, lebo v tom

prípade by telo nemohlo zostať úplne bez života. O, aké útrapy duše!

Po tejto teologickej dišpute pochovali Adama Friedricha Hamanna aj s rúrou, ktorá vyčnievala z rakve ponad navŕšený hrob ako komín na rybárskych chalupách pri rieke. Leberechtovi a Sophii, obom Hamannovým deťom, poskytoval príležitosť, aby každé ráno navštevovali strmý cintorín a pokľačiačky pri rúre načúvali, alebo pritláčali na úzku rúru ústa a šepkali do nej dôverné slová.

Leberecht, štrnásťročný vyhúknutý chlapec, sa úplne podobal na otca, s výnimkou vlasov, ktoré mu v dlhých prameňoch padali na plecia. Sophie, staršia od neho o dva roky, sa neponášala ani na matku, ani na otca. No to len slúžilo jej kráse.

Po dvoch týždňoch sa Leberecht a Sophie rozhodli, že prestanú denne chodiť na Cintorín svätého Michala, no predtým sa naposledy so svojím otcom pri hrobe rozlúčili. Keď sa vracali pred dom U žeriava, čakal ich tam akýsi namyslený, samoľúby človek. V pestrých šatách, v ktorých vyzeral ako potulný obchodník, a s veľkou zamatovou čiapkou na hlave sedel pri vchode na drevenej lavici a žmúril do matného zimného slnka.

Sophie ho ako staršia spoznala a tušila, že jeho príchod neveští nič dobré. Ten samoľúby fičúr bol Jakob Heinrich Schlüssel, krčmár zo Sandu, o ktorom rozprávala matka ako o človeku, s ktorým je príbuzná v piatom kolene - nikdy však nenaznačila nič viac.

S obavami, takmer bojazlivo chytila Sophie brata za ruku, keď im starec skrížil cestu: „Sám som si to nevybral; pri všetkých svätých, vedel by som si predstaviť aj niečo lepšie. Ale magistrát tak rozhodol. Som vaším tútorom.“

Sophie, ktorú kvôli nápadne bledej pokožke prezývali Fialka, pustila Leberechtovu ruku a začala si upravovať dlhé šaty, akoby chcela predviesť, že je poriadna; potom zdvihla zrak k Schlüsselovi a bojazlivo povedala: „Pri svätej panne Márii, nech je tak, ako má

byť!“ A smerom k Leberechtovi, ktorý tam stál ako soľný stĺp: „Povedz predsa, že je nám cťou. Či nie?“

Leberecht neprítomne prikývol. Padlo mu zaťažko, aby sa s touto situáciou vyrovnal. Tútor? Načo potrebovali tútora? On a Sophie mali dosť rokov na to, aby si pomohli sami.

Napokon odvetil: „Je nám cťou, pán tútor.“

No krčmárovi zo Sandu, ktorý poznal ľudí, neušlo, ako to Leberecht vyslovil, ako pri tom prižmúril oči a ako sa mu stiahlo hrdlo. Schlüssel si rukávom na kabáte utrel nos, nahlas si odkašlal a veľkým oblúkom si odpľul na ulicu, čo bolo dovolené len človeku, ktorý sa tešil veľkej vážnosti.

„Tým,“ povedal, a znelo to trochu rozpačito, „je povedané všetko. Očakávam vás u seba popoludní, aby sme si pohovorili o ostatných veciach. A oblečte si poriadnejšie šaty! Rozumeli ste?“

„Áno, pán tútor, rozumeli sme,“ odvetila Sophie, aby otupila ostrie trápnej situácie. „Áno, pán tútor.“

Fajnový pán Schlüssel sa zodvihol z lavice a vykročil smerom k radnici. Leberecht pozoroval rukávy svojho kabátca. Iste, bolo na ňom vidno, že ho nosil už jeho otec. Okraje rukávov boli vydraté, švy krehké a sotva by sa dali opraviť; no nechodil azda oblečený čisto, čistejšie, než mnohí ľudia jeho stavu?

Sophie, ktorá čítala svojmu bratovi myšlienky, zatiahla Leberechta do domu a tisla ho po úzkych drevených schodoch hore na prvé poschodie. Dve komôrky, každé s jedným oknom smerom do ulice a s debnením čiernym od sadzí, ktorého jednu polovicu zaberala murovaná pec - to bol domov ich detstva. Hluk žeriava z miesta, kde sa vykladali dlhé riečne člny a kde sa už skoro ráno prekrikovali trhovníčky, ktoré tam vynukovali svoj tovar, lomoz rozliehajúci sa v úzkych uličkách, olejnatý zápach pečených rýb, miešajúci sa s teplým smradom vnútorností ponúkaných na predaj, ostrý dym z kováčskej dielne na prízemí, zahaľujúci celý dom nevýraznou vrstvou sadzí, popoludňajší krik detí - s tým všetkým sa

spájali spomienky na ich radostné detstvo: Všetkému tomu by mal byť teraz koniec?

Malým okienkom váhavo dopadal dovnútra slnečný lúč, ktorý stačil práve na to, aby osvetlil podlhovastý stôl a drevené lavice na sedenie po oboch úzkych stranách. Leberecht klesol na svoju obľúbenú lavicu, ktorá mu prirástla k srdcu ako drahocenný majetok, spustil ruky na stôl a hlavu si ukryl do rukávov svojich šiat. Vzlykal. Až teraz si poriadne uvedomil, čo pre jeho ďalší život znamenala predčasná smrť jeho rodičov. Viac než svoju matku miloval otca. Obdivoval ho, pretože poznal odpoveď na každú otázku života; hoci nikdy nechodil do latinskej školy, mal vynikajúce vzdelanie.

Adam Friedrich Hamann, hrobár z Michelsbergu, si všetky znalosti osvojil sám; často navštevoval kláštornú knižnicu, častejšie než vážení páni frátri, ktorí si na rukávy svojich sután pripevňovali biele manžety, keď študovali slovo Pánovo alebo sa venovali vedám, zaspávajúc nad knihami. Hrobár, ktorý vedel čítať a písať a vyznal sa v zákonoch geometrie, tak ako ju učili Pythagoras a Euklides, bol mimoriadne nezvyčajný a podozrivý. Šírili sa o ňom rozličné reči a špekulácie, a podľa najnespravodlivejšieho názoru bol vraj vyskočeným jezuitom, ktorý sa od svätej matky cirkvi odvrátil preto, lebo sa zamiloval do istej ženy.

Hlavná príčina tohto ohovárania spočívala v tom, že Hamann čítal evanjeliá v latinčine, tak ako to robil pred Lutherom každý zbožný kresťan, ak sa chcel oboznámiť s božím slovom na vlastnú päsť. Keďže nemal dosť peňazí, ktoré boli potrebné na to, aby mohol poslať svoje deti do školy, a keďže dokázal prirodzene vysvetliť všetko, čo súviselo s vedami a vzdelanosťou, naučil otec svoje deti hravo čítať aj písať, ba vyučoval ich dokonca latinčinu a náboženstvo.

Okrem toho - alebo presnejšie: predovšetkým - sa Leberecht začal učiť u kamenára Carvacchiho. Zodpovedalo to jeho záľubám,

lebo mladého chlapca nič neoduševňovalo väčšmi než stĺpy a sochy z jemného pieskovca, ktoré dodávali chrámu umelecký výzor. Po tristo rokoch sa na pieskovci, ktorý mal od tvrdosti mramoru tak ďaleko ako malé mesto od pápežského Ríma, objavovali prvé znaky erózie, a Carvacchi viedol murársku dielňu, ktorá mala s dvoma tuctami tovarišov a meniacim sa počtom nádenníkov na starosti vylepšovacie práce.

Carvacchi, ktorého kvôli nevysloviteľnému menu, ale aj preto, lebo to zodpovedalo jeho fyziognómii, prezývali „Pampúch“, patril k tomu druhu ľudí, ktorými pohŕdali, a ktorých zároveň aj obdivovali. Pampúch pochádzal z Florencie. Po francúzsky vedel lepšie než arogantní páni chrámu, bol geniálnym majstrom, pokiaľ išlo o to, aby sa na niektorej zo sôch nahradila poškodená ruka, zvlnený prameň vlasov alebo obitý lem kamenného plášťa. Carvacchimu sa ľahko darilo vcítiť sa do techniky originálu, takže hoci boli na chráme sotva dve sochy, ktoré pochádzali od toho istého umelca, jeho reštauračné umenie nezanechalo po sebe ani najmenšiu stopu. Okrem toho si však rád vypil, chodieval za ľahkými ženami, rozhadzoval peniaze, zadlžoval sa a kupčil. Bol zádrapčivý ako staré práčky, nevyhýbal sa nijakej hádke, ba dokonca ho škriepky magicky priťahovali ako čerta hriech, najmä pokiaľ išlo o kňazov - jeho chlebodarcov.

Na Leberechta majstrova odvaha hlboko zapôsobila. Na vlastné oči videl, ako si Pampúch cestou k chrámu pred kazateľom doktorom Athanasiom Semlerom, ktorý vždy chodil opásaný purpurovou šerpou, odpľul, a kráčal ďalej svojou cestou. A to pred svätým mužom, ktorého keď stretli páni z magistrátu, pokľakli pred ním a bozkávali mu prsteň, zatiaľ čo ženy sa pri pohľade na neho trikrát prekrižovali!

Leberecht pocítil na vlasoch Sophiinu ruku a začul jej hlas: „Všetko bude dobré. Schlüssel je dobrý človek, ver mi!“

Chlapec si rukou pretrel tvár. Prikývol, hoci o jej slovách vôbec nebol presvedčený.

„Čo je to tútor?“ spýtal sa Leberecht a pozrel sa na Sophiu.

Pokrčila plecami, prstom nakreslila na dosku stola kríž a neisto odvetila: „Také niečo ako náhradný otec, ktorý na nás bude dávať pozor, zaplatí za teba majstrovi a bude bdieť nad mojou nevinnosťou.“

Leberecht sa pozrel von oknom a spýtal sa: „Ale prečo práve Schlüssel, krčmár zo Sandu?“

„Hostinský zo Sandu je zámožný muž, je spravodlivý a ľudia si ho vážia, a hoci by si mohol dovoliť viac detí ako ktokoľvek iný z mesta, má len jediného syna. Mali by sme byť Schlüsselovi povďační!“

Zatiaľ čo rozprávala, zo skrine, ktorá bola zapustená do vnútornej steny a bola obložená dreveným rámom, vyberala bielizeň. Jednotlivé kusy ukladala na seba do veľkého koša, aký nosievajú na chrbte trhovníčky, a napomenula brata, hodiac mu ľanové vrece: „Aj ty by si si mal zbaliť svoje šatstvo.“

Leberecht nevládal pohnúť ani brvou, keď si predstavil temnú budúcnosť, ktorá na neho číhala ako nebezpečná príšera. Bál sa, a jeho strach bol dokonca silnejší než smútok zo straty otca. Cítil sa bezbranný, padla na neho samota a bezradnosť, akú nepocítil ešte nikdy vo svojom živote. Ako vo sne zbieral šatstvo, pchal ho do vreca a potom chytil koženú rúčku drevenej debničky, ktorá obsahovala jeho kamenárske náradie, jeho jedinú pýchu a celý majetok. Bez toho, aby sa obzrel za miestnosťou, ktorá pre neho znamenala šťastné detstvo, vyšiel z temnej kutice, zbehol vychodenými schodmi a vykročil na ulicu. Sophie ho s košom na chrbte rozpačito nasledovala.

Kým kráčali kúsok proti prúdu rieky smerom k hornému mostu, ktorý viedol z chudobnej štvrte cez rieku k Sandu, a zatiaľ čo Leberecht šiel s pohľadom upretým k zemi ako mních pri modlitbe,

zišlo Sophii na um povzbudenie, aké často potreboval jej otec, keď si to vyžadovali nepriaznivé okolnosti. Sophie riekla: „Hore hlavu, chlapče, kde je tvoja hrdosť?“

Leberecht sa musel zasmiať, hoci sa mu oči ligotali od sĺz ako černice od rannej rosy. Bez tohto povzbudenia by bolo Leberechtovi ťažko zhodiť závoj, čo zahaľoval jeho myšlienky a pripomínal mu úbohosť jeho existencie. Prinútil sa k úsmevu, zakýval sestre a demonštratívne zdvihol hlavu.

Tak prišli so smiechom a žartujúc ku krčmárovi v Sande, k širokému hrazdenému domu s bielou omietkou a s brvnami natretými červenou farbou. Po oboch stranách špicatého vchodu, ktorého dvojkrídlová brána bola obitá železnými kosoštvorcami ako pancier križiaka, boli rady zamrežovaných okien s vitrážami.

Do veľkej, nepálenými tehlami dláždenej miestnosti, z ktorej viedli do rôznych miestností dvere so špicatým priečelím, sa vchádzalo tromi alebo štyrmi kamennými schodíkmi. Medzi dverami boli pri stenách rozmiestnené dlhé čierne lavice a staré sudy, ktoré slúžili ako stoly.

Hoci bolo ešte svetlo, hostinec bol už plný hlasného kriku pijanskej spoločnosti.

Leberecht ani Sophie nikdy predtým nevkročili do hostinca; no vďaka tučnému chlapcovi, ktorý obhrýzal vysušenú konskú klobásu a s chuťou vypľúval na zem kožku, obaja zabudli na rozpaky.

„Hamannove siroty!“ zvolal so samoľúbosťou, aká sa vôbec nehodila k jeho veku. „Boh nech nás ochraňuje pred zberbou a háveďou!“ a ledabolo sa prekrižoval konskou klobásou.

Leberecht zhodil na zem vrece so šatstvom a práve sa chystal, že sa na neho vrhne a svojou drevenou debničkou tučniaka udrie, keď sa odrazu z dverí na ľavej strane vynorila robustná postava starého Schlüssela a miestnosťou zahrmel jeho mocný hlas: „Christoph! Ticho! Zmizni!“

Tučný chlapec smutne zvesil hlavu, odvrátil sa a zmizol ako zbitý pes.

S úškľabkom, no so zamračeným obočím sa pred nimi hostinský vypäl. Oblečený mal dôstojný tmavočervený kabátec s nazberanými rukávmi. Ruky držal za chrbtom a na tučných nohách stál ako v pozore. V krátkych odstupoch sa dvíhal na špičkách, akoby chcel vyzerať ešte vyšší než v skutočnosti. Jeho pohľad neprezrádzal ani najmenšiu účasť; skôr pôsobil hrozivo.

„Martha!“ zvolal Schlüssel nahlas a bočnými schodmi zostúpila pekná červenovlasá žena. Jej hrdý výzor bol rovnako známy ako jej cnosť a dobrota. Dvakrát ročne - na oslavách Zjavenia Pána a svätej Marty - jedávala s chudobnými; vzbudzovala tým u všetkých vďačnosť a niektorí sa nazdávali, že je svätá, tak ako Alžbeta Durínska, ktorá počas hladomoru nasýtila deväťsto ľudí a po smrti svojho muža našla ochranu u svojho strýka, ktorý bol biskupom. Jakob Heinrich Schlüssel a jeho žena Martha nepochybne stelesňovali protiklady, ktoré sú také rozdielne ako voda a oheň, nebo a peklo, dobro a zlo. Pretože kým Martha Schlüsselová vyžarovala dobrotu, z krčmára zo Sandu vychádzalo len zlo.

Dalo sa len špekulovať nad tým, akým riadením osudu našli títo dvaja ľudia k sebe cestu; ale zrejme sa za tým skrýval zákon fyzikálnej vedy, podľa ktorého sa protiklady najviac priťahujú, zatiaľ čo súlad a harmónia sa odpudzujú ako dva rovnako nasmerované konce magnetov. Kým Marthu považovali ľudia za krásnu svätičku, krčmára zo Sandu nazývali namysleným, samoľúbym a naničhodným podliakom, pre ktorého bolo jeho hospodárstvo len príjemnou kratochvíľou. Obyčajne sa prevážal po krajine a naháňal obchody, riadiac sa pri tom heslom, že peniaze sa dajú zarobiť len peniazmi. Preto miloval hazardné hry, radosti pri stole a krásne pohlavie, a ľudia si šepkali, že si peknú a vznešenú Marthu vydržiava len preto, aby sa ňou krášlil ako klenotom. Svoje vášne - a to nebolo nijaké tajomstvo - si schladzoval u istej

pochybnej dámičky menom Ludowika, ktorá išla po ruke aj kniežaťu-biskupovi - zrejme z toho istého dôvodu.

Schlüssel sa pokúšal predstierať pred svojou ženou prívetivosť, čo však úplne stroskotalo, keď povedal: „To sú teda ony, siroty od Žeriavu!“

V jeho slovách zaznievalo toľko povýšenectva, že Leberecht by sa najradšej okamžite obrátil na opätku a ušiel. Od tohto okamihu mu bolo jasné, že tu nezostane. Bol mladý a mocný, a mal dosť rozumu; na to, aby prežil, predsa nepotreboval Schlüssela.

Na privítanie chytila žena Leberechta a Sophiu za ruky a stisla ich. Leberecht pocítil teplo, ktoré Martha vyžarovala.

„Matkou,“ povedala krčmárka, „vám byť nemôžem; ale budem sa o vás starať, akoby som bola vašou sestrou.“

„V poriadku!“ zamiešal sa medzi nich krčmár. „Hore pod strechou je zariadená kutica. Martha vám ju ukáže.“

Po strmých schodoch vystúpili celkom nahor. Pri holubníku, kde prespávala aj čeľaď, bola malá izbietka s vŕzgajúcou posteľou z nehobľovaného dreva a malé okno obrátené k chrámovému vŕšku. Široká pec, ktorá stála uprostred skromnej miestnosti, vyžarovala príjemné teplo.

Leberecht a Sophie sa na seba pozreli. Izba len pre nich dvoch! Ani u rodičov nemali svoju vlastnú izbu. Otec, matka a obe deti spávali v jednej posteli, štvorcovej debne s drevenou strieškou proti chladu, ktorý prichádzal zhora, a proti hmyzu padajúcemu v noci z povaly.

„Neboj sa, všetko bude dobré,“ povedala Sophie, keď krčmárka odišla.

Leberecht krútil hlavou, akoby nie celkom veril Sophiiným slovám. Potom sestre odpovedal: „Neverím v dobrotu starého Schlüssela. Musí jestvovať nejaký dôvod, prečo sa tak ochotne stal naším tútorom. Hostinský zo Sandu nerobí nič, čo by mu neprinieslo nejaký osoh!“

„Ale možno jeho žena. Hostinská je srdečná a dobrá žena. To vie predsa každé dieťa. Ďakujme Bohu, že nás krčmár zo Sandu uchránil pred sirotincom.“

Leberechtovou najväčšou starosťou bolo, ako bude pokračovať v učení. Kde mal vziať dvanásť zlatiek, ktoré od neho ročne žiadal Carvacchi?

Keď spolu večer jedli polievku, krčmár zo Sandu v prítomnosti svojej ženy Marthy a syna Christopha vysvetlil, ako si predstavuje budúcnosť oboch adoptívnych detí. Sophie sa mala stať slúžkou, bez nároku na mzdu, no so stravou zdarma a raz do roka mala dostať nové šaty. Leberechtovi chcel Schlüssel dva roky platiť výučbu. Financovať by ju mal zo zisku pochádzajúceho z pozostalosti po nebohom Adamovi Friedrichovi Hamannovi, ktorý krčmár zo Sandu odhadoval na dvadsaťpäť zlatiek, po odrátaní všetkých nákladov.

Zatiaľ čo Jakob Heinrich Schlüssel ani slovkom nevysvetlil, v čom malo spočívať jeho tútorstvo, miešala Martha roztržito polievku. „Iste ste si položili otázku,“ vyhŕklo z nej konečne, „prečo vaše tútorstvo na seba vzal práve hostinský zo Sandu...“

„Každý pozná vašu dobrotu,“ skočila Sophie krčmárke do reči.

Tá sklopila zrak a pokračovala: „Všemohúci Boh nám daroval len jediného syna. Chcel nás potrestať za naše hriechy, preto nemáme nijakých ďalších potomkov. Každý vidí, že sa nad naším domom vznáša znamenie hriechu, znamenie jediného dieťaťa. Keď si vás chceme vziať za naše deti, je naším želaním, aby sme sa tohto znamenia zbavili. Odteraz patríte do našej rodiny.“

Zdalo sa, že sa Marthe uľavilo. Len krčmár zo Sandu a jeho syn sa na seba bezradne pozreli. Matkino vysvetlenie im bolo zjavne trápne.

Napokon Schlüssel prešiel svojmu tučnému synovi rukou po vlasoch a hrdo oznámil: „Zato máme z tohto jedného veľkú radosť. Christoph navštevuje jezuitské kolégium. Študuje latinčinu a

matematiku a Euklidovu náuku o živloch.“ A obrátiac sa k svojmu synovi: „Povedz niečo po latinsky, aby videli, aký si múdry! Povedz niečo!“

Christoph Schlüssel spustil rozpačito: „Gallia omnis est divisa in tria patres...“

„Patres tres!“ prerušil ho Leberecht. „Gallia est omnis divisa in patres tres! Tak to aspoň napísal Gaius Julius Caesar.“

Hostinský sa zasmial. „Kamenársky tovariš chce opravovať žiaka z jezuitského kolégia!“

„Prečo nie!“ povedal Leberecht azda príliš nahlas. „Keď vie po latinsky lepšie než on?“

„Ty? Ty?“ zasmial sa starý Schlüssel ešte hlasnejšie. „Ty že by si vedel po latinsky? Kto ťa to naučil?“

„Môj otec,“ odvetil Leberecht stroho, a Sophie hrdo prikývla.

„Ten hrobár?“

„Áno, hrobár.“

Schlüssel sa natriasal od smiechu. „A kto, s prepáčením, naučil po latinsky jeho, hrobára?“

„Mnísi z Michelsbergu, s prepáčením.“

Hostinský sa začudovane zháčil. Tučný chlapec pozeral dookola najprv zmätene, potom s hnevom a napokon plačlivo vyhlásil: „Mnísi z Michelsbergu nemajú nijakú latinskú školu!“

„Nie,“ odpovedal Leberecht, „ale majú veľkú knižnicu s mnohými latinskými knihami.“

V chlapcovom hlase zaznela nástojčivosť: „Nie je dovolené, aby nevzdelaní čítali knihy!“

Leberecht sa zamračil: „Kto to hovorí?“

„Svätá cirkev. Dovoľuje čítať len tie knihy, ktoré sú napísané v kresťanskej viere. A na to, aby človek zistil, že určitá kniha šíri kresťanskú vieru, musí byť vzdelaný.“

„Tak ako ty.“

„Áno.“

„Ale Gaius Julius Caesar bol pohan!“

„Presne tak!“

„Napriek tomu si čítal jeho spis.“

„Čítal som ho s vedomím, že jeho spisy sú pohanské. Nevzdelanec ich číta nekriticky. To je škodlivé pre vieru.“

Leberecht zdvihol obočie, no mlčal. No od tejto chvíle týmto prežratým tučniakom už len pohŕdal a vedel, že skôr či neskôr medzi nimi dôjde k nejakému konfliktu.

Nasledujúce ráno - bola to piata pôstna nedeľa - odišla Martha Schlüsselová spolu so svojím synom Christophom a adoptívnym synom Leberechtom na omšu do chrámu. Sophie mala prácu v kuchyni.

Zvesť o veľkodušnom rozhodnutí krčmára zo Sandu vziať k sebe siroty sa rozchýrila rýchlosťou požiaru, a nečakaný krok vzbudil veľké uznanie. Martha, vystavujúca svoju krásu na obdiv rovnako ochotne ako zbožnú vieru, si zakrývala plecia čiernou pelerínou, ktorá ju mala chrániť pred marcovým chladom. Pod ňou mala oblečené zelené vlnené šaty so širokými zvislými zamatovými pruhmi. Bol to odev, ktorý vzbudzoval obdiv rovnako u žien ako u mužov.

Prešli popri Gregorovej bráne a vstúpili do chrámu vchodom obráteným smerom k mestu. Omšu slúžil mladý kňaz. Biskup, sediaci na červenom stolci, nezúčastnene sledoval priebeh omše z chóru.

Po čítaní evanjelia k piatej pôstnej nedeli vyšiel na kamennú kazateľnicu kazateľ Athanasius Semler. Najprv zavládol nepokoj, potom sa zraky návštevníkov kostola upreli na malú, vychudnutú postavu nad ich hlavami. Semler sa vyžíval v zbožnom očakávaní a nekonečne dlhým pohľadom blúdil ponad hlavy veriacich, akoby medzi nimi hľadal hriešnika.

Napokon zdvihol vysoký hlas a spustil: „Nech sa nad vami, úbohými hriešnikmi, zmiluje Boh, nad vami biednymi, hriešnymi stvoreniami, nástrojom diablovým a zlých mocností, ktorí,“ jeho hlas znel čoraz mocnejšie, „každodenne páchate zlo s božími darmi. Ale všemohúci Boh vás potrestá večným ohňom pekelným. Satanovi prisluhovači vás budú opekať na rozžeravenom železe a rozštvrtia vás vyštrbenými mečmi, a váš nárek bude hlasnejší než zvuk trúb z Jericha a prehluší nebeský hrom...“

V chráme zavládlo mŕtve ticho. Ľudia stáli so sklonenými hlavami. Martha si prehodila čiernu pelerínu na hlavu a kŕčovito si ju stískala pod bradou. Leberecht, na ktorého kazateľove soptiace slová neurobili takmer nijaký dojem, videl, že Martha zahanbene sklopila zrak. Na jeho prekvapenie dokonca aj Christoph strúhal kajúcny výraz.

„Utrpenie,“ pokračoval Semler a ukázal vzpriamenou rukou do davu, „utrpenie pekla bude nepredstaviteľné, väčšie ako kríž a smútok, bolesť a trýzeň, ktorými je naplnené toto slzavé údolie. No akokoľvek veľké a rozmanité je toto utrpenie, predsa len je rozdelené a zmiernené, pretože v tom istom čase netrápi toho istého človeka všetko naraz. Tomu, kto je chorý, sa pre jeho chorobu na tomto svete nevysmejú. Kto je zarmútený, netrpí smädom a hladom. Toho, koho nenávidí a trápi iný človek, ešte nemusia prenasledovať všetci ostatní. Pálenie očí nespôsobuje bolesti rúk. Lámka sa na tomto svete nezmení na bolesť zubov. Ak trpí telo, nebýva narušený duch. Človeku vždy zostane niečo, čo nie je zasiahnuté bolesťou. A ak si chorý niekedy namýšľa, že ho všetko bolí, potom je isté, že tá istá bolesť, ktorá sa zmocnila jednej končatiny, nemôže byť súčasne vo všetkých ostatných údoch. Pretože tam, kde človeka mučí horúčava, netrpí zimou. Kde sa mu hnusí potrava, nepociťuje trýzeň hladu. A utrpenie, ktoré vydržal včera, na druhý deň už necíti. Pred Bohom všemohúcim však vravím vám, hriešnikom: V pekle na vás doľahnú všetky trápenia naraz.

Choďte so svojimi myšlienkami do špitálov a lazaretov, ktoré sú preplnené malomocnými a ranenými. Počúvajte, ako úbohí ľudia nariekajú, kvília a stonajú. Jeden kvôli neznesiteľným bolestiam v mozgu, ďalší od bolesti zubov, iný od črevnej horúčky. Jeden má polámané ruky a nohy ako krehké konáre, druhý má rozbitú hlavu, tretí má dobodané telo a štvrtému rozožral studený oheň ústa a nos. Felčiari vypaľujú horúcim železom a odrezávajú ostrými nožmi živé mäso. Jednému režú ruku, ďalšiemu oddeľujú nohu od skrúcajúceho sa tela. Všade vláde bieda a utrpenie a človek sotva môže zniesť toto hrozné divadlo bez toho, aby neupadol do bezvedomia. Predstavte si všetky muky, aké kedy vymyslel ten najkrutejší tyran a buď nimi trápil z pomsty svojich nepriateľov, alebo so satanskou zúrivosťou nimi sužoval martýrov a Kristových svedkov. Len si dobre obzrite škripce, kde ich naťahujú ako zvíjajúci sa dobytok, obzrite si šibenice a kolesá, na ktorých ich zaživa lámu, poobzerajte si klady a španielske čižmy, ktorými ich týrajú a sypú im do rán soľ. Zacítite zápach rozžeravených kotlov, v ktorých ich varia a škvaria, bublajúce olovo, ktoré im lejú do úst, smolu, ktorou ich natierajú a potom ju zapaľujú! Predstavte si všetky tortúry a bolesti, aké len jestvujú, všetky rany a choroby, a predstavte si, že by ste ich museli znášať všetky naraz! Pred očami sa vám na krátky okamih zjaví peklo, trýzeň, ktorá čaká na vás, úbohých hriešnikov!“

Pod kazateľnicou začala jedna žena nahlas vzlykať, ďalšia upadla do bezvedomia, malé dievčatko zvracalo do rúk svojej matky. Martha ťažko dýchala. Leberecht pozoroval, ako sa na celom tele roztriasla. Neodvážila sa pozrieť hore ku kazateľovi.

Zdalo sa, že na kazateľa neurobil strach ani hnus jeho poslucháčov nijaký dojem. Pokračoval vo svojej kázni. Semler pranieroval telesnú rozkoš, vyvolanú žiadostivosťou zraku. Hlas mu viackrát preskočil, keď hovoril o „satanových bránach“ a o „diabolskom pohlaví“, ako s obľubou nazýval ženské osoby.

Výlučne ony niesli vinu za úpadok mravov. „Uvrhnú vás do najväčšej temnoty; tam, kde vládne plač a škrípanie zubov.“

Vysokým chrámom sa ozývali oplzlé slová: „Nerestnice!“ - „Bosorky!“ - „Satanove nevesty!“

Prudkým pohybom ruky, pri ktorom mimovoľne vystrel prsty, si Semler vynútil ticho. Keď kázal, nezniesol nijaký iný hlas okrem svojho. „Ako často,“ pokračoval, „ste zhrešili chlipným pohľadom na iné pohlavie? Ako často ste sa pri pohľade do zrkadla oddávali nečistým myšlienkam? Ó, akú bolesť budete znášať v pekle, kde sa stretnete len s tými najodpornejšími kreatúrami, so ženami s tučnými bruchami a krivými, tenkými nohami, s holohlavými ženami s ovísajúcimi vechťami namiesto pŕs. Potom začnete ľutovať, že ste boli za života otrokmi nahej krásy, ktorá sa pod kepienkom umenia šíri ako mor!“

Pri týchto slovách sa kazateľ nadýchol. Zostal stáť ako socha. Vystretou rukou ukazoval smerom ku kamenným figurínam, ktoré mali tajuplné mená ako Eklézia, Synagóga, Budúcnosť a predstavovali ľahko odeté ženské postavy so zreteľnými tvarmi zmyselnej ženskosti.

Athanasia Semlera vzrušoval najmä alegorický obraz Budúcnosti, pretože ženská postava, ktorá ju znázorňovala, zatieňovala krásou a ženskosťou inú sochu v chráme, Máriu, matku Božiu. To, ako úzkou rukou a tenkým prstom ukazoval smerom k Budúcnosti, mohlo u zbožného kresťana vzbudiť podozrenie, že toto umelecké dielo vôbec nie je vhodné pre kostol. Odkedy sa Leberecht učil u Carvacchiho, strávil mnoho hodín pred touto sochou. Pri pohľade na Budúcnosť mu Carvacchi vysvetľoval základné pojmy umenia, ktoré veľkí talianski majstri povýšili na princípy: Že harmónia je vtedy najväčšia, keď sa dĺžka tela rovná ôsmim a dvom tretinám dĺžky tváre; že tvár človeka vždy zodpovedá veľkosti jeho dlane; nos a uši sa nachádzajú vždy v rovnakej výške. A keďže bola Budúcnosť zaodetá tak jemne, akoby

ju zahaľovala len jesenná hmla, študoval Leberecht na ušľachtilej soche ženskú anatómiu, aká sa len sotvakedy vyskytne u zrelej ženy. Odvtedy porovnával ženské miery s touto sochou.

On, mladý kamenár, si prirodzene okamžite všimol, že Martha, krčmárka zo Sandu, ktorá sa teraz stala jeho macochou, mala podobné proporcie ako kostolná socha Budúcnosti: úzke dlane zodpovedali jej úzkej tvári, no najmä dynamický postoj, vyvolaný tým, že nikdy nestála na oboch nohách rovnako pevne, ale vždy mala jednu zaťaženú a druhú voľnú - to všetko mu pripomínalo sochy starých Grékov. Tým väčšmi sa Leberechta dotkli kazateľove slová, ktorými odsúdil Budúcnosť ako do kameňa vytesaný hriech.

Sotva Semler skončil, vrhli sa ženy na kolená a starci si začali biť hlavy o kostolné stĺpy. Z chóru zaznelo zvolanie *„peccavi* - zhrešil som!“ a v tom istom okamihu sa spustil stonásobný nárek, ktorému by sa vyrovnali azda len duše úbožiakov v očistci.

V Leberechtovi vzbudilo toto nedôstojné divadlo len odpor. Z rozprávania majstra Carvacchiho vedel, že inde na svete už obdobie temna dávno pominulo, že vďaka reformácii wittenberského mnícha sa začalo blýskať na nové časy a otvoril sa priestor pre nové myšlienky. Len tu, na sútoku Mohanu a Regnitzu akoby zastal čas a nové myšlienky sa pranierovali ako hriech. Reformácia pritom stála predo dvermi a knieža-biskup postupne stratil polovicu svojich majetkov.

Semlerova kázeň zapôsobila. Martha a dvaja chlapci odišli mĺkvo domov. Hoci do Veľkej noci nezostávali viac než dva týždne, zima sa ešte neskončila. Ľudia vychádzajúci z kostola vydychovali do studeného vzduchu husté oblaky pary.

Na kamenných schodoch vedúcich k Sandu postával hlúčik žien, a keď okolo prešla Martha s chlapcami, zvolala jedna z nich piskľavým hlasom: „Boh nás ochraňuj, Hamannov syn, Hamannov syn!“

Ženy sa rozpŕchli ako kŕdeľ sliepok, medzi ktoré vtrhla líška. Len dve dôstojné matróny zostali stáť bokom.

„Čo sa stalo?“ spýtala sa jednej z nich Martha Schlüsselová.

Tá sa zatvárila rozpačito a striedavo si pohľadom premeriavala Marthu a mladého Hamanna. Napokon sa vzchopila, kývla hlavou smerom k Leberechtovi a odpovedala: „Jeho otec, hrobár z Michelsbergu, sa zjavil tkáčke Hussmannovej.“

Martha položila Leberechtovi na rameno ruku, akoby ho chcela brániť. Ten sa neisto pozrel na svoju macochu. Nevydal zo seba ani hláska.

„Tkáčka rozpráva nezmysly,“ odvetila Martha. „Starena vidí strašidlá, ktoré nejestvujú.“

„To je možno pravda,“ ponáhľala sa s odpoveďou druhá žena, „ale je isté, že tkáčka stretla lysého Adama na michelsberskom cintoríne, keď išla na hrob svojmu mužovi. Spoznala ho, mal červenú čiapku a v rukách držal lopatu, a keď sa k nemu chcela priblížiť, zmizol, akoby sa pod zem prepadol.“

Keď to Leberecht začul, vytrhol sa Marthe, zbehol po kamenných schodoch k Sandu, a akoby ho prenasledovali fúrie, rozbehol sa ulicou k hornému mostu, prešiel ponad rieku a zadýchaný sa pustil smerom k Žeriavu. Keď dobehol k domu, kde prežil detstvo, odsunul na dverách závoru, ktorou sa zatvárali dvere pri kováčskej dielni. Vybehol hore, berúc dva, tri drevené schody naraz a bez dychu sa ocitol pred nízkymi dverami, za ktorými sa skrývala väčšina jeho spomienok na detstvo.

Otcova lopata - to vedel - bývala opretá za dverami. Vykopal ňou posledné miesto odpočinku pre stovky nebožtíkov. A ak si dobre pamätal, červená čiapka mala byť ešte stále položená na čiernej skrini za stolom.

V miestnosti bol neporiadok. U svätého Otta! Boli tu zbojníci, to oni prehľadali chudobný príbytok! Na zemi boli porozhadzované zásuvky, dvierka na biednej skrini boli odtrhnuté, vlamači nenechali

na pokoji ani murovanú pec a skryté poklady hľadali aj pod roštom na popol. Akoby bol Adam Friedrich Hamann boháčom!

Ani lopata, ani červená čiapka neboli na svojom mieste. Čo to malo znamenať?

Zatiaľ čo Leberecht uvažoval, padol mu pohľad na jednu z dvoch drevených lavíc, na jeho obľúbenú, ktorá ležala prevrhnutá na zemi. Podišiel k nej, aby ju postavil na pôvodné miesto, a všimol si, že na spodnej strane sedadla je vyrytý úhľadný nápis:

FILIO MEO L. * TERTIA ARCA.

Pre chlapca, ktorý vedel čítať Julia Caesara, bol preklad latinského nápisu rovnako jednoduchý ako tajuplný: „Môjmu synovi L. - Tretia skriňa.“ Adam Friedrich Hamann, ktorý svojho syna učil po latinsky, mal rád tajomné výroky, no ako obyčajne, ani teraz chlapec nevedel, čo si má s takouto hádankou počať.

Ešte v ten istý deň navštívil Leberecht na Michelsbergu hrob svojho otca, z ktorého vytŕčala železná rúra. Ticho sa pomodlil a celú záležitosť by iste tak ako väčšinu zlomyseľností, ktoré patrili ku každodennosti malého mesta, odbavil tým, že išlo o omyl, keby ho pri návrate Sophia neprekvapila novinou: Ortlieb, furman krčmára zo Sandu, vraj lysého Adama stretol minulý večer v meste!

„Veríš takým rečiam?“ spýtal sa Leberecht svojej sestry, keď sa spamätal zo šoku.

Sophie neodpovedala. Aj Leberecht potláčal slzy, ktoré sa mu tisli do očí. No nie od strachu zo zjavenia, ale od zlosti. Honba ľudí za nadprirodzenými javmi nepoznala nijaké medze. Zatiaľ čo všade inde, dokonca neďaleko za mestskými bránami, ohlasovalo učenie Martina Luthera novú epochu, podľa ktorej kajúcne kázne, odpustky a mučenie v mene Ježiša Krista patrili do minulosti, tu držal knieža-biskup ochrannú ruku nad temnými časmi, zvestujúcimi podľa neho koniec sveta. Slová prorokov, podľa ktorých mal nadísť čas posledného súdu poldruha storočia *post passionem*, teda roku Pána 1533, sa síce nesplnili, no ako vraveli

zbožní mudrci, chyby sa nedopustili proroci, ale Euklidovi žiaci, ktorí pri svojich výpočtoch používali pohanské arabské písmená.

Hrozný rok, na ktorý predpovedali mudrci koniec sveta, keď mali hory chrliť oheň, rieky sa mali vyliať z korýt a mŕtvi mali vstať z hrobov, uplynul teda pred dvadsaťjeden rokmi; no vtedajšie správanie ľudí bolo ešte stále všadeprítomné a azda nikde inde nemohla svätá inkvizícia rátať s toľkou pomocou, s toľkými špicľami a svedkami ako v tejto oblasti.

Od svojho otca, ktorý si v michelsberskom opátstve osvojil množstvo vedomostí, sa Leberecht podozvedal pozoruhodné veci. Napríklad, ako sa cnostní mešťania, jednoduchí kopáči alebo bohatí sedliaci zbavovali nečistoty svojich duší a usilovali si vykúpiť večnú blaženosť. Odvtedy ho čoraz väčšmi kvárili pochybnosti, pokiaľ išlo o jeho zbožnú vieru, s ktorou vyrastal od kolísky. V nijakom prípade si však nemyslel, že bičovanie vlastného tela, kupovanie odpustkov a ustavičné priznávanie sa k hriechom je tá správna cesta, čo vedie do raja.

Mnohým, ktorí sa horúčkovito zmietali v trápení, za ktoré si mohli sami, sa zjavila svätá Panna Mária; občas sa zjavoval dokonca aj svätý biskup Otto i cisárovná Kunigunda, o ktorej každý vedel, že je v chráme pochovaná vedľa cisára Henricha. Tvrdili to počestní mešťania, ktorým sa tieto úbohé duše vraj zjavovali na rozličných miestach v pozemskej podobe.

„Ľudia hovoria, že náš otec bol bosorák - že sa spriahol s diablom!“

Sophiine slová Leberechta vrátili späť na zem. „Otec a bosorák, panebože!“ Leberecht potriasol hlavou. „Otec nebol bosorák. Na to bol príliš múdry.“

Sophie sa trpko zasmiala. „Satan sa nezastavuje ani pred múdrymi. Spomeň si len na Mikuláša Kusánskeho. Nechválil azda otec jeho bystrý um, keď rozprával o jeho knihách? A predsa - podľa Kusánskeho bola najvyšším cieľom *docta ignorantia*, učená

nevedomosť. Nie, chyba, ktorej sa dopustil náš otec, bola úplne inde. Nezapadal do obrazu zbožného kresťana. Na hrobára, ktorý vie po latinsky lepšie než knieža-biskup a učí svoje deti z kníh pohanských spisovateľov antiky, veľmi ľahko padne podozrenie, že je kacírom.“

„Možno...“ Leberecht sa zamyslel. „Možno nie je zjavenie nášho otca nijakým zjavením, ale ide o divadlo, ktoré si vymysleli kanonici z chrámu.“

„Tak nesmieš rozmýšľať!“ rozhorčila sa Sophie. „Aký dôvod by mali duchovní, aby také niečo robili?“

Mlčky stúpali hore strmými schodami k svojej izbietke.

„Prečo by to robili?“ spýtala sa Sophie znova a posadila sa na posteľ.

Leberecht sa nerozhodne opieral o hrejivú pec a napokon urobil tri kroky smerom k malej diere v streche, ktorá bola zapchaná handrovými franforcami. Triasol sa od zimy. No viac než chlad ho zamestnávala myšlienka, aké úklady sa snujú proti ich mŕtvemu otcovi.

„Môžem ti menovať viacero dôvodov,“ začal Leberecht bez toho, aby sa na sestru čo len pozrel. „Otec toho vedel mnoho o machináciách chrámových kanonikov; najmä však svoje vedomosti pred ľuďmi neukrýval. Okrem toho ho platili mnísi michelsberského kláštora, ba dokonca - ako viem - veľmi si ho vážili, bol takmer jedným z nich. Ako je každému známe, michelsberskí mnísi sú s kanonikmi z chrámu znepriatelení. Nečudoval by som sa, keby kazateľ Athanasius Semler preklínal železnú rúru na otcovom hrobe. Hromží predsa na všetko, čo nie je doslovne v Biblii.“

Sophie náhle pocítila nával krvi do hlavy. Celé telo jej zalial horúci oheň. Zdalo sa jej, akoby sa jej zmocnil diabol, akoby jej neznáma moc ochromila všetky myšlienky. Bojazlivo sa pozrela na brata: „V akom hriechu žijeme, že nás Boh takto skúša?“

Leberecht sa zasmial: „Teraz sa aj ty necháš nakaziť tými hlúpymi rečami! Možno ťa upokojí, keď ti poviem, že prehľadali náš dom. Poklady zrejme nehľadali. No čo je zvláštne, zmizla otcova lopata a čiapka.“

„Čo tým chceš povedať?“

„Nič. Len toľko, že si možno niekto z nejakého dôvodu dovolil hlúpy žart, keď si odniesol na pamiatku pár vecí po mŕtvom hrobárovi.“

„Neveríš teda v zjavenie?“

„Nie!“ odpovedal Leberecht jasným hlasom. „Dnes som navštívil otcov hrob. Je neporušený. Alebo si azda myslíš, že úbohá duša vyletela von železnou rúrou?“

Leberecht a Sophie očakávali, že krčmár zo Sandu, jeho žena Martha alebo ich syn pred nimi spomenú udalosti, ktoré sa prihodili. No zdalo sa, akoby sa im rodina, a dokonca aj čeľaď začali vyhýbať. Celý deň sa nenašiel nikto, kto by s nimi začal rozhovor o tajuplných zjaveniach.

Keď v hostinci konečne zavládol pokoj, uložili sa Leberecht a Sophie do postele. Noc bola na toto ročné obdobie nezvyčajne chladná. Od rieky stúpali vlhké kúdoly hmly, studený vzduch prenikal škárami medzi oknami a múrmi. Obaja zostali spať v šatách a pritisli sa tesne k sebe, aby sa ochránili pred zimou. Povala, zatesnená kusmi látky, sotva chránila pred chladom, ktorý dnu prenikal cez šikmú strechu.

Bránil súrodencom v spánku chlad, alebo to boli temné myšlienky? Leberecht sa vymanil so sestrinho objatia a nečujne sa vykradol z izby. Sám nevedel, čo ho viedlo k tomu, aby začal uprostred noci snoriť po dome. Poháňala ho zvedavosť. Z povaly, kde mala čeľaď svoje komôrky, zišiel opatrne na horné poschodie, vyhýbajúc sa vŕzgajúcim dreveným schodom.

Cez malé zastreté okno jednej z komôr prenikal úzkou škárou matný lúč svetla a osvetľoval schodisko. Zo štvorcového

odpočívadla viedlo do rôznych miestností štvoro dverí. Všade panovalo ticho. Len z osvetleného okna prenikalo tiché mrnčanie, po ktorom nasledovali nevysvetliteľné vzdychy.

Leberecht spoznal Marthin hlas. Nemusel sa ani veľmi naťahovať, aby nazrel do kutice. Úzka štrbina mu umožňovala pohľad na to, čo sa odohrávalo v miestnosti.

Martha kľačala na zemi, obrátená chrbtom ku škáre. Mala na sebe dlhú drsnú sukňu prepásanú remeňom; hornú časť tela mala odhalenú a rozpustené červené vlasy jej padali na chrbát ako červené plamene. Zatiaľ čo sa hlboko predkláňala - zrejme pred krížom, ktorý Leberecht nemohol vidieť -, mrmlala si zbožné litánie. Jej slovám nebolo rozumieť. Sotva skončila, udrela sa cez plece po chrbte krátkou, takmer ako ľudská ruka hrubou palicou, na ktorej bol upevnený koženým remeňom bičík. Leberecht na ňom rozoznal niekoľko uzlíkov. Švihnutie bičíka po jej holom chrbte zaznelo tak, ako keď furman udiera koňa. Martha sa pri tom vzpriamila a vydala tenký zvuk pripomínajúci zamňaučanie mačky, ktorej stúpia na chvost.

Svätá Panna Mária! Leberecht sa na smrť vystrašil. Chvíľu mu trvalo, kým si uvedomil, že Martha si túto bolesť spôsobuje zámerne. No keď pochopil celý rozsah tohto úkonu a Martha opakovala krutú hru s bičom druhý a tretí raz, Leberecht si zrazu uvedomil, že mu pohľad na ňu spôsobuje potešenie. Kochal sa údermi biča, švihaním remeňa na jej koži, tichým vzdychaním a červeňou, ktorú tento mučiarenský nástroj zanechával na jej chrbte.

Nikdy predtým Leberechta nijaká žena tak nepriťahovala ako Martha pri tomto tajnom predstavení. Ani vo svojich najšpinavších snoch, v ktorých obyčajne hrali úlohu prísni mnísi a levitujúce mníšky, nepociťoval toľko rozkoše, ako pri pohľade cez túto úzku škáru v závese. Čosi podobné musel cítiť kráľ Dávid pri pohľade na Bathsebu, Assuerus pri pohľade na Ester a Samson, keď uvidel Dalilu.

Aby sa Leberecht udržal na uzde, zahryzol si do palca, zatajil dych, ako len vládal, no nijako to nepomohlo a želanie, aby Martha v tomto sebatrýznení pokračovala, stále len silnelo. Ó, aký pôžitok by to bol, keby tak on sám mohol plieskať bičom biele telo tej krásnej ženy! Čo za vábenie...

Pokiaľ ide o ženy, Leberecht poznal do najmenších detailov len Sophiino telo. Poznal ho tak, ako sa mu Sophie zjavovala od ich detstva: ako čisté, nepoškvrnené, bez vábenia a vášne. Leberecht nikdy nerozumel, keď kazateľ označoval z kancľa ženské pohlavie za diabolské a všetky ženy za satanove brány. No teraz odrazu pochopil, čo mal Athanasius Semler na mysli. Ženské telo sa dokonale hodilo na to, aby pripravilo muža o rozum, obralo ho o všetky myšlienky o ľudskej vznešenosti, zmenilo ho na zvodcu a záletníka, na nástroj zlovôle a pôžitkárstva.

Pri pohľade na bičujúcu sa, nariekajúcu ženu by dal Leberecht všetko, len aby to trvalo až do súdneho dňa. Len ťažko potlačil vzdych a pokúsil sa sústrediť, no myseľ mu úplne ovládli divé fantázie. Bol pripravený kajať sa pred svätou Pannou Máriou a všetkými svätými ženami - Apolóniou, Irmhildou, Barbarou, Katarínou, Hedvigou, Roswithou, Hildegundou, Alžbetou, Theklou, Ermelindis a Martou. Len nie pred touto Marthou.

Leberecht nevedel, ako dlho stál pred škárou; no keď Martha ukončila ceremóniu hlasným „amen“ a trikrát sa prekrižovala, preľakol sa ako dieťa, ktoré sa strhlo zo spánku. Martha sa medzitým zdvihla a zmizla z jeho zorného poľa. Na zemi zostala hrsť hrachu, na ktorej predtým kľačala, aby si spôsobila ešte väčšiu bolesť. Potom zhaslo svetlo.

Sklamaný a zároveň uspokojený Leberecht sa odkradol späť na povalu. Bol premrznutý. Zdalo sa, že si Sophie jeho neprítomnosť nevšimla. Ani sa nezobudila, keď k nej vošiel do postele a trasúc sa k nej pritúlil. Sophia sa nebránila, ani keď jej prstami ohmatával

telo. Nebolo to po prvý raz; vždy to bolo nevinné, a tak to jeho sestra dovolila aj teraz. No tentoraz to bolo iné.

Nasledujúce ráno sa Leberecht usiloval vyhnúť sa macoche. Pri raňajkách, ktoré pozostávali zo skyvy chleba namočenej v mlieku, sa napokon každý obslúžil sám.

V zime sa začínala práca kamenára až neskôr. Jednak kvôli chladu, z ktorého kľaveli prsty, jednak aj kvôli nedostatku denného svetla. Leberecht bol trochu rozrušený, keď v to ráno predstúpil pred Carvacchiho.

Staviteľ sa mu stal druhým otcom a v nejednom ohľade mu bol vzorom. Istotne by postrehol na tvári svojho učňa nepokoj a spýtal by sa ho na príčinu, keby nebol sám v ten deň zmätený ako apoštol Tomáš pri pohľade na svojho Pána.

Carvacchi nezrozumiteľne nadával hatlaninou nemčiny, taliančiny a latinčiny. Zodpovedalo to jeho spôsobom a neveštilo to nič dobré. „Úbohé kreatúry, reverendáši a cirkevní sráči!“ zvolal napokon, obklopený hŕstkou učňov a tovarišov, ktorí sa bezradne na seba dívali a netušili, na koho sa toto hromženie vzťahuje.

„Poďte so mnou!“ zahučal Carvacchi a hlavou mykol smerom k chrámu.

Severnými schodmi vošli do chrámu bránou svätého Víta. Carvacchi zlostne dupotal pred ostatnými a prešiel loďou kostola až k Adamovej bráne. Zastal za štvrtým stĺpom podopierajúcim klenbu. Na zemi boli roztrúsené úlomky sochy.

Leberecht zdesene pozrel smerom hore. Výstupok, na ktorom stála socha Budúcnosti, bol prázdny.

Akoby z veľkej diaľky začul Leberecht hlas kazateľa Athanasia Semlera, ktorý odsudzoval Budúcnosť ako hriešnicu; videl úzku tvár sochy a tvár Marthy, svojej macochy, ktorá mala so sochou toľko spoločného, a hlavou mu blysla absurdná myšlienka, že toto je trest za nočný hriech. Miloval Budúcnosť ako Pannu Máriu - pokiaľ len možno milovať sochu; v každom prípade Leberecht v

pôvabe kamenného tela spoznal nebeskú krásu, k akej sa modlia zbožní ľudia.

Ktorýsi deň si Carvacchi všimol, ako Leberecht pohrúžený do myšlienok hľadí do výšky na pilier a pohľadom nasáva rozkoš vytvarovanú rukou neznámeho človeka. Od toho dňa sa majster správal k Leberechtovi ako k svojmu synovi, lebo vedel, že mladík cíti rovnako ako on. Na Carvacchiho otázku, čo pociťuje pri pohľade na sochu, začal Leberecht čosi bezradne jachtať, kým mu majster neodpovedal: Túžbu vlastniť túto ženu. A Carvacchi dodal, že odteraz bude medzi ženami hľadať tú, ktorá bola pre Budúcnosť vzorom, a všetky ženy bude porovnávať s touto sochou, pretože pre neho predstavuje pravzor ženskosti. Vtedy celkom nepochopil, čo tým má majster na mysli, ale od poslednej noci mu bolo jasné, že Carvacchi mal pravdu.

„Čo si myslíte," začal Carvacchi po nekonečnom mlčaní pred troskami na zemi, „kto je cnostnejší - ten, kto túto sochu stvoril, alebo ten, kto je zodpovedný za jej zničenie?"

Nikto z učňov a tovarišov sa neopovážil na majstra ani len pozrieť, nieto ešte odpovedať. Každý vedel, že Carvacchi si na svoje otázky odpovedá vždy sám, ba dokonca by ho podráždilo, keby túto úlohu prevzal niekto iný. Majster teda pokračoval:

„Meno toho, kto stvoril Budúcnosť, nám nie je známe, keďže dielo vzniklo v čase, keď každý druh umeleckej tvorby slúžil len oslave Boha. Umelec bol len zrnkom piesku na širom poli zbožnosti. No človek, z ktorého rúk Budúcnosť vzišla, stvoril toto umelecké dielo s čistými myšlienkami. Oslavoval život a vytvoril alegóriu toho, čo má nadísť, v podobe krásnej, do diaľky ukazujúcej ženy, bohyne, akú by pôvabnejšie nestvoril ani Feidias pri pohľade na svoju milovanú Phyrne. Tristo rokov krášlila socha tento chrám; potom prišiel kazateľ Athanasius Semler, pohŕdajúci ľuďmi, ktorý sa považuje za zbožného a spravodlivejšieho než je náš Pán Ježiš a za čistejšieho ako Panna Mária. Jeho charakter je pritom taký

skazený, že dokonca aj pri pohľade na sochu myslí len na zlé veci. Taký ako on, ktorý nikdy nesmel ukájať svoje vášne, má v hlave len samé hriechy. Vo svojich fantáziách sa odbavuje dokonca aj na pieskovci. Jeho ducha zatemnil diabol. Považuje sa za veľkého inkvizítora a tu je jeho dielo! Fuj, diabol!“

Diabol, diabol! ozývalo sa prázdnym chrámom a zdalo sa, akoby chlad mnohonásobnú ozvenu ešte zosilňoval. Carvacchi sa krátko nadýchol a potom odišiel smerom, ktorým prišiel.

Kamenári začali bez slova zbierať úlomky do kožených záster. Leberecht vzal zvyšok pravej ruky, ktorá ukazovala do diaľky. Úlomok siahal od zápästia po vystretý ukazovák a zostal nepoškodený. Chrbát ruky a ukazovák tvorili jednu líniu, zatiaľ čo palec sa z vnútornej strany takmer dotýkal ohnutého stredného prsta. Bola to ruka vznešenej slečny; v každom prípade si takto predstavoval ruku dámy.

Pri páde z veľkej výšky sa Budúcnosť roztrieštila na mnoho malých úlomkov. Reštaurovanie neprichádzalo do úvahy. Celý deň i nasledujúcu noc ležali kusy kameňa pred drevenou búdou, v ktorej Carvacchi pracoval. Potom majster poveril Leberechta, aby neďaleko búdy vykopal jamu - pokým to umožňovala zmrznutá pôda - a aby do nej úlomky uložil.

Leberecht príkaz splnil, hoci sa mu zdal zvláštny, no neopovážil by sa Carvacchimu odporovať. Predovšetkým mal takto možnosť odložiť si fascinujúcu ruku Budúcnosti bez toho, aby si to ktokoľvek všimol.

Od tej noci, keď Leberecht tajne pozoroval svoju macochu, sa v ňom ozýval hlas, ktorý žiadal viac tejto hriešnej nahoty. Túžba pozorovať Marthu pri sebatrýznení ho každú noc o tom istom čase vyháňala z postele. Obával sa, že ho Sophie alebo niekto iný pri jeho nočných výletoch odhalí, no temný pud bol silnejší. Pre náhodné stretnutia na schodisku si Leberecht vymyslel množstvo výhovoriek - od potreby, čo bolo dosť nepravdepodobné vzhľadom

na to, že v každej izbe bol nočník, až po trýznivý smäd, čo bolo rovnako nepravdepodobné, lebo v každej izbe bola kanva s vodou.

Druhá noc sa pre Leberechta skončila sklamaním, lebo hoci našiel okienko do schodiska osvetlené, hrubý záves bol zatiahnutý tak natesno, že chlipné oči cezeň nič nevideli. Nezostávalo mu nič iné, len sa pri prekazenom dobrodružstve oddať zvukom a načúvať, ako Martha prežíva zbožnú bolesť.

Už pri prvom raze si Leberecht kládol otázku, aký má asi Martha dôvod na toto sebatrýznenie. Považovali ju za zbožnú a šľachetnú, starala sa o chudobných a za veľkodušnosť, akú prejavoval jej manžel voči kláštorom - tak sa povrávalo -, vďačili tieto ustanovizne skôr jej ako Schlüsselovej zbožnosti.

Spočiatku mal podozrenie, že Martha používa bič z púhej rozkoše - tovariši z chrámu niekedy rozprávali o takýchto nepochopiteľných praktikách -, no tentoraz musel Leberecht takéto myšlienky potlačiť. Nárek, ktorý prenikal cez okno, bol bezpochyby výrazom bolesti. Martha predovšetkým nezabudla medzi jednotlivými údermi šepkať vrúcne modlitby, ktorých slovám nerozumel, odhliadnuc od jediného razu, keď začul, ako jej hlas nástojčivejšie než predtým vyslovil vetu: „*Jesu Domine nostrum.* Zbav ma telesnej neresti...“

Ó, nie, Pán Ježiš, v žiadnom prípade ju nezbav telesnej neresti! chcel zvolať Leberecht, pretože táto nerest' bola predsa tým, čo v ňom vzbudzovalo najväčší pôžitok, aj keď bola tentoraz skrytá pred jeho zrakom.

Na druhý deň, keď Leberecht vedel, že Martha odišla z domu, vkradol sa do jej izby. Mykal závesom dovtedy, pokým sa na mieste, kde bol pripevnený na stene, neobjavil malý, takmer nebadateľný záder, vďaka ktorému záves nevisel rovno, ale trochu nakrivo, a tak vytváral malú škáru, ktorá pre chlapca predstavovala okno do neba.

Ak bol nasledujúcu noc spokojný, potom nemal dôvod k nespokojnosti ani ďalšiu, ba ani tretiu noc. Bez toho, aby ho ktokoľvek čo len raz vyrušil, podarilo sa mu preštudovať Marthino hriešne telo. Na štvrtý deň uvidel jej prsia, prsia, aké dovtedy v takej nádhere ešte nikdy predtým nevidel, a o trinásť dní - bolo už po Veľkej noci - spustila Martha sukňu, ktorú jej dovtedy držal opasok, odhalila mu ohanbie a tajný pozorovateľ pocítil v hlave a v údoch nával krvi, ktorý sa ho zmocnil ako ohnivý lúč.

V ten deň sa Leberecht niekoľkokrát potkol o vlastné nohy. Na kostolnom lešení nad Adamovou bránou, kde sa Carvacchi práve usiloval uvoľniť prasknutý kameň zo železnej spony, ktorá držala vysoko vo vzduchu stavbu pohromade, to bolo nebezpečné. Druhý raz mu vypadol z rúk ťažký železný zdvihák a s ohlušujúcim rachotom dopadol na dlažbu. Keď napokon zle oprel o lešenie rebrík - obrátil totiž širšiu stranu smerom nahor, Carvacchi na neho nakričal. Bolo to, mimochodom, po prvý raz, odkedy sa u neho zaúčal: „Ty neznaboh a naničhodník! Na čo myslíš?“ Rozohnal sa a udrel ho širokou dlaňou do tváre, až to pleslo.

Zaucho ho nebolelo; naopak, Leberecht cítil, že si ho zaslúžil. No ani tak to nestačilo na to, aby prišiel na iné myšlienky. Pred očami mal stále udalosti z predchádzajúcej noci.

Najhroznejšie na tejto vzrušujúcej situácii bolo, že o nej nemohol s nikým hovoriť. Ani so Sophie, ktorej sa dovtedy zdôveroval so všetkými svojimi starosťami, ale ani s Carvacchim, ktorého si ctil ako vlastného otca, nehovoriac už o Marthe, svojej macoche, ku ktorej telu sa v noci modlil ako ku gréckej bohyni.

Tento nehanebný kult sa Leberechtovi stal takým zvykom, že sa vcítil do úlohy tajného milenca, ktorý svojej vysnívanej prináša jasné znamenia svojej priazne. V rodinnom živote vyhľadával - väčšmi ako sa patrilo - jej dotyky, a keď jej mal ustúpiť z cesty alebo odbremeniť ju od nejakej práce, vždy prejavoval nesmiernu ochotu a Martha mu poďakovala milým, vrúcnym pohľadom alebo

nežným dotykom. Určite má, pomyslel si vtedy Leberecht, celú armádu ctiteľov, on je z nich najmladší a zrejme ho berie najmenej vážne.

Ostatní si, pochopiteľne, ich správanie všimli. Hostinskému zo Sandu to bolo ľahostajné. Staral sa o obrat v šenku, výnosy z lesov okolo hradu Lesau a o zisk zo saských baní na striebro, na ktorom sa odnedávna podieľal. Pokiaľ išlo o nižšie potreby, navštevoval vznešenú dámu Ludowiku. U jeho syna Christopha sa však objavili zjavné známky žiarlivosti, ktoré zhoršili beztak napäté vzťahy medzi oboma chlapcami.

Hostinského syn bol mrzutý, znudený a z nevysvetliteľných dôvodov zatrpknutý mládenec, ktorého rozhľad sa napriek jezuitskej výchove, alebo azda práve v dôsledku nej, čoraz viac zužoval a jeho myseľ začínala pripomínať myseľ starca, a nie mladého muža. Popri latinčine, ktorá mu išla nad očakávanie zle, sa zaujímal najmä o počty. Často bez toho, aby ho k tomu niekto vyzval, spustil násobilku alebo odmocniny, ktoré odriekal tak, akoby to boli evanjeliá. Neučil sa ich však naspamäť z lásky k vede, ale so želaním, aby sa mohol vyvyšovať nad nevzdelaných.

Sophie bolo dievča zbožného zmýšľania. Nikdy by jej nezišlo na um, že by jej mladší brat mohol vidieť v krásnej krčmárke niečo viac než svoju macochu. Jeho náklonnosť považovala za samozrejmú; v kútiku duše sa dokonca tešila, lebo sa zdalo, že jej brat sa zmieril so smrťou ich rodičov.

V ten istý rok - bolo to na Filipa a Jakuba, keď s miernym vetrom konečne zavítala jar a na brehu rieky rozkvitlo žlté záružlie - sa Sophii prihodilo strašné nešťastie, za ktoré niesol vinu aj Leberecht, predovšetkým však ten prekliaty jezuitský žiak Christoph Schlüssel, a toto nešťastie malo zmeniť jej život.

Leberecht a Christoph sa poriadne pobili, lebo jezuita - ako ho Leberecht volal odvtedy, čo si dal vystrihať tonzúru - opäť táral hlúposti, ktorým sám nerozumel. Slnečný jas, tak kázal zo zábradlia

na schodisku, je najväčším potešením tela, jasnosť matematickej pravdy je však najväčším potešením ducha. A to je vraj dôvod, prečo treba geometriu uprednostniť pred všetkými ostatnými vedami a poznatkami.

Leberecht nato označil jezuitu za slepého sedliackeho hlupáka, ktorý ešte nikdy nevidel nijaké burgundské umelecké dielo. Slovo dalo slovo, a čochvíľa sa obaja pustili do seba ako kohúti a ruvali sa až do krvi.

Sophie prilákal hlasný krik. Vrhla sa medzi bitkárov, aby zabránila najhoršiemu. Leberecht kričal, aby sa medzi nich nemiešala, a že toho tupca zabije. No Christoph, ktorý mal toľko sily čo ten druhý, krehkú dievčinu chytil a oboma rukami ju odsotil nabok. Leberecht neskôr tvrdil, že Christoph ju zámerne sotil smerom ku schodom. Sophie stratila rovnováhu, spadla dolu hlavou zo strmých schodov, viackrát sa prevrátila, vydala zo seba jasný, ostrý výkrik, ako keď zarezávajú mladé prasce, a zostala vo vstupnej hale na dlažbe ležať s nohami pokrútenými pod sukňou a s roztiahnutými rukami, takže vyzerala ako náš Pán Ježiš na kríži.

Leberecht pozoroval scénu s naširoko roztvorenými očami, videl každý sestrin pohyb počas jej pádu. Teraz zostal stáť ako prikovaný a nebol schopný pribehnúť na pomoc tej, ktorá tam ležala ako mŕtva.

Hoci sa felčiar už vzdal akejkoľvek nádeje, na prekvapenie všetkých sa Sophie na ďalší rok opäť dokázala postaviť na nohy. Pád zo schodov prežila takmer zázrakom a po dvoch dňoch bezvedomia opäť prišla k sebe. No trvalo vyše pol roka, kým sa jej zahojili všetky zlomeniny a znovu získala silu, aby sa vedela pohybovať bez cudzej pomoci.

Nedarilo sa to bez ťažkostí, lebo po hroznom páde, ktorý navonok nezanechal takmer nijaké stopy, nastala zvláštna zmena, o ktorej Andreas Vesalius, osobný lekár cisára Karola, vo svojom diele *De humani corporis fabrica* tvrdil, že sa objaví len u jedného z piatich miliónov prípadov. Bola to choroba - ak išlo vôbec o chorobu -, ktorá nemala nijaký názov. Andries van Wesel, tak totiž znelo jeho skutočné meno, svojho času pôsobil ako zázračný lekár v Padove, ukradol mŕtvolu istého obesenca, aby vypreparoval jeho kostru - tá však nemala slúžiť na pobavenie iných, ako bývalo v Taliansku zvykom, ale na anatomické účely. Tento flámsky lekár tvrdil, že v ľudskom mozgu sa nachádza istá žľaza, ktorá riadi rast človeka. Pád alebo vonkajšie zranenie môžu preto zapríčiniť, že človek narodený s normálnymi proporciami sa zrazu zmení na trpaslíka - alebo na obra.

Tak sa stalo, napriek všetkým modlitbám k Panne Márii, že Sophie začala odrazu opäť rásť, hoci mladosť, v ktorej človek obyčajne vyrastie, mala už dávno za sebou. Začala sa predlžovať a rásť do výšky aj do šírky - zlovestný vrtoch prírody. Z krehkého dievčaťa, ktoré kedysi prezývali Fialka a ktoré k Leberechtovi muselo naťahovať krk, vyrástla obrovitánska žena, väčšia než najväčší muž v meste, a všetci sa na ňu dívali s údivom ako na hrobku cisára Henricha a jeho ženy Kunigundy.

Dokonca aj Leberecht, ktorý svoju sestru miloval ako svoj vlastný život, sa preľakol jej nevysvetliteľného rastu. Už sa s ňou len nerád objavoval v spoločnosti, a dokonca mu odľahlo, keď Martha pridelila Sophie vlastnú izbu v zadnej časti domu, kde bývali čeľadníci a kde mala posteľ, ktorú zhlobili na jej miery. Bez reptania tam vykonávala práce, ktoré predtým boli pre ňu utrpením, a žila utiahnuto ako mníška.

Spolu chodievali len na nedeľné omše, ktoré sa Leberechtovi od pamätnej kázne Athanasia Semlera zhnusili. Pripomínali mu beh uličkou hanby. Ľudia si za sestriným chrbtom všeličo šepkali, deťom bola na posmech a Leberecht rozdával zauchá, keď sa z obryne vysmievali ako z divu sveta, alebo ju prezývali diablovou nevestou a poskakovali pritom, aby zdôraznili svoje hanlivé výroky.

V dome vykonávala Sophie prácu čeľadníka a slúžky; nesťažovala sa a nevyhýbala sa ani najponižujúcejším činnostiam. Patrilo k nim vyháňanie potkanov z komôr a pivníc; zabíjala potkany, veľké ako mačky, ktorých uhryznutie mohlo byť smrteľné. Keďže rieka bola neďaleko, bolo týchto hlodavcov v sandských domoch neúrekom, a Sophie mala za úlohu chytať zvieratá živé, priviazať im na nohu povraz a ťahať ich po rozhorúčenej panvici so zmesou rybieho oleja a tekutej vazelíny dovtedy, pokým ich kožuchy nepripomínali kožu ryby. Keď ich potom pustila, uštvali sa k smrti, pretože neznesli zápach svojej spálenej kože. Všetkým dieram a chodbám, cez ktoré takéto zviera prebehlo, sa potkany potom ešte dlho vyhýbali.

Najhoršia zo všetkých služieb, čo musela Sophie vykonávať, bola kúra, ktorú starému Schlüsselovi odporúčala proti dne zázračná felčiarka Nüsslein a ktorú mu pod prísahou mlčanlivosti predala za jednu zlatku. Leberecht videl na vlastné oči recept obsahujúci okrem presných predpisov aj kliatbu proti všetkým, ktorí ho podajú bez dovolenia ďalej. Recept bol síce pochybný a

nepriniesol krčmárovi zo Sandu uzdravenie, ale poskytol mu aspoň úľavu. S odporom priniesla raz týždenne Sophie z holubníka spod strechy mladú holubicu, prudkými pohybmi ju trela o vyčistený Schlüsselov zadok, a to tak, že jej kloaka presne priliehala na konečník chorého. Holubica sa prudko zmietala a Sophie prestala až vtedy, keď vták už nejavil známky života. Hundrala si pritom slová: „Holubov duch, holubov duch! Zbav chorého bolesti!“

Ani Schlüsselova žena Martha, ani jedna zo slúžok neboli ochotné dobrovoľne vykonávať túto odpornú procedúru. Tým sa Jakob Heinrich Schlüssel stal istým spôsobom od Sophie závislý, a vôbec sa nestaral o to, keď sa ľudia posmievali, že si krčmár zo Sandu vydržiava pod strechou satanovu nevestu alebo dokonca obojpohlavnú bytosť, ktorá je mužom aj ženou v podobe obrovského démona. A hoci kazateľ Athanasius Semler hromžil z kazateľnice, že zo satanovej nevesty - tak nazýval Sophie, bez toho, aby s ňou kedykoľvek prehodil čo len slovko - treba vyhnať diabla, vplyvný Schlüssel držal nad dievčaťom ochrannú ruku a nadával dokonca na Semlera ako na rozoštvávača ľudí.

Od týchto udalostí sa zbožní obyvatelia mesta rozdelili na dva tábory, pričom jeden bol rovnako zbožný ako druhý, no oba boli v zásade rovnako skorumpované, zákerné, zlé a oddané mágii. Zázraky sú najobľúbenejšími deťmi pánbičkárov, a ani v tomto meste nebolo kresťana, ktorý by tajne neprepadol nevysvetliteľným javom ako Herodes Antipas tancujúcej Salomé.

Sophiin rast však do veľkej miery prispel k tomu, že ľudia začali rozdúchavať pekelné klebety týkajúce sa jej otca, a keď napokon istá mníška z blízkeho ženského kláštora vyhlásila, že stretla holohlavého diabla, ktorý držal v ruke lopatu, ozvali sa prvé hlasy požadujúce svätú inkvizíciu.

Od čias buly *Summis desiderantis affectibus*, ktorú pred vyše sedemdesiatimi rokmi vyhlásil pápež Inocent VIII., viedlo mesto spor s inými mestečkami o to, kde upálili prvú čarodejnicu;

pokúšalo sa vyfúknuť prvenstvo saským kniežatstvám, westfálskemu, würzburskému a eichstättskému vojvodstvu. Jedného dňa navštívil mesto dominikán Bartolomeo, ktorý sa stal inkvizítorom, ukázal kúrii akýsi list a usadil sa v jednej z vedľajších budov Starého paláca. Bartolomeo, ktorý začínal svoje slávne procesy trojitým znamením kríža na všetkých častiach tela a k tomu šepkal slová „vyznávam a verím, že svätá rímska cirkev je pravým spoločenstvom veriacich, bez ktorého niet blaženosti duše“, bol žalobcom i sudcom v jednej osobe, a preto boli jeho vypočúvania a vyšetrovania obávané. Odvolával sa pri nich na múdrych mužov aj na múdre ženy. Odsudzoval aj tlačené knihy blahoslaveného Albrechta Pfistera a Johanna Sensenschmida, ktorí na druhej strane rieky spravovali chýrne tlačiarenské dielne a okrem misálov a biblií údajne tlačili aj spisy, ako napríklad knihu *Belial*, ktorá vraj, ako vraví svätý Pavol, nesie tajné diablovo meno.

Tak ako Jakob Heinrich Schlüssel ozdoboval steny svojho hostinca parožím vysokej zveri, ktorú sám skolil, pripevnil inkvizítor Bartolomeo - azda na výstrahu - pri vchode do budovy inkvizície drevenú tabuľku, kam červenou hlinkou zaznamenal krvavú stopu svojho pôsobenia. Hoci väčšina zvedavcov nevedela čítať, stačilo pravidelné predčítavanie tých, čo čítať vedeli, aby tento dokument nahnal dostatočne strach a povzbudil k zbožnej viere v tom zmysle, ako to vyžadovala svätá cirkev. Kto vedel čítať, dočítal sa:

ZOZNAM DIABLOVÝCH SLUŽOBNÍKOV, SÚDENÝCH MEČOM A UPÁLENÝCH

Na prvej hranici päť osôb

- škuľavá Anna
- krásavica od Žeriavu
- stará šnurovačka
- dvaja potulní muži, vyznávači satanovej mágie

Na druhej hranici dve osoby
- lodný majster Gabriel, ktorý sa vzdal viery
- správkyňa pána farára chrámu

Na tretej hranici štyri osoby
- správca pána farára chrámu
- posadnutý šesťročný chlapec
- slúžka z apatieky
- kacír, dosť bohatý človek, ktorý tvrdil, že hostia je potrava, ktorú keď človek zje, riťou mu vyjde von

Na štvrtej hranici päť osôb
- dve neznáme pekné ženy, ktoré predali jezuliatko
- šľachtický chlapec z hradu Lesau
- mäsiarka Rothová, ktorá sa predtým sama usmrtila dýkou
- Franziskus Baumgartner, vikár v chrámovom kláštore, od ktorého otehotnelo jedno dievča a ktorý povedal, že ho má radšej než Boha, nášho Pána

Na piatej hranici tri osoby
- práčka od Sv. Štefana
- špitálmajster, ktorý bol už pol roka pochovaný
- zbormajster Krautwurst, ktorý mal tajne a súbežne dve ženy, z ktorých jedna bola prívrženkyňou Lutherovou

Na šiestej hranici štyri osoby
- pekná mníška Beatrix
- stará mníška Laetitia
- tučná mníška Etelfrieda
- mníška Genoveva - ktoré boli všetky diablom posadnuté a obcovali s ním.

Už týždne vopred lamentovali ženy na veľkom chrámovom námestí nad siedmym procesom, bez toho, aby vedeli, proti komu sa bude viesť. Keď jeseň sfarbila pri rieke na žlto smútočné vŕby, ktorých konáre sa dotýkali lenivo tečúcej vody, a termín, stanovený

na Máriu, sa blížil, ozvali sa prvé chýry o tom, že ide o troch delikventov, z ktorých dvaja sú už teraz odsúdení na smrť.

Leberecht sa túto novinu dozvedel od Carvacchiho a podobne ako on cítil, že sa chystá čosi nedobré. Čo mu nohy stačili, ponáhľal sa na michelsberský cintorín, kde sa mu jeho obavy potvrdili: Hrob jeho otca Adama bol otvorený a rakvu odniesli na neznáme miesto.

V predvečer procesu postavili na námestí pred dómom dlhočizné lešenie pripomínajúce drevené nábrežie pri rieke, o ktoré sa priväzovali člny. Keďže námestie sa zvažovalo, boli trámy smerom od Starého paláca vysoké jednu stopu, zatiaľ čo na konci drevenej ochodze dosahovali výšku dvoch mužov. Na tomto dobre viditeľnom mieste stál peň, na ktorom sa popravuje, a zvislý trám s reťazami. Na úpätí popraviska postavili inkviziční drábi hranicu zo suchého dreva. Pred procesom horel celú noc pred tribúnou oheň. Strážili ho dvaja muži oblečení v čiernych odevoch, so špicatými kapucňami na hlavách.

Hoci to nebolo zakázané, v tú noc sa nikto neodvážil priblížiť sa k námestiu. Ľudia sa mu vyhýbali, akoby sa tohto miesta zmocnil diabol. Leberecht, ktorého poháňala bezmocná zlosť, sa pokúšal v tom čase dvakrát dostať po schodoch k vŕšku, na ktorom stál chrám, no napokon sa oba razy zvrtol na opätku, zabočil do vedľajšej uličky a vydal sa úzkou cestičkou k Michelsbergu, odkiaľ mal z terasy nachádzajúcej sa poniže cintorína výhľad na chrámové námestie, kde horel strážny oheň. Sám presne nevedel, čo tam hľadal a prečo celé hodiny civel na strašidelne osvetlené miesto. Keď sa prvý raz vrátil domov, nedokázal zaspať, a keďže sa mu v izbietke ťažko dýchalo, vykradol sa po druhý raz, vydal sa tou istou cestou a usadil sa pri výčnelku múru.

Leberecht premrzol. Štyri veže dómu na pozadí nočného neba, ktoré mu inokedy pripomínali prsty vztýčené k nebesiam, vyzerali teraz ako nebezpečné dýky. Blúdil zrakom po strechách spiaceho mesta. Mesto bolo zahalené deravým závojom hmly a pôsobilo

chladne a odmietavo ako mramor. Pretože jeho obyvatelia boli presne takí istí ako ich domy s krivými oknami a strieľňami. Z očí im hľadela nedôvera a túžba po ohováraní menila klebetné zobáky na pažeráky, z ktorých sa valí oheň.

Leberecht vedel, že nasledujúci deň bude najčernejším v jeho živote. Inkvizítor Bartolomeo bol známy tým, že ešte nikdy v nijakom procese neustúpil. A keď sa nezľakol toho, aby pri najmenšom podozrení odsúdil živého človeka, prečo by sa mal zastaviť pred mŕtvym? A jeho, Leberechta, by do konca života v tomto meste označovali za bosorákovho syna. Na čele by mu zostalo nezmazateľné znamenie a ľudia by sa k nemu správali ako k malomocnému.

Kým mu hlavou vírili tieto myšlienky, začalo sa nad mestom rozvidnievať. Ľudia sa pomaly prebúdzali k životu. Z komína pekárstva pri trhu stúpali oblaky dymu. Z cesty pri rieke sa ozývalo volanie furmanov. Pri Žeriave sa začal každodenný život lodiarov nakladajúcich člny. No v tom istom čase ukazovala na námestí pred chrámom skutočnosť svoju odpornú tvár.

Zo všetkých strán sem prúdili spravodliví mešťania, pánbičkári, zvedavci, dychtiaci po senzácii, lenivci a unudenci, pre ktorých neznamenala inkvizícia nič iné než kratochvíľu. „Upáľte ich!“ - „Zotnite im hlavy!“ - „Hoďte ich do ohňa!“, ozývalo sa na širom námestí.

Prví diváci, ktorí prišli dostatočne skoro, aby si zaistili miesto v prvom rade, už začínali mať bojovnú náladu. Nezaujímal ich proces, ale ortieľ, ktorý bol tak či tak známy: „Upáľte ich!“

Leberecht opustil svoje miesto poniže opátstva a blížil sa k námestiu zo zadnej strany, aby sa podľa možnosti nikomu nepriplietol do cesty. Chcel byť svedkom toho, ako inkvizítor obviní jeho mŕtveho otca, chcel vidieť tvár muža, ktorý si o sebe myslel, že môže v mene Všemohúceho rozhodovať o dobre a zle, o živote a smrti.

Ľudia sa tlačili pred vchodom do budovy inkvizície, osamelej stavby za Starým palácom, a tlačenica vznikla aj pred budovou, kde sa nachádzali komnaty kniežaťa-biskupa. Jeden zo služobníkov inkvizície v dlhej sutane im bránil vstúpiť. Až keď hodiny na chráme odbili siedmu, mohol zvedavý národ vojsť.

Leberechtovi sa podarilo vtlačiť sa do hrôzostrašne temnej sály bez toho, aby vzbudil pozornosť zvedavcov. Usadil sa na lavici v poslednom rade. Na čelnej strane miestnosti, vybielenej vápnom, stál na vyvýšenom pódiu dlhý stôl a za ním tri stoličky s vysokými opierkami. V strede stola boli zapálené dve sviece a krucifix, pred ním čierna kniha s nápisom *Malleus Maleficarum,* „Kladivo na čarodejnice“, zákonník všetkých inkvizítorov.

Vzrušené výkriky ohlasovali príchod prvej delikventky, zázračnej felčiarky Afry Nüsslein. Ľudia v sále - bolo ich azda aj do dvesto - vyskočili zo svojich miest a naťahovali krky, aby si obzreli obvinenú. Vedelo sa, že na to, aby ženu prinútili k výpovedi pred svätou inkvizíciou, ukázali jej najprv nástroje na mučenie. Bolo dosť takých, čo počas mučenia umreli.

„Upáľte ju! Upáľte ju!“ zaškriekala istá starena ukrývajúca si tvár poskladanou šatkou. Ostatní sa k nej pridali. Obžalovanú viedli dvaja drábi. Afra Nüsslein mala oblečený hrubý odev kajúcnika, prepásaný v drieku povrazom. Tmavé vlasy mala nakrátko ostrihané, pod očami jej bolo vidno tmavé kruhy. Pôsobila ako zlomený človek.

So zvesenou hlavou zastala pred sudcovským stolom, po bokoch jej stáli drábi. Odrazu sa otvorili úzke bočné dvere, z ktorých vyšiel inkvizítor Bartolomeo, sprevádzaný dvoma dominikánskymi mníchmi v červených sutanách. Zvonka sa ozýval prenikavý hlahol umieráčika. V sále zavládlo hrobové ticho.

Bartolomeo zdvihol hlas: „Pochválen buď Ježiš Kristus!“

Senzáciechtiví poslucháči sa trikrát rýchlo prežehnali.

Nezúčastnene ako spovedný otec pri rozhrešení začal inkvizítor čítať obžalobný spis: „Afra Nüsslein, zázračná felčiarka a babica z vlastnej milosti, je svätou inkvizíciou, v zastúpení inkvizítorom fráterom Bartolomeom a dvoma prísediacimi jeho rádu, obžalovaná z rozličných zločinov proti matke cirkvi, ku ktorým sa priznala a pod znakom kríža svoje priznanie odprisahala, najmä že pri pôrode pomáhala rodičke, tkáčke Hussmannovej, povrazom postojačky, namiesto poležiačky, ako je zvykom po celé generácie vo všetkých katolíckych krajinách, oddávala sa nerestiam čarodejníctva, uctievajúc slnko a hmlu namiesto Najvyššieho Boha, nášho Pána, a modlila sa k Luciferovi, uzdravovala chorých a na zdravých zosielala choroby, predávala uzdravovacie listy za zlato, za výnosy z hriechov holdovala spupnosti a zabraňovala ženám v počatí rybími mechúrmi a jedovatými masťami, takže sa mohli mužom oddávať kvôli čistej slasti.“

Inkvizítor zdvihol zrak. Obecenstvo v sále načúvalo dominikánovej obžalobe s otvorenými ústami. Všetky pohľady sa obrátili na obžalovanú, ktorá zvesila hlavu, a keď sa jej fráter Bartolomeo zvýšeným hlasom spýtal, či sa spoznáva v odpudzujúcich činoch, tak ako ich opísal v jednotlivých bodoch, neodvážila sa zdvihnúť pohľad a ticho povedala: „Áno, pán inkvizítor.“

Obecenstvo sa zavlnilo a ozvalo sa šuškanie.

Inkvizítor vytiahol hrubú knihu a začal v rýchlom slede čítať otázky, na ktoré mala obžalovaná sotva čas odpovedať.

Ako často ju navštívil diabol?

„Mnohokrát.“

Ako ho spoznala, a či sedel alebo stál.

Mlčanie.

Či s ním obcovala a čo pri tom cítila.

„Nie!“

Či rozprával potichu alebo nahlas.

„Potichu.“

Či vyháňala iným ľuďom diabla z tela a ako často.

„Nikdy!“

Či na cintoríne vykopala dieťa, či ho upiekla alebo usmažila a potom zjedla.

„Nie!“

Aké mená dávala nášmu Pánovi, svätej Panne Márii a ostatným svätým?

„Nijaké iné než každý kresťan.“

Či zhanobila svätú hostiu tým, že si ju hriešnou rukou vybrala z úst.

„Áno. Raz, ale...“

Koľkých ľudí a koľko dobytka zmárnila svojimi masťami, práškami a bylinkami?

Mlčanie.

Či vie písať alebo čítať a či sa upísala diablovi.

„Nie.“

Odkedy pozná všetky svoje zločiny a neresti, ktoré sú zamerané proti svätej cirkvi?

Obžalovaná nedokázala nájsť odpoveď. Rukami si zakryla tvár a nahlas sa rozvzlykala.

Slepý starec s palicou v rukách zvolal: „Upáľte ju! Upáľte ju, vyžeňte jej diabla z tela!“

Fráter Bartolomeo napomenul obecenstvo, aby zachovalo pokoj, obrátil sa k Afre a spýtal sa: „Priznávaš sa k vine?“

Obžalovanú zachvátil kŕč plaču. Nebola schopná odpovedať.

„Priznávaš sa k vine, Afra Nüsslein?“ zopakoval inkvizítor hrozivým hlasom.

Rozrušená žena sa nadýchla a ticho odpovedala: „Áno. V mene Božom.“

Hrozivé ticho preťal prenikavý výkrik. Afra sa roztriasla na celom tele, keď inkvizítor náhle vstal a odsunul stoličku. Obaja

mnísi ho nasledovali. S mrazivou tvárou sa fráter Bartolomeo hranatými pohybmi prežehnal. Vyslovil pritom slová: „V mene Otca, i Syna, i Ducha Svätého, zapáľte hranicu!“

„Zapáľte hranicu!“ - „Upáľte ju!“ hučalo sálou.

Afra Nüsslein stratila vedomie. Drábi ju stihli chytiť skôr, než klesla k zemi. Istá starena chrstla obžalovanej do tváre vedro vody. Afra sa opäť spamätala.

Leberecht, ktorý s hrôzou sledoval proces, si všimol tvár obžalovanej, keď ju odvádzali: V jej pohľade sa nezračil strach, skôr divá rozhodnosť, aj keď vedela, čo ju čaká.

Sotva bosorka opustila v sprievode drábov sálu, priniesli ďalší dvaja dnu zablatenú rakvu. Po miestnosti sa šíril hnilobný zápach. Leberecht na okamih pocítil, akoby mu prestalo biť srdce. Lapal po vzduchu. Nemal nijaké pochybnosti: Bola to exhumovaná mŕtvola jeho otca.

Aj divákov, čo neopustili miestnosť spolu s bosorkou, sa zmocnila nevoľnosť. Niekoľko žien vybehlo z miestnosti, keď nosiči položili rakvu na stôl pred inkvizítora. Zdalo sa, že pre Bartolomea je to tá najprirodzenejšia vec na svete; rovnako nezúčastnene spustil tú istú ceremóniu ako v prípade odsúdenej Afry Nüsslein: „Adam Friedrich Hamann, za života hrobár v opátstve Michelsberg, ktorý umrel na Turíce roku Pána 1554, je svätou inkvizíciou, v zastúpení inkvizítorom fráterom Bartolomeom a dvoma prísediacimi jeho rádu, posmrtne obžalovaný z kacírstva a obvinený, že bol v spojení s diablom a do dnešného dňa sa trikrát zjavil. Ak,“ inkvizítor sa zodvihol a vystrel nad rakvu ruku s krucifixom, „ak s tým nesúhlasíš, vyslov svoj nesúhlas hneď, alebo navždy mlč!“

Diváci zo zadných radov povyskakovali a Leberechtovi zakryli výhľad. Akoby očakávali, že sa z útrob zakrytej rakvy, na ktorej svedčil otvor o nebožtíkovej poslednej vôli, ozve tlmeným hlasom Adamova odpoveď inkvizítorovi. No Bartolomeo márne čakal vo

svojom zaklínajúcom postoji. Napokon postavil kríž na pôvodné miesto a povedal prenikavým hlasom: „V mene Otca, i Syna, i Ducha Svätého sa telo Adama Friedricha Hamanna odsudzuje na upálenie, aby boli jeho pozostatky, ktorých sa zmocnil diabol, rozprášené vo vetre, ako sa patrí na úbohú dušu, a nestretávali sa proti prírode so živými. Zapáľte hranicu!“

Poslucháči spustili krik, zhŕkli sa okolo rakvy, niektoré ženy do nej kopali, pokým ich drábi v čiernych odevoch a so špicatými kapucňami násilím neodtiahli a nenaložili si rakvu na plecia, kliesniac si mlčky cestu z miestnosti.

Zdalo sa, že o proces s treťou osobou, mníškou, ktorá v kláštore Svätého Jakuba obcovala s mníchmi a od hanby nad svojou telesnou neresťou vyskočila z okna, sa takmer nikto nezaujímal, hoci, ako sa povrávalo, trikrát umrela a k životu ju privolali satanské kliatby.

Leberecht čupel v najzadnejšom kúte sály. Zdalo sa mu, že sa udusí. Sudca dokončil svoje dielo, Afru Nüsslein sťali. Teraz hranica čakala na jej mŕtve telo.

Drevenú debnu, ktorú priniesli drábi, Leberecht akoby vôbec nevnímal. Mal prázdny pohľad. Tak mu ušiel aj tretí proces, hoci sa odohrával priamo pred jeho zrakom. Leberecht sa bál vyjsť zo sály. Obával sa, že by ho spoznali; predovšetkým sa však desil pohľadu na to, čo sa dialo vonku. Mal sa azda prizerať tomu, ako upaľujú jeho mŕtveho otca?

Vo svojom zúfalstve by sa Leberecht od bolesti a hnevu najradšej rozkričal. No v živote bývajú situácie, keď zlyhávajú slzy aj hlas, a ľudské orgány ako by sa zbláznili, obracajú všetko naopak. Leberecht nevyronil jedinú slzu, zato sa začal smiať, najprv potichu, zakrývajúc si rukami ústa, potom sa ho zmocnil kŕč smiechu, až sa diváci, ktorí zostali v miestnosti, začali obracať a napomínali ho, aby zachoval ticho.

Kto vie, čo by sa bolo stalo, keby Leberecht odrazu nepocítil na pleci niečiu ruku. Keď zdvihol zrak, spoznal Marthu, svoju

macochu. Martha na neho uprela smutný, sústrastný pohľad, v ktorom sa zračila bezmocnosť. Čo však mohla v tejto chvíli pre neho urobiť? Už jej jemný dotyk vrátil chlapca do skutočnosti.

Napokon k nemu Martha natiahla pravú ruku a Leberecht sa jej chytil, ako keď sa topiaci chytá záchranného brvna. Nechal, aby ho Martha objala. S pocitom blahodarného bezpečia zaboril tvár do jej pleca a opatrne sa usiloval prispôsobiť svoj dych jej rytmu.

Neďaleko vchodu stál Christoph, ktorý sledoval celý výjav s kamenným výrazom na tvári. Zdalo sa, akoby ho inkvizičný súd prestal zaujímať; nevenoval mu ani najmenšiu pozornosť. Nevedel si spomenúť, že by ho jeho matka kedykoľvek tak dlho a s takou prudkosťou stískala v objatí, a čím dlhšie toto objatie trvalo, tým väčšmi rástol Christophov hnev voči matke. To, že svojho adoptívneho brata nenávidel, nebolo nijaké tajomstvo. Prečo mu to matka urobila? Pred všetkými ľuďmi!

Keď Martha uvoľnila objatie a obrátila zrak ku vchodu, Christoph bol preč. Nestarala sa o to, pretože si myslela, že jej synovi sa žiadalo vyjsť von, aby bol svedkom upálenia; v tej chvíli jej však záležalo najmä na Leberechtovi. Vedela, že chlapca teraz nemôže nechať osamote.

Sotva vyslovil fráter Bartolomeo tretí ortieľ, ktorý nemohol znieť inak než „upáliť“, začali sa senzáciechtiví diváci tlačiť von na šíre priestranstvo. Námestie pred chrámom zahaľoval kúdoľ ostrého dymu. Namiesto toho, aby stúpal hore, klesali biele oblaky dymu na dlažbu. Diváci sa rozkašľali a lapali po vzduchu. Zdalo sa, akoby Pán odmietal prijať obetu, tak ako kedysi v Kainovom prípade.

Pre Leberechta, ktorého Martha odviedla z inkvizičnej sály, znamenal tejto prírodný úkaz neočakávané milosrdenstvo, pretože takto sa aspoň nemusel dívať na to, ako v plameňoch horí rakva s jeho mŕtvym otcom. Prenikavý zápach, ktorý visel vo vzduchu, bol takmer neznesiteľný. Leberecht si jednou rukou zakrýval nos, zatiaľ

čo si druhú tlačil na ústa. Tak ho Martha previedla krížom cez námestie.

Z námestia sa ozýval kašeľ a kýchanie zvedavcov, ktorí sa horko-ťažko orientovali v hustých oblakoch dymu. Ozýval sa nárek starých žien. Deti plakali a mníšky, ktoré sem prišli v hojnom počte z okolitých kláštorov, nahlas odriekali modlitby a zaklínali satana.

Zo štipľavého dymu sa ako duch zjavil inkvizítor v červenom odeve. Kýval kadidlom smerom k ohňu a prevolával pri tom zbožné formulky: *„Erubescat homo esse superbus, propter quem humilis factus est deus.“* Znamenalo to asi toľko: „Nech sa hanbí opovrhnutiahodný človek za svoju spupnosť, že sa veľký Boh pred ním tak hlboko ponížil.“ Alebo: *„Aufer a me spiritum superbiae, et da mihi thesaurum zuae humilitatis,“* čo v preklade znamená: „Zbav ma ducha spupnosti a daj, nech mi vyrastie poklad tvojej pokory.“

Keď prišli na terasu chrámu, kde sa týčila brána svätého Gregora, zatiahla Martha Leberechta na široké schody, ktoré viedli smerom k mestu. Doteraz neprehovorili ani slovka, a bolo by to asi aj zbytočné. Teraz však, keď sa blížili k prvým domom v Sande a na čistom vzduchu sa ľahšie dýchalo, pritiahla si krásna žena veľkého chlapca ešte tesnejšie k sebe a bez toho, aby sa na Leberechta čo len pozrela, povedala čosi, čomu sprvoti nerozumel: „Beda našim časom! Beda ľuďom!“

„Čo tým myslíte?“ spýtal sa Leberecht.

Martha zastala: „Zámerom Najvyššieho nemôže zodpovedať to, čo robí svätá inkvizícia.“

Leberecht zastal ako omráčený. Zahľadel sa macoche do tváre a v očiach jej uvidel slzy. „Chcete tým povedať,“ zisťoval opatrne, „že pochybujete o inkvizítorovom výroku?“

Martha mu neodpovedala, a zatiaľ čo kráčala ďalej smerom ku krčme, chlapec dodal: „Prepáčte mi tú otázku. Nemusíte mi

odpovedať. Nijaký človek z tohto mesta by na ňu neodpovedal kladne, lebo by sa tým sám vydal do rúk súdu...“

Chvíľu kráčali bez slova vedľa seba, keď tu náhle z Marthy vyhŕklo: „Áno. Áno, myslím si, že fráter Bartolomeo nemá pravdu. Niekoľko hysterických žien, ktoré tvrdia, že stretli tvojho otca - to ešte nie sú nijaké dôkazy. Je to veľká nespravodlivosť.“

Leberecht neveril vlastným ušiam. Tieto slová by mohli Marthu doviesť na hranicu. Jej priama reč bola prejavom jej dôvery, ba čo viac, svojím priznaním sa mu vydala napospas. Pre Leberechta to prišlo ako hrom z jasného neba. Chvatne jej chytil ruku, pritlačil si ju k ústam a rovnako nešikovne ako vášnivo ju začal bozkávať. Martha sa rýchlo chlapcovi vytrhla; obávala sa, že by ich mohol niekto vidieť a táto scéna by mohla vyvolať zlé podozrenie.

„Odpusťte!“ povedal Leberecht. „Prišlo to na mňa tak náhle, hoci v tejto situácii je to azda to najnevhodnejšie. Prijmite však znak mojej vďačnosti.“

Martha sa usmiala. Usmiala sa s výrazom prevahy, ktorý zodpovedal situácii.

Leberechtovi to neprekážalo; naopak, pociťoval hrdosť, že tak konal na verejnom mieste, a dodal: „Teraz viem, že vám môžem dôverovať!“

„Naozaj môžeš,“ zopakovala Martha a uprela na Leberechta dlhý pohľad. Chlapec sa jej nevládal dívať do očí a rozpačito sklopil zrak k zemi.

„Môj otec bol dobrý človek,“ povedal bez toho, aby na ňu pozrel. „Jeho jedinou chybou bolo, že bol na svoj stav príliš múdry, príliš veľa toho vedel a o svojich vedomostiach aj rozprával. Inde, v Ansbachu, Norimbergu alebo v Bayreuthe, by obdivovali hrobára, ktorý sa vyzná v jazykoch a filozofii starých Grékov a Rimanov, a tu ho upálili. Keby bol Hamann skutočne posadnutý diablom, bol by som ním posadnutý aj ja. Potom by ma Bartolomeo musel upáliť spolu s ním.“

„Psst! Mlč! S takýmito slovami sa nemožno zahrávať. Vieš predsa, ako ľudí priťahuje zlo. Vo všetkom vidia a počujú diablovo dielo. Keď biskupa v jeho rezidencii trafil šľak, práčky na brehu rieky si rozprávali, že Jeho Eminenciu vystrašil zjav, o ktorom nesmie nikomu nič prezradiť. Keď umrel sladovník Bernhard a nebolo mu možné zatlačiť jedno oko, povrávalo sa, že sa spriahol s čertom a má dobrý dôvod na to, aby v smrti zatvoril len jedno oko, pretože tým druhým musí pozorovať svoju nevernú ženu Gundu. A farár z chrámu tvrdí, že videl, ako sa jedného dňa Márii na oltári Víta Stossa roztriasli očné viečka ako topoľové listy vo vetre. A bolo to práve v deň, keď sa Luther oženil s mníškou Katarínou. Nikto iný okrem farára to nevidel...“

„... a napriek tomu ho inkvizícia neupálila.“

Martha prikývla.

„Nie,“ pokračoval Leberecht, „neverím, že by zjavenia môjho otca boli niečím nadprirodzeným. Musel to byť nejaký husársky kúsok - a navyše zinscenovaný so zlým úmyslom. Pomstím sa!“

„Psst!“ vystríhala ho Martha. „Nevieš, čo hovoríš.“

Leberecht odvrátil pohľad a už nič nepovedal.

Keď prišli k hostincu v Sande, Martha sa ho spýtala: „Nemusíš ísť dnes do práce?“

„Nemôžem,“ odvetil chlapec. „Trasú sa mi ruky, že by som v rukách neudržal ani kladivo, nehovoriac už o dláte. Carvacchi to pochopí.“

„Máš rád majstra Carvacchiho?“

Leberecht prikývol: „Mám ho veľmi rád. Znamená pre mňa takmer toľko čo môj otec.“ Sotva to vyslovil, uvedomil si, že jeho poznámka nebola v prítomnosti jeho macochy príliš vhodná.

„Nelám si hlavu,“ povedala Martha, ktorej neušli rozpaky jej adoptívneho syna, „rozumiem ti lepšie, ako si azda myslíš.“

V hostinci, ktorý bol o tomto čase prázdny ako kostol na anjelpána, naliala Martha chlapcovi pohárik vína a sebe druhý, keď

tu zrazu neočakávane vstúpil do tmavej miestnosti Christoph. Provokatívne sa usadil na jednu z lavíc, ktoré lemovali steny šenku, nervózne obhrýzal lipovú paličku a odpľúval na zem kúsky kôry. Díval sa pritom striedavo na matku a na Leberechta, pokým obradne a s rozpačitým úsmevom neprehodil kútikom úst:

„*Ecce sto responsum exspectans,*“ - čo znamená asi toľko: tu stojím a čakám na odpoveď. „Prečo musím žiť pod jednou strechou s potomkom muža, ktorého svätá inkvizícia upálila ako kacíra? Prečo?“ Tučnému chlapcovi sa pritom zaliala tvár krvou a na čele sa mu zjavila svetlomodrá žila, pripomínajúca Kainovo znamenie.

Leberecht neočakával nijakú prívetivú poznámku, preto zostal pokojný. Martha však vyskočila, zúrivo k chlapcovi pristúpila a zahnala sa, akoby ho chcela udrieť do tváre.

No Leberecht ju predbehol a zadržal jej ruku. „Zadržte, neprehrešujte sa! Váš syn má pravdu. Adama Friedricha Hamanna posmrtne odsúdila inkvizícia a ja sa priznávam, že som jeho synom, som Leberecht Hamann. Keď ma spolu so sestrou prijal váš manžel, nemohol tušiť, že náš nebohý otec skončí na hranici.“

Leberechtove slová Marthu ohúrili. Christoph, ktorý očakával inú reakciu, bol zmätený. Nevedel, akú hru hrá Leberecht, bolo mu však jasné, že tento mladík má nad ním takmer vo všetkých ohľadoch prevahu. Sotva sa spamätal, začal s ďalšími zlomyseľnosťami.

„Od ľudí, ktorí stáli okolo hranice, som počul, že diabol ujde dávno predtým, než upália telo. Ujde, akonáhle začne vrieť krv. Ak je však posadnutý mŕtvy, sedí diabol vo vyschnutých žilách, pokým sa nerozpadnú na popol a neroztrúsia sa v dyme. To hovoria ľudia na námestí.“

Do tohto okamihu si Leberecht zachoval chladnú hlavu. Ale teraz už nevydržal. Vyskočil, hodil do seba poloprázdny pohár vína, vyšiel z miestnosti a zabuchol za sebou dvere obité železným kovaním.

Vonku sa Leberecht zhlboka nadýchol. Medzi starými domami v Sande visel štipľavý zápach, ktorý sa šíril z hranice.

Chlapec sa rozbehol najprv na sever, utekal popri rieke, no po chvíli sa bohvie prečo zastavil a ponáhľal sa opačným smerom. Už sa zmrákalo a zvedavci z námestia sa rozišli po meste. Jedni odchádzali s nezrozumiteľným mrmlaním na perách, iní s hlasnými kliatbami a ďalší, zväčša starci, s nárekom. Pomedzi to sa neustále ozývalo volanie: „Upáľte ich, upáľte ich!“

Toto volanie prenikalo Leberechtovi do uší ako rozžeravený klinec. Rukami si zakryl uši a prešiel po hornom moste. Odrazu mu ktosi zastal cestu. Keď chlapec zdvihol zrak, spoznal Carvacchiho.

Ako vždy o tomto čase, aj teraz mal Carvacchi vypité, a ako vždy v tomto stave šíril okolo seba veselosť. Plesol Leberechta po pleciach a zvolal: „Ten, kto verí klamárovi, nech sa zverí farárovi!“ Potom spolu s Leberechtom vykročil smerom k mestskej časti, ktorá sa rozprestierala na riečnom ostrove. Leberecht sa nechal viesť.

V súmraku okolo nich prechádzali ako tiene lamentujúci starci, zavýjali a vzlykali, a Carvacchi ich začal napodobňovať. Zastal pred vchodom do hostinca U krčahu, v uličke, ktorá viedla k trhovisku, a pošepol Leberechtovi: „Viem, čo ti chýba. Poď!“

Odľahlá krčma bola známa dymovým pivom, ale aj vyfintenými krásavicami, ktoré ju navštevovali. Vo vnútri bolo plno ako v sude s haringami. Dookola bolo cítiť zápach varenej zeleniny a z pochodní zastoknutých v obručiach na stenách sa šírilo slabé svetlo a štipľavý smrad. V zadnom kúte miestnosti brnkal na rozladenej lutne hudobník.

Okrem krčmára, ktorý mal na hlave čiapku so strapcom, sa o nových hostí nikto nezaujímal. Muži pri dlhom drevenom stole sa so samozrejmosťou posunuli bez toho, aby prerušili rozhovor, a uvoľnili tak miesto novým návštevníkom. Sotva sa usadili, postavil pred nich krčmár dva vysoké krčahy.

„Zajtra bude nový deň!“ povedal Carvacchi a zdvihol krčah. Aj Leberecht siahol po krčahu. Poriadne si z čierneho piva odpil a videl, ako jeho majster na jeden dúšok vyprázdnil polovicu krčahu. „Kamenár musí piť, piť, piť! Zapamätaj si to, syn môj. Inak ti prach zničí pľúca. Tak to myslím!“ A opäť zodvihol krčah.

Leberecht vedel, že Carvacchi znesie obrovské množstvo pijatiky a že čierne pivo dodáva jeho myšlienkam krídla. V iný deň by si azda Leberecht z piva len odchlipol, no dnes mal dôvod, aby si uhol tak ako jeho majster. A tak pil čierne pivo plnými dúškami. Sotva vyprázdnil krčah do polovice, už pocítil účinok nápoja. Zdalo sa mu, akoby mu pivo ani nestekalo do žalúdka, kde by ho zastavili ďalšie orgány, ale ako keby sa mu vlievalo priamo do lýtok, ktoré mu zrazu oťaželi ako olovo. Myseľ si však zachoval jasnú a vnímal každé slovo, s ktorým sa Carvacchi - ako vždy, v troch jazykoch - na neho obracal.

„Človek,“ hovoril Carvacchi, pokyvujúc hlavou, „je kráľom všetkých beštií: *re delle bestie* - chápeš! Je krutejší ako vlk, krvilačnejší ako lev, a dokonca nemilosrdnejší ako dravý orol, pretože ani jedno z týchto zvierat nezabíja svojich vlastných. Len človek - *bestia bestiarum* - zabíja svojho blížneho. A považuje to dokonca za spravodlivosť! Deje sa tak buď v mene zákona, alebo v mene svätej cirkvi. Fuj, do čerta s tým!“

Leberecht sa ustráchane poobzeral, či ich niekto náhodou nepočúva. Carvacchi si to všimol, položil mu ruku na plece a povedal so smiechom: „Neboj sa! Tí, čo sem chodia, nemajú nič dočinenia s kostolnými sráčmi, adamitmi a apokalyptikmi, ktorí vysedávajú u krčmára v Sande. Tu môže každý vysloviť svoj názor, dokonca aj protestant.“

Leberecht sa rozosmial. Už si všimol, že návštevníci krčmy v Sande rozprávajú nezmysly a navzájom sa pri tom prekrikujú; no keď náhodou niekto z nich omylom zaviedol reč na vieru, zdalo sa mu, že zmĺkli ako mnísi v refektári.

Také boli časy: Ľudia si navzájom nedôverovali, hoci podľa svätého učenia sa mali k sebe správať ako brat k bratovi.

Carvacchi čítal myšlienky svojho učňa. Vypil krčah a udrel ním o stôl ako dreveným kladivom, ktorým vbíjal do pieskovca železo. Hundral pri tom: „Dočerta s vierou! Niet pravdivej viery. Všetko sú to len povery. Rozumieš mi, chlapče?“

„Áno, majstre,“ povedal Leberecht. Vedel, že nie je možné Carvacchimu protirečiť, keď mal vypité. Na druhej strane však vedel aj to, že jeho majster vie, čo hovorí, aj vtedy, keď sa mu pletie jazyk. Carvacchi dokonca tvrdil, že najlepšie myšlienky sú ukryté na dne krčaha s pivom.

„To je totiž tak,“ začal Carvacchi rozvláčne, „že viera a povera sú vlastne dve protirečivé veci. Ale vďaka svätej cirkvi, kostolným kazateľom a eminenciám, farárom a kardinálom ako aj Svätej Stolici sa podarilo vieru a poveru spojiť ako dve polovice mušle, a len málo ľudí dnes dokáže rozlíšiť, čo je viera a čo povera. Potkaniari ako Athanasius Semler využívajú poddajnosť svojich ovečiek; pekelné muky maľujú na stenu ako menetekel. Preto ľudia žijú v neustálom strachu: Za každou krížovou cestou sa skrývajú strašidlá. Z kŕkania žiab počujú nárek úbohej duše. Naháňajú im strach zajace aj straky, boja sa aj rúčky metly, ak leží na zemi nakrivo. Každá kométa prináša nešťastie, a takisto každá čierna mačka. Spráchnivený peň, svetielkujúci v nočnej tme, jemné páperie, ktoré sa dvíha z machu pri hmle, tancujúca svätojánska muška alebo nezvyčajná postava, matne osvetlená mesačným svitom, ich pripraví o rozum a začnú sa dobrovoľne trápiť a kajať. Nie, táto svätá cirkev už dávno nežije z viery svojich dietok, žije len zo strachu. A z tohto strachu upaľuje zaživa ľudí - a,“ dodal potichu, „niekedy aj mŕtvych.“

Možno to bol Carvacchiho hlas, možno čierne pivo - v každom prípade sa Leberechtovi reč jeho majstra počúvala príjemne. Samotné vysvetľovanie všetkých tých odporných vecí ich

zbavovalo ostňa. Povzbudený príkladom svojho majstra, siahol Leberecht po krčahu a uhol si z trpkého piva oveľa viac ako kedykoľvek predtým v živote. Hluční, veselí ľudia okolo neho mu rýchlo pomohli zabudnúť na jeho nezávideniahodnú situáciu. Po schodoch, ktoré boli oproti vchodu a nachádzali sa priamo v Leberechtovom zornom poli, schádzala rovnomerným krokom dievčina; to, že išlo o mladé dievča, si Leberecht uvedomil až v okamihu, keď sa postava ocitla uprostred šenku, pretože mala na sebe frivolné chlapčenské oblečenie: Úzke nohavice, ľavá noha červená, pravá zelená, hore úzky kabátec s dlhými rukávmi, ktorý jej nesiahal ani len po kolená.

Pijani, medzi ktorými bolo napriek dobrým mravom aj niekoľko slušne oblečených žien, začali tlieskať a oduševnene volať: „Pesničku, Friederike, zaspievaj nám pesničku!“

Friederike, ukrývajúca svoje tmavé vlasy pod zamatovou chlapčenskou čiapkou, pristúpila k lutnistovi. Zašepkala mu čosi do ucha a hráč spustil melódiu, ktorú ostatní sprevádzali rytmickými údermi. K nej začala Friederike spievať pekným chlapčenským hlasom:

„Kedysi, keď sa Lucifer
Rozišiel s naším Pánom,
Povedal vtedy, to mi ver,
Že nechce závisieť na ňom.
Nechcel sa vraj už nikdy viac
Deliť s ním o moc sveta,
Pokoru nemal, a od tých čias
Kdekto ho v pekle stretá.

Povýšenosť, tá tratí cti,
A tí, čo hrozia dnes súdmi,
Často sa dajú zaslepiť,

Zabudnú, že sami sú ľuďmi,
Zabudnú tak na veľký dar,
Čo v lono im spadol z báne.
Ich život sa však zmení v zmar,
A vrana sadá len k vrane.

Od ctižiadosti trpne cit
Tomu, kto ľahko sa poddá,
A ten, čo druhých chcel ukrátiť,
Vždy sa len diablovi oddal.
Taký, ver, nikdy nestrpí
Dopriať radosti iným,
A so zurvalcom v mieri žiť
Je osudom najhorším.

Kde kopia zlato, striebro, nach
A človek blížneho zdiera,
Tam obráti sa všetko v prach
A v blate skončí viera
A ten, kto predtým uveril
Úprimne v Ježiša Krista
Dnes inou cestou zamieril:
Je z neho ateista.“

Sotva dievča skončilo, začali poslucháči oduševnene tlieskať. Kričali Friederikino meno a načahovali k nej ruky. Dievča sa veselo usmievalo, no jej oči prezrádzali stiesnenosť. Akýsi bradatý chlap si pri stole Friederiku pritiahol k sebe a povzbudzoval ju, aby sa napila z jeho krčaha. Leberecht od nej nevládal odtrhnúť pohľad. Hoci bolo dievča sotva od neho staršie, zdalo sa, že čierne pivo znáša lepšie ako on.

Zatiaľ čo Carvacchi a všetci ostatní mali oči len pre krásne dievča, akýsi nakrátko ostrihaný muž s bledou tvárou, ktorý dovtedy sedel na opačnom konci stola a bedlivo pozoroval Leberechta, podišiel odrazu k chlapcovi a posadil sa vedľa neho. Mal na sebe čierny kabát s malým okrúhlym golierikom, ktorý určite zažil už aj lepšie časy a ktorý mužovi pridával na veku.

„Nie si ty náhodou mladý Hamann?“ spýtal sa ho bez toho, aby sa mu pozrel priamo do tváre.

„Áno, som Leberecht.“

Cudzinec ešte stále civel pre seba. „Hoci by sa patrilo, aby som sa predstavil, radšej ti svoje meno neprezradím. Nepovažuj ma preto za nepriateľa.“

„Prečo by som vás mal považovať za nepriateľa?“ začudoval sa chlapec. „Som príliš bezvýznamný na to, aby som mohol byť niekomu nepriateľom.“ Tak povedal, no pred očami sa mu objavil obraz inkvizítora, a na chvíľu sa mu zazdalo, akoby za fakľami na stenách blčala veľká hranica.

„Chápem, že sa dnes nechceš s nikým zhovárať,“ povedal muž v čiernom a po prvý raz sa na neho úkosom pozrel.

Leberecht, ktorému dodalo odvahu čierne pivo, potriasol hlavou a pohľad opätoval. Cudzinec mal medzi zubami tmavú medzeru. Mohol mať asi tridsať rokov, a buď to bol umelec, alebo potulný študent, akí sa v tomto meste často nakrátko objavili a vzápätí opäť zmizli.

„Nie, nie,“ uisťoval ho nástojčivo Leberecht, „práveže som rád, že dnes môžem byť medzi ľuďmi a s niekým sa porozprávať. Sám by som sa asi zbláznil.“

Keď to povedal, v mysli sa mu zjavila jeho sestra Sophie, s ktorou sa celý deň nezhováral. Zahanbil sa.

„Blázon je ten, kto si myslí, že kazatelia a inkvizítori potvrdzujú pravdu kresťanskej viery. Potrebuje azda silné svetlo slabé svetlo?

Potrebuje azda posledný súd inkvizítorov predsudok? Ó, človeče, kto si, že sa chceš súdiť s Bohom?“

„Pavol Rimanom,“ poznamenal Leberecht sucho.

„Si učený, veru, učený,“ odpovedal cudzinec bez toho, aby sa ho spýtal, odkiaľ to vie. To Leberechta trochu urazilo, pretože bol hrdý na svoje vedomosti, ktoré získal od svojho otca.

„Neviem, kam svojou rečou smerujete. Ste azda protestant, alebo ste kniežací špión?“

„Svätá Panna Mária, nie!“ Muž v čiernom si zakryl rukou ústa, aby mu naznačil, že má opatrne vážiť slová. Potom pokračoval: „Chcem ťa len v tento deň utešiť a povedať ti, že lysý Adam nebol kacírom, a už vôbec nie bosorákom. Bol veľmi múdry a bol príliš vzdelaný na človeka svojho stavu, a nikdy sa svojou múdrosťou netajil. Každý to vie: Múdro hovoriť je ťažké, múdro mlčať ešte ťažšie.“

„Poznali ste môjho otca? Iste, museli ste ho poznať. Ako by ste inak mohli o ňom hovoriť? Kto ste, cudzinec?“

Muž v čiernom sa usmial popod fúz. „*Nomina sunt odiosa*, povedal Cicero, mená sú pohoršlivé. Držme sa teda toho.“

Leberecht si poriadne odpil, ukradomky pozorujúc pekné dievča na druhej strane stola, a povedal: „Bože na nebesiach, hovoríte takmer tak isto ako môj otec Adam!“

„Tu hovoria všetci tak ako tvoj otec,“ povedal cudzinec pomaly. „To je dôvod, prečo sme tu a ty zrejme tiež. Všetko obhajcovia cudzieho ducha, Aristotelovi žiaci, alchymisti a vykladači hviezd, knihomoli a umelci, ktorí v umení vidia svojho Boha, a možno aj zopár protestantov a bohatých ateistov.“

Teraz Leberecht pochopil narážku v piesni, ktorú spievala Friederike. Chlapec, ktorý na ňu ešte stále upieral pohľad, sa márne usiloval vylákať od nej čo len jediný úsmev, zatiaľ čo ju celý húf mužov, medzi nimi aj Carvacchi, zasypával lichôtkami.

„Som žiakom majstra Carvacchiho,“ pokúsil sa Leberecht vysvetliť svoju prítomnosť. Keď sa lepšie prizrel tváram hostí, zistil, že ani jednu z nich nikdy v živote nevidel. Publikum, ktoré poznal z krčmy v Sande, bolo iné, primitívnejšie a oveľa menej výrečné, zato omnoho škriepnejšie.

„Nie je ľahké s ním vyjsť,“ povedal muž v čiernom. „Ale je scestovaný a vytvoril si svoje vlastné náboženstvo. Verí len v krásu a dobro; všetko ostatné, vraví, pochádza od diabla.“

„Veru, nemýli sa,“ vyhŕklo z Leberechta, ale podľa toho, čo cudzinec hovoril, sa nemal čoho obávať. „Zničenie sochy v chráme ho rozzúrilo do nepríčetnosti,“ dodal Leberecht. „Pohľad na trosky, čo zostali na dlažbe, mu spôsoboval bolesť, preto mi rozkázal, aby som zvyšky pochoval, akoby išlo o ľudské pozostatky. Zbožný kresťan to ťažko pochopí.“

Cudzinec sa nad Leberechtovými slovami začudoval: „Pokiaľ ide o zbožného kresťana, nesúhlasím celkom s tebou, ale vôbec ti to nezazlievam.“

Leberecht civel na stôl a ticho povedal: „Áno, od dnešného dňa je všetko iné. Až od dneška chápem majstra Carvacchiho, ktorý sa usiluje odhaliť v kráse božskú prirodzenosť. Tam hore na chrámovom vŕšku je Boh človeku vzdialený väčšmi ako v tejto krčme.“

Oči sa mu naplnili slzami a odrazu sa ho zmocnil neistý strach. Nebol azda voči cudzincovi príliš dôverčivý? Možno že bol jedným z nespočetných špiónov inkvizície, ktorí celé dni snoria a dúfajú, že sa im za to odvďačí Boh, a prezrádzajú kritické názory ľudí dominikánovi Bartolomeovi.

Hnaný bázňou, zdvihol sa Leberecht a prešiel ku Carvacchimu. Ten by mal cudzinca poznať, ak ten poznal jeho! No keď sa Leberecht obrátil, aby prstom ukázal na muža v čiernom, miesto, kde cudzinec predtým sedel, bolo prázdne.

Akoby Carvacchi uhádol jeho zámer, zasmial sa a zvolal: „Toho sa nemusíš báť, nech si mu aj čokoľvek narozprával. Bude rád, ak odtajíš, že si sa tu s ním stretol.“

„Kto je ten muž?“ spýtal sa Leberecht začudovane, no zjavne mu odľahlo.

Carvacchi si priložil prst k ústam. Toto gesto bolo možno viac veselé, ako by malo naznačovať, že sa Leberecht nemá toľko vypytovať, pretože cudzinca tu podľa všetkého poznali všetci.

„Ten muž sa volá Luitger,“ odpovedal majster. „Vlastne, teraz tak volá. Narodil sa ako Jakub Bazko neďaleko Krakova. Žije ako benediktín v michelsberskom opátstve. Je to jedna z najmúdrejších hláv celého kláštora, a niekedy sú mu múry opátstva priúzke.“

Fráter Luitger! Leberechtovi akoby spadli z očí šupiny. Jeho otec neraz spomínal meno svojho tajného učiteľa. Ako často sa s obdivom vyslovoval o nesmierne vzdelanom mníchovi, ktorému filozofia slúžila ako útočisko pred obmedzenosťou bigotných farárov! Celé dni, ba niekedy aj týždne premýšľal Leberechtov otec nad Luitgerovými rečami, diskutoval o nich s ním, so svojím synom, takže vzdelanie, ktoré dostal Leberecht od svojho otca, pochádzalo vlastne od tohto muža.

„Pri všetkých svätých!“ nezdržal sa Leberecht. „Teraz, keď to hovoríte, si uvedomujem, že som ho mal spoznať podľa jeho reči. Znelo to ako z úst môjho otca.“

Carvacchi pustil ruku dievčaťa. Odrazu zvážnel: „Chlapče, môžeš mi veriť, že Luitger v tento deň trpel rovnako ako ty.“

„Ale veď je to mních, ktorý prisahal, že sa vzdáva svetského života! Okrem toho jeho reč neznela tak, akoby to bol slepý prívrženec svätej cirkvi!“

Carvacchiho sa opäť široko usmial a vyprskol: „Jednu vec si zapamätaj: Najväčší kacíri a nepriatelia cirkvi sú v kláštoroch a v katedrálnych kapitulách, teda v jej vlastných radoch. Rád templárov, ktorý vyznával chudobu, cudnosť a boj proti neveriacim,

zakázal pápež Klement a zožrali ho johaniti, ktorí sledovali tie isté ciele. Luther sám, predtým, ako rozdelil cirkev na dva znepriatelené tábory, bol mníchom augustiniánskeho rádu. Kopernik, o ktorom sa hovorí, že zapochyboval o Starom Zákone a tvrdí, že Zem je bezvýznamná hviezda, ktorá sa krúti spolu s mnohými ostatnými okolo Slnka, bol doktorom cirkevného práva a kapitulárom dómu vo Frauenburgu. Múry, ktorými sú obkolesené majetky duchovenstva, ich nemajú chrániť pred okolitým svetom, ale naopak: slúžia na to, aby chránili okolie pred duchovenstvom!“

Všetci, ktorí to začuli, sa odrazu rozosmiali, a niektorí zakričali na Friederike, aby zaspievala ešte jednu slohu. Lutnista udal tón a pekné dievča spustilo:

„Smejú sa z práva človeka,
A nemajú preň uši,
A zatracujú dokonca,
Čo príroda nás učí.
Na Boha dávno zabudla,
Nectí si boží zákon
Tá nehanebná holota,
Čo dávno patrí na strom.“

Leberecht, ktorý teraz sedel tesne pri dievčati, sledoval počas piesne výraz jeho krásnej tváre, chvejúce sa nozdry, bezočivé vrásky v kútikoch očí a pulzujúce spánky, ktoré sa napínali ako koža na malom bubienku.

Keď dievčina skončila, muži zatlieskali a každý jej vopchal do kabátika malú mincu. Dievčina sa pekne poďakovala, a sotva sa chlapi spamätali, zmizla z miestnosti vchodovými dvermi.

Leberecht, ešte stále rozrušený udalosťami dňa, cítil, že ho dievča priťahuje, akoby to bola nejaká nadpozemská bytosť. Bol to anjel, alebo jedna zo sôch z chrámu, ktorá ožila? Nepodobala sa

náhodou na kamennú podobizeň Evy, ktorá stála pri Adamovej bráne? Jej nos, malé, našpúlené ústočká, nebol azda jej nemý úsmev ten istý? Skutočne, pomyslel si Leberecht, ak jestvovalo nejaké nebeské stvorenie, potom to musela byť Friederike.

Bez jediného slova sa zodvihol a vyšiel z hostinca. Bolo krátko pred polnocou a v uličkách panovalo také ticho, že by bolo počuť dupot konských kopýt aj na vzdialenosť tisícich krokov. Po dievčati nebolo ani stopy. Vnútorný hlas mu našepkal, aby sa vydal cestou po pravej ruke k hornému mostu cez Farbiarsku uličku, kde sa z koryta rieky dvíhal zápach ako z dračieho pažeráka, pretože tam ústil do Regnitze potôčik, ktorý tiekol uprostred uličky a zbieral so sebou nielen všetku špinu, ale aj ľudské výkaly.

Bez dvoch krčahov tmavého piva, ktoré Leberecht v hostinci vyprázdnil, by sa nikdy neodvážil zavesiť sa na päty krásnej dievčine, ktorú vôbec nepoznal a o ktorej dokonca nevedel ani len to, či náhodou nie je vznešeného pôvodu, alebo či nepatrí k tým dámam, ktoré tesne pred tým, ako vstúpia do kláštora, nasadia si závoj a odprisahajú, že do konca života nebudú hrešiť, strávia dni - alebo skôr noci - tým, že holdujú nerestiam, nechajú sa pripraviť o panenstvo úplne cudzími mužmi skôr, než ich kláštor zbaví akejkoľvek možnosti styku s opačným pohlavím. Leberecht presne nevedel, čo robí; pocítil len zvláštnu príťažlivosť, ktorá pripomínala magnetizmus, a on sa jej oddal bez toho, aby vedel prečo.

To, čo vedel, samozrejme nehovorilo práve v prospech urodzeného pôvodu dievčaťa. Friederiku poznali všetci po mene, darovali jej mince, jej pesničky boli frivolné ako volanie brúsiara, ktorý láka ženy z ich kuchýň vábivými veršami. Prečo sa na ňu nespýtal Carvacchiho? Zahnal tú myšlienku.

Keď sa Leberecht ocitol pri priekope, kde boli po ľavej strane pred domami vystavené sudy a baly obchodníkov, ktoré predstavovali pre toho, kto sa sem zatúlal v čiernej noci a nemal so sebou lampáš, neprekonateľnú prekážku, začul akýsi zvuk. Na

dohodenie kameňom spoznal Leberecht chlapčenský tieň, a vnútorný hlas mu napovedal, že to musí byť Friederike. Spoznal ju podľa krátkych, strmých krokov, ktorými sa zakrádala od jedného vchodu k druhému, aby ju nikto nezbadal. Lebo dievčine, ktorú by bez sprievodu muža o tejto nočnej hodine stretli na ulici, nehrozilo len to, že by navždy stratila dobrú povesť. Bolo to pre ňu aj nebezpečné.

Keď Friederike prešla cez most, odbočila vľavo smerom k Žeriavu. Zdalo sa, že cestu dobre pozná; spomalila, akoby sa jej zazdalo, že ju niekto sleduje. Potom zmizla za nízkou starou tržnicou, ktorá sa krčila v tme ako rozvalené, spiace psisko.

Leberecht poznal labyrint ulíc a slepých uličiek v tejto časti mesta ako svoje topánky; preto mu nerobilo ťažkosti zavesiť sa dievčaťu bližšie na päty. Ak bola Friederike dcérou jedného z obchodníkov, ktorí bývali pri rieke, pomyslel si tajný poľovník, prečo som ju doteraz nikdy nevidel? Mesto nebolo také veľké, aby sa v ňom mohlo pekné dievča tak dlho skrývať.

Na túto otázku dostal rýchlo odpoveď, keď tieň, ktorý sledoval, svižne zoskočil z nábrežia rieky do jedného z nákladných člnov, ktoré boli priviazané za tržnicou. Už tri mesiace nepršalo a v dôsledku nízkej hladiny uviazlo už pred časom na rieke pol tucta lodí. Čln, v ktorom zmizla Friederike, bol starší ako všetky ostatné, škrípal a v pravidelných intervaloch vydával zvuky pripomínajúce jarné kŕkanie žiab.

Leberechtovi najprv blyslo hlavou, že by mohol skočiť za ňou do člna, no potom si uvedomil, že by to mohlo byť riskantné. Vedel azda, čo alebo kto ho tam očakáva? Noc bola pokojná. Len na dolnom konci rieky brechali v diaľke dva psy. Chladný vzduch, stúpajúci od rieky, sa miešal so spáleninou, ktorú vietor privial z opačného brehu, a Leberechta to vrátilo späť do skutočného sveta. Vtedy sa obrátil a vydal sa domov.

Na druhý deň ráno - Leberecht sa cítil ako zbitý pes - ho zobudila Martha. Otupený od piva a s hlavou ako úľ s bzučiacim rojom včiel, sa chlapec pokúsil zorientovať. Nepamätal si, ako sa dostal do postele, ale okolo seba videl známu izbu a odrazu k nemu prenikli Marthine slová:

„Sophie zmizla! Nevieš, kde je Sophie?“

Sestru nevidel od večera pred inkvizičným tribunálom. Zmocnili sa ho výčitky: „Zmizla? Čo to znamená - zmizla?“ zajachtal.

Martha začala vysvetľovať, že naposledy ju videli včera ráno; odvtedy akoby sa pod zem prepadla. Jej posteľ aj šaty v skrini zostali nedotknuté.

Leberecht vyskočil. Bože môj! Prečo ju včera večer nevyhľadal? Prečo sa s ňou neporozprával? Vedel predsa, že nemá nikoho, s kým by sa mohla pozhovárať!

K rieke! To bola jeho prvá reakcia. Keď bol malý, často pozoroval Sophie, ako stála na moste, kde stála radnica a ktorý viedol na druhú stranu rieky, a sledovala víry, ktoré na hladine vznikali akoby dotykom vodných duchov a o kúsok ďalej sa opäť strácali. Na jeho otázku mu Sophie vysvetlila, že sa zhovára s nymfami, ktoré sa tu občas vynárajú. Leberecht sa nad jej slovami zasmial ako nad rojčením malého dievčaťa, no odrazu sa mu táto scéna vybavila v mysli.

Sophie hľadali celý deň. Chlapi prehľadávali dlhými tyčami brehy, člnom brázdili rieku - no márne. Leberecht stál celý deň na mieste, kde Sophie kedysi sledovala vodných duchov, a ani sa nepohol. Miloval ju, no odkedy sa zmenila na obryňu, čoraz častejšie sa jej vyhýbal. Teraz si to vyčítal.

Sestru ľutoval, no pokiaľ išlo o neho samého, nepociťoval nijakú ľútosť. Veril v nevyhnutnosť osudu, ktorú hlásali už starí Gréci, ba dokonca sa mu nezdala scestná ani všemocnosť hviezd, o

ktorej hovoril Nostradamus, osobný lekár Karola IX. Tým sa utešoval.

Hľadel na prúd rieky, z ktorého sa mu v predstavivosti vynáral obraz sestry, keď bola ešte malá, a odrazu začul nežný, mladistvý hlas, ktorý povedal: „Je mi to ľúto.“

Leberecht sa obrátil. Spoznal ju okamžite, hoci bol jej výzor v porovnaní s včerajším večerom celkom iný. Najvýraznejšie boli jej plné, tmavé vlasy, ktoré mala vzadu zviazané do veľkého uzla. Jednoduché dlhé šaty s rovnou zelenou pelerínou neprezrádzali nič z krehkej postavy, ktorú Friederike vystavovala na obdiv v predchádzajúci večer.

„Je mi to ľúto,“ zopakovala a sklonila pritom na bok hlavu.

Leberecht nedokázal nájsť v tom okamihu slová pre svoje pocity, no bol si istý, že jej účasť bola úprimná.

„Odkiaľ vieš...?“ rozpačito zajachtal, no zároveň bol šťastný, že ho oslovila.

„Všetci ľudia hovoria o tom veľkom nešťastí, a keď som ťa tu uvidela stáť, okamžite mi zišlo na um tvoje meno. Carvacchi mi ho prezradil včera večer. Porozprával mi, čo sa stalo s tvojím otcom.“ Rýchlo sa pritom prežehnala.

Z mosta bolo vidno nákladný čln, na ktorom Friederike predchádzajúcu noc zmizla. Leberecht kývol hlavou tým smerom a aby zmenil tému, povedal: „Žiješ na tamtom člne, pravda?“

Friederike sa usmiala: „Carvacchi je klebetník. Nič si nenechá pre seba.“

„Nepovedal mi to Carvacchi.“

„Kto teda?“

Chlapec premýšľal, či má vyjsť s pravdou von, no keďže sa už raz preriekol, odpovedal jej na otázku: „V noci, keď si odišla z hostinca, som ťa sledoval. Nemal som dosť odvahy na to, aby som ťa oslovil.“

Pekné dievča sa zasmialo a odhalilo pritom svoje nádherné biele zuby. „Prepáč, že sa smejem. Si prvý plachý muž, ktorého som stretla.“ Potom sa obzrela, aby zistila, či ich nikto nepozoruje, a chytila ho za ruku: „Páčiš sa mi, Leberecht. Ak chceš, môžeme byť priateľmi.“

Svätá Bohorodička! Náhle sa tu vynorí dievča ako obrázok, usmeje sa a povie ti, že môžeme byť priateľmi! pomyslel si chlapec. Leberecht nechcel byť jej priateľom, ale milencom! Chcel ju objať a bozkávať, ale nech sú mu svedkami všetci svätí, nechcel byť jej priateľom ako Carvacchi alebo všetci tí, ktorí jej ležali U krčaha pri nohách, keď spievala.

Leberecht cítil, že sa mu situácia vymyká z rúk, odtiahol sa a rozpačito sklopil zrak k zemi. „Ty... máš veľa priateľov, pravda?“

„Áno, mám veľa priateľov - vo Wurzburgu, Frankfurte, Mainzi, Koblenzi, Kolíne, dokonca aj v Holandsku, všade, kde sa zastaví náš starý čln.“

„A kedy budete pokračovať v ceste?“ spýtal sa chlapec so zdanlivou ľahostajnosťou.

Friederike zdvihla zrak k oblohe. „Otec čaká, kým začne pršať. Už tri mesiace nepadla z neba ani kvapka. Hladina rieky je taká nízka, že nemôžeme vyplávať. Keby som sama neprispievala na živobytie, umreli by sme hladom.“

„Koľko vás je na člne?“

„Len môj otec a ja. Matka mi umrela, keď som sa narodila. To znamená, že máme čo robiť, aby sme sa nejako pretĺkli.“

Leberecht si premeriaval krehkú dievčinu; nevedel si predstaviť, ako takáto krásavica ťahá tuhé laná, zašíva plachty alebo kormidluje loď.

Medzitým sa na moste objavilo niekoľko zvedavcov, ktorí sledovali, ako chlapi prehľadávajú tok rieky. Bude azda lepšie, ak ich neuvidia spolu, povedala Friederike, rýchlo mu zakývala a zmizla.

V tom okamihu sa od rieky ozvalo volanie: „Sem, sem!“ Dvaja chlapi v člne priviazanom o pylón mostu, prehľadávajúci koryto dlhými hákmi, mávali odušu, aby privolali pomoc. O chvíľu sa pri nich objavil druhý čln s ďalšími troma mužmi.

Povzbudzovaní zvedavcami na moste, začali piati muži v člnoch ťahať z dna rieky ťažké telo; no keď sa objavilo na hladine, všetci sa zdesili: Na hákoch visela napuchnutá kravská zdochlina, ktorá musela ležať na dne už aspoň rok.

Niekoľko žien od hrôzy vykríklo a zakrylo deťom oči, aby im ušetrilo pohľad na mrcinu, ktorá sa pri vyťahovaní vlastnou váhou i váhou vody náhle zlomila na dve polovice tak, že sa z nej vyvalili vnútornosti, ktoré ihneď zmizli v rieke.

Leberecht pred týmto pohľadom ušiel, a nasledujúce dva dni nebol schopný do seba nič dostať. Dni trávil na chrámovom lešení nad Adamovou bránou. Pomocou dláta, ťažkého kladiva a dlhého páčidla sa pokúšal zo steny uvoľniť zdobenú obruč spájajúcu jeden z oblúkových kameňov so stĺpom brány. Na tom mieste, kde sa jednotlivé kamene dotýkali okrajmi, pórovitý pieskovec v dôsledku vlaňajšieho vlhkého vetra a neskorých mrazov pukol, a sucho, ktoré prišlo po zime, skazu zavŕšilo.

„Pieskovec,“ povedal Carvacchi, keď vyvrátil hlavu, aby sa pozrel do výšky na svojho učňa, „nie je stavebným materiálom, ktorý by vydržal večne, a franský pieskovec už vôbec nie. Nemyslím, že by tento chrám vydržal viac než päťsto rokov, iba ak by sa postupne nahradili všetky kamene.“

Leberecht sa nenechal pri práci rušiť a kým jeho majster rozprával, vybíjal dlátom kusy muriva. Za posledné dni sa takmer nezhovárali, čo bolo dosť nezvyčajné, najmä pokiaľ išlo o Leberechta; pretože to bol on, kto zakaždým vyhľadával rozhovor s Carvacchim. Tomu, samozrejme, chlapcova mlčanlivosť neušla.

Carvacchi videl na svojom žiakovi, ako trpí. Sám najlepšie vedel, že kladivom sa pri práci s mramorom alebo s pieskovcom

vybíjajú nielen túžby, ale aj utrpenie a strach. Keď sa začalo zmrákať a chlapec zostúpil z lešenia, zbadal, že na úpätí rebríka na neho čaká jeho majster. „Ako ti len mám pomôcť, chlapče? Myslím, že slová útechy sú zbytočné. Útechu musíš nájsť v sebe samom. Musíš zabudnúť. Náš osud neurčuje to, čo prežívame, ale to, čo cítime.“

Leberecht sa pozrel majstrovi do tváre. Vážil si jeho múdrosť. Nemohol mu uprieť životnú skúsenosť, hoci niektoré jeho zvláštnosti neschvaľoval.

„Musíš ísť medzi ľudí, nemôžeš sa skrývať tam hore, na lešení. Si mladý, život máš pred sebou. Vezmi teda osud do svojich rúk!“

„Máte pravdu, majstre!“ odpovedal Leberecht po chvíli uvažovania. „Len toho bolo akosi priveľa.“

Carvacchi súhlasne prikývol. „Kto vie, či nebolo napokon dobré, že Sophie sama skoncovala so svojím životom. Ak sa zmárnila, potom tak urobila z vlastného rozhodnutia, *nechcela* viac žiť s vedomím, že bude sama, že sa jej budú vysmievať a ukazovať si na ňu prstom.“

„Možno len jednoducho ušla, lebo to všetko už nemohla zniesť.“

„Myslíš? Také monštrum ako Sophie je v cudzine predsa ešte nápadnejšie než v tomto meste, kde každý pozná jej osud. To znamená, že všetko to, s čím sa nedokázala vyrovnať, by bolo niekde inde ešte horšie. Nerob si falošné nádeje!“

To nebola útecha, ale Carvacchi ho ani nemienil utešovať. Hrabol do vrecka, vytiahol z neho mincu, vložil ju Leberechtovi do ruky a povedal: „To, čo teraz potrebuješ, je žena, ktorá ťa privedie na iné myšlienky. Poznáš dom na pravom brehu rieky, ako sa odbočuje na St. Gangolf? Čaká tam veľa krásavíc. Povedz, že ťa posiela majster Carvacchi, a spýtaj sa na Amandu. To budeš pozerať!“

Leberecht sa rozpačito pozrel na mincu, ktorú držal v dlani, premeral si majstra, či si z neho náhodou neuťahuje, a takmer s ešte väčšími rozpakmi povedal: „To kvôli Friederike. Znovu som ju videl. Som jej sympatický - aspoň si to myslím. Čo si o tom myslíte?“

Carvacchi si odkašlal, akoby na túto otázku nevedel odpovedať. Ani chlapcovi neodpovedal, namiesto toho ho chytil pod pazuchu a viedol ho von z chrámu, prešiel s ním úzkou uličkou, ktorú z oboch strán lemovali múry vo výške chlapa, vedúcou k Michelsbergu.

Na polceste medzi chrámom a Michelsbergom mal majster prenajatý maličký domec. Dom mal len jedno poschodie a namiesto okien iba úzke otvory, no po pravej strane sa nachádzala malá prístavba s hlboko spustenou prednou strechou. V tejto časti budovy si Carvacchi zriadil akúsi dielňu, kde sa napriek protestom susedov a duchovných aj v nedeľu a vo sviatky venoval tajuplnej činnosti, pri ktorej sa ozývali rovnaké zvuky ako pri oprave chrámu a nikto, dokonca ani jeho učni ani tovariši, tam nemal povolený vstup.

„Mal by si vedieť,“ povedal Carvacchi, keď vstúpili do domu, ktorého povala bola tak nízko, že sa jej bolo možné dotknúť rukou, „že Friederike nie je obyčajné dievča. Je taká krásna, že nikdy nemôže patriť len jednému mužovi - ak chápeš, čo mám na mysli.“

Leberecht nerozumel, kam jeho majster mieri, a najmä nevedel pochopiť, prečo ho musel Carvacchi doviesť až sem, aby mu to oznámil. So záujmom sledoval, ako majster otvoril skrinku, kde schovával sviečky a petrolej do lampy, a vytiahol odtiaľ lampáš s kľúčom.

„Hneď pochopíš,“ zahundral Carvacchi a kývol na chlapca, aby ho nasledoval.

Do dielne sa vchádzalo starou, ťažkou bránou, a zdobené kovanie na zámke prezrádzalo, že tu zrejme kedysi pracovali kovotepci. Carvacchi otvoril bránu, osvetlil dielňu lampášom a postrčil váhajúceho chlapca dnu.

Leberecht onemel od úžasu: V polotme dielne stálo pol tucta bielych, nahých sôch z kameňa, zoradených do polkruhu, akoby tu čakali na Paridov súd. Ich postoj bol taký frivolný, aký Leberecht ešte nikdy v živote nevidel na nijakej kamennej soche, a dokonca Budúcnosť, ktorú dlho považoval za vrchol ženskej krásy a zvodnosti, bola nič oproti týmto gráciám, ktoré dvíhali ruky, aby ukázali poprsie, a ohýbali sa v bokoch, aby lepšie vynikli ich obliny.

Každá jednotlivá socha mala presnú anatómiu ženy, no výrazom tváre pripomínala Evu na Adamovom portáli, alebo - Friederike.

„Friederike!“ zvolal Leberecht. Svätá Panna Mária, všetky sochy predstavovali jednu a tú istú osobu: Friederike. Nebola to práca umelca, ktorý v obdive k predlohe zmenil kameň na večnú krásu, bola to skôr práca človeka posadnutého svojou modelkou, ktorý sa jej nevie nabažiť. Friederike nebola len jeho modelkou, ale milenkou.

Hoci by v tejto chvíli svojho majstra najradšej preklial - jedno musel Carvacchimu uznať: Lepšie a presvedčivejšie mu svoju situáciu vysvetliť nemohol. Rezignovane sa pozrel na majstra a povedal: „Chápem.“

Carvacchi sa rozpačito zaškeril: „Ak ťa môžem niečím utešiť, Leberecht, tak ti poviem, že ani ja nie som jediný.

Ako som ti už povedal, pekné dievča nikdy nepatrí len jednému.“

Chlapec nahmatal vo vrecku darovanú mincu. Nebadane ju položil na stôl, pozdravil sa svojmu majstrovi a zmizol ťažkou bránou von.

Smútok sa v ňom miešal so sklamaním a sklamanie so zlosťou. Život v rodnom meste sa mu zdal odporný a neznesiteľný. Tupé zamestnanie na chrámovom lešení sa mu hnusilo. Leberecht túžil naučiť sa viac, chcel viac vedieť, viac poznať, a v meste narážal na

samé prekážky. Okrem toho nemal jediného priateľa, s ktorým by sa mohol pozhovárať, ktorého by mohol požiadať o radu. Dokonca ani Carvacchiho, ktorému dovtedy bezhranične dôveroval, už teraz nepovažoval za dôveryhodného. Iste, chápal ho; každý muž chcel vlastniť také pekné dievča, akým je Friederike. No pozrel sa Carvacchi vôbec niekedy do zrkadla, kde sa na neho díval obraz starnúceho muža? Friederike bola takmer ešte dieťa. Ako to mohol urobiť?

Počas dlhých jesenných večerov sa v hlučnom hostinci v Sande obyčajne utiahol do svojej komôrky a študoval knihy, ktoré mu zanechal otec. Z Cicerónových, Caesarových a Ovídiových spisov sa učil latinčinu, praktické počítanie zo štyridsaťročného foliantu s názvom *Počítanie podľa vzorov,* ktorého autorom bol matematik Adam Riese zo Staffelsteinu, a astronómiu zo spisu *Commentariolus,* v ktorom kapitulár Mikuláš Kopernik zaznamenal neuveriteľné tvrdenia, napríklad že nie Slnko, ktoré dennodenne vidíme na oblohe, sa krúti okolo Zeme, ale že je to naopak, a stredobodom univerza nie je Zem, ako sa tvrdí v Biblii, ale tá že je rovnakým nebeským telesom ako mnohé ostatné.

Okrem týchto myšlienok mu nedali spať ani tajné pozorovania nehanebného tela jeho macochy Marthy, ktorým sa oddával tak často, ako sa len dalo. Na Friederike, ktorá jednej noci zmizla z mesta, si už takmer ani nespomenul. Tak sa zahojili takmer všetky rany, ktoré mu uštedril osud. Pokoj trval do nasledujúceho roka, keď sa mal jeho život neočakávane zmeniť istého večera okolo Turíc, keď sa v dome Schlüsselovcov strhla obrovská hádka.

Panička Ludowika, u ktorej hľadal potešenie aj krčmár zo Sandu, sa vtedy opovážila vstúpiť do šenku svojho milenca a pred všetkými ľuďmi vystavovala na obdiv svoje šperky a drahocenné šaty, ktoré jej vraj daroval krčmár. Martha, ktorá vedela o ich pomere, no vyzeralo to tak, akoby jej bol istým spôsobom ľahostajný, pokiaľ sa o ňom nehovorilo na verejnosti, chcela

dámičku vykázať z domu. Ludowika neuposlúchla. Naopak, zavolala si na pomoc starého Schlüssela a prosila ho, aby ho pred jeho ženou ochránil. Strhla sa hlasná hádka, ktorú počuli všetci v dome.

Keď sa objavil Leberecht, stál Jakob Heinrich Schlüssel uprostred tmavej miestnosti, na ktorej jednom konci stála Martha a na druhom Ludowika.

Martha nadávala Ludowike do neviestok a žiadala ju, aby ihneď opustila dom. Ludowika zas obviňovala Marthu z bigotnosti a tvrdila, že nie je schopná plniť si svoje povinnosti.

Martha sa tak rozzúrila, že vyskočila a vrhla sa na Ludowiku, aby jej vyškriabala oči. Kričala pritom a zlostne blýskala očami. Leberecht takto svoju macochu ešte nikdy predtým nevidel; nespoznával ani jej tón: „Ty úbohý výplod pekla, ty čertova pobehlica, odporná striga, vyškriabem ti oči, aby si nimi už nikdy viac nemohla hlúpo gániť na mužov!“

Vtedy starý Schlüssel zakročil. Zadržal roztiahnutými rukami rozzúrenú Marthu, a Ludowika to využila, aby na ňu spoza širokého chrbta svojho milenca zakričala: „Čo koho do toho, komu držím svoju jemnú kožušinku, ak za to platia, a ten tvoj, krčmárka, platí najlepšie!“ Vyhrnula si pritom sukňu až po lýtka a zvolala: „To všetko za tvoje peniaze, krčmárka, to všetko sú darčeky z vďačnosti!“

A keďže sa starý Schlüssel nemal k tomu, aby pobehlicu umlčal alebo ju vykázal z domu, obrátila sa Martha priamo na svojho muža: „Ty úbohý zbabelec! Nemáš odvahu vyhodiť tú biednu kurvu z domu? Je ti táto fľandra azda viac hodna než matka tvojho jediného syna?“

„Jediného syna?“ posmievala sa Ludowika. „Jakob predsa sám nevie s istotou povedať, či je vôbec Christophovým otcom.“

Martha odrazu stíšila hlas: „Počul si, Heinrich, čo hovorí? Máš k tomu čo povedať?“ Znelo to ako ultimátum.

Jakob Heinrich Schlüssel sa odvrátil s grimasou, akoby ho opäť kvárila dna, vyjachtal niekoľko nezrozumiteľných slov a pokúšal sa rozzúrené ženy upokojiť. Tučný Christoph, ktorý sledoval hádku z kúta pri peci, sa skľúčene vytratil zadnými dverami.

Zdalo sa, že sa roztržka upokojila, keď tu zrazu spustila Ludowika odznova: „Myslíš si, že Jakob ti vo svojej dobrote kúpil deti. Ale to je omyl. Hamannových sirôt sa neujal zo zbožného presvedčenia, ale len kvôli zisku.“

„Čo to má znamenať?“ zvolala rozrušene Martha a obrátila sa k svojmu mužovi. „Ako tomu mám rozumieť?“

Leberechta, ktorého hádka už beztak dosť rozrušila, akoby zrazu zasiahol blesk. Hlavou sa mu mihlo tisíc myšlienok, ale ani jedna neposkytovala nijaké vysvetlenie. Iste, nielen on sa čudoval, ale s ním aj celé mesto, že sa dobrovoľne ich otčimom stal práve krčmár zo Sandu, ktorý bol všetko iné len nie zbožný.

Ludowikino tvrdenie nemohol nechať len tak. Postavil sa pred neviestku a povedal pevným hlasom: „Neodpovedala si na krčmárkinu otázku. Čo to znamená, že pán Schlüssel prevzal tútorstvo kvôli zisku?“

Krčmár zo Sandu, ktorého nebolo inak ľahké vyviesť z miery, sa odrazu rozzúril. Pohŕdavo sa pozrel na Ludowiku a kývnutím hlavy jej naznačil, aby zmizla zo šenku. Ludowika poslúchla ako suka, ktorú odkopli; no skôr, než tresla dvermi, zasyčala smerom k Schlüsselovi: „Sráč!“

Leberechtova otázka zavisla v prázdne. Zdalo sa, že Schlüssel považoval za potrebné vysvetliť, o čo ide. V ten večer sa udivený chlapec od svojho otčima dozvedel, že dom číslo deväť v Sande, ktorý patril istému kramárovi a stál tesne vedľa krčmárovho domu, zdedil on, Leberecht, po bratovi starého otca svojej matky, Werinherovi Spielhahnovi, keď skutočná dedička, jeho matka Augusta, umrela.

Martha, ktorú medzitým prešla zúrivosť, nanovo vybuchla: „Znamená to, že si sa tých deciek ujal len kvôli svojej ziskuchtivosti? A ja som si myslela, že si konal v zbožnej viere a vykúpil si si večný odpustok. Teraz vidím, ako som sa mýlila.“

„Stíchni, žena!“ zdvihol Schlüssel na Marthu hlas. Obrátil sa k Leberechtovi a začal mu vysvetľovať: „Môžeš mi veriť, syn môj, v deň tvojej zrelosti, ktorý beztak už nie je ďaleko, by som ti celú vec vyložil.“

Leberecht prikývol, O päť mesiacov bude mať osemnásť rokov a bude sám sebe pánom, vlastníkom váženého domu v Sande, ktorý však medzitým dal starý Schlüssel prestavať na hostinec.

„Nákupnú cenu,“ povedal Schlüssel, „dostaneš vtedy, keď budeš dospelý.“

Martha sa trpko zasmiala: „A tú nákupnú cenu stanovíš ty sám.“

„Áno,“ odvetil Schlüssel. Zdalo sa, že pritom nemá ani len zlé svedomie. „Sedemsto zlatiek je slušná cena!“

„A keby Leberecht nechcel dom predať?“

Schlüssel zaváhal: „Prečo by nemal chcieť dom predať? Alebo azda má v pláne otvoriť si kramárstvo?“

Leberecht, ktorý doteraz nepochopil dôsledky celého rozhovoru, potriasol hlavou.

„No vidíš. Leberecht je umelec, nie kramár. Jedného dňa bude hľadať svoje šťastie v cudzine. Načo by mu bol taký veľký dom? Dostane odo mňa svoje peniaze a môže sa vybrať širym svetom. Potom sa jedného dňa vráti ako veľký človek a mne, svojmu tútorovi, bude ďakovať za jasnozrivosť.“

Náhlemu dedičovi sa Schlüsselovo správanie zdalo oveľa menej zavrhnutiahodné ako správanie jeho ženy Marthy. Po nepríjemnej udalosti sa začala svojmu nemilovanému mužovi vyhýbať ešte väčšmi. Už aj tak napätý vzťah držala odvtedy pohromade len spoločná strecha nad hlavou. Vo všetkom ostatnom sa každý staral sám o seba, Jakob Heinrich sa venoval výnosným

obchodom, Martha svojej zbožnosti. Tak to vyzeralo aspoň navonok.

Najhlbšiu stopu však táto udalosť zanechala na Christophovi Schlüsselovi. Skutočnosť, že jeho otec sa delí o posteľ s pobehlicou a že o tom jeho matka po celý čas vedela, úplne rozrušila chlapcovu zbožnú myseľ. Celý nasledujúci deň aj noc presedel zamknutý vo svojej kutici a na ďalší deň ušiel k jezuitom. Rodičom odkázal, že svoj život chce zasvätiť jezuitskému heslu „všetko pre vyššiu česť Boha“ a že sa bude za nich modliť. Na ďalší deň zložil sľub. Otca ani matku už nechcel nikdy vidieť.

Leberecht sa ocitol v citovo zložitej situácii. Samozrejme si uvedomoval, že ho jeho otčim bezostyšne oklamal a využil. Napriek tomu teraz Schlüssela nenávidel menej ako predtým, pretože jeho otčim mu ukázal cieľ, ktorý sa mu zdal nasledovaniahodný. Okrem toho Schlüssel na potvrdenie svojich plánov prisľúbil svojmu adoptívnemu synovi do jeho osemnástich narodenín mesačne jednu zlatku.

Teraz, keď Martha stratila svojho syna, ktorý sa dal k jezuitom, stal sa jej vzťah k Leberechtovi ešte vrúcnejším, a chlapec začal po nociach snívať o budúcnosti, kde mal jeho povýšenecký otčim hrať len vedľajšiu - ak vôbec nejakú - úlohu. V tichu komôrky, ktorá sa vynikajúco hodila na takéto rojčenie, sa prehadzoval na posteli a pred očami sa mu zjavovalo ako monštrancia krásne, žiarivé telo jeho macochy.

Prirodzene, Leberecht si uvedomoval hriešnosť svojich myšlienok, a na začiatku nočných výletov pod Marthino okno ho trápili výčitky svedomia. Medzičasom sa však jeho pochybnosti rozptýlili; vo svojom mladom živote videl už väčšie hriechy než tento, ktorý sa priečil prirodzenosti tela a ktorý, ako si vážne myslel, sa vyrovnal nebeskej spáse. Martha s nočným bičovaním neprestávala, no Leberecht mal pocit, akoby sa táto jej činnosť stávala čoraz

rafinovanejšou a akoby ňou chcela rozmaznávať zrak svojho tajného pozorovateľa.

Jednej jasnej, vlahej mesačnej noci, aké bývajú zjari, presne deň pred Zjavením Pána, sa Leberecht opäť vybral pred Marthinu izbu. Chlipne pozoroval, ako sa krásna žena vyzlieka. No jej výraz bol vyslovene rúhačský a vôbec nezodpovedal ceremónii, ktorá obyčajne nasledovala.

Inak ako dovtedy, pristúpila tentoraz tak blízko k malému oknu, že sa Leberecht mimovoľne preľakol. No zadržala ho blízkosť jej pŕs, ktoré mohol teraz rozpoznať úplne do jednotlivostí. Zostal civieť pri priezore ako prikovaný.

Ako v tranze si uvedomil, že Martha otvára dvere, nahá a bez rozpakov k nemu pristupuje, vystiera k nemu ruky a ťahá ho do svojej kutice. Všetko sa odohralo tak nehlučne a s takou samozrejmosťou, až si chlapec myslel, že sa mu to sníva. No keď ho Martha zatlačila na posteľ, začala mu vyzliekať šaty a povedala „hlupáčik, myslíš si, že som si nevšimla, ako ma v noci pozoruješ?“, uvedomil si, že je to skutočnosť.

Ale to je predsa ťažký hriech! To predsa nesmieme! Radšej sa pomodlime a zažeňme pokušenie! Všetko toto jej chcel Leberecht v tej chvíli povedať. No jedno i druhé sa mu zdalo hlúpe, a to druhé rovnako nezmyselné ako to prvé. Nevydal zo seba ani slovka a poddal sa.

Hlava mu horela vzrušením a zdalo sa mu, že prichádza o rozum. Bože na nebi, nikdy by si nemyslel, že to môže byť ešte lepšie ako jeho nočné nakúkanie cez okno. Zatiaľ čo sa Martha hrala s remeňom na jeho nohaviciach, padol jej prameň rozpustených vlasov na jeho nahú hruď a Leberechtovi sa zdalo, že cíti každý jednotlivý vlások.

Keď mu Martha stiahla nohavice, chytila mu do ruky úd, akoby to bol stožiar vlajky. Leberecht ho nikdy predtým nevidel v takej veľkosti. Zahanbil sa, chcel si ho zakryť rukami, no Martha ho

predbehla. Triumfujúc ho vzala do rúk a s úsmevom, ktorý prezrádzal jej prevahu, mu povedala: „Veľmi často som pózovala pre tvoje potešenie, v túto noc chcem mať potešenie ja z teba!“ Zatlačila. Takmer vykríkol.

Bola to vôbec jeho macocha Martha? Tá Martha, ktorá počúvala v chráme so sklopeným zrakom kázne, rozdávala milodary chudobným, bičovala sa za odpustenie hriechov a ktorej povesť sa spájala s predstavou svätice? Leberecht už ničomu nerozumel. No pokým trval tento pocit, ani ničomu rozumieť nechcel.

„Hlupáčik,“ opakovala Martha, zatiaľ čo mu hladkala jeho stožiar a pritláčala si ho k svojmu rozpálenému, nahému telu. „Moja túžba po tebe je rovnako stará ako tvoja túžba po mne. Všimla som si tvoje túžobné pohľady, no ty si si zjavne nevšimol moje. Túžim po tebe! Chcem ťa celého! A ty?“

„Áno, áno, áno,“ zašepkal Leberecht, ktorý mal čo robiť, aby nevykríkol. „Aj ja ťa chcem.“

Martha na neho šikovne vyskočila a rozkročila sa nad ním ako jazdec na koni. Jemne začala trieť jeho stoporenú mužnosť o svoje ohanbie. „Prečo nič nerobíš? Nevzrušujem ťa?“

Chlapec zaskučal: „Ó, Martha, Martha, ty si tá najvzrušujúcejšia žena na svete. Si taká krásna ako Eva na dóme a túžim po tebe ako po gréckej bohyni. To preto, lebo som vzrušený, pochop.“

„Si obyčajný táraj,“ zasmiala sa Martha a spýtavo dodala: „Robil si to už niekedy so ženou?“

Leberecht potriasol hlavou. Hanbil sa, pretože mal takmer osemnásť a bol teda vo veku, keď ho už dávno mala nejaká skúsená krásavica zasvätiť do pôžitkov lásky. Všetky mútne myšlienky sa však razom rozplynuli v okamihu, keď ho Martha chytila za ruky a pritlačila si jeho dlane k svojim širokým prsiam. Aké boli teplé, jemné a pružné, ako sa chveli a poddávali jeho dotyku!

A zatiaľ čo sa chlapec oddával najsladšej rozkoši, akú kedy poznali jeho dlane, on, ktorému boli už dávno cudzie všetky

modlitby, by mohol od čírej radosti spievať zbožné *Te Deum* alebo *Aleluja*, odrazu pocítil, ako si jeho horúci, ba žeravý úd bez jeho vlastného pričinenia razí cestu do Marthinho tela a ako sa mu jeho telo naplo a ohlo ako oblúk mosta.

Martha vydala tichý vzdych šťastia, prstami sa mu zaťala do dlhých vlasov a začala na jeho tele tancovať. Leberecht už nevidel, čo sa okolo neho dialo. Zavrel oči. Spaľujúci pôžitok ho pripravil o zmysly. Na ústach zacítil jej pery a pod jazyk sa mu vplietol Marthin jazyk. Nechal sa unášať mocným orkánom. Tak musela vyzerať večná blaženosť, akú poznal len z kázní.

Keď opäť prišiel k sebe, Martha na ňom trónila ako sfinga. Prudké pohyby stíchli ako vlny na brehu mora. Leberecht videl, že jej po lícach stekajú slzy. Všimla si jeho spýtavý pohľad a vysvetlila mu: „Nechcem, aby si mi zle rozumel. Už dávno som sa nemilovala s mužom tak ako teraz s tebou. Takmer sa mi zdá, akoby to bolo prvýkrát.“

Vo svojej bezradnosti chytil Leberecht Marthu za ruku a zasypal ju bozkami. „Bože môj,“ jachtal bez dychu, „čo sa to len stalo?“

Martha sa zasmiala: „Pýtaš sa, čo sa stalo? Naozaj to nevieš? Dvaja ľudia, ktorí sa milujú, si odovzdávajú lásku. Chápeš? Milujem ťa!“

Leberecht jej priložil ruku na ústa. „Nie tak nahlas! Spamätaj sa!“ Ešte nikdy nepočul z úst ženy „milujem ťa“. Až teraz, v tomto okamihu si uvedomil, čo sa stalo. Neopovážil sa myslieť na to, čo bude zajtra, a ešte menej na to, čo bude nasledovať neskôr. „Je to neprirodzená láska,“ zamrmlal potichu, „je to proti prírode a privolá to inkvizíciu.“

„Nemiluješ ma?“ spýtala sa Martha prudko.

„Milujem ťa!“ odvetil Leberecht, „milujem ťa väčšmi ako Madonu; ale je to proti prírode! Boh nám nikdy neodpustí.“ Sotva dohovoril, uvedomil si absurdnosť celej situácie; zbožná Martha

akoby nemala ani zamak pochybností, zatiaľ čo on, voľnomyšlienkár, sa zhrýza pochybnosťami ako kajúcny hriešnik.

Martha si na neho ľahla. Jej oči boli tesne nad jeho očami. „Môže," spýtala sa napokon, a zrak sa jej trblietal ako drahokamy, „môže azda Boh lásky zakázať lásku dvoch ľudí?"

Leberecht mlčal. Objal Marthu oboma rukami a ona dodala: „Mimochodom, láska má svoje vlastné zákonitosti. Nemôžem povedať, že ťa nemilujem, keď ťa milujem. Môžeš zaprieť otca i matku, ba dokonca aj najlepšieho priateľa, no nie je možné, aby si zaprel lásku. Zapieraš?"

„Ó, nie!" odpovedal Leberecht so smiechom. „Ak je láska šťastie a naplnenie, potom som sa s láskou stretol dnes, v predvečer Zjavenia Pána."

Obaja sa smiali nad patetickými slovami a potom zostali vedľa seba bez slova ležať, naplnení šťastím vzájomnej blízkosti, pokým ich nevyrušil hluk v dome.

„Ak nás prichytí starý, oboch nás zabije!" zašepkal Leberecht.

„Neboj sa! Uplynulo pätnásť rokov, čo Heinrich naposledy vstúpil do tejto miestnosti. Prečo by sem mal vojsť práve dnes?" A na vysvetlenie dodala: „Už v šestnástich som nebola panna, ak rozumieš, čo tým myslím."

Prikývol, hoci až teraz mu začalo pomaly dochádzať, čo chcela Martha povedať. No potom začal počítať a zistil, že ak bol Christoph v tom istom veku ako on, musela mať Martha teraz tridsaťštyri rokov. Bože dobrý, pomyslel si Leberecht, je to stará žena, no má telo panny a ja ju milujem, túžim po nej, a vymenil by som za ňu aj večný život v raji. Hoci sám ešte nemal osemnásť, aký v tom bol rozdiel, keď si ležali v náručí?

„Máš pochybnosti kvôli môjmu veku?"

Leberecht sa preľakol. Akoby Martha uhádla jeho najtajnejšie myšlienky. Preto náhlivo odpovedal: „Neviem, o čom hovoríš; myslím, že to nehrá nijakú úlohu. Rovnako by si ma mohla označiť

za zelenáča, ktorý nie je hoden tvojej lásky. Okrem toho vieš, ako očariť mladého muža tak, že prestane vnímať všetko dookola a želal by si, aby bola žena v jeho posteli o niekoľko rokov staršia a pokojnejšia.“

„Bola som azda na tvoj vkus priveľmi divá?“

„Ach, Martha. Želal by som si, aby to bolo vždy takto medzi nami.“

Kým hovoril, Martha zhasla prstom petrolejku, ktorá šírila teplé svetlo na stolčeku pri posteli. „Ticho!“

Aj Leberecht začul na schodisku kroky. Oknom dopadalo do vnútra mesačné svetlo a Leberecht vstal, prešiel po špičkách až ku dverám a načúval. Neopovážil sa ani len dýchať. Na druhej strane dvier zreteľne rozpoznal dych neznámej osoby. Prešlo niekoľko nekonečných minút, a nič sa nedialo. Potom sa kroky vzdialili smerom k hornému poschodiu.

Keď sa po noci lásky Leberecht skoro ráno odkradol späť do svojej kutice, holuby už hrkútali a na strechách čvirikali vrabce. Noc s Marthou v ňom rozpálila oheň. Z pocitu, že vlastní ženu, akou je Martha, sa ho zmocňoval závrat. Minulosť sa mu zdala vzdialená a strašné zážitky akoby sa mu vymazali z pamäti. Leberecht by nikdy nebol veril, že tak rýchlo môže zabudnúť na hrozné scény s inkvizíciou a na príšerné hľadanie Sophie, ktoré sa mu dennodenne zjavovali a trápili ho ako strašná bolesť. Táto noc s Marthou bola ako stvorená na to, aby zahojila rany, ktoré uštedril jeho duši osud.

Napriek tomu, že sa Leberecht nechal unášať pocitmi, neušlo mu, že tajomný návštevník vošiel minulú noc do jeho izby a prehrabával sa mu v knihách. No keďže mu nič nechýbalo a nikto sa dokonca nedotkol ani peňazí v jeho skrini, nepripisoval Leberecht tejto udalosti nijaký význam a venoval sa krajším myšlienkam.

KNIHY A SMRŤ

Sú ľudia, ktorí nedokážu nič povedať o uplynulých desaťročiach svojho života okrem toho, že ich prejedli, prepili, strávili ich prácou a ohováraním so susedmi a druhmi pri krčahu. Kamenár Leberecht Hamann to o sebe povedať nemohol, pretože na jednej strane už ako mládencovi mu toho osud nadelil viac, než by sa spovedný otec dozvedel počas veľkonočného týždňa, a na druhej strane sledoval svoj život bdelým zrakom, zapisujúc si dôležité udalosti do vlastnoručne vyrobeného denníka na potrhaný a zožltnutý papier, ktorý dostal od kníhtlačiara bývajúceho na druhej strane rieky.

Ak doteraz Leberecht zachytával len udalosti, ktoré sa mu zdali hodné spomienky, od noci, ktorú strávil v Marthinom náručí, si zapisoval aj vlastné myšlienky, plány a sny, ba dokonca zveroval papieru aj svoje vzdušné zámky na hore budúcnosti, zahalenej belasou hmlou.

Muselo prejsť veľa času, odkedy na neho dopadol lúč šťastia, aby pozbieral odvahu, vydal sa na Michelsberg a navštívil miesto, kde bol predtým pochovaný jeho otec Adam. Hrob Adama Friedricha Hamanna uvoľnil miesto inému nebožtíkovi a nijaký kríž ani tabuľka nepripomínali, kto tu bol predtým pochovaný.

Leberecht prižmúril oči pred slnkom, keď vyšiel z tieňa vysokého múra, ktorý obkolesoval cintorín a hraničil so záhradou opátstva, kam obyčajný kresťan nesmel vstúpiť. Vtom začul, tak ako kedysi Saul, z neba svoje meno, a keď sa s rukami pred očami zadíval do výšky, uvidel Luitgera, muža v čiernom z hostinca U krčaha, ako sa k nemu nakláňa ponad kamennú balustrádu a priateľsky mu kýva. Natešený Leberecht mu odkýval a mních mu naznačil, aby prešiel k železnej bráne, od ktorej viedli úzke strmé schody na hornú terasu, kde sa nachádzala kláštorná záhrada.

Bolo to v deň Nájdenia kríža, a leto zalievalo horúčavou celú krajinu. Kamene múru, pomedzi ktoré sa tu a tam mihla jašterička, sa leskli od páľavy. Všade vládlo mŕtvolné ticho. Keď Luitger zvnútra otvoril bránu, pokoj cintorína preťalo zaškrípanie suchých pántov.

„Naozaj som vás nespoznal," povedal Leberecht. Luitger mal oblečený rádový odev. „Boli ste učiteľom môjho otca. Ten mi rozprával, čo všetko viete."

Mních sa usmial: „Vďaka Bohu, že si ma nespoznal. V hostinci U krčahu nevie nikto okrem Carvacchiho, kto vlastne som, a očakávam, že si toto tajomstvo necháš pre seba."

„Sľubujem vám to pri všetkých svätých!"

Luitger kráčal pred ním po strmom bočnom schodisku až po plošinku, odkiaľ viedli napravo do steny podporného múra dvere, zatiaľ čo vľavo schody pokračovali do opátskej záhrady.

Byliny a kvety tu rozvoniavali ako kadidlo. Uprostred štvorcového parku šplechotala studnička a dookola nej sa hviezdicovito rozkladali záhony s rastlinami, aké Leberecht ešte nikdy v živote nevidel. Luitger, ktorý si všimol chlapcov začudovaný pohľad, ukázal rukou na rozkvitnutý raj a povedal: „*Anima Christiana hortus est* - a tvoja duša sa má stať takou istou krásnou záhradou, ozdobenou kresťanskými cnosťami a ľúbeznými kvetmi, záhradou, v ktorej sa nebeský ženích *pascitur inter lilia...* rozumieš, čo hovorím?"

„Iste," odvetil Leberecht, „v ktorej sa nebeský ženích pasie medzi ľaliami. Otec mi odovzdal takmer všetko, čo sa od vás naučil. Predtým, ako som išiel do učenia ku Carvacchimu, naučil ma otec latinské časovanie; zo svojich skromných peňazí kupoval knihy, ktoré sú dodnes mojím najväčším bohatstvom."

Čierny mních ho objal a oduševnene zvolal: „Naozaj si synom lysého Adama, rozprávaš ako on, a želal by som si, aby si aj myslel tak ako on!"

Leberecht prikývol, akoby chcel povedať: Áno, celkom určite. No nedostal sa k tomu, pretože Luitger pokračoval: „Keby som si želal, aby si mal také isté myšlienky ako tvoj otec, potom by som si prial najmä toto: Môžeš milovať Boha a pritom nenávidieť cirkev; naša svätá cirkev je dnes taká vzdialená od svätosti ako Rím od raja. V Pánovom mene upaľuje ľudí, nehovoriac už o knihách. Pápeži si žijú ako prasatá, vládnu ako orientálni potentáti a sú hluchí voči vnuknutiam Najvyššieho. Počúvajú len svoje nízke pudy. Blaho duše vidia v hromadení zlata a peňazí; chlipnosť a pudy považujú za svoju jedinú spásu.“

Leberecht sa zatváril prekvapene. „Tak hovorí mních?“

Luitger si premeral návštevníka, akoby si nebol istý, či sa mu smie zveriť so svojimi myšlienkami, no Leberechtov otvorený pohľad rozptýlil jeho pochybnosti. Odvetil: „Tak hovorí mních, ktorému je učenie spásy bližšie než učenie cirkvi!“

Leberecht spoznal v každom jeho slove otcov tón a zišlo mu pritom na um, či by nemal frátera Luitgera poprosiť, aby ho vyučoval, tak ako kedysi vyučoval jeho otca. Akonáhle mu starý Schlüssel vyplatí dedičstvo, bude mať peniaze, aby si mohol zaplatiť učiteľa. No skôr, ako dokázal túto úvahu doviesť do konca a pozbierať odvahu, aby sa na to mnícha spýtal, prerušil Luitger jeho tok myšlienok.

„Len sa pozri na tieto kvety. Každá z nich je chválou Stvoriteľa. Každá šíri svojou vôňou a svietiacimi farbami slávu Boha väčšmi než celá kapitula. Ak len tri z nich s obdivom nazveš menom, bude ťa v nebi čakať väčšie odpustenie než to, ktoré predávajú za peniaze pred bránami svätostánkov.“

„Musím sa priznať,“ ozval sa zahanbený Leberecht, „že po mene poznám len veľmi málo kvetov z vašej záhrady a budem si musieť odpustky naďalej kupovať pred kostolnou bránou, ak sa chcem dostať do neba.“

Mních sa zasmial, chytil Leberechta za ruku a viedol ho úzkymi cestičkami pomedzi hriadky s kvetmi, vysvetľujúc mu farebný svet pri nohách: „To je nechtík skalný, predstavuje skalopevnú vieru. Toto zas nezábudka, nenápadná kvetina symbolizujúca nádej. O milosrdenstvo prosia červené ruže, zatiaľ čo kosatce vzbudzujú božiu bázeň. Perpetuel a anemóna predstavujú dve dôležité cnosti: vytrvalosť a úprimnú vernosť; hyacinty sú výrazom ľudskej radosti, biele ľalie hovoria o čistote. Narcisy o cudnosti. Ako vidíš, netreba nijaké kadidlo ani zlaté ornáty, aby Bohu vzdávali vďaku.“

Luitgerove vysvetlenia Leberechta ohúrili. Cítil, že tu, medzi kamennými múrmi, sa mu otváral nový svet. Na to, aby sa dostali na druhý koniec záhrady, museli prejsť pomedzi niekoľko oblúkov vytvorených popínavými rastlinami, ktoré viseli na tenkých stonkách.

Skôr, než prešli popod posledný oblúk, Luitger sa zastavil. Leberecht pokrčil nosom. Storaké vône, ktoré mu omámili v prednej záhrade zmysly, vystriedal hnilobný zápach. Za oblúkom sa rozprestierala ďalšia záhrada, ktorá nebola menšia než tá predná; no zápach, aký sa odtiaľ šíril, bol odpudzujúci. Bodliaky, pichliače a hrozivo vyzerajúca flóra sa tu striedala s rastlinami a kvetmi najkrajšieho vzhľadu.

Leberecht sa spýtavo pozrel na mnícha, ktorý s vážnosťou kazateľa zdvihol prst a povedal: „Toto je záhrada zla; tam, kde je svetlo, je aj tieň, a tam, kde rastú ľalie, bývajú aj bodliaky. V pestovaných záhonoch zapúšťa korene aj burina. Pozri, tu rastie pupenec symbolizujúci nepoctivosť, žihľava, ktorá predstavuje nečistú lásku, bodliak hriech a tŕňový krík neresť. Zober si púpavu, ktorá svoj odev mení ako diabol, alebo záružlie, skrývajúce jedovatý koreň. Tak ako každé zlo, aj rastliny zla sa objavujú v rozličných podobách. Bodliaky a tŕnie sa neskrývajú svojou zlobou, divé čerešne, ktoré usmrcujú deti a dokážu ochromiť aj dospelého, sa človeku núkajú mámivo tmavými očami ženy alebo belavým

dievčenským odevom. Tak isto je to so zlom. Nie vždy ho možno rozoznať na pohľad, často sa skrýva pod pláštikom krásy a dobroty, a nič čerta neukrýva lepšie než čierna sutana.“

Tieto slová na Leberechta hlboko zapôsobili. A zatiaľ čo hľadali cestu späť na slnko, povedal chlapec s obdivom: „Vaše slová, fráter Luitiger, osvetľujú kvetnatú lúku úplne iným svetlom. Porozprávajte mi o rastlinách a ich významoch viac!“

Čierny mních sa pousmial a zasunul si ruky do rukávov habitu. Keď prišli na miesto, kde sa na kvetinových záhonoch stretávalo slnko s tieňom, Luitger zastal a skromne poznamenal: „Ani ja mnohé nepoznám, pokiaľ ide o život rastlín. Prírodu som neštudoval, čo považujem za svoju chybu; pretože medzičasom som dospel k poznaniu, že náuka o prírode je dôležitejšia ako geometria. Príroda je boží výtvor, kým geometria je výtvorom človeka, a často mätúcim. Keď Boh stvoril človeka na svoj obraz, nepotreboval k tomu, našťastie, nijakú geometriu...“

„Bohu vďaka,“ potešil sa Leberecht, „keď si pomyslím na sochy v chráme! Alebo by som to radšej nemal hovoriť?“

„Vážim si umelca, ktorý ich vytvoril; pretože sú to obrazy Boha, a len hlupáci a blázni požadujú ich zničenie.“ A zatiaľ čo Luitger blúdil pohľadom po žiarivej kvetene, spokojne povedal: „Musíš byť slepý, ak chceš milovať, no ak chceš veriť, musíš sa vedieť dívať.“

Keď sa dostali do tej časti záhrady, odkiaľ strmé schody viedli smerom k cintorínu a Leberecht sa chcel rozlúčiť, pristúpil k nim zozadu ďalší mních. Volal sa fráter Andreas, bol nízky, no nesmierne tučný a v skriptóriu viedol knižnicu. Od ostatných mníchov sa líšil tým, že ho do jeho úradu zvolili ostatní mnísi a vážili si ho ako najmúdrejšieho v celom konvente. Prečo bol taký tučný, to bolo pre všetkých záhadou. Andreas totiž nejedol viac než ostatní, čo sa dalo počas mlčanlivých pokrmov v refektári ľahko zistiť; naopak, dokonca sa vzdal aj tmavého piva, ktoré pomáhalo

počas štyridsaťdňového pôstu jeho bratom, a pil v tom čase len vodu.

O týchto pozoruhodnostiach sa mal Leberecht dozvedieť viac až neskôr, no jednu vec si všimol okamžite: Akonáhle sa Luitger alebo on ujal slova, obrátil sa k nim Andreas tvárou a sledoval pohyb ich pier.

„Fráter Andreas je hluchonemý," vysvetlil Luitger rýchlo svojmu hosťovi. „Preto je aj stále taký vážny. Len starší spomedzi nás si spomínajú, ako sa raz zasmial. Ale to bolo ešte predtým, ako ho Boh podrobil tejto ťažkej skúške. Raz ráno ho našli v knižnici v bezvedomí. Odvtedy mu chýbajú dva zmysly."

„Ako rád by som čo len nazrel do knižnice," povedal Leberecht a oči mu zažiarili. „Alebo je azda cudzincovi zakázané vstúpiť do tej miestnosti?"

„Ale nie," odvetil Luitger. „Tvoj otec Adam tam strávil noci a dni, a nikomu to neprekážalo. Knihy nie sú napísané pre mníchov, ale pre všetkých ľudí - pokiaľ im rozumejú. No musíš sa na to spýtať frátera Andreasa."

Leberecht pristúpil k vážnemu mníchovi, ktorý bol od neho takmer o dve hlavy nižší, a zopakoval svoju otázku. Fráter Andreas prečítal otázku z chlapcových pier, súhlasne prikývol, obrátil sa a vykročil pred ním. Leberecht a Luitger ho nasledovali.

Medzi nónou a vesperou je opátstvo najosamelejším miestom na svete, skrýšou ticha a svätosti; tak sa to môže aspoň zdať cudzincovi, ktorý po prvý raz vkročí na takéto miesto. A dokonca aj takému voľnomyšlienkárovi ako Leberecht zišiel v tomto okamihu na um výrok nášho Pána: „Poďte všetci ku mne, ktorí ste vyčerpaní a ťaží vás bremeno!"

Fráter Andreas vošiel do budovy bránou, za ktorou sa vľavo odbočovalo do chodby, po oboch stranách lemovanej krídlovými dverami vedúcimi do mníšskych ciel, zatiaľ čo po pravej strane sa nachádzal refektár, kde mnísi spoločne jedávali, a ďalej

dormitórium, sála s piatimi tuctami drevených debien vo veľkosti človeka, naplnených slamou - táto miestnosť slúžila mníchom ako spoločná spálňa.

Za vchodom do záhrady sa otvoril zelený vnútorný dvor, kde nerástol jediný kvet, a Leberecht sa dozvedel, že to je zámer. Kvety vraj rozptyľujú pozornosť zbožných bratov pri rozjímaní, ktorému sa musia oddávať medzi prímou a kompletom; záhrada s kvetmi, nachádzajúca sa mimo budovy, je pre nich vyhradená len v určitých hodinách.

Zadná časť stavby, kde bola umiestnená knižnica, skriptórium, archív a sakristia, sa krčila v celej svojej šírke pri vonkajšej kostolnej stene, ktorej veže vytŕčali vysoko do neba. Keď fráter Andreas otvoril bránu do vnútorného dvora, ovanul návštevníkov zvláštny pach kadidla, vosku a plesnivých kožených obalov, ktorý je vo všetkých opátstvach rovnaký a ktorý vybičuje zmysly k očakávaniu čohosi neobyčajného.

Po schodisku s vysokou krížovou klenbou sa dostali na horné poschodie rozdelené na skriptórium, nachádzajúce sa na ľavej strane, a na knižnicu, ktorá bola vpravo. Keď fráter Andreas stisol tepanú kľučku vo výške hlavy, otvorili sa vysoké dvere akoby samy od seba. Muži uvideli zázračnú záhradu plnú tajomstiev.

Leberecht ešte nikdy v živote nevidel toľko kníh. Mohlo ich byť stokrát tisíc, poukladané boli od podlahy až po strop v ťažkých čiernych drevených regáloch, ktoré sa týčili až po vrchol klenby. Boli zoradené za sebou v rovnomerných odstupoch a pripomínali kostolnú loď. Na horné poschodia, kde boli poukladané najmä tlačené knihy malého formátu, sa dalo dostať len po úzkych drevených rebríkoch, ktoré z povaly viseli v odstupoch asi dvadsiatich krokov a pripomínali pavúčie nitky. Dolné regály boli zaplnené foliantmi s lesklým kovaním; ich väzby mali niekedy hrúbku ľudskej dlane a vážili toľko, že keď ich chceli položiť na čítací pult, bolo na to treba silu dvoch mníchov. Tucet čítacích

pultov, pripomínajúcich jasličky, bol za sebou zoradený v strede miestnosti.

Pri poslednom pulte, osvetlenom dvoma úzkymi, tesne vedľa seba umiestnenými klenutými oknami, sedel za veľkou knihou starý mních s bielou bradou, ktorý sa nedal rušiť návštevníkmi. Dokonca ani nezdvihol zrak a zdalo sa, že je pohrúžený do svojich myšlienok. Leberecht si všimol, že starec používal sklo na čítanie, novú pomôcku, o ktorej už počul, no o jej sile pochyboval rovnako ako o zázrakoch svätého Ignáca z Loyoly, o ktorom sa tvrdilo, že sa dokáže pred božím zrakom vzniesť päť dlaní nad zemou.

Luitger, ktorý si všimol Leberechtov údiv, pristúpil k frátrovi Andreasovi a vysvetlil mu, že mladý muž nie je nikto iný než syn lysého Adama, ktorý často navštevoval opátstvo a najmä knižnicu. Malému mníchovi sa rozžiarila tvár, vytiahol zo záhrenia svojej sutany tabuľku, na ktorú griflíkom načmáral niekoľko slov, a ukázal ju Leberechtovi. Chlapec čítal: *„Requiescat in pace!“* - Nech odpočíva v pokoji! Aj Luitger sa zaujímal, čo je na tabuľke napísané, a začal vysvetľovať: „Od tých čias, čo je fráter Andreas hluchonemý, používa len latinčinu; rozumie po nemecky, ale všetko, čo chce povedať, vyjadruje len cirkevnou latinčinou. Len Boh vie, čo sa v ňom odohráva.“ Pri týchto slovách sa obrátil bokom, aby mu fráter Andreas nevidel na pery.

„Spomínali ste knihy, ktoré opisujú svet kvetov a bylín,“ povedal Leberecht, „prosím, ukážte mi ich!“

Luitger pristúpil k tretiemu vysokému regálu a rukou ukázal hore. „Si mladý, no aj tak je tvoj život krátky na to, aby si prečítal všetky botanické knihy.“

Leberecht pristúpil k stene z kože a pergamenu, ktorá sa pred ním týčila ako veža. Vytiahol jednu z kníh a položil ju na čítací pult. Jej názov znel: *Záhrada zdravia, po latinsky Hortus Sanitatis. Z nej pochádzajúce prirodzené poznatky, čo človeku slúžia ku zdraviu,*

prečítané s najväčšou usilovnosťou, opravené a vylepšené tlačiarom Hermannom Gulferichom z Frankfurtu.

„Jedno z našich novších diel," poznamenal Luitger.

Iná kniha vynikala pestrými obrázkami, ktoré boli ručne kolorované a vďaka prirodzenému výzoru boli na nerozoznanie od kvetov v záhrade. Kniha mala názov *De Historia stirpium commentarii insignes*, a jej autor Leonard Fuchs, ktorý bol markgrófskym lekárom v Ansbachu a neskôr profesorom v Tübingene a ktorého cisár Karol povýšil do šľachtického stavu, v nej opisoval liečivé účinky rastlín tak výstižne, že sa bez nej nemohol zaobísť nijaký lekár ani lekárnik.

Luitger potlačil úsmev: „Táto kniha tu vlastne ani nemá čo hľadať. Nemá tlačové povolenie svätého úradu, pretože jej autorom je prívrženec reformácie." A so žmurknutím dodal: „Kresťanskú botaniku, teda jej učenie, ktoré je v súzvuku so svätou cirkvou, nájdeš tu!" Prisunul Leberechtovi knihu, ktorej titulný list zdobil orech rozdelený na dve polovice, zatiaľ čo názov lemovali pestré kvety: *Herbarum imagines vivae - podobizne živých bylín.* „Táto kniha je odobrená cisárom aj cirkvou. Môžeš si ju teda prečítať, a nemusíš mať pri tom nijaké pochybnosti."

Zatiaľ čo rozprával, fráter Andreas sa vytratil. Zdalo sa, akoby sa rozplynul vo vzduchu. Leberecht sa preľakol, keď si to uvedomil, no Luitger ho upokojil a vysvetlil mu, že fráter Andreas žije svojím vlastným životom, ktorý má sotva čo spoločné s jeho okolím, a tak je ťažké odhadnúť jeho správanie. Zrejme odišiel do vedľajšieho skriptória.

Leberecht sa nevedel vynadívať na drahocenné knihy o rastlinách a kvetoch. Našiel knihy o alchýmii bylín vyvolávajúcich zázraky, a takisto spisy o tajnom živote rastlín a ich symbolike v Starom a Novom Zákone. Pochopil, prečo tu jeho otec Adam trávil celé noci.

„Otec mi rozprával, že v týchto regáloch je uložených mnoho zakázaných kníh. Vždy ma zaujímalo, prečo sa niektoré knihy zakazujú. Vzbudzujú azda u Boha pohoršenie?“

„Horšie,“ odpovedal Luitger, „vzbudzujú pohoršenie u pápeža. Nekonečný tridentský koncil vraj pripravuje zoznam kníh, ktoré veriaci kresťan nemá čítať; ba čo viac, pod hrozbou exkomunikácie sa má zakázať aj tlačenie a vlastníctvo týchto kníh.“

„Je veľa takých kníh?“ vyzvedal Leberecht.

„Aspoň toľko, koľko vyhovuje kúrii.“

„To znamená, že z tejto knižnice by zmizla polovica kníh?“

„Podľa pápežovej vôle áno.“ Mních sa mnohovýznamne usmial. Potom dodal: „Dôverujem ti, a preto ti prezradím jedno tajomstvo.“

Leberecht s vytreštenými očami pozoroval, ako Luitger pristúpil k jednému z regálov, poodsunul ukrytú páku a celá stena kníh sa otočila okolo vlastnej osi, kým s hlasným škripotom nezapadla späť západka. Leberecht sám nevedel, čo si má od tohto predstavenia sľubovať, no bol sklamaný, pretože sa pred ním zjavila taká istá stena kníh.

Fráter Luitger potriasol hlavou: „To nie sú tie isté knihy!“

Leberecht zrazu pochopil, že kníh musí byť v kláštore dvakrát toľko, ako sa zdalo na prvý pohľad, a že za každou stenou s knihami, ktoré majú cirkevné požehnanie, sa nachádzajú zadné police s rovnakým množstvom zväzkov, ktoré majú zostať ukryté pred zrakom cenzúry.

„Nie sme jediné opátstvo, ktoré má tajný arzenál,“ vysvetľoval Luitger. „V mnohých kláštoroch sa nachádzajú tajné komory s knihami; tie by cirkev najradšej spálila. Možno raz nadíde čas, keď nám za našu neposlušnosť ľudia poďakujú.“

Leberecht siahol po jednej knihe a čítal: „*O babylonskom zajatí cirkvi, Martin Luther, Wittenberg, obdarený slobodou kurfirsta saského.*“ Vrátil ju na miesto a vzal do ruky ďalší zväzok:

Gerolamo Fracastoro, *Syphilis sive de morbo gallico* - Syfilis, alebo galská choroba. „O čom je táto kniha?“ zaujímal sa Leberecht.

„Fracastoro je lekár z Verony, ktorý sa vo Vergíliovom štýle zaoberá galskou chorobou. O nej sa tvrdí, že ju z Nového sveta privliekol Krištof Kolumbus. V tejto knihe opisuje liečenie tejto nebezpečnej nákazy.“

„A čo je na tom zlé? Prečo by sa mala táto kniha spáliť?“

„Hnev inkvizície sa nezameriava natoľko na samotnú knihu ako skôr na jej autora. Fracastoro v iných svojich spisoch tvrdí, že väčšinu zázrakov možno vysvetliť prirodzeným spôsobom.

Okrem toho nesúhlasí s názorom, že všetky skameneliny, ktoré sa našli na Zemi, sú pozostatkami potopy, inými slovami, že potopa siahala až do výšky najvyšších nemeckých a francúzskych pohorí.“

„Nezmysel. Kam by potom všetka tá voda odtiekla?“

„Iste. Ale to je dodnes názor svätej cirkvi. Ten, kto s ním nesúhlasí, riskuje, že skončí na hranici.“

„A čo Fracastoro?“

„Umrel skôr, než ho stihla inkvizícia odsúdiť.“

„A čo sa skrýva,“ spýtal sa Leberecht, „v tej malej knižke pod tými hrubými foliantami?“

Luitger ju vytiahol, otvoril a položil ju na čítací pult pred Leberechta. „Najmenšie knihy mávajú obyčajne najnebezpečnejší obsah.“

„Fráter Luitger, vy žartujete!“

„Kdeže. Vytlačiť veľkú knihu je zložité a drahé. Sotva sa to dá utajiť - nevraviac už o uschovaní. Malú knihu, ktorá ukrýva pušný prach, je oveľa jednoduchšie tajne vytlačiť, a aj ju skryť. Slobodný duch preto nikdy nesiaha po veľkých foliantoch.“

„A o akú knihu s pušným prachom ide v tomto prípade?“ Leberecht si prečítal názov: *Christianae religionis Institutio, Johann Calvin A. D. 1536.* „Vyučovanie kresťanského nábo-

ženstva? Čo má byť nebezpečné na tomto traktáte a kto je ten Kalvín?“

„Múdry muž, profesionálny prekrúcač práva. Študoval Lutherove spisy a stanovil si úlohu, že bude propagovať vlastný protestantizmus. Vo Francúzsku a vo Švajčiarsku má veľké množstvo prívržencov.“

„Čo môže taký právnický učenec rozumieť z teológie?“

„Teologické vzdelanie si osvojil ako samouk. Nech už máme na jeho učenie akýkoľvek názor, rozhodne je to jeden z najlepších znalcov Písma Svätého.“

Leberecht sa zadíval na malú knihu. Duch, ktorý sa pustil do boja proti cirkvi a náboženstvu a dýchal na neho zo všetkých týchto kníh, len potvrdzoval jeho kritický postoj. Spomenul si na Carvacchiho, ktorý povedal, že on, Leberecht, sa musí vydať do sveta, kde žijú iní ľudia a pestuje sa iné učenie.

A kým listoval v kacírskej knihe, položil Luitgerovi otázku: „Vravíte, že tento Kalvín sa stal teológom ako samouk?“

„Tak ako si počul.“

Leberecht dlho mlčal; potom nazbieral odvahu a povedal: „Fráter Luitger, toľko kníh tu leží ladom a čaká na to, aby odovzdali ďalej učenie, ktoré obsahujú. Viem, že nemám školské vzdelanie, aké možno získať u jezuitov, ale môj otec ma naučil čítať a písať, učil ma geometriu i latinčinu. *Galskú vojnu* a Cicerónove *Prejavy* dokážem prečítať rýchlejšie než syn starého Schlüssela, ktorý navštevoval kolégium. Prosím vás, nechajte ma tu, v knižnici vášho opátstva, študovať starých filozofov, Aristotela a Platóna, geometriu a astronómiu, a keby ste mi niekedy mohli pomôcť s odpoveďami na moje otázky, kráľovsky by som sa vám odmenil.“

„Mladý priateľ,“ pokúšal sa Luitger stlmiť Leberechtovo nadšenie, „veda nie je vecou peňazí, a toto tu nie je kolégium, ale kláštorná knižnica, ktorá pomáha povznášať mníchov nášho opátstva a slúži im na štúdium!“

„Odpusťte!“ hlesol Leberecht. „Som pripravený vstúpiť do vášho rádu, ak to má byť predpokladom, aby som tu smel študovať.“ Sotva to vyslovil, preľakol sa vlastných slov.

Luitger sa na Leberechta prísne a mĺkvo pozrel, všimol si záblesk v jeho očiach a rozpálené líca a mal dojem, že chlapec to myslí vážne.

„Syn môj,“ povedal Luitger bez akéhokoľvek cirkevného pátosu, „vyučil si sa za kamenára a tvoj majster všade vychvaľuje tvoje schopnosti. Okrem toho si slobodný človek so slobodnými myšlienkami. Tento, ale aj ktorýkoľvek iný kláštor by bol tým najnevhodnejším miestom, ktoré by mohlo zodpovedať tvojim životným nárokom. Stačí, že my sami bývame každodenne vystavení pochybnostiam a neraz pri pohľade na slobodu ľutujeme svoj osudný krok. K tebe, čo chváliš božskú krásu chrámových sôch, mám v duchu bližšie než k svojmu opátovi, ktorý považuje ľudské telo za nádobu plnú hniloby a označuje ju za kopu hnoja a jamu na odpadky. Zabudni na tú myšlienku! Nebol by si tu šťastný.“

„Ale môj otec Adam tu vzdelanie získal. Prečo to nechcete dovoliť mne?“

Luitger vrátil Kalvínovu knihu na miesto, potisol stenu s knihami, ktorá opísala okolo svojej osi polkruh a s hlasným rachotom sa zavrela na západku. Luitger tomuto fascinujúcemu úkazu nevenoval nijakú pozornosť; poznal ho ako denne sa opakujúcu modlitbu, ktorá prebiehala rovnako monotónne.

„Zápal pre vedu,“ povedal, „skutočne nemožno skrotiť. Myslím, že by bolo nesprávne, keby sa mu človek bránil. Preto poprosím frátera Andreasa, aby ti toto želanie splnil. Je to nezvyčajné želanie, no neviem si predstaviť, že by ho odmietol. Pokiaľ ide o mňa, veľmi rád ťa budem raz týždenne vyučovať vo všetkých odvetviach náuky. Muselo by to byť však po večernej modlitbe, keď sa deň mnícha chýli ku koncu. Ostatný čas stráviš s knihami sám a môžeš sa venovať štúdiu.“

Tak sa Leberechtovi splnil sen, aby získal vedomosti, ktoré mal jeho otec a ktoré neboli prístupné dokonca ani žiakovi jezuitského kolégia. Po štyroch rokoch sa Leberechtovi skončili učňovské časy. Od Carvacchiho dostal výučný list, ktorý potvrdzoval jeho zručnosti a otváral pred ním najlepšie vyhliadky na povolanie kamenára. Odteraz pracoval na chráme za mzdu, no aspoň toľko času trávil v kláštornej knižnici. Týmto spôsobom prešlo mnoho nocí a svojou usilovnosťou zožal u mníchov veľký obdiv.

Pomer s jeho nevlastnou matkou Marthou, o ktorý mal Leberecht spočiatku obavy, že by mohol zo strany jeho milenky ochladnúť, sa ukázal ako trvalý; vášeň, s akou sa u nej stretol po prvý raz, dokonca vzrástla. Zdalo sa mu, že jeho srdce bije rovnako ako jej, a vzájomne si pripravovali stále nové telesné pôžitky.

Keďže Jakob Heinrich Schlüssel od konfliktu s Ludowikou trávieval čoraz menej nocí doma a syn Christoph sa celkom utiahol k jezuitom, mala ich láska otvorené dvere dokorán a nikto - tak si to aspoň mysleli - si ich tajnú vášeň nevšimol. Leberecht mal po vyplatení neočakávaného dedičstva slušný majetok, z ktorého však nevydal jedinú zlatku; ako tovariš murárskeho cechu pri dóme pekne zarábal.

Jeho šťastie bolo takmer úplné, lenže medzi Dušičkami a Leonardom čert poslal do mesta flagelantov - tak sa nazývali tí, čo sa sami bičovali - dva tucty zahalených postáv so špicatými klobúkmi, pripútaných o seba okovami ako trestanci. Na čele sprievodu kráčali dvaja bubeníci s čiernymi šatkami na hlavách, v ktorých mali vystrihnuté diery na oči. Ich tupé bubnovanie sa ozývalo na trhovisku, v blízkosti ktorého sa rozložili v jednej z bočných uličiek, a prilákali množstvo zvedavcov, považujúcich ich príchod za vítané spestrenie monotónnej každodennosti.

Oficiálne boli flagelanti zakázaní kostnickým koncilom, a v protestantských oblastiach sa nesmeli ukazovať už dávno. No do mesta, ktorého zbožnosť bola známa široko-ďaleko, sa opovážili

vstúpiť, hoci ani tu nevystupovali ako zbožná sekta, ale skôr ako kaukliari, ktorí prišli pobaviť miestnych obyvateľov. Flagelanti nemali pevné bydlisko, žili z almužien alebo dobrovoľných milodarov z vreciek boháčov, ktorých hrýzlo zlé svedomie, alebo kajúcnych hriešnikov usilujúcich si vykúpiť nebeskú spásu.

Flagelanti, prezývaní podľa prenikavých výkrikov, ktorými zabávali svoje obecenstvo, aj „kajúcni krikľúni“, trávili noc na holej dlažbe pod dvoma prehnitými rebriniakmi. Bez záprahu tiahli krajnou, vezúc na vozoch okrem svojich rekvizít na pobavenie publika aj štyri ženy, sedem detí a veľkú svorku vychudnutých psov, ktoré vzbudzovali súcit.

Na svitaní nasledujúceho dňa vyšli na trhovisko dietky, odeté len bedernými pásmi. Bičovali si svoje drobné, holé chrbátiky a naťahovali ruky za jedlom. Dve malé, kučeravé dievčatká krvácali na celom tele a ich zjav vyvolával taký súcit, že ich ľudia zahŕňali chlebom a plodinami.

Za zvuku spiežovcov potom tiahli muži a deti, všetci do jedného vyzbrojení bičmi, korbáčmi, palcátmi a inými odpudivými nástrojmi na mučenie, hore k chrámovému námestiu, zatiaľ čo ženy sa vybrali s koženými bičmi a volskými remeňmi ku kostolu, ktorý bol zasvätený Našej Panne Márii.

Na čele sprievodu kráčal chlap, ktorý mal tak ako v predošlý deň oblečenú dlhú sutanu a špicatú čiapku a volal na mešťanov, aby nasledovali flagelantov; ohlasoval bičovanie Krista, ktoré si mohol pozrieť každý, kto len bol schopný pohľadu na tento srdcervúci výjav. Po horný most sprievod narástol na pol míle. Remeselníci odkladali nástroje, ženy odchádzali z domov, medzi nimi poskakovali rozjarené deti a keď sprievod dosiahol chrámové námestie, obkolesilo malú skupinku azda aj tisíc zvedavcov.

Keď ustal zvuk spiežovcov, vystúpil pred obecenstvo dlhý, vychudnutý muž oblečený ako mních, no bez sutany prezrádzajúcej príslušnosť k nejakému rádu, a oznámil, že prečíta Kristov list, čo

zniesol z neba anjel, odovzdal ho v Jeruzaleme a jeho pravosť potvrdil pápež Klement i Sväté ofícium v Ríme.

Ozval sa bázlivý šum. Mnohí sa začali prežehnávať. Niekoľko žien pokľaklo a zopälo ruky.

Vychudnutý muž vytiahol zo sutany poskladaný pergamen, teatrálnym pohybom ho otvoril ako prevolávač na trhu, ktorý vychvaľuje liečivé bylinky. Obecenstvo zmĺklo. Bubeník sprevádzal rozkladanie listu temným vírením a po chvíli začal chudý muž vysokým spevavým hlasom predčítavať.

Z jeho spevu nikto nerozumel ani slova, pretože list bol napísaný v latinčine - alebo v jazyku, ktorý bolo možné považovať za latinčinu. Napriek tomu prednes vyvolal veľké vzrušenie a v prvom rade, odkiaľ človek mohol vidieť rukopis Ježiša Krista na vlastné oči, niekoľko žien dokonca omdlelo. Zopár ľudí rozrušene zvolalo, nech im flagelanti preložia božie slová do ich reči.

Vychudnutý muž začal zmeneným hlasom: „Ó, vy všetci, ktorí si zaslúžite poľutovanie! Ako je možné, že väčšina ľudí žije tak bezstarostne a hlúpo a tak málo sa stará o blaženosť, ľahostajne a lenivo tráviac v hriechoch celé roky? Ako je možné, že sa spovedajú zo svojich hriechov, no necítia zlepšenie? Ako je možné, že kresťanská cnosť a svätosť je zriedkavá ako šafran, a po celom svete sa šíri neresť? Neveríte azda, vy poľutovaniahodní ľudia, že po pozemskom živote na nás čaká budúci, večný život? Alebo si neželáte nebeskú blaženosť?

Ó, človeče, spomeň si na posledné veci, a v živote už nikdy nezhrešíš. Musel by si byť blázon alebo zmyslov zbavený zúfalec, či dokonca by si musel pochybovať o večnosti. Táto myšlienka poháňala mnoho mučeníkov, aby strašné tortúry, aké dokázala vymyslieť tyrania, znášali s trpezlivosťou, chuťou a radosťou. Táto myšlienka dala svätému Hieronymovi do rúk ostré kamene, aby si nimi rozrezal hruď, svätému Guilielmovi ukula za jeho života na telo železný pancier a svätého Šimona vysadila na vysoký stĺp, kde

musel vo dne v noci znášať horúčavu, zimu, dážď a sneh. Táto myšlienka na večnosť podnietila svätých božích služobníkov, aby sa radšej vzdali svojich majetkov a životov, než aby spáchali hriech. Čujte moje slová a riaďte sa nimi. *In aeternum.* Amen.“

„Amen,“ zopakovali diváci jednohlasne.

Leberecht sledoval dav z lešenia nad východným kostolným chórom. Zhromaždenia ľudí sa mu od inkvizičného procesu hnusili, najmä však na tomto mieste. Keď však flagelanti začali jedného spomedzi seba vyzliekať, zväzovať a pripútavať o drevenú trojnožku, ktorú si priniesli so sebou, odložil kladivo aj dláto a zostúpil z lešenia, aby sa pozrel na predstavenie zblízka.

Zviazaný človek vzbudzoval aj na diaľku žalostný dojem, pretože jeho vychudnuté telo bolo posiate ranami. Leberecht sa bezohľadne predral do jedného z prvých radov, ktoré tvorili najmä ženy, a teraz uvidel, že mužove rany boli plné špiny a hnisu. Keď tomuto úbožiakovi vtlačila dvojica flagelantov na hlavu tŕňovú korunu a jemu sa cez oči a po lícach okamžite spustili dva pramienky krvi, začali zvedavé ženy vzdychať, akoby pocítili bolesť na vlastnom tele.

Potom k nemu pristúpilo päť mužov zaháňajúcich sa korbáčmi. Obnažili si hornú časť tela, no bruchá a hornú časť ramien mali opásané hrubými koženými remeňmi. Aj títo muži mali po celom tele rany, hnisavé poranenia so zašpinenými chrastami, z ktorých sa šíril odporný zápach. Jednému z divákov prišlo zle ešte skôr, než začali s krutým divadlom.

Najprv sa katani bičovali navzájom, švihali korbáčmi, držiac ich vo vodorovnej polohe, až sa kožené jazyky omotávali o ich telá. Keď vytieklo dosť krvi a smrad bol neznesiteľný, obrátili sa odrazu na predstaviteľa Krista vo svojom strede a korbáčovali ho dovtedy, pokým nezačal vyrážať ostré výkriky. Odrazu sa bez života zvalil na zem a ani Leberecht, ani žiaden iný očitý svedok by nevedel povedať, či bolo jeho bezvedomie pravé, alebo ho len hral.

Až teraz nechali muži s korbáčmi chlapa na pokoji. Jeden z nich ho oblial vedrom vody, a úbožiak znovu otvoril oči. Oslobodili ho od pút. V póze gladiátora s ohnutými lakťami prijímal potlesk divákov, zatiaľ čo sa pomedzi rady predierali deti s hlinenými džbánmi, zbierali almužny a na znak vďaky volali tenkými hlasmi: „*Memento mori* - pamätajte, že ste smrteľní!“

Zhnusený falošnosťou viery a senzáciechtivosťou svojich spoluobčanov, stiahol sa Leberecht do úzadia. Divadlo ako toto, proti ktorému inde zasahovala inkvizícia, považoval za čosi príšerné. Neslúžilo náboženskému povzneseniu, ktoré by malo prilákať davy, ale vzbudzovalo túžbu po krvi, a Leberecht to považoval za zvrátené.

V tie dni zachvátil celé mesto náboženský ošiaľ. Flagelanti opakovali predstavenie na viacerých miestach, a keďže divákov stále pribúdalo, dalo sa predpokladať, že mnohým sa krvi málilo a prišli aj znovu.

To, čo sa odohrávalo v kostole Našej Panny Márie, vedeli len tie ženy, ktoré tam boli. Začali sa šíriť nehorázne fámy. Napriek tomu, alebo azda práve preto navštívilo so ženami flagelantov nasledujúce dni kostol strážený mníškami trikrát päťsto miestnych žien, ktoré sa vrátili až o tri hodiny, keď na mesto padal súmrak. Niektoré sa museli vzájomne podopierať, iné boli poranené na tvárach a o tretích sa povrávalo, že majú zranenia na spodnej časti tela. Ani jedna však nič nevyzradila; hovorili len, že prisahali pri Panne Márii, že o tom nebudú s nikým hovoriť. Kvôli spáse sa dokonca odmietali oddať svojim mužom celý jeden mesiac.

Aj Leberecht mal s Marthou túto skúsenosť. Nijaké horúce slová vášne ani vyhrážky, že začne svoje šťastie hľadať inde, nedokázali zmeniť jej nepoddajné správanie. Cech rybárov - hŕstka tovarišov prekypujúcich silou -, ktorý už neraz dal najavo svoju železnú súdržnosť, sa preto rozhodol, že flagelantov aj ich hrabivý dorast z mesta vyženie, lebo inak budú celej krajine na posmech.

No nasledujúceho dňa urobil osud tomuto dobre mienenému plánu s neúprosnou tvrdosťou škrt cez rozpočet. Počas jedného z nasledujúcich predstavení, ktoré sa odohrávalo na námestí pri Žeriave, jeden z flagelantov odpadol a zostal ležať bez pohybu na dlažbe. Ostatní štyria a bičovaný spasiteľ, ktorý sa sám oslobodil z pút, horko-ťažko povedali prekvapenému obecenstvu toľko, že táto scéna k predstaveniu nepatrí. Mučeník bol totiž mŕtvy.

Mŕtvy? Táto správa sa rozšírila ako plameň na strnisku, najprv váhavo, potom šialenou rýchlosťou. Z druhej strany rieky privolali felčiara; ten keď prišiel, uvidel, ako pri mŕtvom kľačí druhý flagelant, drží sa rukami za brucho a zvíja sa od bolesti. Zhnusený z krvi a špinavých rán, zaviazal si felčiar ústa a nos šatkou, aby prehliadol nebožtíka.

Práve začal, keď jeden zo zvedavcov váhavo a skôr spýtavo povedal: „Mor..?“

Na okamih sa zdalo, akoby okolostojaci stuhli. Na chvíľu zavládlo ticho ako v krypte dómu. Ľudia civeli na lekára, ktorý sa končekmi prstov dotýkal čiernych hŕč na tele mŕtveho.

„Čierna smrť! Svätý Rochus, pomôž nám!“ zvolala akási žena, ktorá si zakryla rukami tvár, a v nasledujúcom okamihu sa zvedavci, ktorí sa dovtedy nemohli nabažiť krutého predstavenia, rozpŕchli.

„Čierna smrť!“ ozývalo sa kľukatými uličkami. „Pozatvárajte brány! Zadebnite okná! Obchádza čierna smrť!“

Ľudia sa rozbehli domov, akoby ich naháňali fúrie, vrážali do seba ako zdivočená zver. Z chrámu sa ozval tupý hlahol Veľkého zvona, kláštorné umieráčiky z okolitých vŕškov im vzrušene a prenikavo odpovedali. Na uliciach zavýjali psi, pretože ich nechceli pustiť domov zo strachu, že by mohli zavliecť nákazu.

„Čierna smrť! Svätý Rochus, pomôž nám!“ Už sto rokov nezavítala do mesta vražedná nákaza. Dokonca ani v roku veľkej kométy, ktorá ohlasovala na nebi svojím chvostom koniec sveta a

ľudia zapáchali ako zdochnuté zvieratá - dokonca ani vtedy sa mor nedostal do krajiny vďaka vrúcnym štyridsaťdňovým modlitbám, pôstu a sľubom svätému Antóniovi Pustovníkovi, mučeníkom Sebastiánovi a Rochusovi a všetkým štrnástim pomocníkom.

Teraz však ľudia preklínali cudzích votrelcov, ktorí privliekli čiernu pliagu, a pred vchodmi domov zapaľovali ohne - štipľavý dym z borievky a baldriánu mal ľudí ochrániť pred morom ako kadidlo pred satanovým dychom.

Keď padol súmrak, za trhoviskom, kde si flagelanti zriadili tábor, sa zhromaždili muži. Ozbrojení vidlami, palicami a korbáčmi vyhnali z mesta s hlasným pokrikom prišelcov, ktorým nezostal čas ani na to, aby si zachránili svoj skromný majetok. Ich vozy a šaty zapálili a dom, kde vykonávali potrebu, zamurovali.

Za súmraku zahalil mesto obrovský oblak bieleho dymu, pod ktorým horelo sto morových ohňov ako oči mnohohlavej hydry. Zo všetkých strán sa ozýval plač a nárek, keď ženy svojim mužom a rodičia svojim deťom zakazovali vstúpiť do vlastných domov zo strachu pred nákazou.

Popri rieke sa nocou vliekli na sever dva ťažko naložené konské štvorzáprahy. Pod plachtami prvého sedela Jeho Eminencia knieža-biskup, ktorý hľadal záchranu nie v modlitbe, ale vo Würzburgu. Na druhom voze viezol okrem zásob potravín, ktoré mali vydržať šesť mesiacov, aj kožuch z hermelínu, zlaté cibórium a prst z relikviára Heinricha II., ktorý pred skazou zachránil už knieža-biskup Georg a o ktorom vykladači hviezd tvrdia, že toho, kto ho má pri sebe, ochráni pred smrťou dovtedy, pokým si to bude sám želať.

Leberechta zastihla správa o more v benediktínskom kláštore na Michelsbergu, kde v knižnici práve študoval Cicerónov spis o vešteckom umení. Práve v okamihu, keď Cicero uvádzal úryvok z Platónovho *Kritóna*, kde Sokrates hovorí Kritónovi o svojom sne, v ktorom sa mu vraj zjavila krásna žena v bielom odeve a kvetnatými

slovami mu oznámila, že o tri dni umrie, náhlivo vstúpil do tejto tichej ríše poznania nemý fráter Andreas a po prvý raz zamkol dvere na kľúč, akoby chcel na seba upútať pozornosť.

Keď Leberecht zdvihol pohľad, zbadal malého mnícha, ako divo gestikuluje a opakovane ukazujúc na dvere mu naznačuje, aby odišiel. Leberecht nepochopil, čo má na mysli, a požiadal ho, aby mu na napísal, čo sa stalo.

Fráter mal na tvári rozrušený výraz, keď v sutane hľadal tabuľku, a prudkými pohybmi načarbal šesť písmen: PESTIS.

Vyzváňanie zvonov, biely dym dolu v meste - až teraz Leberecht pochopil vážnosť situácie. Rozbehol sa smerom ku kláštornej bráne, s úmyslom vrátiť sa domov, keď mu zrazu na schodisku zastal cestu fráter Luitger. Bledý muž vyzeral ešte sinavejšie než inokedy; na tvári sa mu zračil strach.

„Kam chceš ísť?“ skríkol na Leberechta.

Chlapec sa pokúsil popri mníchovi prešmyknúť: „Musím ísť domov,“ odvetil bez toho, aby na Luitgera čo len pozrel.

„Neskoro, neskoro! Všetky dvere sú zadebnené.“

„Ale ja musím odísť!“

Fráter Luitger zdrapil mladého muža za rameno: „Pochop konečne! Mesto napadol mor. Zadebnené sú nielen brány opátstva, ale dvere *všetkých* domov. Dokonca aj keby si sa odtiaľto dostal preč, nikam by ťa nepustili. Nikto nikomu bránu dobrovoľne neotvorí. Hrozí za to trest.“

Leberecht, úplne vyvedený z miery, civel na kamenné schody. Nemohol v tejto situácii nechať Marthu osamote. Musel sa vrátiť. „Nemôžete sa predsa schovávať za kláštornými múrmi, keď vonku horia morové ohne!“ zvolal rozrušene Leberecht. „To má byť kresťanská láska k blížnemu, o ktorej nám kázal náš Pán Ježiš Kristus?“

Fráter Luitger pustil chlapca a zaviedol ho hore na schodisko. „To nie je otázka kresťanskej lásky k blížnemu, syn môj. Každého z

nás, kto by sa opovážil vyjsť na ulicu, by chytili Bratia kríža a odviedli ho do útulku za mestom, kde sú ubytovaní chorí, ktorým čierna smrť označila telá Kainovým znamením. A čo to znamená, to ti azda nemusím vysvetľovať. V morovom špitáli nežije nikto dlhšie než tri dni.“

Bratia kríža? Leberecht ešte o takom spolku nikdy nepočul a na svoju otázku sa dozvedel, že toto bratstvo združuje mužov, ktorí podľa sľubu - napríklad keď prekonali smrteľnú chorobu, zázrakom sa zachránili alebo sa dostali do služieb vytúženého pána - prisahali, že ak niekedy ich mesto napadne mor alebo podobná pliaga, z vďačnosti budú slúžiť chorým a budú pochovávať mŕtvych. V časoch pokoja si ľudia toto bratstvo nesmierne vážili, no z každého povolania mu smeli patriť len dvaja členovia - teda dvaja lekári, dvaja kňazi, dvaja hrobári a dvaja lekárnici.

Leberecht sa teda podriadil osudu a na nasledujúce štyri mesiace sa ubytoval v cele benediktínskych mníchov. Hoci sa mu pomyslenie, že by mal tráviť život v spoločenstve mníchov, zdalo sprvoti neznesiteľné, čoskoro si uvedomil, že v celom meste nebolo miesta, kde by bol väčšmi v bezpečí pred čiernou smrťou než v tomto opátstve na odľahlom vŕšku, obohnanom vysokým múrom.

Jeho izbietka so stolom, stoličkou a stolčekom sa podobala na mníšske cely, no bola vybavená aj posteľou, kde spával; pekný mládenec v spoločnej spálni sa zdal totiž zbožným mužom príliš veľkým pokušením, ktoré by ich mohlo zvádzať k hriešnym myšlienkam. Vo všetkom ostatnom sa však prispôsobil kláštornému životu a trávil čas tak ako benediktín, ktorý začínal deň za úsvitu modlitbou a kontempláciou a takisto ho končil, keď zapadlo slnko. Medzitým trávil čas úplne inak ako predtým mimo múrov kláštora; mal svoj vlastný svet, kde sa jeho duch a myseľ zameriavali na posmrtný život - tak sa mu aspoň zdalo v prvé dni v kláštornej samote.

Keby Leberecht nebol v zajatí túžby po Marthe, ktorá sa ho zmocňovala najmä v noci, keď bol zvyknutý ležať v jej náručí, keby si s trýzňou nespomínal na jej teplé, mäkké telo a netrápil sa kvôli jej zdraviu, určite by sa spokojne odovzdal do rúk osudu, voči obyvateľom kláštora by prejavoval úctu a obdiv bez toho, aby mu zišla na um čo len jediná kritická myšlienka.

Takto v ňom však z týždňa na týždeň rástla nespokojnosť s pomermi, v ktorých žil, rozdúchavaná zmyselnou vášňou. Bedlivo pozoroval, ba dokonca tajne sledoval frátrov pri rozličných činnostiach, načúval, o čom sa zhovárajú, no sám si dával dobrý pozor, aby sa neprezradil, a sotva ubehli štyri týždne spoločného života, s prekvapením zistil, že svet za múrmi opátstva, ktorý cudzinec mohol považovať za kráľovstvo božie na zemi, sa v ničom nelíšil od sveta mimo jeho múrov - odhliadnuc od materiálnych starostí. Vo všetkom ostatnom tu vedľa seba prežívala dobrota i zloba, múdrosť a hlúposť, obetavosť a podlosť, zbožnosť a spupnosť, odriekanie a chlipnosť, tak ako v obyčajnom živote. A pokiaľ išlo o zbožnosť viery, Leberecht nadobudol dojem, že bola menej záležitosťou srdca a skôr čistým zvykom. Medzi frátrami jestvovala zaťatá nenávisť a rovnako tajné lásky, udavačstvo a podlízavosť, konformizmus i rebelantstvo.

Leberecht potreboval určitý čas na to, aby strávil tento poznatok. Vzbudil v ňom skutočnú túžbu po poznaní. Pretože ak dospel k niečomu dôležitému, potom to bolo to, že nič na svete nebolo tak, ako sa to javilo navonok. V knižnici boli uskladnené plody stromu poznania, usporiadané podľa jednotlivých druhov - učenie o spáse, filozofia, právo, geografia, botanika, alchýmia, astronómia a geometria čakali na to, kým ich niekto pozbiera.

Hodiny, ktoré mnísi trávili v temnom kostole modlitbami, využíval Leberecht na štúdium. Vtedy bol v knižnici sám s celou vedou o ľudstve, a pri stretnutiach s priepasťami a zjaveniami vedy zabúdal na okolitý svet i vlastnú situáciu. Pokiaľ išlo o jeho vlastné

rozpoloženie, vedel len málo o tom, čo sa dialo vonku. Ohne, čo horeli v uliciach mesta dňom a nocou a ktorých plamene po súmraku sfarbovali oblohu strašidelným svitom, neveštili nič dobré.

Bratia kríža, zahalení v kapucniach, prechádzali raz denne okolo kláštora s kadidlami šíriacimi štipľavý zápach, sypali pred dvere vápno, aby bolo vidno každú stopu toho, kto utiekol. Zaviazali sa mlčať; nechceli nahnať ľuďom ešte viac strachu, no zároveň sa obávali, že by sa im mohli ústami dostať do tiel belasé výpary, ktoré údajne zanechávali tí, čo roznášali mor. Nedobrovoľný majster mimiky fráter Andreas však tvrdil, že sa z okna znakmi s Bratmi kríža dorozumieval, a tak sa dozvedel, že čierna smrť skosila už päťsto ľudí, nech je ich biednym dušiam milostivý Boh!

Naozaj, mor mal v meste medzi siedmimi vŕškami bohatú žatvu. Nikto nedokázal povedať, koľko obetí si vyžiadal, pretože kde sa za zadebnenými domami končili zásoby vody a potravín, tam sa k čiernej smrti pridružili aj úmrtia smädom a hladom, a mnohí ľudia zo zúfalstva jedli aj mačky a psy.

Hoci bolo pod hrozbou trestu zakázané vychádzať z domov, jestvovala tajná nočná kuriérska služba. Deti, mladí muži a takí, ktorých spoločnosť vyvrhla na okraj a život im bol beztak na príťaž, utekali v tme neosvetlených uličiek a za vysokú odmenu robili poslíčkov alebo vymieňali správy, a v najväčšej núdzi dokonca aj potraviny, hoci každý vedel, že tým na seba môže privolať čiernu smrť. Niektorí tajní poslíčkovia umierali už po niekoľkých dňoch, iný si za ten istý čas nahonobili taký majetok, aký by - nebyť nákazy - nezískali za celý svoj život. Po troch mesiacoch, keď si tí, čo prežili, postupne na mor zvykli alebo našli prostriedky a cestičky, ako proti nemu bojovať, prepukla náhle za zamurovanými bránami a zaklincovanými oknami nová nákaza, nákaza zvedavosti, ktorá bola pre mnohých rovnako neznesiteľná ako hlad a smäd.

Iste, zvedavosť sa nešírila z neistoty ohľadne osudu najbližších rodinných príslušníkov, otcov, matiek a detí, ale ohľadne osudu tých, ktorých s nimi nespájalo nijaké puto a boli zaujímaví len pre svoj stav alebo z rozličných iných dôvodov.

Mor už aj na prvý pohľad zanechal zreteľnú stopu, pretože každý dom, kde oplakávali mŕtveho, bol označený bielym krížom bez toho, aby sa uvádzalo meno zosnulého. Dvere domov, kde neprežil nikto, boli označené krivou čiarou alebo tromi tajuplnými písmenami, ktoré zdobili aj náhrobky, no ktorých význam poznali len máloktorí: R. I. P. - *Requiescat in Pace* - Nech odpočívajú v pokoji!

Noční poslíčkovia si, prirodzene, vymieňali medzi sebou správy, a týmto spôsobom získali také informácie, ktoré by sa vyrovnali aj informovanosti inkvizície. Pokiaľ išlo o inkvizíciu, tá už na tretí deň po prepuknutí moru stratila svojho hlavného kontrolóra, dominikána Bartolomea. Skutočné okolnosti, v dôsledku ktorých ho mor skosil, sa zrejme už nikdy neobjasnia, pretože - tak ako to už s klebetami býva - jednotlivosti sa dopĺňali, čím viac úst o nich podávalo správu.

O frátrovi Bartolomeovi sa spočiatku rozprávalo - prirodzene, za zvonivý peniaz -, že keď sa inkvizítor dozvedel o vypuknutí pliagy, zvolal: „To je pomsta Pána. Zoslal na vás bič svojho hnevu za vaše hriechy!“ Plesal a z okna svojho domu za Starým palácom kázal, že ten, kto si ctí božie a cirkevné zákony, nemá sa čo báť ani smrti, ani diabla. O dva dni našli pred dverami jeho telo posiate čiernymi hrčami. V dome sa zdržiavala Sarah, pobehlica, ktorú poznalo celé mesto. A keď nakladali inkvizítorovo telo na voz, aby ho odviezli za mesto na spálenisko, vraj frátrovi ovísali všetky údy okrem jedného, ktorý majú len muži. Trčal k nebu ako Mojžišova palica, a keď odovzdali inkvizítorove smrteľné pozostatky ohňu, jeho úd vraj horel a smrdel ako smolenica. To rozprávali poslíčkovia.

Povrávalo sa aj to, že Alžbetinej soche v chráme za noc zhnil nos, akoby ju napadol mor, a že sa v svätostánku objavili stovky tučných potkanov, ktoré obliehali hrobku cisára Heinricha a jeho manželky Kunigundy, z ktorej vystupoval nevysvetliteľný sladkastý zápach.

Farbiar Reutinger a jeho chorľavá žena prišli v nasledujúcich štrnástich dňoch postupne o svojich štrnásť detí, a na pätnásty deň umrel aj sám farbiar. Jeho žena Marga, ktorej zanechala smrť po každom pôrode na tvári znamenie, však prežila, pretože si každý deň potierala prsia elixírom, čo dostala od zázračnej felčiarky Afry Nüsslein, upálenej inkvizíciou. Poslíčkovia tvrdili, že poznajú aj pôvod pliagy. Flagelanti vraj prišli do mesta zámerne, aby jeho obyvateľom priniesli smrť. Vraj ich poslali luteránski markgrófi z Kulmbachu-Bayreuthu, úhlavní nepriatelia kniežaťa-biskupa, ktorí ho už predtým obrali o veľké časti krajiny a neraz sa mu vyhrážali úplným vyhubením mesta. Pod útok sa vraj podpísal diablov pomocník, markgróf Alcibiades, syn markgrófa Kasimira, ktorý prišiel pred dvoma rokmi o život, no jeho stopy boli viditeľné na mnohých miestach, tak ako bolo od mestskej brány vidno zrúcaninu hradu, čo kedysi patril kniežaťu-biskupovi.

Hoci zima zabránila ďalšiemu šíreniu nákazy a kde-tu vylákala ľudí z ich domovov, počas vlahých jarných dní začali ľudia opäť mrieť. Nikto, ani moroví doktori, ktorí chodili po uliciach zahalení v dlhých kabátoch a s vtáčími maskami na tvárach, nevedeli povedať, ako dlho bude tento bič boží trvať. Okrem toho sa rozšírila správa, že pliaga napadla aj ornú pôdu a stromy - tie vraj nebudú celé roky rodiť, a očakávaný hladomor prevýši všetky biedy, ktoré kedy túto krajinu navštívili.

Leberecht zostal v opátstve na Michelsbergu uchránený pred podobnými čiernymi myšlienkami, netrpel nedostatkom, pretože odhliadnuc od telesných túžob mu nič nechýbalo a kláštorné múry, ktoré odolávali už nejednému svetskému nepriateľovi, sa aj teraz

ukázali ako nedobytná bašta. Ale len do osudnej piatej nedele po Troch kráľoch.

V ten deň predčítaval fráter Melchior, zodpovedný za hospodárske záujmy kláštora, pri rannej polievke, ktorá pozostávala z kúskov chleba máčaných v mlieku, tému dňa z Matúšovho evanjelia, verš 13: „*Venit inimicus ejus et superseminavit zizania*“, čo znamená asi toľko ako „odrazu prišiel nepriateľ a zasial burinu“.

Mnísi, usadení okolo stola v tvare podkovy, ktorý zaberal celý refektár, bez slova naberali lyžicami polievku. Každý z nich mal pri krku do sutany zastrčenú bielu šatku, ktorej tri rohy zakrývali prsia, aby sa nezašpinil ornát. Leberecht, ktorý mal tú česť, že sa zúčastňoval na živote mníchov, sedel na ľavom dolnom konci stola a robil to, čo ostatní.

„Keď všemocný Stvoriteľ svojou všemocnou silu stvoril svet,“ začal fráter Melchior svoje čítanie nazývané *argumentum*, „chcel, aby sa nazýval po latinsky *mundus* - čistý. No zbožný kresťan sa čudoval, pretože tomuto svetu pristal skôr názov nečistý. Prečo by sa mal svet nazývať čistým, keď je plný špiny? Prečo čistý, keď je v ňom toľko nedostatkov? Prečo čistý, keď je v ňom toľko nepoctivosti, hriechov a nerestí, že o ňom sám svätý Ján Evanjelista hovorí *Mundus totus in maligno positus est* - celý svet je plný zla? Prečo čistý, keď je plný pichliačov a tŕňov, vreteníc a hadov, búrok a nečasu, vojen a pliagy?“

„Pliagy,“ zopakoval Melchior a so strachom v očiach sa pozrel smerom k opátovi sediacemu pri úzkej strane stola. A ešte raz zopakoval, lapajúc po vzduchu: „Pliagy!“ Potom sa zosunul na stoličku. Hlava mu spadla do misky a ranná polievka vystrekla na stôl refektára.

Mnísi zamreli. Nikto sa neopovážil pribehnúť svojmu spolubratovi na pomoc. Biela kalužˇ, ktorá sa vytvorila uprostred stola, si hľadala cestičku na opačný kraj tabule, kde už sedem rokov sedával fráter Nikodemus. Ten videl, ako sa na neho valí nešťastie,

a s vyhrnutou sutanou a výkrikom „pliaga!“ chvatne opustil refektár bez toho, aby sa, ako bolo zvykom, poklonil pred opátom Luciom a krucifixom, ktorý visel nad ním.

Smrteľné ticho, vyvolané neočakávanou udalosťou, sa zrazu zmenilo na šum pripomínajúci bzučanie včiel v zatvorenom úli. Mnísi si vzrušene šepkali, hádajúc, či je príčinou náhlej smrti ich spolubrata Melchiora skutočne morová nákaza, alebo či dôvod tkvie niekde inde. Ako bolo známe z kláštorných análov, väčšina mníchov umierala v posteli, štyria zomreli počas večernej modlitby v kostole a dve dvojice počas nezvyčajne horúceho kúpeľa, ktorý bol raz ročne, a jeden pri príliš silnom močení; no toto bolo po prvý raz, čo benediktín z Michelsbergu umrel v refektári počas rannej polievky.

Fráter Friedmann, ktorý v opátstve plnil úlohu lekára, lekárnika a botanika a ktorý sa výrazne odlišoval od svojich spolubratov dlhou červenou bradou, sa na opátovo kývnutie zodvihol, aby bezduché telo vyslobodil z nevhodnej polohy, neprimeranej dokonca aj pre obyčajného kresťana, nehovoriac o bratovi duchovného stavu.

No keď Friedmann oboma rukami zodvihol Melchiorovi hlavu, aby nebožtíka dostal na stoličke do vzpriamenej polohy, objavilo sa hrdlo mŕtveho, na ktorom bolo vidno tmavú hrču, veľkú ako slivka z kláštornej záhrady, a mnísi začali jeden po druhom kričať „mor! mor!“ a s opátom Luciom na čele opustili refektár. Aj Leberecht ušiel pred mŕtvym do svojej cely a zotrval tam až do nasledujúceho dňa. Vo vnútornom dvore opátstva zapálili hranicu a napriek zvyku, podľa ktorého bratov benediktínov pochovávali do rádovej hrobky, nebožtíkovo telo spálili. Až potom sa mnísi postupne odvážili povychádzať zo svojich ciel, aby sa opäť spoločne venovali životu podľa rádového poriadku.

No diabol zasial v opátstve nedôveru a nezhodu. Za jedinú noc sa ostrov pokoja a rozjímania zmenil na miesto necností. Zo strachu

pred pliagou sledoval každý každého a každý sa zároveň každému vyhýbal. Fráter Friedmann podával ako prevenciu pred nákazou elixír z drvených drahokamov a ortuti; no dostali ho len tí mnísi, čo k bratovi prejavili väčšiu sympatiu, ako býva medzi mužmi zvykom. To malo za následok intímne priateľstvá i nepriateľstvá, ktoré nikto pred nikým neukrýval. Tie prispeli k tomu, že sa beztak napätá atmosféra v kláštore ešte zhoršila.

Náklonnosť k svojmu pohlaviu, podprahovo prítomná vo všetkých kláštoroch, nadobudla vzhľadom na hroziacu pliagu, ktorá mohla nanovo prepuknúť každým dňom, groteskné podoby. Počas spoločných modlitieb medzi prímou a kompletom si frátri vymieňali horúce pohľady, ba dokonca sa neštítili ani toho, že robili obscénne gestá, pričom vyslovovali slová Pána, vzbudzovali pozornosť druhých a *virga* - pohlavné údy - si zasúvali do dier na dverách svojich ciel, vystrekujúc pritom von sväté semeno (pri bližšom pohľade sa ukázalo, že väčšina týchto dier je navŕtaná).

Ani Leberecht nezostal ušetrený týchto frivolností. Len pod hrozbou fyzického násilia sa mu podarilo vzdorovať tokaniu čiernych mníchov. A vo všeobecnej atmosfére konca sveta - niektorí mnísi sa ráno budili s divým presvedčením, že toto je ich posledný deň - sa Leberecht utiahol do knižnice, aby tak ako doteraz zbieral plody zo stromu poznania. Celé dni tam zostal sám; no táto okolnosť mu prišla veľmi vhod.

V nespočetných múdrych knihách hľadal odpoveď, prečo sa mnísi zmenia na beštie, hoci majú k Bohu bližšie než ostatní ľudia. Prelistoval množstvo spisov a zväzkov. V zbožných traktátoch o mučeníkoch a svätcoch nič nenašiel, lebo tie ukazovali len opačnú cestu. V Písme Svätom sa takáto možnosť vôbec nevyskytovala. Preto sa Leberecht vrhol na starých filozofov, aby u nich našiel odpoveď.

Ale ani Aristoteles, ktorý poznal odpovede na všetky otázky na tejto i druhej strane nášho obzoru, sa nevyslovil o ľudskej zlobe a

viac pozornosti venoval ľudskému chuťovému orgánu než problému čistého ducha. Dokonca sa zdalo, akoby si zúfal nad zodpovedaním tejto otázky, pretože na inom mieste tvrdil, že celý ľudský život nie je nič iné než pozemská choroba, akési zbavenie zmyslov. Najlepšie je vraj to, keď sa človek vôbec nenarodí. Ak sa však človeku už raz prihodí to nešťastie, že vôbec príde na svet, potom by sa mal usilovať, aby z neho čo najrýchlejšie odišiel.

Aristotelove diela, podobne ako všetky ostatné knihy odporujúce učeniu svätej cirkvi, sa, prirodzene, nachádzali v knižnici na tajných policiach, a práve tieto zväzky priťahovali Leberechtovu pozornosť.

Medzi zakázanými knihami alchymistov našiel tajomstvom opradené spisy benediktína Basilia Valentina, ktorý pred sto rokmi pomiešal pravdu viery s poznatkami pohanskej medicíny. Našiel aj knihy Raimunda Lulla, predovšetkým spis *Ars Magna Lulli, Testamentum* a *Experimenta.* Lullus bol autorom piatich stovák spisov, v ktorých sa miešala filozofia s teológiou a alchýmiou. Tvrdil, že našiel kameň mudrcov, sám prešiel omladzovacou kúrou a týmto spôsobom si predĺžil život, čím fušoval do remesla Najvyššiemu a pápež na neho uvalil kliatbu. Prostredníctvom logiky sa usiloval vtesnať všetky javy do jedného všeobsiahleho systému. No ani tento učený Katalánec nedokázal odpovedať na otázku, akými šťavami preniklo zlo do duše mnícha.

Leberecht skúmal ďalej a narazil na *Geberovu knihu o skrytosti alchýmie,* vydanú v Štrasburgu Anno Domini 1530, ktorá bola viazaná v hnedej koži a obalom pripomínala Bibliu. Geber, ktorý mal arabský pôvod, sa narodil ako Abu Musa Džafar al-Sofi v Tarse a študoval v Medine všetky vedy, bol považovaný za zakladateľa tajných vied, alchýmie, astrológie a ich syntézy.

Štúdium tohto spisu trvalo Leberechtovi niekoľko dní, a aj po ňom spracoval len zlomok z toho, čo si prečítal. Teraz vedel, že všetky kovy sú zloženiny alebo skôr látky, ktoré vo svojej

substancii prešli metamorfózami, najmä však pozostávali z ortute a síry, a ku každému kovu možno pridať to, čo mu chýba, alebo mu odobrať z toho, čoho má prebytok, a tak vznikne iný kov. Tento objav Leberechta fascinoval takmer tak isto ako otázka zla v človeku, ktoré sa miešalo v dušiach dobrých ľudí ako síra, a v duchu si položil otázku, či niektorá zo zakázaných kníh neobsahuje recept na *Aurum potabile* - „pitné zlato“ -, ktorému alchymisti po stáročia pripisujú takmer moc vykúpenia.

Zakrátko takto Leberecht dozrel na adepta, ktorému nezostalo neznáme ani strašné dielo *Physica et mystica*, o ktorom nezasvätení tvrdia, že jeho autor Demokritos - kto ním bol v skutočnosti, však nevedel povedať nikto - objavil kľúč k životu a mal najvyššiu božskú moc. Niektorým z týchto spisov rozumel len čiastočne, no nie preto, že by bol hlúpy alebo nevzdelaný, ale preto, že hoci mnohí autori nestrávili svoje vlastné diela, napriek tomu ich dali vytlačiť. Proti tomu nejestvoval nijaký zákon.

Jeho posledná nádej sa upínala k hermetike, zabudnutej vede, ktorej malo byť kedysi venovaných dvadsaťtisíc kníh obsahujúcich hermetickým reťazcom pospájané mystické múdrosti zo starých čias - medziiným o tajomnej moci drahokamov, talizmanov a amuletov; o pôsobení štiav v tele; o skrytých zákonoch hvezdárstva a geometrie, vplývajúcich na ľudský život; a takisto o kľúči k rozličným zabudnutým spisom a jazykom, ktoré riešili záhady ľudstva.

Hoci Leberecht objavil sotva päťdesiat hermetických diel, bola to už sama osebe neuveriteľná okolnosť, pretože tieto knihy boli všade na svete zatracované inkvizíciou a hermetikov odsudzovali ako poslednú baštu pohanov. Nájdenie jediného hermetického diela stačilo na to, aby s ním človeka upálili na hranici a jeho popol vysypali do najbližšej rieky.

To, čo robilo hermetické spisy takými nebezpečnými, boli dialógy, z ktorých pozostávala väčšina týchto kníh; boli to roz-

hovory medzi Hermom Trismegistom - to bolo grécke meno egyptského boha smrti - a jeho synom Asklepiom, teda medzi pohanskými bohmi, ktorí, hoci ich reč bola múdra a poučná, mohli vzbudiť pochybnosti o zbožnej kresťanskej viere.

V týchto spisoch sa Leberecht po prvý raz stretol s náukou o hviezdach, ktorá sa podľa jedných volala *astronómia*, podľa názoru druhých *astrológia*, čo v prvom prípade znamená „náuka o zákonitostiach hviezdneho neba“, v druhom prípade „učenie podľa pohybu hviezd“, hoci nikto nedokázal určiť rozdiel medzi jedným a druhým.

Tieto zakázané plody zo stromu poznania sa mu zdali napokon oveľa lákavejšie než jeho márne pokusy preskúmať zlo v ľudskej duši. Preto sa s vášňou vrhol do priepastí vedy, ktorú pánbičkári nazývali satanovým dielom, no tí, čo sa zaoberali filozofiou a zároveň aj geometriou, ju považovali za korunu ľudského ducha. Čo bola veda o bylinkách a mastičkách alebo náuka o stavbe tela v porovnaní s učením, ktorého cieľom bolo preskúmať stvorenie sveta, jeho koniec v deň posledného súdu a pohyb hviezd, určujúci náš osud?

Leberechtovým učiteľom medzi múrmi kláštora, knihami a pergamenmi sa stal istý doktor teológie a práva, ktorý sa neskôr vzdal svojho mena a prijal prímenie Kusánsky, pracoval ako kňaz a kardinál a do úradu mestského legáta ho menoval dokonca sám pápež. Leberecht o Mikulášovi Kusánskom počul už predtým od svojho otca, no ten ho spomínal skôr ako zástancu viery, hoci teraz vysvitlo, že z múdrych kníh, ktoré napísal, vstávali bežnému kresťanovi vlasy dupkom na hlave - pravda, ak pochopil ich obsah. Našťastie nebolo veľa takých, čo rozumeli jeho latinským teologickým traktátom, a ich nebezpečný obsah nepochopil dokonca ani pápež, ani ostatní úradníci Svätej stolice. Tento vzdelaný doktor filozofie napríklad tvrdil, že svet tvorí mnohosť, do akej sa rozvinula božia jednota, Boh však zároveň predstavuje s

ničím neporovnateľnú nerozvinutosť, správajúcu sa voči všetkému ostatnému ako nie-inakosť, ktorú nemožno postaviť do protikladu so svetom, pretože zároveň drží pohromade všetko, čo je od neho odlišné.

O tom sa dalo uvažovať celé noci, a Leberecht po prvý raz zapochyboval o svojom rozume, pretože dovtedy pochopil obsah každej knihy, ktorú vzal v knižnici do ruky. No nevyviedlo ho to natoľko z miery, podobne ako ho z miery nevyviedli ani ďalšie spisy z pera tohto muža, dokonca ani knižočka s často citovaným názvom *De docta ignorantia* - čo znamená asi toľko ako „O poučenej neznalosti“ -, z ktorej sa vykľulo čosi celkom nečakané. Mikuláš Kusánsky tu totiž sledoval celkom všeobecne problém poznania v astronómii a otázku vysvetľovania vesmíru. Nadhodil pritom vzrušujúcu otázku, či to nie je tak, že sa Zem krúti okolo vlastnej osi; Kusánsky dokonca spochybnil, či je Zem naozaj stredom univerza, a nie len náhodou akýmsi vedľajším javom. Všemocný Bože, toto napísal takmer pred sto rokmi generálny vikár zástupcu Boha na zemi! Pápežský učenec sa nerozpakoval verejne povzbudiť astronómov, fyzikov a geografov, aby nanovo preskúmali vznik Zeme, tentoraz podľa zákonov matematiky a fyziky, a nie podľa pradávnej, starozákonnej dogmatiky!

Leberecht strávil sám ako prst v knižnici dvadsaťsedem dní, a často aj nocí. Napriek obavám mníchov čierna smrť už druhý raz nezasiahla, a opát Lucius si to vykladal ako nebeské znamenie. Fráter Melchior určite umrel v dôsledku božieho hnevu, hoci nikto nepoznal jeho tajný hriech.

V skutočnosti sa však od Melchiorovej smrti mnísi navzájom vyhýbali, kde len mohli. Okrem denných modlitieb sa v temnom kostole schádzali nanajvýš po štyroch, no neusádzali sa tak ako obyčajne vedľa seba na chóre, ale každý kľačal ďaleko od druhých v niektorom z kostolných kútov. Po pobožnosti nikdy nevychádzali z kostola spoločne, ale sa vytrácali po jednom.

Vyhýbali sa aj refektáru, kde fráter Melchior umrel, napriek tomu, že brat Friedmann vyčmudil miestnosť trikrát po sebe bylinkami. Namiesto toho roznášal fráter kuchár spolu so svojím mladým novicom dennú stravu mníchom do ciel. V porovnaní s domácnosťami v meste netrpeli mnísi hladom. Opátstvo malo v pivniciach a sýpkach potravinové zásoby na niekoľko rokov.

Kláštorný život vybočil zo svojich koľají. Leberechtovi sa stalo, že v opátstve často nevidel celé dni ani živú dušu, a ak aj na niekoho narazil, o stretnutí nemohlo byť ani reči, pretože mnísi blúdili po chodbách ako strašidelné prízraky a nehlučne mizli za nespočetnými dverami.

Niekedy medzi sviatkom Pavlovho obrátenia a Máriiným očistením - Leberecht už dávno stratil pojem o čase -, počas ktoréhosi z tých nekonečných dní, vstúpil neočakávane do knižnice jeden z mníchov. Bol to fráter Emmeram, starec s bielou bradou a sklom na čítanie, ktorého Leberecht stretol v deň svojho príchodu, no s ktorým sa nikdy predtým nepustil do reči.

Leberecht si odkašlal. Obával sa, že ho krátkozraký starec nespozoroval, a tomu sa chcel vyhnúť.

„Laudetur,“ zamrmlal fráter Emmeram, keď uvidel Leberechta. Medzi bratmi bolo bežné, že nasledujúca časť latinského pozdravu, totiž „Jesus Christus“, sa prehĺtala; aj tak každý vedel, o čo ide.

„In aeternum,“ odpovedal Leberecht s rovnakou samozrejmosťou.

Zdalo sa, že Emmeram až teraz spoznal mládenca, pretože začudovane povedal: „Ach, to si ty, cudzinec!“

Leberecht rozpačito pokrčil plecami a usmial sa: „Vy ste prvý, kto sem za posledné týždne zablúdil. Celý čas som strávil na tomto mieste a študoval som tie najvzrušujúcejšie knihy.“

Starý Emmeram si oboma rukami chytil bielu bradu a hladil si ju na čiernej sutane. Usmieval sa pritom, akoby mu táto činnosť

spôsobovala fyzické potešenie. „Určite si si zvolil lepší osud, syn môj. Si múdra hlava. Fráter Luitger hovoril, že ovládaš staré jazyky a geometriu tak ako tvoj otec Adam. Bol veľmi obľúbený.“ Starec sa pri týchto slovách prežehnal.

„Kde je fráter Luitger?“ zaujímal sa Leberecht. „Už týždne som ho nevidel.“

„Boh vie,“ odvetil Emmeram. „Nie si prvý, kto si kladie túto otázku.“

„Azda len...“

„To nemyslím,“ skočil mu starec do reči. „Už v deň Melchiorovej smrti sa svojej misky so stravou ani len nedotkol. No jedno z okien, ktoré vedú na sever, bolo otvorené, hoci ho krátko predtým zadebnili.“

„Vydal sa azda dobrovoľne do rúk smrti?“

„Luitger? Práve on? To si neviem predstaviť! Luitger nie je muž, ktorý by si siahol na život. Pozemský život má pre neho príliš veľkú hodnotu. Nie, Luitger už predtým viedol dvojitý život, jeden v kláštore - no tu sa správal priam ukážkovo - a jeden mimo kláštora. Ale to ti nemusím vysvetľovať.“

„Čože? Vy to viete?“

Starec sa zasmial, alebo skôr: smiali sa mu len oči, lebo perami ani nepohol, a jeho stará, vráskavá tvár nadobudla zrazu čosi mladícke. „Mám dvakrát toľko rokov čo Luitger, a preto som azda aj dvakrát od neho múdrejší. V tom sa od seba líšime. Aby si ma správne pochopil - Luitger patrí k tým mníchom, ktorých mám rád. Je oveľa múdrejší než väčšina konfrátrov, a jeho viera nie je pokrytecká. Ale to nevylučuje, že som od neho múdrejší.“

Starý, vráskavý fráter to povedal len tak, mimochodom. Vzdialil sa, aby preskúmal v regáloch po ľavej strane akýsi foliant, ktorý sa nachádzal spolu s ďalšími knihami v oddelení s názvom *Herbarium.* Leberecht k nemu pristúpil a opýtal sa, či mu nemá

pomôcť pri hľadaní nejakého diela, pretože medzičasom sa v knižnici dobre zorientoval.

„Presne ako tvoj otec Adam!“ zasmial sa fráter Emmeram. „Veru, ten mal v hlave viac kníh než náš nemý fráter Andreas, ktorý tu už celé roky pôsobí ako knihovník!“ Pristúpil tesne k chrbátom kníh, akoby chcel privolať tajomné sily. Tajuplný predmet, ktorý tento mních vymenil od istého potulného študenta za dedičstvo po svojej matke - za domček vzdialený od opátstva dvadsať míľ po toku Mohanu - mu tak pomáhal, že Emmeram opäť dokázal čítať aj písať. Aj bez Leberechtovej pomoci starý fráter po chvíli našiel, čo hľadal, a z police s nápisom *Materia medica* čoskoro vytiahol akýsi ošúchaný rukopis. Zjavne išlo o dielo, ktoré mnísi prepísali v skriptóriu.

Leberecht sa spýtavo pozrel na mnícha.

Ten zodvihol palec ako učiteľ a povedal s vážnou tvárou: „Ak jestvuje bylina, ktorou sa dá vyliečiť táto strašná nákaza, potom sa tu určite spomína. Niet lepšej učebnice o účinkoch liečivých rastlín než je tento Dioskuridov spis. Dioskurides žil pred poldruha tisícročím, len niekoľko rokov *post passionem*, no jeho náuka o liekoch dodnes nie je prekonaná. Hovorí sa, že svojimi nápojmi nevyliečil len chorých, ale že nimi dokonca prebudil k životu aj mŕtvych - samozrejme, len tých, ktorí boli mŕtvi zdanlivo, lebo Dioskurides nebol nijaký šarlatán.“

„Prečo ste u neho nehľadali liek proti moru už predtým?“

Fráter Emmeram hodil rukou. „V časoch núdze a pliagy sa ľudia skôr utiekajú k poverám než k skúsenostiam vedy. Ani v kláštore to nie je inak. Proti poverám niet nijakého lieku.“

„Čo chcete urobiť?“

„Rozmýšľal som, ako svojich konfrátrov vylákať z ich dier. Už celé mesiace sú pozaliezaní v najodľahlejších kútoch opátstva ako potkany. Navzájom sa vyhýbajú. Vylákať ich zbožným slovom sa

nepodarilo, preto si budem musieť vymyslieť niečo, čím by som ich preľstil.“

„Zázračným nápojom?“

„Nevysmievaj sa z múdrosti starého muža!“

„Odpusťte, tak som to nemyslel!“

„Uvarím trúnok, ktorý vymyslel proti moru Dioskurides. Bude to jeden z tých ohnivých, ostrých a zmysly otupujúcich prostriedkov, čo ihneď zaúčinkujú. Nie je pritom vôbec dôležité, či skutočne vylieči nákazu. Dôležitejší je dobrý príklad a viera v liečivé účinky. Ak sa jeden z nich odváži vyjsť zo svojej cely, ostatní vyjdú sami.“

„Ste skutočne múdry, fráter Emmeram!“

„To je len skúsenosť dlhého života.“ Pri týchto slovách si začal na zdrap pergamenu čarbať receptúru.

„Môžem vás pri práci odbremeniť!“ ponúkol sa Leberecht.

„Ak chceš.“

„Veľmi rád.“ Leberecht sa postavil vedľa mnícha k písaciemu pultu a začal zapisovať súčasti zmesi.

Starec sa mu pri práci prizeral a len tak mimochodom poznamenal: „Počul som, že si členom murárskeho cechu.“

„Áno, pracujem ako kamenár. Mojím majstrom bol Carvacchi, alebo presnejšie, je ním dodnes. Je známy v celom kraji.“

„Ako pijan, dlžník a sukničkár!“

Leberecht sa zasmial: „Aj to. Ale pokiaľ ide o zaobchádzanie s kameňom, je to génius a vyrovná sa veľkým Talianom. Myslím si, že svoje znalosti predáva pod cenu a ja som sa sám seba už často pýtal, prečo tu pracuje na chráme ako nejaký potrimiskár, hoci by vedel vlastnými rukami stvoriť veľké stavby a umelecké diela.“

Emmeram položil chlapcovi ruku na plece: „Syn môj, tú istú otázku by som mohol položiť aj ja tebe. Je v tebe kus vedca. Veľa vecí si si osvojil vlastnou usilovnosťou, ktorá je nezvyčajná pre chlapca v tvojom veku. Aj na teba sa vzťahuje otázka, či nehádžeš

perly sviniam, keď vymieňaš zvetrané kamene za nové. Nie je tvoj talent predurčený k niečomu väčšiemu?“

Leberecht sa preľakol. Mních vyslovil myšlienku, ktorá mu doposiaľ nikdy nezišla na um.

„Milujem umenie a moje úsilie sa zameriava na jeho uchovanie!“

„To ti vonkoncom nechcem uprieť. Nepremýšľal si však nad tým, že žijeme v časoch veľkých zmien?“ Fráter sa zodvihol, podišiel k oknu a zadíval sa von. Potom pokračoval: „Viem, všetko sa ustavične mení. To vedeli už starí Gréci, no tentoraz ľudstvo dospelo na koniec.“

„Na koniec? Nerozumiem vám, ctihodný otče!“

„Nuž, donedávna hľadalo ľudstvo svoje stvárnenie v stavbách. Ten čas sa skončil pred sto rokmi. Dovtedy nejestvovala iná možnosť, ako trvalo zachovať ľudské myslenie. Pyramídy starých Egypťanov neboli len kráľovskými hrobkami, no v prvom rade vypovedali o svojich súčasníkoch a ich kultúre, o ich filozofických a náboženských poznatkoch, o geometrii a astronómii. To isté mali na mysli aj starí Gréci, keď stavali svoje klasické chrámy, a neskôr naši predkovia, ktorí budovali kostoly týčiace sa do nebies.“

Leberecht žasol. „Máte pravdu, fráter Emmeram. Tak som sa ešte nikdy nedíval na staviteľské umenie. Ste múdry človek.“

Bradatý mních sa odvrátil od okna a zdvihol ruky, akoby sa vzdával. „To, čo ti teraz poviem,“ pokračoval, „sa ti azda nebude páčiť; poviem ti to napriek tomu, pretože je to dôležité práve pre teba: Až donedávna boli kostoly a katedrály, hrady, chrámy a iné stavby knižnicami ľudstva. Uchovávali čitateľné znaky, no niekedy aj tajné narážky, ktorými sa prenášalo poznanie. Okrem toho odzrkadľovali ducha času a odrážali duševný stav človeka. Pozri sa len na temné stredoveké dómy! Nenaháňajú strach, nie sú neprehľadné aj napriek jednoduchej architektúre? Nepociťuje v nich človek vyššiu moc, ktorá na neho vplýva - či už pápežskú,

alebo cisársku? Alebo sa skús pozrieť na taliansky štýl: Od Rimanov sme prebrali ohyb oblúka, celé stáročia sme budovali dvere, brány, portály, okná, výklenky a oblúky až k nebesiam a stavali sme ohyby, ktoré pripomínali obzor. No starý svet náhle zmenil svoju tvár. Zbožnosť začala byť reglementovaná zhora, čo sa nestalo od čias starých Egypťanov. Pápež získal obrovský vplyv a táto moc sa prejavila v najvyšších stavbách, aké kedy ľudstvo postavilo - sú vyššie než pyramídy. Kostolné lode vyrástli tak vysoko, že nebolo možné rozpoznať strop. Storočný kruhový oblúk musel byť nahradený lomeným oblúkom, vrtošivým javom priečiacim sa zemskej príťažlivosti. Z východu ho ako odpornú nákazu privliekli križiaci.“

„A prečo si myslíte, brat Emmeram, že stavebné pamiatky stratili svoj význam?“

„Ty sa ma to pýtaš? Práve ty?“ Starý muž s bielou bradou sa so zdvihnutými rukami zvrtol okolo vlastnej osi ako kaukliar. „Umenie Johannesa Gensfleischa, zvaného Gutenberg - jeho umenie kníhtlače - predbehlo staviteľstvo. Pozri sa dookola. To, čo sa tu v tomto úzkom priestore týči až po povalu, už nie je poznaním, aké by mohli sprostredkovať všetky katedrály v našej krajine. Predstavuje väčšiu moc, než akú má cisár, možno ju ľubovoľne zmnožovať a kamkoľvek premiestňovať.“

Leberecht sa pri tejto myšlienke preľakol. Pokúsil sa domyslieť Emmeramovu myšlienku do konca. No starec ho predbehol: „Dôsledok toho všetkého spočíva v tom, že ľudia prestanú stavať dómy a začnú budovať knižnice. Nečudoval by som sa, keby ľudstvo prestalo jedného dňa chodiť do kostola a začalo hľadať zbožnosť vo veľkých knižniciach, kde k nim božie slovo neprichádza z kazateľníc, ale kde každý číta, na čo má práve chuť. Budeme pritom šťastní? Neviem.“

Po Emmeramových slovách sa Leberecht zamyslel. Rýchlo si zaznačil zvyšné prísady a podal pergamen mníchovi. „Myslíte si, že človek nemôže nájsť šťastie medzi knihami?“

Starec zodvihol sklo na čítanie do výšky a žmúril cezeň ako cez kľúčovú dierku, ktorá viedla priamo do neba. „*Mne* túto otázku neklaď. *Ty* si tu strávil posledné týždne. Bol si tu šťastný?“ Zložil si okulár a pozrel sa mládencovi do tváre.

Leberecht sa takmer neopovážil odpovedať, lebo vedel, že Emmeramovi by sa jeho slová nepáčili. „Aj keby som riskoval, že sa tým stanem vaším nepriateľom,“ odvetil napokon, „táto miestnosť ma už dlho priťahuje. Chuť tráviť tu čas je väčšia, než túžba rozjímať v dóme alebo v inom kostole. Áno, táto miestnosť na mňa vyžaruje skrytú svätosť, ktorá je väčšia než vyžarovanie katedrály. Nechcem, aby ste si o mne mysleli niečo zlé. No táto knižnica sa mi za posledné mesiace stala druhým domovom a desím sa dňa, keď ju budem musieť opustiť.“

Zatiaľ čo Leberecht rozprával, premeriaval si ho mních prižmúrenými očami. Po dlhej prestávke, obracajúc palcom a ukazovákom čítacie sklo, odpovedal so ľstivým úsmevom: „Hovoríš o domove, syn môj, a pritom ho vôbec nepoznáš. Domov je to, čo človek pozná lepšie než čokoľvek ostatné. No táto knižnica nie je domovom nikoho - ani tvojím, ani mojím, ba dokonca ani frátra Andreasa, ktorý tu strávil takmer celý život. Nijaký človek neprečíta za celý svoj život všetky tie knihy, ktoré sa tu kopia. Na to by si potreboval možno sto životov a stokrát väčší mozog. Vtedy by si bol vševedúcim.“

„Bože uchovaj! Nijaký človek nemôže byť vševedúcim. To povedal už Sokrates. No nie je azda v povahe človeka, že sa zaoberá istými vecami viac a inými menej? Ja som sa zameral v prvom rade na starých filozofov, alchýmiu a náuku o hviezdach.“

„To všetko sú pohanské vedy...“

Leberecht pokrčil plecia. „Sú azda preto menej dôležité?“

„Nie, to iste nie. Dokonca by som povedal: naopak. Náuka o hviezdach je staršia než pyramídy, je teda pohanského pôvodu. Napriek tomu je dnes mimoriadne dôležitá.“ K očiam si priložil čítacie sklo a pozrel smerom hore, kde vo vzdušnej výške, dosiahnuteľnej len z rebríka, boli poukladané najvyššie rady kníh. „Možno raz nadídu časy, keď budú horné knihy uložené úplne dolu a tie dolné sa dostanú celkom hore...“

Z Leberechtovho nechápavého pohľadu Emmeram vyrozumel, že mu chlapec nerozumie. „Nemal by ti azda nakoniec niekto vysvetliť systém, podľa ktorého sú tu knihy uložené?“

„S dovolením, podľa obsahu. Všetky knihy o rastlinách som našiel na jednom mieste a takisto aj všetky knihy o geometrii a dejinách. Nikdy by mi nezišlo na um, aby som hľadal spisy doktora Luthera medzi knihami o alchýmii.“

„Si prešibaný, syn môj. Samozrejme, že nájdeš všetky knihy týkajúce sa jednej náuky na tom istom mieste. No okrem toho je každá knižnica svetom osebe a v každom svete jestvuje vlastný systém, podľa ktorého tento svet funguje.“

Leberecht užasol nad Emmeramovými slovami. Myslel si, že pozná kláštornú knižnicu veľmi dobre - aspoň miesto, kde stoja knihy z jednotlivých oblastí poznania; no skutočnosť, že tento poriadok zodpovedá určitému systému, si dovtedy nevšimol.

„Pozri sa,“ začal Emmeram, „základom nášho bytia je stvorenie, a to je zároveň fundamentom každej jednotlivej ľudskej existencie. A kde sa hovorí o stvorení? V Starom Zákone! Preto nájdeš všetky vydania Starého Zákona a všetky diela týkajúce sa tejto otázky celkom dolu - tvoria základ stavby. Nad nimi sa nachádza Nový Zákon, náboženské a teologické diela.“ Emmeram opísal rukou oblúk a obrátil sa okolo vlastnej osi. „Nad nimi je filozofia a všetko, čo s ňou súvisí. Nad filozofiou sú dejiny. Nad dejinami geografia. Nad geografiou zas náuka o rastlinách, alchýmia a medicína. Po nich nasleduje geometria, matematika a

staviteľstvo. A nad nimi, úplne pod stropnou klenbou, sú poukladané knihy s náukou o hviezdach, astrológia a astronómia. A za týmto všetkým sa ukrýva druhý, zakázaný svet. Ale to predsa vieš.“

Leberecht blúdil zrakom po stenách obložených knihami. Často sa čudoval, že sa v poriadku, podľa ktorého boli zväzky poukladané, odrazu nejaká oblasť poznania náhle končí a potom pokračuje na úplne inom mieste. Teraz mu to bolo jasné: Myslel si, že rozličné vedy boli usporiadané vedľa seba, teda vodorovne, no v skutočnosti prebiehali zvisle, vo vrstvách, tak ako kamene nejakej stavby. „Rozumiem,“ povedal.

Bradatý starec sa rozosmial.

„Prečo sa smejete, fráter Emmeram? Už dávno som nikoho nepočul smiať sa.“

„To je možné, syn môj. No nie je smiešne, že tvoj otec Adam bojoval s tým istým problémom? Hoci bol bystrý ako Aristotelov žiak, poriadok knižnice pochopiť nedokázal. Namiesto toho si očísloval jednotlivé *arcae,* začínajúc regálmi vľavo pri vchode, a narátal ich päťdesiatdva - toľko, koľko má rok týždňov.“

Leberecht zatajil dych. „Ako voláte vysoké skrine, v ktorých sú uskladnené knihy?“

„*Arcae,*“ zopakoval fráter. „*Arca* je zriedkavé latinské slovo a znamená toľko čo skriňa, skrinka, ale aj rakva a žalár. V knižniciach sa nimi označujú knižné regály.“

Starec nerozumel, prečo chlapec tak náhle zbledol. Leberechtovi hučalo v hlave. Ešte vždy mal pred očami vyrytý nápis, ktorý mu zanechal jeho otec na drevenej lavici v dome pri Žeriave: FILIO MEO L. * TERTIA ARCA. Leberecht si ho zapísal do svojho denníka a s odstupom rokov sa usiloval pátrať po jeho význame - no márne. Najväčší problém pre neho predstavovalo slovo *arca*. Najprv ho prekladal ako „rakva“, čo mu zišlo na um ako prvé, keďže jeho otec bol hrobárom. No nedávalo to nijaký zmysel.

Potom si myslel, že otec azda schoval do nejakej skrine či zásuvky peniaze alebo zlato, ktoré sa mu dostalo do rúk, keď kopal na cintoríne. Napokon musel uznať, že sa mýli, pretože ich chudobná rodina nemala ani tri skrine, ani truhlicu s troma zásuvkami. Preto sa vzdal aj druhého významu. Skutočnosť, že jeho otec Adam sa veľmi rád zdržiaval na tomto mieste, kde malo slovo *arca* celkom špecifický význam, vrhalo na tajomný nápis nové svetlo.

Nevedel, čo má spraviť. Má sa azda zdôveriť bratovi Emmeramovi a spýtať sa ho, čo sa môže za týmto nápisom skrývať? Má sa ho opýtať, aké knihy sa nachádzajú v tomto regáli, alebo či sú v kláštore ešte iné skrine, ktoré sú takto pomenované?

Zatiaľ čo zápasil s týmito otázkami, začul z diaľky hlas zvonu; nebol to rozžialený, tenký zvuk umieráčika, ktorý po prepuknutí moru znel spočiatku od rána do večera, no už na dlhý čas zmĺkol, ale bol to veľkolepý hlahol zvonov, ozývajúci sa z veží chrámu a z okolitých kostolov. Znel tak, akoby niečo sľuboval, a rozliehal sa ako mnohohlasný chorál. No až vtedy, keď sa k nemu pridal zvuk kláštorných zvonov, ozval sa na chodbách opátstva hlasný krik a fráter Emmeram - napriek svojmu vysokému veku a dne, ktorá sa mu usádzala vo všetkých kostiach - padol na kolená a prežehnal sa, až vtedy Leberecht pochopil, čo sa stalo: Mor sa stiahol.

Leberecht pomohol starcovi na nohy a obaja sa od radosti vyobjímali ako deti. Fráter Emmeram mal v očiach slzy a nedokázal vyriecť ani slovo. Ani Leberecht nebol schopný povedať nič, čo by bolo primerané situácii. Napokon mníchovi stisol ruku, obrátil sa a zbehol po kamenných schodoch, prebehol nádvorím a vletel do obývacieho traktu, kde narazil na skupinu čiernych mníchov. Frátri vzbudzovali spustnutý dojem, šíril sa od nich zápach ako z kozieho košiara, a hoci Leberechta priateľsky pozdravili, chlapec sa pri nich nepristavil.

Smeroval k východu z opátstva, nachádzajúcemu sa oproti kostolu; no ten bol zadebnený priečnymi trámami. Leberecht sa

chcel dostať von. Preto sa zvrtol a vydal sa k bráničke, ktorou sa vchádzalo do záhrady. Kriste na nebi - bola otvorená dokorán, aby ňou mohol prúdiť čerstvý vzduch, zbavený morových výparov. Keď prešiel cez záhradu, zostúpil úzkymi kamennými schodmi, ktoré viedli z veľkej terasy opátstva do mesta. Železná brána bola zamknutá. Leberecht sa preto vyšvihol na múr a odtiaľ zoskočil na ulicu. Bol na slobode.

Po niekoľkomesačnom uväznení medzi kláštornými múrmi sa cítil voľný a pustil sa do behu. Pred očami sa mu vynoril Marthin obraz. Už celé mesiace nevidel nijakú ženu. Ale ak mal byť k sebe úprimný, celkom si na to zvykol. Strach z moru a študijné nadšenie potlačili všetky ostatné pocity.

Prežila Martha nákazu? Leberecht cítil, ako mu v sluchách búši krv. Pocítil blízkosť jej tela. Martha bola jediným človekom, ktorého mal, a vášnivo ju miloval. Martha!

Ulice ponúkali príšerný obraz. Všade sa hromadila špina, ktorú ľudia v bezmocnosti vyhadzovali von oknami. Kopy hnoja smrdeli až do nebies. Tu a tam horel oheň, v ktorom sa pálili kusy šatstva a predmety, s ktorými prišli do styku obete moru. Muž s vysokým vozom na dvoch kolesách zbieral zdochliny domácich zvierat. Zahalené ženy sa ponáhľali s vedrami a krčahmi k vodným nádržiam alebo s vyhrnutými sukňami, previazanými v drieku, vymetali z domov morový zápach.

Nebolo azda budovy, kde by jeden alebo dva kríže neoznamovali návštevu čiernej smrti. Známi, ktorí sa stretávali, nevedeli, čo si majú povedať. V dušiach tých, čo prežili, sa príliš hlboko zakorenili strach a nedôvera. Z námestia pri chráme znela hudba. Tamburína udávala rytmus. Pestro odetí tanečníci v úzkych červených nohaviciach a so špicatými čierno-žltými čiapkami na hlavách poskakovali k hudbe nešikovne ako deti, aby vylákali ľudí von z domov a rozosmiali ich. No záujem bol mizivý. Drevené lešenie na chráme bolo zrútené, oporné trámy a dosky, po ktorých

kedysi chodili remeselníci, ľudia rozkradli a použili ich ako kurivo na hranice, kde spaľovali mŕtvoly. Tam, kde boli uličky také úzke, že si mohli obyvatelia horných poschodí takmer podať ruky, sa opäť sušila bielizeň ako kedysi.

Hoci bola obloha zaliata miernym jarným svetlom, v ľudských srdciach ešte stále vládla mrazivá, studená zima, hromadili sa v nich odporné pocity, zmiešanina smútku, hnusu, nedôvery a hrôzy. Mesto ovládal strach tak ako nikdy predtým: Strach, že by sa mor mohol vrátiť; strach, že človeka zožerú potkany, ktoré sa preháňali ulicami ako divé psy; strach z temnej budúcnosti.

Tváre, ktoré Leberecht stretával na ceste k Sandu, boli - pokiaľ ich mohol rozoznať - nepriateľské a cudzie. Nikto mu neodpovedal na pozdrav, s výnimkou akéhosi chromého chlapa, ktorý sa opieral o drevené palice a ťahal za sebou po dlažbe kýpte stehien, zamotané do franforcov látky. „Čert ho poslal, čert ho vzal, nech ide dočerta, odporný mor!“ Pri týchto slovách sa zasmial hlbokým, hrkútavým hlasom a ďalej pokračoval v ceste. Jeho rehot sa strašidelne rozliehal v uličkách.

Čím viac sa Leberecht približoval k svojmu cieľu, tým sa mu zdali domy opustenejšie, ulice osamelejšie. Neboli tu dokonca ani ohne. Dvere na príbytkoch boli pootvárané, domácnosti akoby niekto vyraboval. Po ulici blúdil cap bez pána - jediný znak života v tejto kedysi mimoriadne živej štvrti.

Až teraz, keď mal Leberecht pred očami opustené ľudské príbytky, uvedomil si, že v exile, ktorý mu poskytol benediktínsky kláštor, mal neuveriteľné šťastie. Zostal ušetrený utrpenia a núdze, ktorú mor priniesol jeho mestu.

„Ježiši Kriste,“ povedal polohlasom, keď dorazil ku krčme v Sande - bola to jeho jednoduchá modlitba za Marthin život, v ktorý sa sotva odvážil veriť.

„Ježiši Kriste,“ zopakoval Leberecht, keď stisol čiernu kľučku na vchodových dverách. Dom bol zamknutý.

Čo si mal o tom myslieť? Netušil. Dlaňou udrel na krídla dverí a zvolal: „Otvorte! Počuje ma niekto? No tak, už mi otvorte!“

Pohľad mu zastreli slzy. Pravým predlaktím si zakryl oči a oprel sa o dvere. Nebol schopný na nič myslieť. Odrazu sa strhol: Na prvom poschodí sa otvorilo okno. Leberecht odstúpil na dva kroky a pozrel nahor. V okne stál starý Schlüssel.

Schlüssel bol takisto prekvapený ako chlapec: „Svätá Mária! Leberecht!“ Zabuchol okno a rýchlo - nakoľko mu to dovoľovala dna - zišiel dolu schodmi, aby mu otvoril.

„Leberecht!“ zopakoval ťažko dýchajúc a objal ho. Leberecht sa ani nestačil spamätať. „Myslel som si, že si...“

„Mŕtvy?“ Leberecht sa usmial: „Zlá burina nevyhynie. Mor ma prekvapil u benediktínov na Michelsbergu. Nemohol som sa už vrátiť; no nebol to pre mňa najhorší čas.“

Schlüssel si svojho adoptívneho syna premeriaval od hlavy po päty, či je to naozaj on, potriasal pritom hlavou a usmieval sa. Zdalo sa, akoby sa skutočne tešil z jeho neočakávaného príchodu. Napokon začal: „Christoph, ktorý ti je adoptívnym bratom, je, je...“

„To mi je ľúto,“ odvetil Leberecht krátko a nahlas, hoci to určite nezodpovedalo pravde.

Schlüssel ho však prerušil a zvolal zvýšeným, trochu rozladeným tónom: „Nie, nestalo sa to, čo máš na mysli! Christoph odišiel dva dni pred vypuknutím moru do Ríma.“

„Do Ríma? Čo chce, preboha, váš syn v Ríme?“

Schlüssel pokrčil plecami: „Odkázal mi, že chce študovať. Teológiu alebo matematiku, alebo oboje naraz - neviem.“

„Teológiu alebo matematiku,“ zopakoval Leberecht zamyslene.

„Áno, je to hlavička, hovoria jezuiti.“

Leberecht mlčal. Oveľa väčšmi ako osud toho odporného chalana ho zaujímalo, čo sa stalo s Marthou. Prečo nepovedal ani slova o svojej žene? Bola mu azda Martha taká ľahostajná?

Hoci by to bola najsamozrejmejšia vec na svete, Leberecht sa neodvážil spýtať sa na jej osud. Nepokojne prestupoval z nohy na nohu. To, čo mu Schlüssel ďalej rozprával o svojom synovi, doliehalo k nemu ako z diaľky. Takmer sa zdalo, akoby ho Schlüssel zámerne trápil tým, že o Marthe mlčal.

Leberecht by najradšej chytil svojho otčima pod krk, pretože mu dával jasne najavo, ako málo pre neho jeho žena znamená. Tušil azda niečo o ich vzťahu? Vedel, že Martha bola jeho najmilšou, jedinou a všetkým na svete? Že by za ňu dal svoje ľavé oko? Že bol jej nenásytným milencom?

Zatiaľ čo sa Leberecht usiloval zistiť niečo z otčimovho výrazu tváre a z jeho pohybov, ozval sa z hornej časti schodiska zvuk, prasknutie palubovky, ktoré preťalo ticho v dome ako švihnutie biča.

Leberecht pocítil, akoby mu hruď zovrela železná obruč. Pozrel hore a na najvyššom schode spoznal Marthu.

Ako rád by sa k nej rozbehol, ako rád by ju stisol v náručí a pobozkal ju; no musel hrať nedôstojné divadlo, hlboko sa predkloniť, pristúpiť k nej a povedať: „Teším sa, že vás vidím v plnom zdraví!“

Martha hrala svoju úlohu s rovnakým pokojom. Pokiaľ mohol rozoznať v prítmí schodiska, nestratila nič zo svojej krásy.

A keby sa aj hocako zmenila, Leberecht by si to nevšimol. Jej červené vlasy boli dlhšie a mala ich rozpustené ako madona na oltári Víta Stossa. Hoci mala na sebe len obyčajnú halenu, pozapínanú od prstov na nohách až po krk ako prelátov talár, vyzerala zvodne ako socha Budúcnosti: vytúžená a milovaná.

Leberechtovi neušiel detail, ktorý sa okamžite zmenil na veľkú hádanku: Martha mala vážny pohľad a úsmev v očiach, na ktorý bol u nej zvyknutý, nahradila nevysvetliteľná prázdnota. Táto okolnosť sa nezmenila ani vtedy, keď k nemu jeho milá pristúpila a vystrela k nemu ruku.

Ich krátky dotyk, sprevádzaný Schlüsselovým pohľadom, bol kŕčovitý. No keď Leberecht pocítil Marthinu ruku, akoby sa ho zmocnilo opojenie, na ktoré bol zvyknutý z ich tajných stretnutí. Celou silou jej stisol úzku dlaň, akoby chcel, aby ticho vykríkla bez toho, že si to všimne jej manžel. No Martha sa neprestala ovládať, stiahla ruku a rovnako pokojne sa opýtala: „Kde si bol celé tie mesiace? Robila som si o teba starosti.“

Leberecht vyrozprával svoj neuveriteľný príbeh a dozvedel sa, že Martha strávila v dome v Sande celý čas sama, pretože starého Schlüssela - podľa jeho vlastnej výpovede - prekvapila správa o more v saských baniach na striebro. Prichýlil ho istý majiteľ lode v Drážďanoch. Martha, ktorá bola pri dennom svetle neprirodzene bledá, až jej bolo vidno pod bielou pokožkou pulzujúce žilky - hoci podľa Leberechta to nebola nijaká chyba -, rozprávala o svojom strachu, že príde o rozum. Nie však kvôli moru, ale od hrôzy samoty. Jediným partnerom na rozhovor jej boli celé týždne mačky, a keď sa jedného dňa stratili, rozprávala sa s potkanmi, ktoré v noci prehrýzavali diery do dlážky a do povaly. Mykalo jej perami, čo bol neklamný znak toho, že sa ešte poriadne nespamätala.

Núdzou Martha netrpela. Zásoby v kuchyni a v pivnici by vystačili aj na dvojnásobne dlhý čas. Bol tam dostatok múky, prosa, obilia, masti a soleného mäsa, medu, oleja a piva; len dreva bolo málo, no ako povedal Schlüssel, zohnať kurivo je najmenší problém.

Bolo očividné, že Schlüssel sa k svojej žene správal s vyberanou zdvorilosťou. Leberecht preto považoval za najvhodnejšie stiahnuť sa po krátkom čase do svojej komôrky. Nechal však dvere pootvorené, aby mu neušlo nič z toho, čo sa odohrávalo dolu.

Krátko po tom, ako zvony odbili Anjel Pána a tým po mnohých mesiacoch opäť navodili pocit času, Leberecht začul, ako Martha odchádza do svojej izby a zamyká za sebou dvere. V polospánku sa mu zazdalo, akoby mu dávala tajné znamenie. Nič sa však nedialo.

Okolo polnoci vstal a odkradol sa k Marthinej izbe. V jej miestnosti horelo svetlo, no okienko na schodisko, ktoré mu kedysi poskytovalo najväčšiu blaženosť, bolo teraz úplne zastreté.

Váhavo, takmer bojazlivo, no poháňaný neskrotnou vášňou, zaklopal Leberecht ticho na dvere.

„Martha!“ zvolal polohlasom smerom k dverám. „To som ja, Leberecht!“

Čas sa nekonečne naťahoval. Napokon začul, ako sa blížia tiché kroky. Otvorili sa dvere. Ale len na šírku dlane, a Leberecht uvidel Marthinu postavu.

„Choď hore do svojej komôrky,“ zašepkala mu Martha a dodala: „chlapče môj“. Po dlhšej pauze povedala: „Zajtra ti všetko vysvetlím.“

Martha chcela dvere zavrieť. No Leberecht sa do nich zaprel. Martha sa vzdala a pustila ho dnu.

Až teraz si všimol, že plače. Pod očami mala červené kruhy. Na lícach jej slzy zanechali zreteľné stopy.

„Srdce moje, čo je s tebou?“ spýtal sa Leberecht ticho a pristúpil k nej, aby ju vzal do náručia.

Martha mu uhla. Prekrížila si na hrudi ruky, akoby si chcela pred jeho zrakom zakryť telo; prsia sa jej vzrušene dvíhali. „Cítim sa,“ zasyčala a sklopila pohľad na zem, „akoby som svoju dušu zapredala diablovi, akoby som dohodu podpísala vlastnou krvou. Svätá Mária, oroduj za mňa.“

Leberecht uprel na svoju macochu a milenku nechápavý pohľad. Zdalo sa mu, akoby sa ocitol v zlom sne; akoby sa naňho vrhol démon a zoslal na neho tisícoraké utrpenie; akoby sa mu rúcal svet, ktorý sa mu zdal napriek všetkým zmätkom hodný žitia. Márne sa Leberecht usiloval zachytiť jej pohľad - Martha odvrátila tvár, a postavila tak medzi nich neviditeľnú, ľadovú a neprekonateľnú bariéru.

Keď bol Leberecht po dlhej odmlke opäť schopný niečo povedať, bezmocne vyjachtal: „To preto, lebo si bola príliš dlho sama. Zo samoty človek ochorie. Dáš sa do poriadku. Neboj sa. Potom bude všetko tak ako predtým, než prišiel mor.“

„Mlč!“ zvolal Martha s hnevlivým výrazom tváre. „Náš Pán Ježiš nepripustí, aby sme ešte raz zhrešili proti jeho svätému prikázaniu a oddali sa neresti cudzoložstva. Nikdy viac!“

„Máme sa predsa radi! A pokiaľ ide o mňa, položil by som za tvoju lásku život!“ Leberecht k nej pristúpil.

Martha však k nemu odmietavo vystrela ruku. „Odstúp! To, čo nazývaš láskou, je najodpornejšou a trestuhodnou neresťou pred Bohom a svetom. Je to pudovosť. Diabol ju ľuďom zasial do srdc, a nezastaví sa pred ničím, ani pred zabíjaním, ani pred cudzoložstvom.“

„Aké tam cudzoložstvo!“ zasmial sa Leberecht trpko. „Tvoj muž sa k tebe správal ako k slúžke už dávno predtým, než si mu bola neverná. Namiesto toho, aby ťa miloval a vážil si ťa, ako mu to predpisuje sviatosť manželská, ovešiaval drahocennými šatami biskupovu pobehlicu. Zabudla si azda na to? Podľa zákona by mal Schlüssel stáť za trest tri nedele po sebe ako odstrašujúci príklad pred bránou chrámu, so sviečkou v ruke a v okovách. Okrem toho by ho mali navždy zbaviť všetkých úradov a čestných funkcií. A ty máš výčitky svedomia!“

Martha divo potriasla hlavou a ukázala prstom na Leberechta: „Zhrešili sme pred Bohom a pred ľuďmi, a ty sa musíš tak ako ja kajať!“

„Ja sa mám kajať?“ zvolal Leberecht. „Mám sa kajať za to, že ťa milujem? To predsa nemôže byť vôľa Najvyššieho!“

„Tak sa píše v Biblii!“

„V Biblii sa píše aj to, že láska je najväčším darom človeka.“

Bez toho, aby ho počúvala, kľakla si Martha na hranu stolčeka pri posteli, v ktorej strávili toľko vášnivých nocí, a začala sa modliť.

Leberecht si skrížil na prsiach ruky. Uvedomil si, že je bezmocný. Pocítil, ako sa medzi nimi otvára nepreklenuteľná priepasť. A hoci ho ešte stále priťahovala, neodvážil sa priblížiť sa k nej. Jej nezrozumiteľná modlitba znela monotónne a zanietene, takmer hrozivo, a len na konci hlasno vzdychla: „Ó Pane, zbav nás telesného pokušenia!“ Potom si zaborila tvár do dlaní.

Čo sa to len, pre Boha živého, s ňou porobilo? Pomiatla sa na rozume zo samoty a strachu? V mŕtvom tichu, ktoré sa odrazu rozhostilo v jej kutici, zavládol bolestný smútok. Leberecht pocítil, ako mu do tela vniká ostrý nôž. Sotva sa odvážil dýchať. V tejto situácii sa mu zdalo nezmyselné prosíkať alebo vyhrážať sa. Martha sa rozhodla - nech už boli jej dôvody akékoľvek - a jemu nezostávalo nič iné, než sa tomuto rozhodnutiu prispôsobiť.

Zdalo sa mu, akoby pred ním budúcnosť spustila temnú oponu. Chcel odísť. Pozrel úkosom na Marthu, akoby to mala byť rozlúčka navždy. Na bledej tvári jej spočíval cudzí, tvrdý tieň. Oči mala sklopené k zemi, pery stisnuté, akoby bola rozhodnutá už len mlčať.

Leberecht sa obrátil a vytratil sa ako kajúcny hriešnik. Neodvážil sa povedať ani slova. V hlave mu ešte stále dunelo: „Ó, Pane, zbav nás telesného pokušenia!“

Horko zaplakal.

Počas nasledujúcich dní prešiel Leberecht tŕnistou cestou sebapoznania. Pochopil, že od života chcel získať viac, než mu v skutočnosti patrilo, pretože sa nechal zaslepiť pohodlnými okolnosťami. Martha bola vydatou ženou z bohatej vrstvy a okrem toho mu bola macochou, a on bol synom hrobára Hamanna, na ktorom liplo zlé znamenie čarodejníka, bol kamenárskym učňom, ktorý mal o polovicu rokov menej než jeho zbožňovaná, bol nemilosrdným zvodcom a cudzoložníkom, ktorý svojím správaním zhanobil meno ctihodnej, zbožnej ženy.

Alebo to bolo naopak? Nebolo to náhodou tak, že Martha, žena pohybujúca sa na hranici medzi pôžitkami a zbožnosťou, vášňami a sebaobviňovaním, zviedla a zneužila jeho, nevinného chlapca, ktorému chýbala vo veciach lásky akákoľvek skúsenosť?

Odpoveď na tieto otázky bola takmer každý deň iná. Leberecht kolísal medzi kajúcnosťou a presvedčením, že za predchádzajúce udalosti nenesie nijakú vinu. Boli dni, keď si myslel, že sa mu podarilo dostať sa z týchto protichodných citov; no potom, keď stretol Marthu, cítil sa ako najväčší úbožiak na svete.

Leberecht bol už plnoletý a stal sa hovorcom spolku kamenárskych tovarišov, a pokiaľ išlo o jeho budúci život, nikomu, ani svojmu tútorovi Schlüsselovi, nezostal nič dlžný. Aby sa vyhol Marthe a vyhnal zo svojej duše smútok a trpkosť, rozhodol sa, že odíde z domu v Sande a sám si nájde strechu nad hlavou.

O tri ulice ďalej mu prenajala izbu vdova Auerswaldová, dobrotivá stará žena, ktorej muž, ako sa povrávalo, sa upil na smrť, keď jej pri pôrode umrela posledná dcéra - tak ako všetkých šesť predchádzajúcich. Vdova, ktorej z bývalého blahobytu nezostalo okrem domu nič, poskytla Leberechtovi za dve zlatky okrem príbytku aj stravu a starala sa mu o bielizeň.

Spolok kamenárskych tovarišov, ktorý si zvolil Leberechta sa svojho vodcu, pretože vedel čítať a písať a bol oveľa vzdelanejší ako mnohí páni z mestskej radnice, vzbudzoval veľký rešpekt a mal väčší vplyv než väčšina iných cechov. Vyplývalo to z jednotného záujmu jeho členov. Inak ako kožiarski remeselníci, ktorí sa delili na garbiarov, šustrov, sedlárov, remenárov, alebo aj na rozdiel od kováčov, rozdelených podľa toho, či pracovali vo vyhni alebo zhotovovali podkovy, železné trámy, brnenia, meče, nože či drobný železiarsky tovar, či boli Minciarmi alebo zlatníkmi, zastupovali kamenári jednu skupinu remeselníkov. Navyše ich - bohvie prečo - všade považovali za múdrych a výrečných, a ich letáky, plagáty a sťažnosti, v ktorých očierňovali skúpych alebo zištných staviteľov, boli obávané. Potulní tovariši tieto listy roznášali z mesta do mesta, takže sa rýchlo roznieslo, kde sú v krajine najhoršie, ale aj najlepšie pracovné miesta. Povrávalo sa, že kamenári sú nezmieriteľní a tvrdohlaví, no zároveň vedia bojovať nielen za svoju spravodlivosť, ale sa dokážu zasadiť aj za práva drobných ľudí.

Keďže sa knieža-biskup po svojom návrate z morového vyhnanstva zdráhal kúpiť pre murársky cech nové lešenia a žiadal, aby si kamenári opravili staré - pokiaľ ešte vôbec nejaké stáli -, došlo medzi ním a kamenárskymi tovarišmi k sporu. Kamenári protestovali tým, že sa odmietli zúčastniť na procesii Božieho tela, kde sa podľa starej tradície mali zapojiť do sprievodu remeselníkov - to bola provokácia, ktorá mala priam protestantský rozmer.

Nasledujúci deň si biskup pozval Leberechta do svojej rezidencie v Starom paláci. Vdova Auerswaldová mu vyčistila najlepší kabát a upozornila ho na to, aby nezabudol pred Jeho Eminenciou pri pozdrave pokľaknúť a pobozkať na ruke prsteň.

Leberecht vstúpil do Starého paláca bočným vchodom nachádzajúcim sa na strane chrámu. Tam sa ho ujala mladá mníška, ktorej zvlnený čierny šat - najmä však biela čiapočka s troma špicmi - pripomínal skôr módnu novinku než mníšsku rovnošatu. Pekné

dievča však neprerieklo ani slova, správalo sa chladne a rukou pokynulo, aby ju návštevník nasledoval po kamenných schodoch na prvé poschodie. Dlhou chodbou s mnohými úzkymi oknami na pravej a poltuctom dvier na ľavej strane sa Leberecht dostal do podlhovastej čakárne s podobizňami bývalých kniežat-biskupov a nekonečným radom stoličiek, potiahnutých červenou látkou.

Ako na tajný pokyn sa otvorili dvojkrídlové dvere a v ústrety mu vyšiel kazateľ Athanasius Semler. Pod veľkým portálom vyzeral ešte menší než v skutočnosti. Jeho pokus o úsmev zlyhal. Natiahol k mladému mužovi pravicu, aby mu ju Leberecht pobozkal.

Leberecht s odporom chytil nastavenú ruku a prinútil sa, aby naznačil bozk. Mníška ani Semler neprerieklí ani slova. Kazateľ pozval návštevníka do audienčnej miestnosti, ktorá bola takmer bez nábytku a svojou veľkosťou naháňala hosťovi strach. Najväčším kusom nábytku tu bol osem lakťov dlhý písací stôl, ktorý sa podobal na stoly v benediktínskom refektári. Za ním trónil na vysokej stoličke s kolmým operadlom, ktoré krášlili dve levie hlavy, knieža-biskup. Na hlave mal červenú zamatovú čiapku a telo mu halil odev z tej istej látky. Na rukách mal natiahnuté dlhé purpurové rukavice so zlatým krížom na vonkajšej strane.

„*Laudetur Jesus Christus,*“ pozdravil rozpačito Leberecht.

„Na veky,“ odpovedal biskup, zatiaľ čo si Semler upravil svoj čierny talár a usadil sa na jednu zo stoličiek, ktoré boli zoradené pri stene.

„Možno sa budeš čudovať, prečo sme si ťa sem zavolali,“ začal biskup a pokynul mu, aby sa usadil.

Leberecht potriasol hlavou: „Eminencia! Kamenári sú nahnevaní a nič ich neupokojí. Nemôžete žiadať, aby ťažko pracovali za podmienok, ktoré sú životunebezpečné. Lešenie je staré, prehnité a láme sa, a z veľkej časti je rozkradnuté. Ľudia ho použili počas nákazy ako kurivo na hranice, na ktorých spaľovali mŕtvoly. Ako

máme pracovať, keď viac než na robotu musíme myslieť na svoju bezpečnosť?“

Biskup sa obrátil ku kazateľovi a spýtal sa: „Je to pravda, Semler? Prečo nedali kamenárom stavebné drevo, aby si mohli postaviť lešenie?“

Semler vstal a podlízavo podišiel k biskupovi: „Drevo je drahé ako nikdy predtým, Eminencia. V dôsledku moru zdraželo trojnásobne, a kamenári ho žiadajú toľko, že by stačilo na stavbu nového kostola...“

„S dovolením, pán kazateľ,“ prerušil malého farára Leberecht, „nežiadame viac dreva, než sme mali predtým!“

„Povoľuje sa!“ zvolal knieža-biskup spoza písacieho stola. „Chcem, aby boli kamenári uspokojení.“

Leberecht priateľsky kývol a už sa zberal na odchod, keď knieža-biskup začal odznova: „Nechceli sme sa však s tebou rozprávať o lešení...“

Leberecht sa prekvapene pozrel na biskupa.

„Nuž, tvojho otca po riadnom procese svätej inkvizície upálili na hranici...“

„Bolo to štyri mesiace po jeho smrti,“ zvolal Leberecht vzrušene, „pretože niekoľko starých báb a istý furman, ktorý to nemá v hlave v poriadku, tvrdili, že videli duchov! Nech je Boh milostivý jeho úbohej duši!“

Kazateľ, ktorý sa medzitým opäť usadil na stoličku, odrazu vyskočil a urobil niekoľko krokov smerom k Leberechtovi; no knieža-biskup mu kývol, aby sa vzdialil.

„Chápem, že si rozrušený,“ pokračoval biskup, „a nebudem brať tvoje kacírske slová do úvahy, no mal by si vedieť, že svätá cirkev podozrieva každú svoju ovečku.“

Podozrieva? Leberecht sa zarazil. Nekázal azda náš Pán Ježiš, kým ešte chodil po zemi a založil cirkev, lásku?

„Nerozumiem vám,“ odpovedal Leberecht, no teraz už zastrašene. „Čo tým chcete povedať, Vaša Eminencia?“

Priateľský výraz vystriedal odrazu na biskupovej tvári odporný úškľabok: „Ako som už povedal, podozrievame všetky ovečky, najmä ak majú niečo spoločné s kacírmi, buričmi a falošnými prorokmi.“

„Môj otec Adam bol bohabojný muž, ktorý si ctil božské i ľudské zákony!“

„Ale jeho duša!“ zvolal knieža-biskup s démonickým úsmevom na tvári. „Ale jeho duša, jeho úbohá duša nenašla pokoj!“

Leberecht sa rozvášnil, chcel kričať, obhajovať otca, chcel sa opýtať: Kto to hovorí? Aké máte dôkazy? No ovládol sa a zdanlivo pokojne položil otázku: „A prečo to vysvetľujete *mne,* Eminencia?“

Knieža-biskup sa opäť posadil za písací stôl a zložené ruky si položil pred seba. „Nechceme,“ odpovedal stíšiac hlas, „aby si sa vydal tou istou cestou ako tvoj otec.“

Preboha, čo tým knieža-biskup myslí? Leberecht mal chvíľu podozrenie, že ho vlákali do pasce a že túto temnú budovu už živý neopustí. Pochytil ho strach. No potom si povedal, že by knieža-biskup strácal čas, keby viedol takéto diskusie s človekom odsúdeným na smrť. Hoci v styku so svätou cirkvou sa len ťažko mohol držať zákonov logiky, teraz podľa všetkého knieža-biskup od neho niečo chcel...

Leberecht nemusel dlho čakať, a zbožný muž vyrukoval s vecou: „Tvoj otec Adam strávil veľa času u benediktínov na Michelsbergu a o moderných vedách získal vedomosti, v ktorých sa mu nikto nevyrovnal.“

„To je pravda. A ja som veľa z tých vedomostí zdedil. Naučil som sa čítať a písať a vedel som po latinsky už vo veku, keď sú mnohí ešte príliš mladí na to, aby navštevovali latinskú jezuitskú školu.“

„A teraz ideš ďalej v šľapajach svojho otca a študuješ u mníchov tajné vedy?“

„Tajné vedy? Prepáčte, Eminencia, ale vedy, ktoré pestujú benediktíni na Michelsbergu, nie sú o nič tajnejšie ako Caesarova *Galská vojna,* Ovídiove *Metamorfózy* alebo matematika Adama Rieseho zo Staffelsteinu. Iste, to nie sú zbožné spisy, no ktorá veda je zbožná?“

„Veď to!“ skočil biskup mladíkovi do reči. „Ktorá veda je zbožná? Všetko poznanie pochádza od diabla, a preto ním cirkev pohŕda. Cirkev sa poldruha tisícročia zaobišla bez vedy, vyrástla sama zo seba, mala svojich mučeníkov i svätých - bez náuky o hviezdach a geometrie, bez učenia gréckych filozofov.“

Leberecht chcel odpovedať, že na stavbu každého kostola, ktorého chór je obrátený smerom na východ, bola potrebná náuka o hviezdach, že každá veža katedrály by sa bez geometrie už dávno zrútila, nehovoriac o učení veľkých filozofov, ktorých múdrosti využíval dokonca aj náš Pán Ježiš, keď ešte chodil po zemi. Ale Leberecht mlčal.

Knieža-biskup sa naklonil ponad stôl tesne k mladému mužovi. „Dopočul som sa, že si bol v časoch moru u benediktínov a študoval si ich knižnicu.“

„Nie dobrovoľne,“ usmial sa Leberecht, „aspoň spočiatku nie. Nákaza ma zastihla v opátstve, keď som tam študoval bylinky a rastliny, ktoré rastú v kláštornej záhrade.“

„Diabolské byliny,“ preklínal knieža-biskup, „všetko je to čertovská a čarodejnícka burina. A čo ak ťa začarovali?“

„Nech mi je svedkom svätý Benedikt, že to nie je pravda. V opátskom kláštore žijú svätí mnísi, ktorí slúžia Bohu prácou a modlitbou.“

„Cha!“ rozčúlil sa knieža-biskup, „muži, ktorí sa stretávajú päťkrát denne pri modlitbe, nie sú nijakí svätci. Naopak, rozprávajú

len po latinsky, aby nikto nerozumel ich tajným kliatbam, rúhajú sa Bohu. Ver mi, v kláštoroch sa udomácnil hriech a úpadok.“

Kazateľ, ktorý biskupovu obžalobu sledoval bez dychu a s napätím, mlčky prikývol a vyvrátil oči k nebu. Leberecht sťažka dýchal. Stiesňujúca atmosféra v temnej miestnosti mu sťahovala hrdlo.

„Len v kláštore,“ pokračoval knieža-biskup vo svojom útoku, „sa mohlo rozmôcť semeno reformácie. Čo to bolo za človeka ten doktor Martin Luther? Bol to augustinián. Prečo sú kláštory obohnané vysokými múrmi? Aby nikto nevidel, čo sa v nich deje. Benediktíni na Michelsbergu majú kláštornú imunitu. Majú svoje vlastné zákony - ak vôbec nejaké majú - a ani svätá inkvizícia, ani svetskí sudcovia netušia, čo tam stvárajú. Znásilňujú pritom mníšky, zvádzajú deti, oddávajú sa vlastnému pohlaviu. *Sodomia ratione sexus* - homosexualita, rozumieš? Vieš, čo tým myslím. Povedz, čo si tam videl?“

Leberechtovi prišlo nevoľno. Nevedel, aký cieľ sleduje biskup svojimi otázkami. Ak by sa zastal mníchov, musel by rátať s tým, že ho budú prenasledovať ako ich prívrženca. Na druhej strane nemohol kláštor zatracovať ako semenisko zla. Čo mal, pre Ježiša Krista, povedať, aby kniežaťu-biskupovi nevošiel do pasce?

„Z kláštorného života som nevidel viac, než sa očakáva od zbožného kresťana,“ klamal Leberecht. „Bol som nemým svedkom ich litánií a zúčastňoval som sa na ich pokrmoch. Spával som v maličkej cele a ostatný čas som sa venoval štúdiu, a hoci je knižnica k dispozícii všetkým mníchom, za celý ten čas som tam stretol len troch. Takto som si mohol v krátkosti prečítať všetko to, čo čítajú študenti v kolégiách.“

„A o ktoré knihy si sa zaujímal najviac?“

„O *všetky* knihy, Vaša Eminencia. Iba blázon študuje len určité knihy! Najviac diel som však našiel z oblasti teológie, ktorých

témou je mystika svätých, sviatosť pokánia, askéza a výklad Biblie.“

Knieža-biskup sa zamračil a vystrúhal grimasu, ktorá mala vyjadrovať odpor. „Dopočul som sa, že benediktíni majú aj kacírske knihy, napríklad Lutherov spis *Proti rímskemu pápežstvu* alebo *Proroctvá* Michela de Nostredama. Čo mi o tom vieš povedať?“

Leberecht, zneistený zádrapčivými otázkami, premýšľal, ako vytiahnuť hlavu zo slučky. Čo vedel biskup o benediktínskej knižnici? A najmä, čo sa chcel od neho dozvedieť?

„Počas svojho štúdia,“ vysvetľoval, „som nenašiel nijaké kacírske knihy, nepoznám teda ani jednu ani druhú, ktorú spomínate. Tým však nechcem s istotou tvrdiť, že neexistujú. V knižnici je stokrát tisíc kníh, a nijaký človek by za celý svoj život nepreštudoval všetky spisy, ktoré sa tam nachádzajú.“

No knieža-biskup nebol spokojný ani s touto odpoveďou. Klopkal prstami po stole a zahundral si čosi, čo znelo ako nadávka. „A čo náuka o hviezdach,“ zasyčal odrazu, akoby použil nejaké hriešne slovo, „aj tú si študoval?“

„Astronómiu a astrológiu? Samozrejme, Vaša Eminencia!“ Leberecht si vydýchol, pretože na tejto otázke nevidel nič zákerné. Oduševnene začal rozprávať o Grékovi menom Thales, o ktorom si mysleli, že vedel všetko, pretože na rok 585 pred narodením nášho Pána predpovedal zatmenie slnka. V skutočnosti však Thales nevedel všetko, bol len dobrý matematik. Alebo o pytagorovcoch, ktorí boli prví, čo opísali Zem ako guľu - o tejto skutočnosti priniesol dôkazy len nedávno Krištof Kolumbus. Okrem toho rozprával o Aristarchovi zo Samu, ktorý už pred 1800 rokmi vyrátal veľkosť Slnka a Mesiaca, no jeho výpočty doposiaľ nikto nepodrobil skúške správnosti. Spomenul aj „alfonziánske tabule“ - tie si u židovských učencov objednal pred tristo rokmi Alfonz Kastílsky, aby opísal vzájomný vzťah pri pohyboch Slnka, Mesiaca a piatich planét. A zbožného Mikuláša Kusánskeho, ktorý na

bazilejskom koncile žiadal, aby sa podľa novej náuky o hviezdach nanovo prepočítal starý kalendár Rimana Julia Caesara, no nesúhlasili s ním.

Knieža-biskup sa obrátil bokom a spýtal sa kazateľa: „A všetky tieto diela sú v súzvuku s učením svätej cirkvi?“

Semler pokorne zdvihol oči k nebesiam, akoby chcel odpoveď prenechať na Najvyššieho, potom servilne odvetil: „Môj rozum nie je dostatočne múdry na to, aby pochopil pohyb hviezd. Držím sa Prvej knihy Mojžišovej, kde sa píše: Boh vytvoril pevnú klenbu a oddelil vody v dolnej a hornej časti klenby, a tak sa stalo. A Boh nazval túto pevnú klenbu nebom.“

„A čo ty, syn môj, aký je tvoj názor na príbeh o stvorení sveta, tak ako ho podáva Starý Zákon?“

Knieža-biskup si prenikavým zrakom premeriaval Leberechta. Len teraz nijakú nesprávnu odpoveď, pomyslel si Leberecht. *Jediné* nesprávne slovo, a tvoj osud je spečatený! No od vzrušenia mu nezišlo nič na um. Prestávka sa predlžovala. No odrazu - Leberecht nebol schopný pozbierať myšlienky - začul, ako sám opakuje vetu, ktorú v opátskej knižnici veľakrát čítal v nespočetných náboženských knihách: „Eminencia, Písmo Sväté nemožno nijakým spôsobom spochybniť. Stojí nad všetkými vedeckými náukami.“

Knieža-biskup aj Semler prekvapene zdvihli obočie. Leberecht s úsmevom prikývol a sklopil zrak. Teraz už vedel, ako na klerikov.

Knieža-biskup cítil, že sa tomuto kamenárskemu tovarišovi len ťažko dostane pod kožu. Nepôsobil dojmom kacíra - buď ním vôbec nebol a už dávno nemal nič spoločné s výčinmi svojho otca, alebo bol tento samouk s mocnými rukami taký výrečný a rafinovaný, že svoje skutočné názory skrýval za múdre odpovede.

Leberechta prepustil s vážnym napomenutím, aby nespochybňoval cirkevnú náuku pochybnými prostriedkami vedy, aby sledoval, čo robia mnísi na Michelsbergu a aby ho informoval o

každej podozrivej knihe, ktorá nemá cenzorské povolenie Svätej stolice.

Leberecht to sľúbil a vzdialil sa - vyprevadila ho mladá mníška, ktorá mala službu pri dverách. Leberecht si neodpustil, aby po nej obdivne nefľochol.

Keď Leberecht prechádzal cez starý palác, aby vyšiel veľkou bránou, z chrámového námestia sa ozývali kliatby a krik. Bol to azda jeho pestovaný kabát alebo učený zjav, ktorý sa mu stal osudným? Pred rezidenciou kiežaťa-biskupa sa zhromaždila stovka divých tovarišov ozbrojených kosami, cepmi a dlhými drevenými palicami. Boli bosí a poobliekaní do handier. Tí, ktorí nemali nijakú zbraň, zatínali päste, hrozili nimi smerom ku vchodu do rezidencie a volali: „Príživník! Nadutá sviňa! Hrdlorez!“ A nasledovala spŕška ďalších nadávok.

Leberechtov panský vzhľad ich pomýlil. Považovali ho za biskupského sekretára alebo prisluhovača. Traja temní tovariši sa na neho ihneď vrhli a začali ho biť hlava-nehlava. Márne Leberecht kričal: „Čo chcete? Čo som vám spravil?“

„Spýtaj sa biskupa!“ To bola odpoveď. „Môžeš mu to vrátiť!“

Úder pod ľavé oko spôsobil, že Leberechtovi sa spustila po tvári krv a zašpinila mu drahocenný kabát, ktorý zdedil po otcovi. Zúfalo si zakrýval tvár rukami, ale potom - akoby ho osvietilo - z posledných síl zvolal: „Prestaňte, to som predsa ja, kamenár Leberecht! Nič som vám nespravil!“

Dav odrazu stíchol a vodca divých mužov si razil cestu ku krvácajúcej obeti. Vyzval Leberechta strohým tónom: „Ukáž ruky!“

Leberecht vystrel k vodcovi široké, ťažké dlane, ktoré skutočne nezodpovedali jeho oblečeniu.

Vodca bandy si ich nedôverčivo obzeral, potom si ich porovnal so svojimi a zavrčal, až sa jeho hlas rozliehal po námestí: „Hlupáci!

Chumaji, zbili ste nášho len preto, že vyšiel zlými dverami. Prekliata zberba!“

Vodca, ktorý sa Leberechtovi predstavil ako Ludowig, utrel chlapcovi z tváre krv. „Pochop, sú rozrušení,“ poznamenal tichým hlasom, „ale ich nenávisť voči kniežaťu-biskupovi nepozná hraníc. A v tomto kabáte vyzeráš ako jeden z hentých.“ Strapatou hlavou ukázal smerom k biskupskému sídlu.

„Vždy to schytá ten nepravý,“ povedal Leberecht s trpkým humorom. Rozbolela ho hlava.

„Vodu!“ zahučal Ludowig svojím hromovým hlasom. „Doneste nejakú vodu a kus handry, aby sme ho obviazali! Takmer ste ho zabili.“

„Aspoň by bolo o jeden hladný krk menej!“ zavrčal ktosi z davu.

Ludowigovi nabehla široká lebka krvou. „Kto to povedal?“ zrúkol rozzúrene.

„Ja!“ prišla bezočivá odpoveď. „Lebo je to pravda.“

Ludowig pristúpil k mužovi a päsťou ho udrel do žalúdka tak, že muž klesol na dlažbu ako vrece múky.

Leberecht chcel rýchlo vysvetliť, že jeho zranenie nie je také vážne, no Ludowig ho odstrčil. „Sme síce všetko len sedliaci z okolia Würgau a náš život je tvrdý boj, vieme však, čo je spravodlivosť. Sme sedliaci, a nie banda výtržníkov, rozumieš?“

„Ak mám byť úprimný, nerozumiem!“ odpovedal Leberecht. Hoci mal už dvadsať rokov, nikdy sa od rodného mesta nevzdialil na viac než na deň cesty a nepoznal ťažkosti, ktoré kvárili sedliakov na okolí. O nemnohých vidiečanoch, ktorých v minulosti stretol, vedel, že boli zbožní a bohabojní a nezúčastnili sa ani na sedliackych povstaniach pred vyše tridsiatimi rokmi, ktorými sa ich bieda len zväčšila.

Vtedy sedliaci porozvešiavali „Dvanásť článkov“ kožušníckeho tovariša Lotzera, najčítanejší pamflet tých dní, na všetky

stromy a brány, a slovami evanjelia vyzývali k sedliackej vzbure: Požadovali zrušenie nevoľníctva, platenú mzdu namiesto práce na panskom, úroky zodpovedajúce výnosom a slobodnú voľbu farára, ktorému odvádzali desiatky. Revolta sedliakom nič nepomohla; pretože ak nepočítame mnohé zničené hrady a kláštory, prišlo o život stokrát tisíc ľudí, a nijaká zmena sa nedosiahla. Naopak, dokonca aj reformátor Martin Luther, ktorý spočiatku akoby so sedliakmi sympatizoval, sa po rozšírení „Dvanástich článkov“ od nich odvrátil, pretože nechcel, aby sa evanjelium zneužilo na svetské účely; to malo potom za následok, že sa mnoho vidiečanov sklamane odvrátilo od nového učenia.

„Rád ti vysvetlím, prečo sú ľudia takí rozzúrení,“ povedal Ludowig Leberechtovi. Ktosi mu podal kus rukáva namočený do vody a vodca začal nevinnej obeti utierať z tváre krv. „Nestačí, že tým tučným, lenivým pánom osládzame život desiatkom, ktorý odvádzame v dobrých i zlých časoch - teda aj vlani, keď nám mor bránil v sejbe. Tam, kde sú zemepánmi cirkev a kláštory, nezaobchádzajú s nami lepšie než svetskí páni. Ich bezočivosť nás popudzuje, pretože sa k nám v mene Najvyššieho správajú tak, akoby sme pre nich boli len nejaký hmyz. Pritom už v Biblii sa píše, že my chudobní sme blažení a naše je kráľovstvo božie! Cirkevné kniežatá si azda preto myslia, že nás musia vyhladovať, aby sme si čím skôr užívali pôžitky raja.“

Keď Ludowig ošetril Leberechtovi ranu a obviazal mu čelo zakrvavenou handrou, mladý muž sa ho spýtal: „Nepíše sa azda v tretej knihe Mojžišovej, že každej vrchnosti pripadá desiatok úrody?“

„Prirodzene,“ odpovedal vodca. „Nijakému sedliakovi by nezišlo na um neodovzdať vrchnosti desiatok svojej úrody. Keby zostalo pri tom, mal by každý vidiečan z čoho žiť. Okrem toho však platíme ešte malý desiatok, desiatok z mäsa a krvavý desiatok, a

niekedy ho musíme zaplatiť niekoľkokrát, keď je oblasť rozdelená medzi viacerých pánov.“

„Malý desiatok, krvavý desiatok? Nikdy som o ničom podobnom nepočul!“

„Vy v meste nemáte predstavu, ako žmýkajú nás sedliakov. Malý desiatok sa vzťahuje na každý plod a každý kus ovocia, na všetky záhrady a lúky a všetko, čo sa varí - každé zrnko šošovice, hrachu, každý kus repy a kapusty. Keď ti žena navarí, za stolom sedí vždy neviditeľný žrút. U jedného je to knieža-biskup, u druhého tučný farár, u tretieho šľachtic.“

„A prečo ste sem prišli?“

„Aby sme protestovali proti krvavému desiatku! Doteraz nenašiel ani ten najmúdrejší učenec v Biblii nijaké miesto, kde by sa písalo o tom, že vrchnosti patrí každý desiaty plást z úľa.“

„Chceš tým povedať, že sa s kniežaťom-biskupom musíte deliť aj o včely?“

Ludowig mlčky prikývol. V tvári sa mu zračila bezmocná zúrivosť. „Odstúp!“ prikázal vodca a odstrčil Leberechta od vstupnej brány. Zapískal na prstoch, a z radov sedliakov vystúpili štyria chlapi so starým prehnitým sudom. Pred vchodom ho zdvihli do výšky a na pokyn ho zhodili na dlažbu.

Sud sa rozbil a z jeho brucha povypadávali kravské lajná, ktoré doň sedliaci predtým nahádzali z hnojiska. Zápach bol neznesiteľný. Tým sa však protest nekončil. S druhým sudom urobili sedliaci to isté. No tento bol plný odporného hmyzu: švábov, chrobáky, mäsiarky s odtrhnutými krídlami. Hmyz sa začal hmýriť po zapáchajúcich výkaloch. A Ludowig zakričal, až sa celé námestie ozývalo: „Desiatok pre kniežaťa-biskupa! Desiatok pre kniežaťa-biskupa!“ Hulákajúci sedliaci sa rozpŕchli. A Leberecht považoval za najrozumnejšie, ak zmizne v jednej z bočných uličiek za chrámom.

Vdova Auerswaldová sa starala o svojho nájomníka a stravníka takmer ako jeho vlastná matka. O niekoľko dní vyzdravel. No kým bol prenechaný napospas svojim myšlienkam, neschádzal mu z umu nečakaný koniec vzťahu s Marthou. Vedel, že sa nad to tak ľahko neprenesie, a možno sa nad to neprenesie nikdy. Lebo aj keď ho bezcitne odsunula a viac sa starala o pokryteckých farárov a kazateľov, stále ju miloval, aj keď sa jej starostlivo vyhýbal. Každé stretnutie by totiž rozjatrilo staré rany.

Takisto mu hlavou blúdilo biskupovo pozoruhodné pozvanie, ktorého príčinu si nedokázal vyložiť ani po dlhých úvahách. Zdalo sa, že sa ocitol v dosť nebezpečnej situácii, pretože sa záhadným spôsobom dostal medzi dva mlynské kamene: laických bratov a rádových klerikov, ktorí - ako každý vedel - boli na smrť znepriatelení a vzájomne sa obviňovali z nerestí; keďže kniežatá-biskupi nemuseli patriť k duchovenstvu, bežný klérus nevidel nijaký dôvod, prečo by mal žiť v celibáte a askéze. V tajnej knižnici benediktínov našiel Leberecht odpisy vizitačných správ, sťažností, že kňazi vedú nenáležitý spôsob života a pri vykonávaní svojho úradu často podľahnú hmotárstvu. Nepremýšľal nad tým, ako sa tieto odpisy dostali do opátstva a aké ciele nimi mnísi sledovali. V knihách boli zachytené nielen priestupky duchovenstva, ako nedodržiavanie pôstu, sodomia, návštevy nevestincov, zhanobenie panien a krvismilstvo, ale aj tresty, ktoré im boli vymerané. Najmiernejší trest hrozil za návštevu bordelu, najťažšie sa trestalo pochovanie exkomunikovaného nebožtíka.

Laickí bratia zas zlostne hromžili na mníchov a nadávali, že na dosiahnutie skutočnej zbožnosti nie je potrebná ani mníšska sutana, ani sľub. Ani Augustín, o ktorého svätosti nebolo pochybností, ani apoštol Pavol, ba ani náš Pán Ježiš nikdy nenosili sutanu. Útokmi Jakoba Wimpfelinga, kazateľa v speyerskom dóme a profesora poézie v Heidelbegru - napriek jeho kritike cirkevných pomerov, ktorú si dovolil ako jeden z najvernejších prívržencov cirkvi -, sa

zaoberala dokonca rímska kúria, no bez toho, aby pápež zasiahol a vyslovil pokarhanie.

Navyše, nepriateľstvo medzi jednotlivými rádmi a kláštormi vyšlo najavo s oveľa väčšou ostrosťou, ako by sa mohlo páčiť cirkvi a kláštorom. Najprudší spor vzbĺkol medzi dominikánmi a františkánmi kvôli učeniu o nepoškvrnenom počatí Matky Božej, a mnísi proti sebe vystupovali s tými najodpornejšími hanopismi. Pod dojmom, aký na dominikánov zanechal ich majster Tomáš, ktorý popieral Máriino oplodnenie Duchom Svätým, zastávali príslušníci tohto rádu túto tézu s mimoriadnym dôrazom. Františkáni však vedeli, že za nimi stoja davy, ktorým sú odporné dominikánske procesy s kacírmi. Zo všetkých kazateľníc hlásali nepoškvrnené počatie a každého, kto o ňom pochyboval, nazývali smradľavou púpavou v ružovom venci Matky Božej.

Leberecht si teda lámal hlavu nad tým, čo asi tak mohol mať knieža-biskup za lubom. Predovšetkým sa mu zdalo, že jestvuje tajomná súvislosť medzi skutočnosťou, že jeho otca odsúdila inkvizícia, a benediktínskou knižnicou. Aj šifrovaná správa jeho otca, ktorú odhalil vlastne len náhodou a ktorej zmysel mu stále zostával utajený, akoby v tejto súvislosti nadobúdala nečakaný význam. Prečo ho jeho otec po smrti trápil takýmito hádankami? Čo tým chcel dosiahnuť? Bolo to po prvý raz, čo Leberecht svojho otca preklínal.

Len čo vyzdravel, navštívil v neskorú hodinu krčmu *U krčaha*, aby si vypil tmavého piva a trochu sa rozptýlil. V najzadnejšom kúte sa okolo malého stola tlačil dobrý tucet tovarišov murárskeho cechu. Svojmu vodcovi prevolávali na slávu a oslavovali ho ako hrdinu, pretože u kniežaťa-biskupa presadil dodávku nových drevených lešení. Dali kolovať krčah, vysoký jeden lakeť, ktorý bol naplnený až po okraj.

Leberecht sa vôbec nedostal k tomu, aby im vysvetlil, že na presvedčenie biskupa nebolo potrebné vynaložiť najmenšiu námahu

- možno by drevo potrebné na lešenie schválil tak či tak. Ktosi mu položil na plece ruku. Keď sa obrátil, spoznal frátra Luitgera, ktorý bol oblečený v čiernom odeve, no nie v mníšskom, ale ako potulný študent.

„Pri všetkých svätých!“ zvolal natešený Leberecht. „Kde ste sa tak dlho ukrývali? Na Michelsbergu sa nazdávali, že ste nebadane vyleteli do neba!“ žmurkol pritom.

Luitger sa spokojne zasmial. „Takí ako ja nejdú priamou cestou do neba. Na nich čaká najprv očistec.“

Keď sa posunuli bližšie na koniec lavice, fráter vysvetľoval, že to jedného dňa medzi mníchmi už nevydržal. Nie že by nezniesol obmedzenia počas morovej epidémie, ale ušiel, lebo už nemohol zniesť monotónnosť tvárí svojich konfrátrov. Dokonca náš Pán Ježiš, povedal s vážnou tvárou, sa po istom čase od svojich učeníkov odvrátil. Luitger nechcel prezradiť, kde sa ukrýval.

Zatiaľ čo krčah koloval ďalej a tovariši vyspevovali dvojzmyselné pesničky, pri ktorých by sa mal benediktín červenať, pokúsil sa Leberecht svojmu majstrovi vysvetliť, že knieža-biskup sa všemožne usiloval vyzvedieť, aké spisy sa nachádzajú v kláštornej knižnici na Michelsbergu. Zdalo sa, že fráter Luitger sa vôbec nečuduje. „No a čo si mu porozprával?“

„Nič, čo by sám nevedel,“ odpovedal Leberecht.

„To je dobre. Nič iné som od teba ani neočakával.“

„Prečo ste ma však pred kniežaťom-biskupom nevarovali? Bol by som sa na rozhovor pripravil.“

„Netušil som,“ uisťoval ho Luitger, „že Jeho Eminencia vedela o tvojom nedobrovoľnom exile na Michelsbergu.“ Kývol pritom prudko hlavou, akoby chcel chlapcovi naznačiť, že mu musí veriť.

Leberechtovi pritom zišlo na um, že Luitger bol jediný, kto vedel o jeho prítomnosti v opátstve, a opustil ho ešte počas nákazy. No pri najlepšej vôli si nedokázal predstaviť, že by Luitger mohol byť biskupovým donášačom.

„Knieža-biskup určite tuší,“ vysvetľoval Leberecht, „že knižnica ukrýva aj zakázané knihy. Mal som dokonca dojem, že mu ide o nejakú celkom konkrétnu knihu.“

„Nebesá!“ zvolal Luitger a udrel sa po kolene. „Čo také by mohol u nás hľadať? Azda náuku Johanna Dunsa Scota alebo *Almagest* Claudia Ptolemaia? Sú to síce cenné a zriedkavé knihy a určite sa nezhodujú s kresťanskou vierou, no je to azda dôvod, aby sa okolo nich robila taká aféra? Syn môj, na to, že si taká hlavička, máš priveľa fantázie! Mal by si sa stať básnikom ako Hans Sachs z Norimbergu alebo Rabelais z Francúzska či Florenťan Dante Alighieri, ktorému za jeho čias ležali pri nohách najmocnejší, lebo sa vedel hrať s číslami rovnako ako so slovami.“

Leberechtovi nebolo do smiechu. Bol posadnutý myšlienkou, že mu otec Adam mohol zanechať šifrovanú správu, ktorej význam by bol taký veľký, že sa o ňu zaujíma aj knieža-biskup. Mystérium, akým ju Adam zahalil, zodpovedala jeho svojrázu. Adam bol neúprosný, pokiaľ išlo o jeho vlastné poznanie a inteligenciu. Leberecht by sa mal prejaviť ako jeho dôstojný dedič.

„Fráter,“ povedal Leberecht po dlhšej odmlke a mocnom dúšku z krčahu piva, ktorý ešte stále koloval, „v opátstve sa rozpráva, že knihovník, fráter Andreas, stratil reč po tom, ako si prečítal určitú knihu. Čo o tom viete?“

„Nič, absolútne nič!“ povedal rozrušený Luitger a vzal mu z rúk ťažký kamenný krčah. „Je to jedna z mnohých legiend, ktoré v opátstve strašia. O frátrovi Humbertovi sa rozpráva, že má na chrbte hrb odvtedy, čo mu zo strechy kláštorného kostola skočil na plecia čert. A krívajúci brat Erazmus vraj zdravú nohu založil u diabla za jedinú noc strávenú s akousi dominikánskou novickou. Napokon, frátra Andreasa sa môžeš spýtať sám. Lenže ten ti neodpovie, tak ako neodpovedal mne.“

„A vy ste sa ho pýtali?“

Luitger rozpačito prikývol. „Fráter Andreas je v neuveriteľnej výhode práve vďaka tomu, že prišiel o dar sluchu a reči. Keď nechce, otázkam nerozumie. Preto odpovedá len vtedy, keď na to má sám chuť. Ten fráter je jednoducho šťastný človek!“

Výsmešné pesničky tovarišov boli čoraz hlasnejšie. Rytmicky búchali do stola, ujúkali a hučali, a Leberecht, ktorému ešte stále dunelo v hlave, sa radšej rozlúčil.

Cestou domov musel prejsť Garbiarskou ulicou, kde sa šíril zápach, akoby sa tu vyšpinilo tisíc čertov. Hoci mor pominul už pred dvoma mesiacmi, človek všade narážal na jeho stopy. Dookola sa povaľovali zuhoľnatené zvieracie zdochliny, obliehané húfom potkanov. Pred dverami sa kopili handry a drevo na pálenie, v ktorom hrabali túlaví psi. Kamenné stoky, čo viedli k rieke, aby odvádzali fekálie a odpad, boli zväčša zapchaté, pretože počas moru bol nedostatok vody, takže teraz boli plné špiny. Šikovní mešťania si preto pod podošvy priväzovali drevené polienka, aby si cennú obuv ochránili pred kopami odpadu.

Bolo už neskoro, no mesto žilo. Blížilo sa leto a všetci, čo prežili pliagu, spievali a tancovali oveľa viac než kedykoľvek predtým. Pred prepuknutím moru človek sotva o tomto čase stretol v meste živú dušu, no teraz sa po uliciach premávali mladí i starí, a v mnohých domoch sa pilo a oslavoval sa znovuzískaný život.

Na hornom moste, ktorý sa Leberechtovi spájal s protirečivými spomienkami, k nemu zozadu pristúpil akýsi muž, ktorý ho už dlhší čas sledoval.

„Neboj sa! To som ja, Carvacchi!“

Leberecht sa prekvapene obrátil. Majster sa neukázal na lešení už týždeň; tvrdil, že sa mu vrátila stará choroba, no medzi tovarišmi sa povrávalo, že opäť prepadol pijatike. O niekoľko dní sa zvykol vrátiť a pokiaľ ide o prácu s kameňom, podával potom obzvlášť veľké výkony.

„Myslel som si, že vás sklátila dna!“ povedal udivene Leberecht.

„Dna?“ zasmial sa Carvacchi. „Toto teplé leto by z chorého vytriaslo aj najposlednejšie zvyšky nemoci. Nie, to nie je choroba!“

„Rozumiem,“ povedal Leberecht a položil si prst na ústa, akoby tým chcel naznačiť, že o tom nechce hovoriť.

„Ničomu nerozumieš!“ oboril sa na neho Carvacchi. „Počúvaj!“ Poobzeral sa na všetky strany, aby zistil, či ich nikto nepočúva. Potom si priložil k ústam dlaň a pošepkal mu do ucha: „Musím odísť, čím skôr. Potrebujem peniaze. Ty si jediný, komu dôverujem. Môžeš mi pomôcť? Neboj sa, všetko poctivo vrátim.“

Leberecht nerozumel, prečo sa jeho majster tváril tak tajnostkársky, prečo ho sledoval v noci po moste a práve tu ho požiadal o peniaze. Carvacchi bol známy ako hráč. Trik-trak a kocky sa mu stali osudnými. To vedel Leberecht už odvtedy, ako k nemu nastúpil do učenia, ale nikdy o tom nehovorili. A to bol zrejme dôvod, prečo ho majster nikdy nepožiadal o peniaze.

„Všetko poctivo vrátim!“ zopakoval Carvacchi.

„Netrápte sa!“ odpovedal Leberecht. „Samozrejme, že vám pomôžem!“

Carvacchi bol zjavne znepokojený a chytil Leberechta za obe ruky. „Potrebujem však väčšiu sumu.“

„Koľko?“

„Sto zlatiek - ak by to bolo možné.“

„Sto zlatiek?“

„Päťdesiat. Akákoľvek suma mi pomôže, počuješ?“

Leberecht si Carvacchiho premeriaval, pokiaľ mu to umožňovalo slabé svetlo. Nezdalo sa, že by bol majster opitý, ako si chlapec sprvoti myslel. Zdalo sa mu skôr, že zachytil prosebný pohľad, a Leberecht nedokázal svojmu majstrovi odoprieť želanie. Carvacchi bol k nemu vždy láskavý, považoval ho za svojho obľúbeného žiaka a naučil ho viac než iných učňov. Leberechtovo

dedičstvo bolo uschované na mestskom magistráte. Prečo by nemal pomôcť mužovi, ktorému za toľko vďačí?

„Prisahám pri všetkých svätých a pri svätej Panne Márii, že peniaze dostaneš späť aj s úrokmi z úrokov. Neoľutuješ! Určite nie!“ Carvacchi si širokým oblúkom odpľul do temnej rieky, aby dodal váhu svojim slovám.

„A čo chcete s tými peniazmi?“

„Chcem odísť! Vraciam sa do Florencie.“

„Do Florencie?“ zvolal Leberecht tak nahlas, že ho majster upozornil, aby stíšil hlas.

„Mám v pätách inkvizíciu. Chcú ma obviniť z bohorúhačstva.“

„Vás, ktorý na božiu slávu vraciate cisárskemu chrámu jeho starú krásu? To je smiešne.“

„Vysvetli to posluhovačom inkvizície. Odkedy v Regensburgu nahradil Bartholomea fráter Kajetán, stalo sa pokrytectvo v božom mene ešte väčším. Bodaj by ich čert zobral!“ Carvacchi sa nahol nad zábradlie a pozrel sa do vody. Z diaľky bolo počuť šumenie stavidla, ktoré bolo od radnice na dohodenie kameňom. „Pred morom,“ začal Carvacchi odznovu, „som ušiel do Weismainu, kde som poznal farára Johanna Kunu, človeka s dobrým srdcom a navyše celkom slušného pijana. Keď som sa po ústupe epidémie vrátil, dvere na kôlni, kde som mal dielňu, boli vylomené...“

„Tuším, čo sa stalo...“

„...a sochy, ktoré pre mňa stelesňovali krásu ženskosti, už nestáli na podstavcoch - boli roztrieskané na kusy. Bože - ak nejaký existuješ -, ako si to mohol dopustiť?“ Carvacchimu sa triasol hlas.

„A čo ďalej? Kto to bol?“

„Kto asi? Tí istí muži, čo upálili tvojho mŕtveho otca na hranici; tí istí, čo zhodili v chráme sochu; tí istí muži, ktorí doma bijú ženu a deti a potom si pri vstupe do chrámu kupujú odpustky. Hlavy tých pokrytcov sú plné nízkych pudov. V každej nahote vidia zlo; dokonca obyčajný kameň im popletie zmysly. Život by bol veľmi

pekný, keby plynul medzi brehmi umenia a vedy ako táto rieka. Ale ty veľmi dobre vieš, ako ďaleko má toto vznešené želanie od skutočnosti a čo všetko si človek obdarený talentom musí vytrpieť.“

„Veru, máte pravdu, majster. Toto skutočne nie je správne miesto ani čas, kedy by sa darilo múzam. Rúhanie! Veď je to smiešne!“

„Jeden z farárov, s ktorým som zadobre, vraj začul, že novému inkvizítorovi udrela do očí podobnosť mojich sôch s Evou v dóme. To nazval rúhaním!“

Rúhanie? Leberecht sa zarazil. Podobnosť sa nedala uprieť; no čo to malo spoločné s výsmechom svätých? „Človeku padne zaťažko,“ povedal Leberecht, „veriť v to, čo hlása a robí svätá cirkev.“

Carvacchi mlčal. Určite nebol nijaký neverec, no nikdy sa netajil tým, že odmieta klérus a cirkev. Uznával len tých farárov a mníchov, ktorí boli múdri alebo vedeli piť, najradšej aj jedno, aj druhé. A keďže väčšina z nich považovala Phidia za svätca a pivo za pôstny nápoj, bolo len málo takých, s ktorými dobre vychádzal. Carvacchi v skutočnosti vyznával slobodné umenia a klasický spôsob myslenia, ktorý si osvojil v mediciovskej Florencii, a to vytváralo napätia.

„To znamená,“ ujal sa opäť slova Leberecht, „že do vašej dielne sa vlámal fráter Kajetán osobne!“

„Tak sa zdá, chlapče, tak sa zdá.“ Majster civel na rieku, kde mesiac maľoval na vodu biele hadie čiary. Odrazu povedal: „Prečo vlastne neodídeš so mnou?“

„Do Florencie?“ Leberecht sa zarazil. Odrazu sa mu hlavou mihlo tisíc myšlienok: Florencia!

„Môžeš mi dôverovať!“ dodal Carvacchi.

Leberecht si hrýzol pery.

„Ver mi," zašepkal majster, „to je úplne iný svet, ba úplne iná doba! Tak či onak, skôr či neskôr sa budeš *musieť* do Florencie pozrieť. Chlap ako ty, s tvojimi schopnosťami!"

Obaja zamyslene hľadeli do tmavej vody. Po dlhej odmlke Leberecht povedal: „Teraz nie, majster. Potrebujem ešte čas, aby som v tomto meste vybavil niekoľko vecí. Je možné, že sú dôležitejšie než môj vlastný život a všetok môj obdiv k vašej krajine a jej umelcom."

„Začínam byť zvedavý. Nerozprávaj v hádankách!"

Leberecht sa ticho zasmial: „V zlých časoch musí múdry mlčať, tak hovorí prorok. A pokiaľ ide o vašu prosbu, tie peniaze vám požičiam."

Carvacchi Leberechta objal a pobozkal ho ako syna. „Neoľutuješ, Leberecht!"

„Na magistráte si vyzdvihnem sto zlatiek, ktoré som zdedil a ktoré tam mám uložené. Ak chcete, stretneme sa zajtra na tomto mieste o tom istom čase ako dnes."

„Súhlasím. Zbohom!" S týmito slovami Carvacchi zmizol smerom k ostrovnému mestu, odkiaľ prišiel.

Nasledujúci deň prežil Leberecht v strachu, či inkvizícia nenastražila jeho majstrovi pascu a či si len nehľadala zámienku, aby ho na úteku zabila. Carvacchi sa mu zveril, že z tohto dôvodu nepôjde priamo na juh, ale sa bude najprv zdržiavať vo Frankenwalde a vo Vogtlandsku, kde sa nachádzali bašty českého kacírstva a kde už pred sto rokmi malo waldensertiánstvo mnohých prívržencov. Tam sa mohol cítiť bezpečne a vyčkať na príležitosť, aby odcestoval obchodným kočom cez Regensburg a Salzburg do Benátok.

Carvacchiho zmiznutie vzbudilo v meste veľký rozruch a rozdelilo jeho obyvateľov na dva tábory. Väčšina, ktorá považovala majstra za geniálneho umelca, obviňovala - po tom, ako vyšiel najavo škandál s jeho sochami - inkvizíciu z temných machinácií,

zatiaľ čo menšina vplyvných cirkevných nohsledov Carvacchiho označovala za obeť jeho vlastných kacírskych výčinov a nepreliala by za neho ani slzu.

Leberecht mal iný názor. Nikdy by si nepripustil, že sa ho strata majstra tak dotkne. Bol to Carvacchi, kto mu po otcovej smrti rozprával o zázračných a tajomných veciach a o svete vzdialenom od obmedzeného myslenia a diania, akým sa vyznačovalo okolie chrámového vŕšku. Tento vysnívaný svet bol od skutočnosti, ktorú Leberecht zažíval vo svojom rodnom meste, vzdialený ako mesačné čaro od smútku Zeme. Vzbudil v ňom dovtedy neznámu, ba dokonca zakázanú cnosť - zvedavosť. Tá ho doviedla k dobývaniu a ukladaniu poznatkov. Carvacchi hovorieval: To, čo máš v hlave, ti nikto nezoberie.

K mnohým klebetám, ktoré sprevádzali zmiznutie majstra murárskeho cechu, pracujúceho na chráme, patrilo aj to, že vraj Carvacchi predtým, než sa rozplynul vo vzduchu, vyrovnal až do posledného grajciara všetky svoje dlhy. O Oswaldovi Pirckheimerovi, šafranárovi v riečnom prístave pri Žeriave, sa dokonca hovorilo, že mu Carvacchi vrátil dlh vo výške sto zlatiek. To Leberechta prekvapilo. Že by mu azda jeho majster klamal? Vymyslel by si azda, že ho prenasleduje inkvizícia, len aby sa dostal k jeho peniazom? Carvacchiho slabosti poznal veľmi dobre: peniaze, ženy a alkohol; vedel, že majster nevie dobre zaobchádzať ani s jednou z týchto troch vecí.

Aby sa zbavil pochybností, sám sa vydal za Pirckheimerom. Bolo to krátko pred západom slnka, končil sa dusný augustový deň a pred domom neďaleko Žeriavu, kde Pirckheimer predával pálenku, chmel, med, tabak a kanáriky, najmä však koreniny, vládol čulý ruch. Pirckheimera, ktorého žena Mechthilda umrela pri pôrode ich posledného dieťaťa, považovali za najbohatšieho muža v meste. Výnosný úrad šafranára, ktorý kontroloval čistotu a akosť

korenín prevážaných na rieke, zastával už takmer dve desaťročia, no ešte dlhšie požičiaval peniaze.

Svoje peniaze a bohatstvo vystavoval Pirckheimer na obdiv takým spôsobom, že tým ignoroval nielen mestský poriadok, ale dokonca aj ríšske zákony, ktoré už vyše pol storočia zakazovali nosiť obyčajným ľuďom príliš drahocenný odev. Na prelome storočia zakázal ríšsky snem v Augsburgu bohatým stavom, pokiaľ neboli šľachtickými alebo doktorskými, pod hrozbou pokuty do výšky troch guldenov nosiť zlaté, zamatové, šarlátové a hodvábne oblečenie a podšívať si kabáty sobolou kožušinou alebo hermelínom. Pirckheimer to nebral vážne - nosil červený zamatový kabátec a pod ním bielu hodvábnu halenu, a dosiaľ nikto nikdy nepočul, že by zaplatil čo len jednu zlatku pokuty.

Preto sa nemožno čudovať, že hrdý Pirckheimer odmietol povedať Leberechtovi, aký vysoký bol dlh, ktorý mu Carvacchi naraz zaplatil. Šafranár ho strohými slovami vykázal z kancelárie; ešte za ním stihol zakričať, že na rozhovory so špicľami nemá čas.

Keď Leberecht vyšiel, prešmyklo sa dverami za ním akési dievča, a keď zastal a obrátil sa, vo svetle domácich lampášov zbadal tie najkrajšie modré oči, aké kedy v živote videl.

Volá sa Magdalena, povedala dievčina, a je najmladšou dcérou tamtej obludy. Zasmiala sa pritom, akoby to nebrala až tak vážne, a rýchlo dodala, že Pirckheimer sa takto odmietavo správa len voči cudzincom.

Magdalena odprevadila Leberechta pod rúškom súmraku kus cesty k hornému mostu; ústa sa jej nezastavili a dávala mu najavo, že sa jej páči.

Chcela vedieť, či prosil jej otca o peniaze.

Leberecht pokrútil hlavou a porozprával jej o svojich pochybnostiach ohľadne Carvacchiho a povedal jej, že je pre neho dôležité dozvedieť sa pravdu.

Pekné dievča zastalo. Vraj sa musí vrátiť, no ak chce, môže všetko pre neho zistiť a zajtra o tom istom čase mu odpovie na všetky otázky v uličke za halou, ktorú z domu jej rodičov nie je vidno.

Chcel, a ako! Leberecht Magdalene tajne stisol ruku, a ona sa vytratila.

Nad vŕškami okolo mesta viseli čierne búrkové mračná, keď sa Leberecht ponáhľal večer nasledujúceho dňa k uličke, ktorá nemala názov, no volali ju Úžerníckou, pretože dlžníkom poskytovala možnosť prejsť cestou do radnice nebadane popri Pirckheimerovom dome.

Nemusel dlho čakať, keď mu mladé dievča prinieslo správu: Carvacchi bol dlžný nie sto, ale len desať zlatiek a tie vrátil aj s úrokom, ktorý predstavoval tri zlatky. A na Magdalenu vraj nech podľa možnosti rýchlo zabudne. Jej otec ju videl a zakázal jej akýkoľvek styk s ním.

Z nízkych čiernych oblakov dopadli na dlažbu prvé ťažké kvapky, pripomínajúce žaby. Všade sa vznášal pach suchého prachu. Siluetu mesta osvetľovali v krátkych intervaloch blesky, ktoré sprevádzalo dunivé hrmenie, z tmy sa hrozivo vynárali veže chrámu a opátstva na Michelsbergu, ktoré sa do oblohy zabárali ako ostré dýky.

Leberecht sa ukryl pred dažďom pod širokou strechou haly. Tiesnivá horúčava mu zo všetkých pórov vyháňala pot. Pokiaľ išlo o ženy, pomyslel si, nemal bohvieaké šťastie. Magdalena, dievča s nádhernými očami, by mu azda pomohla zabudnúť na Marthu.

Zdvihol sa vietor a hnal pred sebou prívaly dažďa. Nákladné člny stonali a napínali laná, ktorými boli priviazané o breh. Rieka, inokedy pokojná a lenivá, teraz prudko narážala na spevnený breh, a vtom akoby na povel sa otvorili všetky mračná a zaliali mesto prívalmi vody, ktorá nestihla odtekať, takže o chvíľu zaplavila ulice a vnikala do domov.

Na okamih, v ktorom blesk osvetlil okolie denným svetlom, sa Leberechtovi zazdalo, že za jedným z lodných príklopov spoznáva nejakú tvár. Nasledujúci blesk jeho istotu len zostril: Za príklopom sa skrývala žena, ktorá akoby ho pozorovala.

Blesk musel udrieť ešte niekoľkokrát, pokým ju Leberecht spoznal: To bola Friederike! Panebože, Friederike!

Sotva sa prietrž zmiernila, rozbehol sa Leberecht k brehu a zoskočil na starý čln. Zalomcoval dverami kajuty, no tie boli zamknuté.

„Otvor konečne!“ zvolal Leberecht smerom k príklopu, a keď Friederike nereagovala, postavil sa na zvinuté laná, vrecia a debny, aby mohol nazrieť do prednej časti kajuty.

„Prečo neotváraš?“ spýtal sa Leberecht, ktorý medzitým od dažďa úplne premokol.

Úzkou medzerou príklopu zbadal len hlavu dievčiny. Friederike najprv prestrčila medzerou ruku. Leberecht ju vzal do svojej a nežne ju pohladil. Keď sa objavila jej tvár, zistil, že dievča plače.

„Prečo neotváraš?“ opakoval Leberecht svoju otázku.

Dievča zavzlykalo: „Nemôžem, som tu zamknutá.“

„Zamknutá? Kto ťa zamkol?“

Friederike zalapala po vzduchu: „To je dlhý príbeh.“

„Kde máš otca?“

„Je mŕtvy,“ odvetila Friederike a sklopila zrak.

„Panebože, čo sa stalo?“ Ani nevyčkal odpoveď, preliezol späť ku vchodu do kajuty, k nízkym dverám z drevených dosák, cez ktoré prefukoval vietor. Zámok bol pripevnený hrdzavými železnými klincami, no nesedel pevne, takže nebolo ťažké vylomiť ho. Leberecht otvoril doštené dvere a Friederike objal.

„Kto ťa tu zamkol?“ dychčal Leberecht.

Friederika mu vysušila dlhé vlasy plátenným uterákom, potom sa usadila na dlhú skriňu pri stene kajuty, ktorá v noci slúžila ako

posteľ. Leberecht si sadol na jedinú stoličku v miestnosti. Friederike začala jachtavo vysvetľovať:

„Keď sme sa dopočuli, že krátko po tom, ako sme opustili mesto, vypukol mor, ďakovala som Bohu, nášmu Pánovi, že nás vo svojej dobrote zachránil. Po prúde sme viezli náklad, čo sa v tomto období stáva len zriedka, časť sme vyložili v Kolíne a potom sme sa plavili ďalej po prúde do Rotterdamu, kde mal otec dohodu s korenárskym obchodom. Tristo vriec korenín pre Pirckheimera, štyridsať sudov pálenky a ešte raz toľko bočiek naložených sušenými rybami - slovom, dobrý náklad. No v ten deň, keď sme mali zakotviť v Rotterdame, som otca volala na obed do kajuty, ale neprichádzal. Vyšla som. Našla som ho na prove, sedel opretý o debnu s kotvou, akoby odpočíval po práci. Bol mŕtvy. Zlyhalo mu srdce.“

Friederike zavzlykala.

Leberecht k nej pristúpil a pritisol si jej hlavu o hruď. Smútok dievčaťa ho tak dojal, že sa sám rozplakal.

„Musela si mať svojho otca veľmi rada,“ povedal bezmocne.

„Áno,“ odvetila Friederike, „bol mi otcom i matkou súčasne.“ A po chvíli mlčania: „Leží v námorníckom hrobe, tak ako si to vždy želal.“ Potom pokračovala: „Zostala som v Rotterdame opustená ako kôl v plote, a bolo treba vyložiť loď. Objavil sa Endres, nájomný námorník, ktorý práve nemal prácu. Ponúkol sa mi, že čln odvezie späť. Rýchlo sme sa dohodli a vyrazili sme.“ Friederike si rukami zakryla tvár.

„Ešte sme sa nedostali do nemeckých krajín, a ja som pochopila, prečo bol Endres bez práce. Pil, kradol z nákladu a niekedy bol taký opitý, že neudržal kormidlo, a ja som v najväčšej núdzi musela zasiahnuť, aby sme nenabrali nejakú inú loď. V takýchto situáciách ma začal biť a vyhrážal sa mi, že skočí cez palubu. Vraj vtedy by som uvidela, čo to je viesť loď. Napokon vyhlásil, že som jeho žena,

páchal na mne násilie a keď sme kotvili, vždy ma zamkol. On sám potom vyrazil do krčiem piť.“

Friederike si rozopla blúzku. Vo svetle lampáša, ktorý visel z nízkeho stropu, uvidel Leberecht na Friederikinom krku tmavočervené škvrny.

„Prečo toho chlapa nevyženieš?“ spýtal sa Leberecht.

„Nemôžem. Tvrdí, že je mojím mužom, a vraj sme sa na rieke zosobášili. Musím byť rada, keď on nevyženie mňa! Hovorí, že je teraz vlastníkom člnu a ja som jeho ženou. Tak znie právo lodiarov.“

Leberecht potriasol hlavou.

Stretnutie s týmto dievčaťom si predstavoval inak. S radosťou by jej odpustil všetky mužské známosti - teraz, keď bol Carvacchi preč. Ako jej mal pomôcť? Aké samopašné, veselé dievča to kedysi bolo! A teraz? Smutná, ponížená, bezmocná.

Tak sa nechal unášať myšlienkami, že si vôbec nevšimol, ako k nemu Friederike zozadu pristúpila, objala ho, odhrnula mu dlhé vlasy a pobozkala ho na krk. Pocítil jej teplo a jemné pery.

„Už tu nie je,“ povedal odrazu Leberecht. „Carvacchi ušiel pred inkvizíciou do Talianska.“

Zdalo sa, že správa dievčinu nijako nerozrušila, pretože pokračovala v bozkávaní. „Hm,“ povedala.

„V dome mu porozbíjali sochy. Inkvizítor sa nazdával, že sa podobajú na Evu v dóme, a ich nahotu považoval za rúhačstvo.“ Leberecht sa obrátil a pozrel sa Friederike do tváre.

„Miloval len svoje sochy, nie mňa,“ povedala smutne. „Bol to muž, ktorý staval umenie nado všetko, dokonca aj nad svoje city. Myslím, že vôbec nebol schopný milovať ženu. Dokázal milovať len to, čo sám vytvoril. A tomu sa koril.“

Leberecht premýšľal. To bola druhá stránka Carvacchiho, jeho majstra.

Dážď ustal, no rieka tiekla prudšie ako inokedy. Starý čln vŕzgal, kormidlo vydávalo škrípavý zvuk.

„Zabije ma, keď ťa tu nájde," povedalo dievča bojazlivo.

Leberecht sa narovnal: „Pozri na moje ruky. Vykrútim mu krk! Len keby som vedel, ako ti môžem pomôcť."

Friederike sa rozplakala: „Je to môj muž!"

Leberecht pozrel von popod príklop. Námestie pred Žeriavom bolo prázdne. Na druhom brehu štekalo niekoľko psov. „Ty ho miluješ?" spýtal sa Leberecht.

Dievča neodpovedalo. Sedelo na debne a vzlykalo, civelo na staré dosky a neopovážilo sa zodvihnúť pohľad.

„Ach, tak je to teda," povedal Leberecht. Odrazu pocítil, že mu je do plaču. Keď sa Friederike nechcela toho spustlíka vzdať, potom jej nebolo pomoci. Len si pomyslel, že ženy sú čudné božie stvorenia. Muži im ležia v radoch pri nohách, uctievajú ich, zniesli by im modré z neba - a ony si potom vezmú takých, čo ich bijú. Ako hovoria Rimania: Milovať, a zároveň byť rozumný nedokáže ani boh.

Leberecht odvrátil zrak, keď sa s ňou lúčil; nechcel, aby mu videla v očiach slzy.

„Ako dlho tu zostaneš?" spýtal sa, keď už stál vo dverách.

„To neviem. Zatiaľ nemáme nijaký náklad." A tíško dodala: „Príď ešte, prosím!"

VYDIERANIE A ZÚFALSTVO

Istú augustovú sobotu sa Leberecht vybral po práci domov, aby zmyl z tela prach. Vdova Auerswaldová, ktorá sa o neho dojímavo starala a správala sa k nemu ako k vlastnému synovi - niekedy mu to jej materské obskakovanie poriadne liezlo na nervy -, zriadila svojmu nájomníkovi na prízemí pri kuchyni akúsi kúpeľňu s drevenou kaďou a nástojila na tom, že bude vymieňať dvakrát týždenne vodu - samozrejme, studenú -, čo bolo veľmi zložité, pretože každé drevené vedro vody bolo treba priniesť zo studne v Sande, ktorá sa nachádzala sto krokov od domu.

Umytý od prachu a občerstvený vydal sa Leberecht na cestu do benediktínskeho kláštora. Starostlivá vdova Auerswaldová ho napomínala, aby sa nevracal príliš neskoro.

Prirodzene, že štúdium pre neho znamenalo veľkú záťaž po namáhavej dennej práci, a neraz prichádzal domov z opátstva úplne bledý, hodil sa do postele a bez toho, aby sa vyzliekol, zaspal; no v tomto čase by sa radšej vzdal svojho kamenárskeho povolania než štúdia.

Udalosti posledných týždňov ho rozptyľovali viac, než mu bolo milé; rozrušilo ho pátranie po otcovom odkaze v opátskej knižnici. Odkedy veril v určité súvislosti - pre jeho otca bola tajuplná hra na skrývačku typická -, v prvom rade ho kvárila otázka, prečo si zvolil na odovzdanie správy túto tajuplnú cestu; vystavoval sa riziku, že si syn jeho nápis nevšimne. Po druhé Leberechta zaujímalo, čo môže byť obsahom tej správy. S mníchmi na Michelsbergu si medzičasom vytvoril vzťah, ktorý by sa dal nazvať priateľstvom. Frátri považovali múdreho kamenárskeho tovariša za jedného spomedzi seba, a opát Lucius dokonca v kútiku duše dúfal, že Leberecht jedného dňa vstúpi do benediktínskeho rádu. Luitger učil Leberechta staré jazyky a antických filozofov tak ako predtým,

zatiaľ čo fráter Emmeram sa ukázal ako skvelý učiteľ prírodných vied, geometrie a náuky o hviezdach.

No Leberecht sa neopovážil zdôveriť ani Luitgerovi, s ktorým presedel a prepil celé noci v krčme *U krčaha* a diskutoval s ním o Bohu a o svete, ani Emmeramovi, ktorý podľa svojich vlastných slov opátstvo neopustil už celé roky. V časoch moru Leberecht zažil, ako sa údajní svätci, ktorí nosili znamenie kríža, zmenili na čertov. Neoklamali ho ani pokoj, ani zbožnosť, ktoré teraz opäť vyžarovali zo všetkých chodieb a sál opátstva.

Leberecht pred mníchmi zamlčal, že si ho predvolal knieža-biskup, a nikomu nespomenul ani jeho dotieravé otázky. Do opátstva už nevchádzal hlavnou bránou ako predtým, ale strmými schodmi, ktoré viedli od rieky do kláštornej záhrady. Takto mohol nebadane vojsť do kláštora bočným vchodom a cez vnútorný dvor sa dostať do knižnice. Zdalo sa mu totiž, že ho niekto sleduje.

Hľadanie nebezpečnej knihy sa podobalo na dobrodružnú cestu. Viedlo priestorom a časom, od zeme až po obzor, od Adama a Evy až do čias, ktoré ešte len mali prísť, do budúcnosti. Kde však mal začať? *Tertia arca,* na ktorej toľko záležalo jeho otcovi, obsahovala od dlážky až po stropnú klenbu okolo päťsto kníh, pričom usporiadané boli zdanlivo podľa toho istého systému ako v ostatných *arcae* - zväzky jednotlivých vedných oblastí a náuk boli uložené nad sebou, vo vrstvách, a nie vodorovne vedľa seba. A v tomto poriadku nezohrával nijakú úlohu ani rok vydania, ani dôležitosť kníh, ale výlučne ich formát, takže najväčšie diela boli poukladané dolu a menšie nad nimi.

Leberechtovi bolo jasné, že jeho otec Adam poznal nielen prednú stranu knižnice, ale vedel aj o zadných, skrytých regáloch. Najmä tajomstvo, ktoré zahaľovalo spôsob, akým mu zanechal odkaz, poukazovalo na to, že jeho správu nenájde vo verejnej časti knižnice, ale na jej opačnej strane. No zadná strana regálov

obsahovala približne päťsto kníh, alebo dokonca aj viac, pretože malých knižiek, ktoré šetrili miesto, tu bolo väčšie množstvo.

Leberecht teda obrátil zadnú stranu regálov smerom von a opakovane sa díval na koženú a pergamenovú horu tajného poznania, ktorá sa pred ním týčila. Najprv sa obmedzil len na to, že pozoroval, či nebolo možné zistiť nejaký systém, určitý poriadok, ktorý by sa odkláňal od oficiálneho systému uskladňovania. Aby mohol porovnávať, obrátil aj regály, ktoré sa nachádzali po ľavej a pravej strane tretej knižnice.

No márne sa pohľadom vnáral do širokých, hrboľatých, viazaných, popísaných, niekedy aj nenápadných chrbtov kníh, nevedel nájsť nijaký iný systém alebo zvláštnosť okrem tej, že každá *arca* mala svoje vlastné osobitosti. Aj knihy, ktoré sa nejakým spôsobom odlišovali od ostatných - či už farbou alebo tvarom väzby alebo tým, že boli položené priečne alebo hore nohami - sa po bližšom preskúmaní ukázali ako neškodné; alebo sa aspoň Leberechtovi nezdalo, že by mohli sprostredkovať nejakú tajnú správu.

Leberecht vychádzal vo svojich úvahách najprv z toho, že vylúči určité témy a vedecké oblasti. Zdalo sa mu, že takto môže obísť botaniku a geografiu, geometriu a filozofiu, pretože tie sotva obsahovali tajomstvá, ktoré by dokázali pohnúť svetom. Zoznam všetkých rastlín, jedov a liekov sa nachádzal v dôležitých knihách. Odkedy sa Krištof Kolumbus vydal na západ a Vasco da Gama na východ a obaja dorazili do Indie, nebolo na glóbuse nijakých bielych miest. Zákony geometrie sa už takmer dvetisíc rokov nezmenili, a fakt, že sa dve rovnobežky nikdy nepretnú, bol istý ako to, že v kostole príde amen. A pokiaľ ide o filozofiu, jej vrchol tak či tak dosiahol už Aristoteles. Pretože ten zo seba vydal viac životných múdrostí ako tú jednu, že „treba uprednostniť nemožné, ktoré je pravdepodobné, pred tým, čo je možné, no nehodnoverné.“

Už len táto samotná veta, o ktorej Leberecht raz prediskutoval s bratom Emmeramom celú noc, ho posilnila v jeho takmer

bezvýchodiskovom predsavzatí. Stále viac a viac si uvedomoval, že jeho otec so svojím nápadom nespájal len nejakú nezmyselnú hlúposť. To by napokon nezodpovedalo ani jeho charakteru. Nie, rafinovaný lysý Adam ho chcel prinútiť, aby sa prepracoval celým tretím regálom. Ak by to nespravil, potom by ho Adam nepovažoval za hodného podeliť sa s ním o svoje tajomstvo.

Leberecht preto začal celkom dolu tajnou teológiou a učením o spáse, dielami, v ktorých sa o nebeskom kráľovstve a spletitých cestách k nemu, ako aj o konci všetkého pozemského vyjadrovali neveriaci a odpadlíci, kacíri a exkomunikovaní. Mnohé mu zostalo hádankou, napríklad diela Franka Pamphilia Gengenbacha, ktorý ako prívrženec reformácie emigroval do Ženevy a tam vydával paródie na zánik sveta, knihy - ako napríklad *Nollhart* -, kde sa o príchode Antikrista vyjadrujú svätá Brigita, Sibyla z Kumánu, pápež a cisár, Turci a Francúzi. Alebo *Traktát o Methodiovi,* kde jeho autor, augsburský farár Wolfgang Autinger, bedákal nad úpadkom dneška a oznamoval, že čoskoro nadíde čas posledného súdu a skončí sa svetovláda jedného veľkého panovníka, no nespomenul dátum.

Kníh ako týchto tu bolo veľa, no zdalo sa, že v treťom regáli je ich najviac. Po dvoch týždňoch nočného štúdia sa Leberechtovi podarilo prečítať dve knihy, ktoré neboli ani obzvlášť hrubé, pričom hrubých tu bolo oveľa viac než tých tenkých. Preto si to jednoducho zrátal: Keby venoval každej knihe z piatich stovák tajných zväzkov dva týždne, jeho štúdium by trvalo tisíc týždňov alebo deväťnásť rokov. Leberecht bol zúfalý; celkom stratil chuť do štúdia a so svojimi nápadmi bol na konci. Zaspal s hlavou na jednom z veľkých zväzkov, ktoré mal položené na čítacom pulte.

Vo sne sa mu zjavovali všetci tí múdri muži, ktorých mená boli vytlačené na väzbách kníh. Poobliekaní boli v dlhých čiernych tároch a na hlavách mali rovnaké barety, hádali sa kvôli miestu na knižničnom rebríku, keď po ňom chceli vyliezť alebo zliezť, akoby

sa im miesto, ktoré bolo určené pre ich knihy, bridilo. Vykrikovali pri tom nahlas svoje mená, aby zdôraznili dôležitosť učenia, ktoré hlásajú. Okrem Luthera nespoznal Leberecht podľa tváre nikoho; no väčšina z nich kričala tak nahlas a ich vzhľad bol taký trúfalý, že nebolo ťažké rozoznať ich.

Malý, tučný muž s tenkou čiernou briadkou a sivými bokombradami kričal, že je Matthias Flacius. Mával svojím dielom *Catalogus testium veritatis* - Katalógom svedkov pravdy, a vyhlasoval o sebe, že je ako Lutherov žiak a cirkevný historik dôležitejší než všetci ostatní pred ním.

Načo sú nám cirkevní historici, zvolal druhý, rovnako malý a na pohľad bezvýznamný, no s vencom vlasov okolo holej hlavy. Dôležitejšie než to, čo bolo, je zdravie jednotlivca. Mával foliantom s červenými iniciálmi *O medicíne* a oznamoval, že sa narodil ako Theophrastus Bombastus v Hohenheime, no preslávil sa ako Paracelsus a napísal dvesto ďalších spisov o zdraví života.

Táraniny! ozval sa muž s vysokou fistulou z najvyššej priečky rebríka. Táraniny! Jeho meno je vraj Heinrich Cornelius, známy aj ako Agrippa Nettesheimský, a jeho dielo sa právom nazýva *De incertitudine et vanitate scientiarium* - O neistote a bezúspešnosti vied -, pretože každá veda o sebe tvrdí, že je najdôležitejšia, zatiaľ čo len všetky spolu, jedna v spojení s druhou dosiahnu skutočný význam. Táraniny! skríkol Agrippa pre prípad, že by sa ho niekto iný opovážil prerušiť. Medzi nebom a zemou je vraj dostatočne veľa vecí, ktoré si zaslúžia, aby sa nimi zaoberala všeobsiahla tajná veda. Nikto predtým nikdy nehlásal náuku o tom, že rovnaké sa usiluje priblížiť sa k rovnakému a že vlastnosti, ktoré má určitá vec, sú prenosné aj na človeka, tak napríklad Agrippov vlastný jasný hlas, za ktorý vďačí slávičím jazýčkom - tie má v krku umiestnené na svojich hlasivkách. Okrem toho vraj takmer vôbec nemusí spať, pretože v kabátci má ukrytého živého netopiera a ten v čase, keď ostatní odpočívajú, lieta dookola a nikdy neustane. Kto si teda chce

predĺžiť život, mal by si zaobstarať nejaké zviera, ktoré dlho žije, žiť pod jednou strechou so slonom alebo s korytnačkou - potom si môže byť istý, že dosiahne biblický vek. Keďže každý druh pôsobenia má duchovné príčiny, disponujú predstavivosť, vôľa a viera tajuplnou mocou. Tak dokáže napríklad achát vo vrecku podporiť výrečnosť, jaspis môže vyvolať pôrod, zatiaľ čo smaragd krotí chlipnosť myšlienok - človek v to musí len silne veriť, tak ako v nepoškvrnené počatie Matky Božej.

Môže to byť síce pravda, ozval sa čierny benediktín s ligotajúcou sa tonzúrou. Volá sa vraj Johannes Zeller, zvaný aj Trithemius, a je opátom z Porýnia, istý čas bol dokonca predstaveným istého kláštora vo Würzburgu, a má skúsenosti so všetkými vedeckými dielami, najmä však s teologickými. Pozná mnoho duchaplných mužov, o čom písal už vo svojom diele *De viris illustribus Germaniae* - Známi muži Nemecka -, ale Agrippa Nettesheimský je rozhodne najučenejším zo všetkých; no odporúčal mu, aby svoje knihy držal v tajnosti a svoje učenie zveril len hŕstke ľudí, pretože volovi sa dáva len seno, a nie cukor, ten je pre spevavého vtáčika. Pokiaľ ide o obsah jeho vlastných diel, nemá o ňom nijaké pochybnosti, keďže sa veľkí muži jeho čias neraz na neho obracali so žiadosťou o radu. Tak napríklad vysvetlil - napriek mníšskemu pocitu hanby - markgrófovi brandenburskému okolnosti, ako čarodejnice dokážu pripraviť chlapov o ich mužnosť, a cisárovi odpovedal na celý katalóg teologických otázok.

Ale o hviezdach, ozvalo sa z výšin, kde sa pod klenbou strácal koniec rebríka, ale o hviezdach nevie nič! Inak by predsa nemohol šíriť také nezmysly, že chod storočí je závislý od panstva striedajúcich sa bohov planét. A je smiešne, ak sa niekto usiluje včleniť biblické dejiny do týchto hviezdami ovplyvnených dejín ľudstva. Jeho meno je Mikuláš Koppernigk, nazývaný aj Kopernik, je vraj doktorom cirkevného práva a medicíny a okrem toho kanonikom dómu vo Frauenburgu. Napísal mnoho kníh o pohybe

hviezd, ktoré vychádzajú bez výnimky z toho, že stredobodom vesmíru nie je Zem, ako sa píše v Biblii, ale Slnko. Jeho najobjemnejšie dielo *De revolutionibus orbium coelestium* - O obehu nebeských telies - vyšlo až v roku jeho smrti; vytlačenie svojej najdôležitejšej knihy na nešťastie už nezažil. Kým rozprával, padla z výšin, kde sedel, suchá kvetinka - konvalinka s dvoma strapcami okvetia po oboch stranách a na každom z nich po päť kvetov. Zvolal: „Leberecht!“

„Leberecht!“

Chlapec z diaľky začul svoje meno. Keď otvoril oči, stál nad ním fráter Emmeram, držal ho za plece a triasol ním: „Zaspal si, Leberecht! Večerná modlitba sa skončila. Čoskoro bude polnoc.“

Leberecht si zotrel z očí spánok. S námahou sa pokúšal zorientovať. Mrazilo ho. Fráter s bielou bradou si to všimol a odšuchtal sa k čelnej časti miestnosti, aby zavrel pootvárané okná.

Keď sa vrátil, spýtal sa: „Ktorá z kníh ťa tak vyčerpala, že si nad ňou zaspal?“ Leberecht si nevedel spomenúť na jej názov, lebo vo sne toho príliš veľa pozažíval. Keď ju otvoril, preľakol sa: „Nicolaus Copernicus“, *stálo na prvej strane,* „De revolutionibus orbium coelestium“.

„Pozrime sa!“ povedal fráter Emmeram a oči mu zasvietili.

„Čo máte na mysli?“

„No predsa toto! Konvalinku!“ Ukázal na vylisovanú kvetinu medzi stranami. „Konvalinka bola obľúbenou Kopernikovou rastlinou.“

„Ale to predsa nie je možné...“

„Prečo nie? Na svete sú - Boh mi je svedkom - väčšie hádanky než jedna vysušená kvetinka.“

„Áno, to určite,“ odpovedal Leberecht. Rád by sa starému mníchovi zdôveril, no skôr, než začal, bolo mu jasné, že by mu musel povedať celú pravdu. Preto to radšej nechal tak a ospravedlnil sa: „Len som sa začudoval, že práve v tejto knihe, ktorej obsah tvorí

taká vážna téma, sa nájde vysušená rastlinka.“ Fráter Emmeram si rukami hladil bradu a múdro sa usmial: *„Ubi flores, ibi ingenium* - tam, kde sú kvety, vládne jasný úsudok.“ Kým zatváral ťažkú knihu a vracal ju späť na miesto, spýtal sa Leberecht takmer ľahostajným tónom: „Koľko kníh ste prečítali vo svojom dlhom živote, fráter?“

„Koľko? To je nezvyčajná otázka. V konečnom dôsledku nejde o to, koľko kníh, ale aké knihy človek prečítal.“

„Určite, máte pravdu,“ súhlasil Leberecht so starcovou odpoveďou. „Len mi tak zišlo na um, či je možné prečítať všetky knihy z jednej skrine od podlahy až po klenbu.“

Starca otázka rozveselila. „Prečo by to nemalo byť možné?“ Keď Leberecht vložil knihu na miesto, obrátil fráter Emmeram regál, aby nikto nevidel, čo nemal. „Nie je nevyhnutné prečítať všetky knihy od prvej po poslednú stranu. Musíš poznať ich obsah!“

Leberecht prikývol a pokračoval: „Fráter Luitger, s ktorým som hovoril na túto tému, povedal, že slobodný duch málokedy siaha po veľkých foliantoch, pretože malé knihy mávajú neraz dôležitejší obsah.“

„To je celkom rozumné, synak môj. Vezmi si napríklad drahocenný šperk - ani ten si človek neschová do veľkej truhlice, ktorá udiera každému do očí, ale do malej kazety. Drobné aldinky môžeš schovať, kde chceš, môžeš ich nosiť aj pod kabátom.“

„Aldinky? Aké tajomstvo sa skrýva za týmto označením?“

„Ale čo, nijaké tajomstvo! Aldinkami sa nazývajú najmenšie knihy, podľa Benátčana Alda Manutia, ktorý pred šesťdesiatimi rokmi pergameny a hárky papiera nezložil raz ako pri fóliu, ani dvakrát ako pri kvarte, ale štyrikrát. Tak vznikol oktávový formát a knihy boli také malé, že si si ich mohol vložiť do vrecka alebo pod slamník.“

„A aké tajomstvá rozširoval Manutius vo svojich aldinkách?“

„Žiadne tajomstvá!“ zvolal Emmeram so smiechom. Podišiel k piatemu regálu a naslepo vytiahol malú knižku v starogréckom

jazyku: *Galeomyamachia* - Vojna medzi mačkami a myšami - byzantského básnika Theodora Prodroma. „Aldus tlačil najradšej gréckych autorov. Malý formát si zvolil len preto, aby sa jeho knihy mohli lepšie šíriť. Až po jeho smrti si Gutenbergovi tovariši všimli, že týmto spôsobom možno z miesta na miesto, z jednej krajiny do druhej prenášať tajomstvá bez toho, aby vzbudili pozornosť.“

Fráter zhasol svetlo a Leberecht si predsavzal, že nabudúce bude venovať pozornosť aldinkám z tretej *arcy.*

Nasledujúci deň - bola nedeľa - hnala Leberechta nevysvetliteľná túžba do chrámu na omšu. Nijako to nezodpovedalo jeho bežnému správaniu; odkedy inkvizícia obvinila jeho otca z čarodejníctva, Leberecht sa vyhýbal nedeľným návštevám kostola a všetkým cirkevným obradom. Už len zvuk organa v ňom dokázal vyvolať paniku ako búrka, ktorá človeka prekvapí v lese, a pri pohľade na procesiu počas Božieho tela, pri ktorej sa na obdiv nevystavovala viera, ale samoľúbosť, mu naskakovala na tele husia koža.

Nie, v chráme ho nezaujímalo zbožné rozjímanie, ale jediná osoba, s ktorou sa tu dúfal stretnúť: Martha. Akokoľvek sa aj pokúšal na ňu zabudnúť, akokoľvek si opakoval, že ich vzťah nemal nijakú nádej, stále mu neschádzala z mysle. Od frátra Friedemanna dostal z opátstva elixír *contra concupiscentiam,* proti žiadostivosti, bez toho, aby musel prezradiť meno objektu svojej túžby. Ale keď túžba nepoľavila ani po siedmich týždňoch, počas ktorých užíval trpké kvapky z bruchatej fľaše, Friedemann mu už nevedel pomôcť. Predpísal mu odev kajúcnika a nočné i denné obklady zo suchej žihľavy na nehanebných častiach tela. To však Leberecht odmietol.

Marthu skutočne objavil za tretím stĺpom, kde - zahalená do dlhej šatky - nespozorovala jeho príchod a pokorne počúvala kazateľove slová, citujúceho cirkevného otca Tertulliana, podľa ktorého je pre kresťana najlepšie, ak sa vôbec nedotkne nijakej

ženy, a ako príklad zdržanlivosti chválil ťavu a slonicu, pretože tá prvá sa oddávala slasti telesného pôžitku len raz ročne, tá druhá len raz za tri roky.

No tentoraz kazateľ zožal len výsmech. Spoza zábradlia na Gregorovom chóre sa ozvalo pískanie a dobré dva tucty návštevníkov kostola opustili chrám s hlasnými zvolaniami „Pokrytec!“ alebo „Farizej!“

„To môžeš rozprávať kniežaťu-biskupovi!“ zvolala istá dobre živená matróna priamo pod kazateľnicou - bola to tkáčka Hussmannová, ktorá stratila počas moru svojho muža a vieru v svätú cirkev.

Ani slová o usporiadanom a asketickom živote cisára Heinricha a jeho cnostnej a mravnej manželky Kunigundy, ktorých kazateľ chválil, nemohli utíšiť rozhnevaných poslucháčov, pretože dôvod zdržanlivosti posledného saského cisárskeho páru bol dostatočne známy: Heinrich a Kunigunda, vysnívaný pár podľa vôle cirkvi, spávali každý osobitne nie z dôvodu kajúcnej cudnosti, ale len preto, lebo sa neznášali. Dokonca aj najzbožnejší občania mesta krútili hlavou nad tým, že ich za to vyhlásili za svätých. V báchorku o ich cnosti veril už len Semler, a tak návštevníci jeden za druhým opúšťali chrám.

Martha tam stála ako prikovaná a Leberecht k nej zozadu pristúpil tak blízko, že pocítil teplo jej tela. Tvárila sa, akoby si nič nevšimla, no pritom veľmi dobre vedela, že za ňou mohol stáť len *on*.

Leberecht očakával, že Martha bezhlavo vybehne z kostola, alebo okamžite začne hľadať iné, vhodnejšie miesto v chráme, no nič také sa nestalo. Ticho zostala stáť na svojom mieste, akoby pociťovala takú istú rozkoš ako on. A zatiaľ čo Athanasius Semler kázal o dňoch prísnej zdržanlivosti, ku ktorým patria nedele a všetky sviatky, stredy a piatky, dni pokánia, veľkonočné a turíčne dni, ako aj štyridsaťdňový pôst a advent, Leberecht cítil, ako sa ho

zmocňuje neuhasiteľná vášeň. Martha ťažko dýchala. Jej zošnurované prsia sa prudko dvíhali a klesali, no zostala ticho na svojom mieste.

„Martha!“ vzdychol ticho Leberecht. „Mlč!“

„Prepáč, jednoducho to na mňa prišlo.“

„Mlč!“ zopakovala.

Leberecht sa ukradomky poobzeral, či si niekto všimol jeho vzrušenie; ale v zmätku, ktorý v dóme vládol, si ho nikto nevšímal. Musel sa ovládnuť, aby Marthu neobjal zozadu, tak ako to kedysi dvojnásobne hriešne robieval: ako cudzoložník a nie *facies ad faciem* - tvárou v tvár -, ako súložveriacim predpisovala cirkev.

Odrazu ho Martha chytila ľavou rukou za stoporený úd a stisla mu ho ako zemiak. Leberecht takmer vykríkol, stisk ho zabolel, ale radšej zaťal zuby, aby sa neprezradil a aby Martha nemohla triumfovať.

Bolo jasné, že mu ublížila, lebo sa mu chcela pomstiť; určite nebolo jej zámerom, aby zvýšila jeho rozkoš. Jeho bezmocný pokus vyslobodiť sa zlyhal a Leberecht vystrúhal grimasu. Až keď Semler skončil kázeň hlasným amen, Martha ho pustila a venovala pozornosť eucharistii, akoby sa nič nestalo.

Leberecht by jej bol najradšej vykrútil krk; nenávidel ju, ako len možno nenávidieť toho, koho človek miluje.

Martha si všimla, že sa zberá na odchod, a pošepla mu: „Počkaj na mňa za murárskou dielňou pri chráme!“

Zmenila azda Martha svoj názor? To predsa nemohlo znamenať nič iné! Že by vášeň zvíťazila nad zbožnosťou? Nič si v tomto okamihu neželal väčšmi. Ako dobre, že jej neposlal rozlúčkový list, ktorý by nebol veľmi lichotivý.

Už mnoho mesiacov nebol s nijakou ženou, necítil nijakú žiadostivosť a ani odvahu, pretože Martha bola prvou a jedinou ženou v jeho živote, jeho majsterka, ktorá ho - podobne ako Diotima múdreho Sokrata - naučila láske.

Keď sa k nemu po skončení omše blížila, rozbehol sa k nej, aby ju objal. No nedostal sa k tomu, pretože Martha ho privítala zauchom. Leberecht nevedel, čo sa deje.

„Za tvoje správanie v chráme!“ povedala triezvo a odstrčila ho.

Zastala za hŕbou nakopených pieskovcových kameňov, kde sa kedysi stretávali na tajných prechádzkach.

Leberecht sa na ňu spýtavo pozrel.

Martha sa zhlboka nadýchla a ticho začala: „Boh tvrdo trestá našu hriešnosť. Jestvuje svedok nášho vzťahu. Hrozí, že všetko prezradí.“

„To nie je možné!“

„To si myslíš *tyl*“

„Kto je tá sviňa?“

„Veľmi dobre ju poznáš!“

„Je to furmanský paholok Ortlieb?“

Martha prikývla. Dívala sa pred seba na dlažbu a mlčala. Mlčala celé minúty, až to ticho začínalo byť hrozivé.

„Vieš, čo to znamená?“ spýtala sa napokon vyčítavým, vysokým hlasom.

„Bola si svojmu manželovi rovnako neverná ako on tebe.“

„A napriek tomu je v tom obrovský rozdiel. Vieš, čo mám na mysli. Podľa hrdelného práva to môže pre mňa znamenať smrť; no ak budem mať šťastie, tak len vyhnanstvo. Ak sa ma však ujme inkvizícia, potom s istotou skončím na hranici, spolu so sodomitmi a vrahyňami detí.“

„Treba ho umlčať,“ odpovedal Leberecht. „A ten chlap bude mlčať, spoľahni sa!“

Sú dni, keď sa človeku zdá, že sa proti nemu spriahol celý svet. Takým dňom bola pre Leberechta spomínaná augustová nedeľa, keď slnko nemilosrdne pálilo a ľudia sa náhlili do svojich domov, aby sa ochladili.

Leberecht si robil o Marthu starosti; hoci ho odmietla, bol si istý, že potlačená vášeň zakrátko opäť prepukne. Proti citom nemožno bojovať, nemožno ich vymazať.

Ako však chcel umlčať toho ničomníka furmanského paholka? Zdalo sa, že len peniazmi mu ústa nezapchá. Lebo hocako draho by vykúpil jeho mlčanie, mizerný vydierač ako on by svoje požiadavky len stupňoval.

Týraný temnými myšlienkami, Leberecht sa vrátil do Farbiarskej uličky, kde ho vdova Auerswaldová privítala s čulosťou jej vlastnou a poprosila ho, aby sa u nej zastavil v svetlici, ktorá sa využívala len počas významných sviatkov a pri zvláštnych príležitostiach, pretože sa s ním chcela o niečom pozhovárať.

Okolo osemhranného stola z mäkkého dreva boli rozostavené štyri vyrezávané stoličky. Pri stene neďaleko dverí stála tmavá jednodielna skriňa, krášlená rezbou talianskeho štýlu a oproti nej lavica s vankúšmi z utrechtského zamatu. Vitráže okien, ktoré boli obrátené do uličky, prepúšťali dokonca aj v tento slnečný deň len málo svetla.

Leberecht sa usadil na lavicu medzi zamatové vankúše a napäto čakal, aké noviny mu chcela vdova oznámiť.

„Tento dom," začala zoširoka, „je veľký a po smrti môjho manžela zostalo mnoho miestností nevyužitých..."

„Azda ho len nechcete predať?"

„Ó, to nie. No rozhodla som sa, že prijmem k sebe ďalšiu osobu, ktorej tak ako tebe chýbala strecha nad hlavou. Je to moja sesternica Magdalena."

Vdova Auerswaldová otvorila dvere a dnu vstúpila s úsmevom na perách a s nešikovnou obradnosťou Magdalena, dcéra šafranára Pirckheimera, s ktorou sa Leberecht stretol za takých zvláštnych okolností. Dlhé vlasy mala zopnuté v sieťke a oblečená bola v drahých nedeľných šatách s bohatými rukávmi.

„To je vaša sesternica?" spýtal sa Leberecht prekvapene.

Magdalena sa zasmiala, smiali sa však najmä jej nádherné modré oči. „Starší brat môjho otca bol otcom vdovy Auerswaldovej.“

„Presne tak!“ prikyvovala vdova. „Magdalenina matka umrela pri pôrode, a dievča to nemalo so svojím otcom, bohatým Pirckheimerom, ľahké. Bezpodmienečne chcel, aby si založila mníšsky závoj; no Magdalena nie je stvorená pre život za kláštornými múrmi. Pirckheimer sa stará len o svoje obchody, o Magdalenu sa nikdy nezaujímal. Do kláštora ju chcel dostať len preto, aby mal svätý pokoj a čisté svedomie. Je to človek s tvrdým srdcom.“

„Zažil som ho,“ potvrdil Leberecht.

„Ty ho poznáš?“ spýtala sa začudovane vdova.

„Jeho i jeho krásnu dcéru. Len som nevedel, že ste s Pirckheimerom spríbuznená.“

Magdalena, ktorá sa tentoraz zdala oveľa uvoľnenejšia než vtedy, keď ju stretol pri Žeriave, odvetila: „V takom malom meste, ako je toto, sú všetci nejakým spôsobom spríbuznení.“ Ani sa poriadne nenadýchla a hneď pokračovala: „Odpustíš mi, že som bola naposledy taká nevrlá? Môj otec je tyran.“

„Je to príšera!“ potvrdila jej slová vdova.

„Nepozná zľutovanie, pokiaľ ide o to, aby si presadil svoju vôľu. Chcel, aby som odišla do kláštora, preto sledoval všetky moje kroky. Vždy som si myslela, že mu nejako ubziknem, no dozvedel sa aj to, keď som zakývala na nejakého muža, ktorý stál na druhom brehu rieky. Stretla som sa s vdovou Auerswaldovou a vyliala si pred ňou srdce. Tej sa napokon podarilo otca presvedčiť, že by som nikdy nezložila sľub a že skôr potrebujem domáce prostredie než prísnu výchovu.“

Leberecht chápavo prikývol. Nečakaná blízkosť pekného dievčaťa ho poplietla takmer tak ako osudné stretnutie s Marthou a vzbudila v ňom neurčitý pocit hanby. Keď pozoroval Magdalenine

svetlomodré oči, po krátkom čase sa ho zmocnili rozpaky, sám nevedel prečo. Nemal ani potuchy, kam odvrátiť zrak, a červenal sa ako jezuitský študent.

Vdova Auerswaldová si všimla rozpačité správanie svojho podnájomníka. Preto sa radšej stiahla do kuchyne pod zámienkou, že má ešte nejakú prácu. A tak zostali Leberecht a Magdalena chvíľu mĺkvo oproti sebe sedieť, pokým dievča neprerušilo mlčanie.

„Dúfam, že sa na mňa nehneváš," povedalo a sklopilo zrak.

„Prečo by som sa mal hnevať?"

„Nuž, pretože sa to takto zomlelo."

„To je predsa nevyhnutnosť osudu," povedal Leberecht premúdrelo, „antickí filozofi to nazývali *ananké*."

Magdalena sa zachichotala. „Aha. Ale v skutočnosti - a my chceme byť úprimní - som osudu trochu pomohla."

Leberecht sa udivene pozrel na dievča.

„Keď som ťa videla prvý raz, veľmi si sa mi zapáčil; vedela som však, že mi otec zakáže stretávať sa s tebou. Siahla som po zázračnom prostriedku. Vložila som si do topánok levanduľu. Tvrdí sa, že levanduľa je proti melanchólii a ženu privedie k pravému mužovi."

„Myslíš teda, že to vonkoncom nie je náhoda, že sme sa tu stretli?" Magdalena si vložila ruky medzi kolená a rozpačito sa zasmiala. Leberecht k nej pristúpil a prísne povedal: „To nie je pravda! Robíš si zo mňa posmech?"

„Nie, určite nie!" odvetila Magdalena, „hoci niekedy, keď mi oťažie srdce, žartujem, namiesto toho, aby som plakala. Je pravda, že keď som ťa uvidela, modlila som sa k Bohu a ku všetkým svätým, aby sa nado mnou zľutovali a darovali mi tohto muža. Zistila som si, kto si, a hľadala som zámienku, aby som mohla byť blízko teba. Leberecht, milujem ťa, milujem ťa viac než čokoľvek

na svete. Prosím ťa, neodmietaj moju úprimnú lásku!“ Pri týchto slovách sa zosunula na kolená a objala Leberechtovi nohy.

Leberecht zostal stáť na mieste, akoby doňho udrel blesk, a nevedel, čo má spraviť. Pohrúžil sa do nezúčastneného mlčania. Neodvážil sa ani len dotknúť Magdaleninych vlasov.

„Nevieš, čo by si mi na to povedal?“ spýtala sa dievčina bez toho, aby sa naňho pozrela. Jej hlas znel sklamane a smutne.

Pre Leberechta to všetko prišlo príliš nečakane, náhle; Magdalenino vyznanie lásky sa mu zdalo skôr rojčením než vážnym priznaním. Napriek tomu sa cítil polichotený. Ešte nikdy mu žena takýmto spôsobom nevyznala lásku.

„Vieš,“ odpovedal a pomohol jej vstať, „sú situácie, keď slovo dokáže viac zničiť než vysvetliť.“

Magdalena si upravila sieťku na vlasoch a posadila sa na pohovku. Tvár mala vážnu a pokúšala sa pochopiť Leberechtove slová.

Ako tam tak sedela, krehká a sklamaná, pretože si jeho reakciu predstavovala úplne inak, ako spontánnu, divú, alebo aspoň radostne vzrušenú, Leberechtovi jej prišlo ľúto. Iste, Magadelena bolo dievčaťom, ktoré si zaslúžilo lásku, bola pekná ako kvietok a bezstarostná ako dieťa, no chýbala jej vášnivosť, zmyselnosť, ktorá ho tak priťahovala na Marthe.

„Kde zostalo čaro levandule?“ plačlivo sa žalovala Magdalena.

Leberecht si k nej prisunul stoličku a začal: „Si ku mne veľmi úprimná, Magdalena, preto chcem byť úprimný aj ja k tebe. Si prekrásne dievča a muž, ktorý ťa raz dostane za ženu, bude sa môcť považovať za šťastného...“

„A ty? Ty by si sa nepovažoval za šťastného?“

Leberecht mlčal.

„Rozumiem,“ povedala Magdalena. „Nemiluješ ma!“

„Nie, ničomu nerozumieš! Chcem ti všetko vysvetliť.“

„Nemusíš mi nič vysvetľovať. Si slobodný muž, môžeš si robiť, čo sa ti zachce. No mal by si dať ruky preč od vydatých žien; pretože cudzoložnica prehrala svoj život. A okrem toho sa to nikdy neutají!“

Leberecht bol podráždený. Netušil, čo sa odohráva v Magdaleninej duši. Bože, podľa toho, čo tu rozprávala, akoby vedela o jeho vrúcnom vzťahu k Marthe.

„Mňa neoklameš!“ Z krásnych očí jej sršal hnev. „Miluješ cudzoložnicu, ktorá má toľko rokov, že by ti mohla byť matkou. Zrejme to potrebuješ a nie si ochotný vzdať sa jej. Potom si choď za ňou!“

„Ako môžeš tak nehanebne rozprávať o cnostnej žene! Martha by mi síce mohla byť matkou, ale stará nie je. Okrem toho je nesmierne krásna.“

„Musíš ju skutočne milovať, keď obhajuješ jej cnosti. Je to cudzoložnica!“

„Je to svätica; pomáha chudobným a žije v zbožnosti.“

„Určite má nejaký dôvod, prečo je taká zbožná. Kajá sa.“

Leberecht vyskočil. „Odkiaľ vôbec vieš o Marthe Schlüsselovej?“

Magdalena neodpovedala. Napokon sa vrhla Leberechtovi k nohám a vzlykajúc prosíkala: „Musíš na tú ženu zabudnúť! Nevidíš, že si na najlepšej ceste, ako si zničiť život? Musíš ujsť na koniec sveta, kde nikto nepozná tvoje meno a osud, a ak chceš, budem ťa sprevádzať.“

Leberecht sa nezmohol na odpoveď. Cítil, že ho pekné dievča zaskočilo, a svojím spôsobom mu bol vydaný napospas ako vydieračovi Ortliebovi - s tým rozdielom, že Magdalena ho milovala. Odkiaľ však vedela o ich tajnom vzťahu?

Neodvážil sa Magdalenu vyspovedať. Určite by na jeho otázky ani pravdivo neodpovedala. Preto sa vyslobodil z jej objatia a vyšiel von.

S dvadsiatimi zlatkami v mešci sa vybral Leberecht na druhý deň hľadať furmanského paholka Ortlieba. Ako si aj myslel, našiel ho v Hornom meste, kde mal starý Schlüssel maštaľ a cieňu pre svoje kone a vozy. Ortlieb práve česal jedného zo žrebcov a popiskoval si oplzlú kočišskú pesničku, keď k nemu odrazu nečakane pristúpil Leberecht.

„Ááá, fajnový pán kamenár z murárskeho cechu," povedal Ortlieb s pokryteckým úsmevom na červenej tvári.

Leberecht nezareagoval, schmatol zapáchajúceho paholka za rukáv a vyviedol ho pred stajňu, kde ho hodil medzi povaľujúce sa snopy slamy. „Reč bude krátka. Vieš, o čo ide."

„Nemám ani potuchy," predstieral Ortlieb s nehanebným úsmevom, „o čom fajnový pán kamenár hovorí."

Leberecht vrazil paholkovi päsťou do pŕs. Ten sa nechal vyprovokovať a zakričal: „Chceš sa biť? Tak poď!"

Hoci bol paholok malý, každodenná práca s koňmi bola namáhavá a vyžadovala si silu. Leberecht pochyboval, či by sa mu vyrovnal vo výdrži a húževnatosti. „Možno," povedal, „by sme náš problém mohli vyriešiť zmierlivo."

„Určite. O čo ide?"

„Ide o ženu tvojho pána!"

„Ach áno, Martha Schlüsselová, dobrá paripa!"

„O svojej panej takto hovoriť nebudeš."

„Nebudem? A ty, kamenár, takto o Marthe Schlüsselovej hovoriť budeš?" V Ortliebových očiach sršali divé iskry. „Je to cudzoložnica!"

„Odkiaľ to vieš?"

Ortlieb si prstom ukázal na tvár: „Videl som to na vlastné oči - a nie raz."

„Tak ako si videl môjho mŕtveho otca Adama?"

„Neviem, o čom hovoríš, kamenár. Ale komora ženy môjho pána má okno do chodby, a ten, komu dal Boh zrak, vidí týmto

oknom rozličné veci, napríklad paniu, ktorá sa váľa v posteli so svojím adoptívnym synom ako divá amazonka, alebo...“

„Mlč, ty biedny špiceľ! Komu si o tom porozprával?“

„Nikomu!“ Ortlieb sa zatváril rozhorčene. „Zošalel si? To, čo videli moje oči, má hodnotu kapitálu! Tak ako vtedy, keď som videl tvojho mŕtveho otca. Vtedy som rozprával, ale viem aj mlčať.“

Chamtivý tón paholkových odpovedí priviedol Leberechta takmer do zúrivosti. Musel sa ovládať, aby ho neschmatol pod krk. Hoci sa v ňom všetko priečilo, vytiahol z tašky mešec a hodil ho na slamu vedľa furmanského paholka: „Stačí to, aby som si vykúpil tvoje mlčanie?“

Ortlieb siahol po mešci a prepočítal zlatky na slame. „Ó, fajnový pán kamenár je veľkorysý. Môžeš sa na mňa spoľahnúť. Viem mlčať ako hrob.“ Bleskovo si peniaze vložil do kapsy.

Leberecht už začal v kútiku duše ľutovať, že hodil paholkovi do pažeráka toľko peňazí. Dvadsať zlatiek bolo pre furmanského paholka veľmi veľa.

„Takže ani muk o tom, čo si videl!“ zvolal Leberecht už na odchode.

Ortlieb zdvihol ruku a prisahal: „Ani muk. Môžeš sa na mňa spoľahnúť. Povedal by som, do Turíc! Potom by si mal za mnou prísť s tou istou sumou a opäť mi pripomenúť mlčanie.“

Odkedy sa Marthin osud tak nečakane zvrátil, nemala pokoja. Nedôverovala nikomu a ničomu, najmä voči služobníctvu bola veľmi prísna, a paholkovia i slúžky v hostinci v Sande, ktorí ju mali radi pre jej dobrotu, sa čudovali nad jej zmenou. Martha bola v stave silného vnútorného rozrušenia, aký dokáže často zmeniť za jedinú noc ľudský charakter.

Ak bola dovtedy krčmárova žena veľkorysá a mala široké srdce, odrazu sa začala správať k ľuďom chladne, odmietavo a

pomstychtivo, a mnohí si kládli otázku, či Marthu Schlüsselovú neposadol diabol.

Táto zmena sa odrazila aj na jej zovňajšku, no nebolo možné povedať, že v jej neprospech: Nežné, jemné črty nadobudli určitú tvrdosť, okrem toho nosila vlasy rozdelené prísnou cestičkou a vzadu ich mala zopnuté do pevného vrkoča. Zatrpknutosť, ktorá z nej vyžarovala, ju však robila ešte krajšou.

Či už v dôsledku Marthinej zmeny alebo jednoducho preto, že pobehlica Ludowika musela zo dňa na deň opustiť mesto, v každom prípade sa Jakob Heinrich Schlüssel začal väčšmi zaujímať o svoju ženu.

Stalo sa tak nečakane a za neobyčajných okolností, keď si raz ráno nad dreveným lavórom umývala tvár. Martha, ktorá odrazu nad sebou spozorovala tvár svojho muža, zvrieskla, pretože si myslela, že jej chce siahnuť na život. Nevedela si spomenúť, kedy sa k nej Schlüssel naposledy priblížil s manželskými úmyslami, takže jeho nemotorné pohyby považovala skôr za obťažovanie než za nežnosti a s krikom sa rozbehla do svojej komory.

Schlüssel, ktorý sotva lapal po dychu, sa pustil za ňou, a podarilo sa mu ju chytiť skôr, než za sebou zamkla dvere.

„Si mojou ženou!“ dychčal zjavne vzrušený Schlüssel. „Tvojou povinnosťou je podriadiť sa vôli svojho muža!“

„A čo je tvoja povinnosť?“ zvolala Martha a pokúšala sa vymaniť sa z jeho zovretia. „Nie je azda povinnosťou spravodlivého muža ctiť si svoju ženu a nezbavovať ju dôstojnosti tým, že chodí za pobehlicami? Kam sa podela tvoja biskupská kurva? Opustila ťa?“

„Mlč! Do toho ťa nič! Si mojou ženou a musíš sa mi podriadiť. Žiadam o svoje právo, tak ako že sa volám Jakob Heinrich Schlüssel a som s tebou zosobášený!“

„Zosobášený?“ zasmiala sa Martha surovo. „Náš sobáš sa obmedzil na obrad u farára. Už na druhý deň si sa vybral vlastnými chodníčkami. Odvtedy si strávil s Ludowikou v posteli viac času

než vo vlastnom dome. Myslíš si, že neviem, prečo zmizla? Celé mesto si šepká o tom, že jej nič nepomohli rybie mechúre namočené v octe - otehotnela od biskupa, od teba alebo od nejakého iného darmožráča. Videli ju s tým jej tučným bruchom, bola nafúknutá ako žaba. A odrazu má takú istú postavu ako predtým. Teraz je jej v pätách inkvizícia. Znamená to, že si bola dať urobiť potrat.“

Schlüssel ju pustil a posadil sa na jej posteľ. Zdalo sa, že ho Marthine slová zasiahli. Zakryl si rukami tvár, zatiaľ čo Martha sa ďalej obliekala.

„A keby aj?“ Schlüssel sa pozrel na svoju ženu, no tá sa vyhla jeho pohľadu.

„Čaká ju hranica,“ pokračovala, „a obávam sa, že tam nepomôže ani knieža-biskup.“

Martha sa sama čudovala, odkiaľ vzala toľko odvahy. No bola to odvaha zo zúfalstva - v duši sa jej nazbieralo toľko pohŕdania, že už jej nezostávalo nič iné, len dať svojim myšlienkam voľný priechod. Preto pokračovala: „Pokazili ťa tvoje peniaze. Myslíš si, že si za ne môžeš kúpiť všetko: spokojnosť, lásku, šťastie; v skutočnosti len otupuješ svoje city a zo dňa na deň si nešťastnejší. Bohatstvo, hovoril augustinián Luther, keď ešte žil v zbožnosti vo svojej cele, je tým najmenším darom, aký môže dať Boh človeku. Preto dáva bohatstvo obyčajne len obhrublým somárom, ktorým nedopraje nič iné.“

Schlüssel penil od zúrivosti a vmietol svojej žene do tváre: „Nežiješ azda aj ty z môjho bohatstva ako fľandra, nevodí sa ti azda dobre? Nepriviedol som ťa pred oltár násilím! Prišla si dobrovoľne!“

Martha zvýšila hlas a zrúkla Schlüsselovi do tváre: „Veľmi dobre vieš, aké obyčaje panujú medzi spravodlivými ľuďmi - zasnúbili nás rodičia. Mala som vtedy dvanásť rokov a nijakú voľbu, len sa skloniť pred ich želaním. Keby mi Boh nedaroval v skorých rokoch syna, po roku by som od teba ušla.“

„Je to *môj* syn, to *ja* som ho vychoval!“

„To máš teda pravdu. Ako mladík ušiel z domu a odišiel do kláštora...“ Martha sa nadýchla, prestrašená vlastnými slovami.

„...kde robí svojmu otcovi česť. Podľa poslednej správy z Talianska vraj začal kariéru na nejakej univerzite. To síce vynáša menej než krčma v Sande, no prinesie to aspoň úctu jeho otcovi.“

Keď Martha počula tieto manželove slová, pochytila ju bezmocná zúrivosť. Pri svätej Panne Márii, len aby nestratila sebaovládanie a nevyviedla v tomto stave nejakú hlúposť, ktorú by neskôr oľutovala. Martha bola zmätená, a vedela len jedno: S týmto mužom už nechce žiť pod jednou strechou.

Vdova Auerswaldová bola celá rozrušená, keď sa Leberecht vrátil nasledujúceho dňa z predmestia. Hľadal ho vraj vysoký pán z dómskej kapituly, v čiernom talári a s červenou šerpou.

Poprosil, aby ešte pred súmrakom prišiel k malému Cintorínu svätého Jakuba neďaleko Starého paláca. Viac nepovedal.

Leberecht nevetril nič dobré a najprv chcel zvláštne pozvanie odmietnuť, no napokon zvíťazila jeho zvedavosť, a keď sa deň schyľoval ku koncu, vydal sa hore ku kostolnému vŕšku, odkiaľ zbehol úzkou cestičkou k Cintorínu svätého Jakuba.

Kostol - románska bazilika - patrila k rovnomennému kláštornému kolégiu a tak ako opátstvo na Michelsbergu, aj naň sa vzťahovala imunita, no tú zaručoval knieža-biskup. Keď Leberecht vstúpil na malý cintorín, ktorý susedil s bazilikou, už z diaľky mu udrel do očí nový náhrobný kameň. Nápadné na ňom bolo to, že na rozdiel od iných náhrobkov na ňom nebolo nijaké meno. Pod nápisom *Requiescat in Pace* boli vyryté len tri písmená: A. F. H. Aký hriešnik tu smel odpočívať v zmieri s cirkvou, no bez mena a bez uvedenia stavu?

„Na pamiatku spravodlivého Adama Friedricha Hamanna, ktorý umrel roku Pána 1554,“ ozval sa vedľa neho hlas, ktorý akoby

spolu s Leberechtom čítal nápis na náhrobku. „Nech odpočíva v pokoji!“

Leberechtovi stuhla krv v žilách. Zahĺbený do bezradných myšlienok vôbec nezaregistroval, že sa k nemu zboku priblížil muž v čiernom odeve učenca a zostal pri ňom stáť.

„To predsa zodpovedá tvojmu želaniu, či nie?“ povedal cudzinec a zložil si z hlavy čierny baret.

Leberecht zdvihol zrak a prekvapene zvolal: „Ste to vy, veľactený pán knieža-biskup? Takmer by som vás nespoznal!“

„Nie je potrebné, aby sa o našom stretnutí vedelo.“ A s pohľadom upretým na náhrobok pokračoval: „Chcel som ti preukázať túto láskavosť, lebo viem, že ti záleží na tom, aby mal tvoj otec dôstojný náhrobok.“

„Ale Vaša Eminencia predsa vie, že to bola inkvizícia, ktorá môjho otca...“

„To je vec inkvizície!“ prerušil ho muž, „a toto je vec kniežaťa-biskupa.“

„Ste ku mne veľmi láskavý, Eminencia; ale ak si smiem dovoliť poznámku, viac než o nápadný náhrobok mi ide o otcovu rehabilitáciu. Môj otec nebol bosorák. Možno bol čudák, no dám za neho ruku do ohňa, že sa po svojej smrti nikomu nezjavil ako duch.“

„Viem,“ odpovedal chladne biskup.

„Čože? Vy to viete?“

Knieža-biskup prikývol. „Neverím v také zjavenia, pokým ich neuvidím na vlastné oči.“

„Obaja svedkovia sú pochybní a podlí ľudia, verte mi!“

„Verím ti, syn môj.“

„Ale v tom prípade by ste mohli vystaviť za môjho mŕtveho otca dobrozdanie. Potom by bolo možné môjho otca rehabilitovať.“

Knieža-biskup sa usmial a potriasol hlavou: „Syn môj, tvojho otca odsúdila inkvizícia ako bosoráka. Podľa zákonov svätej cirkvi to znamená, že *bol* bosorákom. Inkvizícia sa nemýli. Ešte nikdy sa

nemýlila a nikdy sa nebude mýliť, pretože každý výrok vyslovuje v mene najvyššieho Boha.“

Amen! chcel zvolať Leberecht, no mlčal. Od zlosti sa takmer zadusil. Cítil, ako v ňom vrie žlč, a zároveň pocítil odpor voči pokryteckým farárom a všetkému dookola. Nenávidel tie rumenné, vždy čerstvo umyté tváre, tie starostlivo a s oddanosťou naštudované pohyby, ich ľahulinkú chôdzu, akoby sa vznášali nad zemou, a predstieranú svätosť; predsavzal si, že vždy, keď sa mu naskytne príležitosť urobiť nejakému z týchto farárikov napriek, tak to urobí.

Akoby biskup čítal jeho myšlienky, pozrel sa na rozzúreného kamenára a povedal: „Chápem tvoje rozhorčenie, ale je rovnako nezmyselné ako turecké odpustky. Tak ako jestvuje dobro, vždy bude jestvovať aj zlo, a pokým bude existovať dobro a zlo, dovtedy budú na tomto svete cirkevné zákony. Vzdor nepomôže ani tebe, ani nikomu inému.“

Leberecht bezmocne prikývol a knieža-biskup sa mu pokúsil zalíškať: „Myslel som si, že ti tým spravím radosť, aj keď na náhrobku nie je meno. Podstúpil som tým neobyčajné riziko.“

Boh vie, pomyslel si Leberecht, že toto riziko nie je také veľké. Dokonca aj tu sa prejavilo pokrytectvo cirkevnej vrchnosti - nie je schopná otvorene sa priznať ani k tomu, v čo verí a čo si myslí.

„Aj tak vám ďakujem, Eminencia,“ odvetil podráždene a s cynickým podtónom zopakoval: „Ďakuje vám syn bosoráka!“

„Počúvaj,“ pokračoval knieža-biskup, ktorý ťažko hľadal slová a tlačil Leberechta pred sebou smerom ku kostolu: „Neurobil som to len tak, bez vlastného záujmu. Spravil som všetko, čo bolo v mojich silách; želám si, aby si mi prejavil vďačnosť, syn môj.“

„Ja, Leberecht Hamann, mám prejaviť vďačnosť Vašej Eminencii, kniežaťu-biskupovi?“ Leberecht sa nahlas zasmial a biskup ho zatlačil do výklenku vonkajšieho múru, aby ich nikto nemohol vidieť ani počuť.

„O tom, čo ti teraz poviem, budeš mlčať ako hrob. Necháš si to pre seba, pokiaľ budeš žiť, a radšej nech ti odpadne jazyk, ako by si mal z nášho rozhovoru prezradiť čo len vetu.“

Medzi náhrobkami malého cintorína sa ozývalo večerné štebotanie vtákov. Leberecht sa poobzeral dookola; nechcelo sa mu veriť, v akej situácii sa ocitol: knieža-biskup prišiel celkom sám; ich stretnutie sa malo odohrať bez jediného svedka a biskup chcel práve jeho zasvätiť do dôležitej, tajnej záležitosti.

Nič nie je ťaživejšie ako tajomstvo, pomyslel si Leberecht, ale ten, kto prezradí, že niečo tají, akoby už vyzradil polovicu tajomstva. Hlavou mu blyslo, či náhodou biskupovo tajomstvo nejako nesúvisí s Ludowikou - všetko sa však malo zvrtnúť úplne iným smerom.

„Poznáš Kopernika?“ začal knieža-biskup bez úvodu, s pohľadom upreným do temnoty.

„Doktora z Ermlandu?“ spýtal sa zarazený Leberecht. „Myslím, že od jeho smrti uplynulo už dvadsať rokov. Len nedávno som mal v rukách jedno z jeho diel, no nemal som čas prečítať si ho.“

Knieža-biskup schmatol Leberechta za plecia a zatriasol ním. „Spomínaš si na názov toho diela?“

„Áno, samozrejme,“ odpovedal Leberecht pokojne. „*De revolutionibus orbium coelestium.* Narazil som naň v benediktínskej knižnici na Michelsbergu. Prečo?“

„Na nič sa nepýtaj!“ zamrmlal výhražne biskup. „Sú v tej knižnici aj nejaké iné Kopernikove knihy?“

Leberecht, ktorý bol zmätený, lebo nerozumel tej tajnej hre, zajachtal, že zrejme sú; v benediktínskej zbierke kníh na Michelsbergu je takmer každé dielo, ktoré bolo vytlačené niekde v Európe. No sám ďalšie knihy tohto autora nehľadal, hoci jeho náuka o hviezdach je mimoriadne zaujímavá, lebo Kopernik tvrdí, že stredobodom vesmíru je nie Zem, ale Slnko, a tým odporuje učeniu Písma Svätého.

„Povráva sa,“ povedal biskup a bolo na ňom vidno, že mu nepadne ľahko hovoriť, „že mnísi na Michelsbergu majú okrem tých kníh, ktoré boli vydané s povolením cirkevnej cenzúry, aj také diela, ktoré boli vytlačené proti vôli cirkvi, a preto ich nikomu zvonka neukážu.“

„Zakázané knihy?“ pretvaroval sa Leberecht a v duchu si hovoril: Len nijaké nesprávne slovo! „Veľactený pane! Kláštor je stánkom viery a mnísi sú jej služobníkmi.“

Knieža-biskup stratil na okamih sebaovládanie a vyprskol: „Vo všetkých kláštoroch prebýva diabol. Väčšina mníchov sú kacíri preoblečení za zbožných mužov. Nikomu nesmieš dôverovať, rozumieš? Nikomu!“

Leberecht, ktorého sa zoči-voči rozčúlenému biskupovi zmocnila bezradnosť, prikývol.

Biskup sa osmelil a pokračoval: „Ten Mikuláš Kopernik bol mimoriadne nadaným doktorom cirkevného práva a medicíny, bol to zbožný kresťan, ale jeho tajnou láskou bola astronómia. Bol však veľmi múdry a dovolil, aby jeho hlavné dielo uverejnili až posmrtne. Tak sa vyhol konfliktu so svätou inkvizíciou. Kniha, ktorú spomínaš, je našťastie taká novodobá a nezvyčajná, že ju takmer nikto nečítal. Preto si kvôli nej nerobí svätá cirkev nijaké starosti - jedného dňa zhnije bez toho, aby si ju ktokoľvek preštudoval a lámal si nad ňou hlavu.“

A čo pravda? pomyslel si Leberecht. Zdalo sa, že na tej cirkev nemá najmenší záujem.

„Ale Kopernik,“ pokračoval biskup, „napísal aj inú knihu, ktorá je oveľa nebezpečnejšia. Jej názov je *De astro minante.“*

„O hrozivej hviezde?“

„Tak je. Je to malá knižka pozostávajúca z dvadsiatich dvoch kapitol, tak ako tajné Zjavenie Jána, a jej obsah je rovnako nebezpečný. Kopernik si uvedomoval význam tohto spisu a ukázal ho len niekoľkým ľuďom. Jedným z nich bol predstavený opátstva

v Bursfelde, ktorý knihu prepísal. A keď Kopernik umrel, dal ju tento opát vytlačiť v sto a jednom exemplári. Jeden výtlačok pre každé opátstvo bursfeldskej únie, kacírskeho reformačného hnutia benediktínov, ku ktorému patrí aj tento kláštor.“

„Rozumiem,“ odvetil Leberecht.

„Ničomu nerozumieš!“ osopil sa na neho knieža-biskup. „Ničomu! Medzičasom sa kúrii podarilo nájsť a zničiť sto exemplárov - teda všetky okrem jedného.“

Leberechtovi akoby padli z očí šupiny. „A vy si myslíte, že posledný výtlačok sa nachádza na Michelsbergu!“

Knieža-biskup zdvihol ruky, akoby sa bránil: „Nie ja hľadám Kopernikovu knihu, syn môj, ale Svätá stolica v Ríme. Páni kardináli ju stoj čo stoj chcú získať.“

Leberecht zalapal po vzduchu, pocítil, že sa mu krúti hlava, akoby sa mu pod nohami zatriasla zem. Zároveň však po prvý raz v živote pocítil moc. Rímska kúria žiada jeho, Leberechta Hamanna, o pomoc!

No to nebolo jediné, čo mu blyslo hlavou. Vnútorný hlas mu napovedal, že otcova správa mala presný význam: FILIO MEO L. * TERTIA ARCA. Pred vnútorným zrakom sa mu zjavil nápis, akoby ho videl prvý raz. A na ňom predovšetkým znak, ktorému doteraz nepripisoval nijaký zvláštny význam: Čo iné mohla znamenať hviezdička uprostred ako hrozivú hviezdu?

Tak to muselo byť: Jeho otec knihu poznal. Podľa všetkého sa ňou dlho zaoberal a premýšľal, ako by mohol nebezpečné poznanie rozšíriť. Možno sa otcovi zdalo, že jeho syn je primladý alebo príliš hlúpy na to, aby pochopil obsah takej dôležitej knihy, alebo sa chcel lysý Adam jednoducho len poistiť, pre prípad, že by sa jeho syn pustil do štúdia kníh v knižnici, alebo že by na spis narazil nejakým iným spôsobom. Určite by ho pobavila irónia situácie, že jeho syna privedie na správnu stopu práve knieža-biskup. Leberecht sa neubránil smiechu.

„Ty sa smeješ?“ zavrčal biskup. „Zdá sa mi, že úlohu neberieš vážne!“

Odstrčil mladíka a začal sa nepokojne hore-dolu prechádzať s rukami za chrbtom.

„A keby som za to chcel,“ povedal Leberecht s číhavým pohľadom, „aby na tento bezmenný kameň vytesali slová, ktoré ste vyriekli na začiatku?“

Knieža-biskup sa obrátil a pozrel sa zvrchu na Leberechta:

„Nemysli si, že držíš mňa, Kúriu alebo dokonca svätú cirkev v hrsti a môžeš jednoducho licitovať. V takom prípade - alebo ak by si sa opovážil podviesť nás - nájdeme dostatočné množstvo svedkov, ktorí pred svätou inkvizíciou dosvedčia cudzoložníctvo krásnej krčmárky Marthy Schlüsselovej.“

Leberecht zmeravel. Triumf, ktorý sa mu pred chvíľou podarilo zdanlivo dosiahnuť, sa odrazu rozplynul; cítil už len bezmocnosť a tupú zúrivosť.

„Veľactený pane,“ povedal Leberecht, „viete, koľko kníh sa nachádza v knižnici benediktínov?“ Hlas mu preskakoval a triasol sa na celom tele. „Môže tam byť stokrát tisíc zväzkov, a poriadok, podľa ktorého sú poukladané v regáloch, sa podobá na chaos pred Stvorením. Neviem, ako dlho môže trvať, kým tú knihu nájdem. Dajte mi čas, a urobím, čo je v *mojej* moci.“

„Čas dostaneš,“ odpovedal biskup. Leberecht videl pred sebou už len tmavú siluetu, no zazdalo sa mu, že hlas znel povýšenecky. A tento hlas ticho povedal: „Tridsať dní, a ani o deň viac!“

Namiesto odpovede sa Leberecht oprel o kostolný múr a bezradne hľadel na bezoblačné nebo, na ktorom sa objavila večernica ako kométa zvestujúca nešťastie. Odrazu si uvedomil, že obaja, Martha i on, sú kniežaťu-biskupovi a drábom inkvizície úplne vydaní napospas, bez ohľadu na to, či knihu nájde alebo nie, a že jestvuje len *jediné* východisko z tejto situácie: Útek.

„Dobre teda,“ povedal Leberecht, „tridsať dní by mi malo stačiť.“

Leberecht bol nesmierne prekvapený, keď na druhý deň prišiel do benediktínskej knižnice a stretol tam muža, ktorý mu istým spôsobom prirástol k srdcu, no dlhý čas ho už nevidel: frátra Luitgera.

Pre Luitgera bolo toto stretnutie rovnako nečakané. Prehrabával sa v hŕbe starých máp, kníh a rukopisov, akoby sledoval stopy nejakého mimoriadne dôležitého problému, napríklad stratenej Archy úmluvy, na ktorej skrýšu sa neustále objavovali rozličné obskúrne odkazy.

„V poslednom čase vás málokedy vídať, fráter Luitger," povedal Leberecht priateľsky. „Nebodaj som vás niečím urazil, alebo sa vás dotklo moje správanie? Ak je to tak, rád by som sa vám ospravedlnil!"

Luitger zdvihol ruku a urobil ňou nástojčivé gesto a bez toho, aby sa nechal rušiť pri práci, povedal: „Vôbec nie, priateľ môj. Naopak, *ja* sa musím ospravedlniť, že som ti v poslednom čase venoval tak málo pozornosti. Nebolo to však náročky. Opát Lucius ma poveril zvláštnou úlohou, ktorá si vyžaduje väčšiu prípravu a momentálne ma oberá o možnosť, aby som ti pomáhal pri štúdiu. No ako počúvam, našiel si si za mňa náhradu - frátra Emmerama. Z nás všetkých je tak či tak najmúdrejší."

„Ste urazený, pravda?" Leberecht pristúpil k pultu s mapami, aby zistil, ktorej časti krajiny venuje Luitger pozornosť.

„Pri svätej Panne Márii, nie, prečo by som mal byť urazený? Sme predsa starí priatelia!"

„Čo je potom príčinou vašej mĺkvosti a zdržanlivosti?"

Na porozkladaných mapách uvidel Leberecht oblasť biskupstva Salzburg; na veľkom zloženom hárku sa dala rozpoznať Benátska

republika a list veľkého formátu, lemovaný ornamentmi, znázorňoval Neapolské kráľovstvo.

„Človek by si pomyslel, že sa chystáte na ďalekú cestu!“

Luitger sa obrátil k Leberechtovi a odpovedal: „To, čo ti teraz poviem, si nechaj pre seba, pretože ďaleká cesta je tým nebezpečnejšia, čím viac ľudí o nej vie. Kongregácia môjho rádu ma vysiela v tajnej záležitosti do Montecassina v Kampánii, kde pred tisíc rokmi založil svätý Benedikt kláštor.“

„Preto toľko máp! A tajná záležitosť? Nechajte ma hádať! Keď je to také tajné, môže ísť len o cenné veci. Transport zlata?“

„Nie zlato, ale niečo rovnako vzácne! Viac ti nepoviem.“

Leberecht si udrel dlaňou po čele. „Keď mních ako vy cestuje z jedného kláštora do druhého a jeho batožina má cenu zlata, no predsa v nej nie je zlato, potom môže ísť len o relikviu!“

Fráter bol prekvapený: „Odkiaľ to vieš?“

„Fráter Emmeram mi rozprával, aký smútok sa ho zmocnil, keď brat Melchior, nech mu je zem ľahká, kedysi otvoril zlatú skrinku, v ktorej mal byť uložený chumáč z brady svätého Benedikta, no nenašiel v nej nič okrem mušacincov, hoci ako je známe, relikviár pochádzal z majetku svätého cisára Heinricha.“

„Keď toľko vieš, nemusím sa svojou misiou tajiť. Je to tak, ako vravíš. Cestujem do Talianska, aby som uskutočnil výmenu relikvií...“

„Výmenný obchod?“

„Ak chceš, môžeme to nazvať aj tak. Vždy je lepšie, keď si relikvie vymieňajú dva kláštory medzi sebou, ako keď sú odkázané na obchodníkov s relikviami, ktorých sa po Európe potulujú tisíce a ponúkajú za horibilné sumy isté časti tela pomiešané s kravskými kosťami alebo vysušenými bravčovými vnútornosťami.“

Leberecht sa rozosmial, až mu zabehlo, a kašľajúc poznamenal: „Vaša viera v dôležitosť relikvií má zrejme svoje hranice!“

Luitger si položil na pery prst a chlapca upozornil, aby bol zdržanlivejší: „Ak u niektorých ľudí vyvolávajú relikvie zbožnosť, nemožno proti tomu nič namietať. Niečo iné je kult relikvií, vďaka ktorému niektorí obchodníci ešte dnes predávajú kvapky potu, ktoré vraj náš Pán Ježiš Kristus prelial na Olivovej hore, alebo omrvinky z Poslednej večere a úlomky z Adamovho rebra, z ktorého Najmocnejší stvoril Evu.“ Kývol Leberechtovi, aby pristúpil bližšie, a potichu pokračoval: „Naše opátstvo je v mizernej situácii. Vysvätenie nášho kostola je neplatné, lebo v oltári nemáme jediný kúsok z pozostatkov nášho patróna. Našťastie sa o tom dozvedel len opát, moja maličkosť a fráter Emmeram - a fráter Melchior, ale ten je mŕtvy. A teraz to vieš aj ty, priateľ môj.“

„A teraz máte v Taliansku zaobstarať relikviu svätého Benedikta.“

„Je pochovaný v opátstve v Montecassine, a nám sľúbili ľavý malíček na jeho nohe.“

„Pozoruhodné.“ Leberecht len ťažko potláčal výsmešný tón. „A akú protislužbu ponúkate vy?“

Luitgera sa zmocnili rozpaky, prehrabával sa v mapách, akoby tam hľadal odpoveď. Odrazu povedal: „Poznáš sochu neznámeho majstra z minulého storočia na ľavom bočnom oltári, ktorý znázorňuje Madonu s dieťaťom? V sokli tej sochy vidno relikviu, ktorú lemujú drahokamy.“

„Je tam kúsok kože. Keď som ho videl, ježili sa mi vlasy na hlave.“

„O tejto relikvii sa hovorí, že je to kúsok predkožky nášho Pána, ktorej ho zbavili počas obriezky v ôsmy deň po jeho narodení...“

„O *sanctum praeputium!*“ zvolal Leberecht a s tvárou červenou ako rak dodal: „Prepáčte tú hlúpu poznámku, ale len ťažko pri tom môžem zostať vážny. Jestvuje aspoň tucet kostolov a kláštorov, ktoré sa chvália tým, že vlastnia najsvätejšiu predkožku. Do Hildesheimu, Antverp a Metzu putujú stovky tehotných žien, ktoré

si od pohľadu na odrezok z božského tela sľubujú posilňujúci účinok. Len je otázka, kto ho má naozaj, ak už svätá Katarína Sienská, o ktorej svätosti vraj nemôže byť pochýb, nosila *praeputium* milovaného Jezuliatka na prste ako neviditeľný prsteň.“

Fráter súhlasne kývol hlavou. „Nemôžem ťa za tvoje slová ani len pokarhať. Aj keby bolo *praeputium* nášho Spasiteľa neuveriteľne dlhé, mohla by byť len polovica vystavených relikvií pravá. No okrem toho predstavuje každý jednotlivý exemplár veľký teologický problém. To je dôvod, prečo je opát pripravený vzdať sa tejto relikvie.“

„Teologický problém?“

„Nuž,“ povedal Luitger s vážnou tvárou, „podľa vierouky našej cirkvi vstúpil náš Pán Ježiš na nebesia telom aj dušou...“

„Rozumiem,“ prerušil ho Leberecht, „to vzbudzuje u zbožného kresťana nepríjemné rozpaky. Pretože ak máme veriť učeniu svätej cirkvi, potom sa musela na nebesia dostať aj predkožka nášho pána Ježiša Krista, či už v celku, alebo v častiach; na zemi z nej nesmel zostať ani kúsok. Na druhej strane sa však ten, kto pochybuje o pravosti tohto kúska kože, prehrešuje proti viere.“

Luitger varovne zdvihol prst: „To si môžeš pomyslieť, ale nie vysloviť.“

„Odpusťte,“ povedal Leberecht. „Nechcel som vás uraziť.“

„O urážke nemôže byť ani reči,“ odvetil fráter Luitger. „Chcem ťa len varovať, že keď vyslovuješ tieto slová, mal by si si uvedomiť, že sa vystavuješ obvineniu z kacírstva. A čo to znamená, to ti vysvetľovať nemusím.“

„Ó, nie, nie, nie,“ zvolal rozčúlený Leberecht. „Ale vy ste priateľ; pred vami môžem povedať, čo si myslím.“

Fráter k nemu vystrel ruku a usmial sa.

Zatiaľ čo sa Luitger ďalej zaoberal mapami a na stočených širokých pásoch papiera si zaznačoval trasu a dôležité poznámky, pobral sa Leberecht k tretej *arce*, tak ako po minulé týždne ju obrátil

a na zakázanej strane hľadal knihu, ktorá bola taká dôležitá pre knieža-biskupa.

V tejto knižnici bolo ťažké hľadať určitú knihu. Hľadanie sa podobalo na prehrabávanie kopy sena, v ktorej sa stratila ihla, pretože žiadna z kníh nebola na chrbte označená a nebolo jasné, aký obsah skrýva alebo kto je jej autorom. Jediným záchytným bodom bol v tomto prípade malý formát a astronomický obsah. Tieto knihy trónili priamo pod klenbou. Leberecht si preto pristavil rebrík a liezol celkom hore - nad geografiu a geometriu až ku knihám o hviezdach.

Zdola sa ozval Luitgerov hlas: „Priateľu, čo hľadáš tak vysoko, až nad oblakmi?“

„Ach, nič zvláštne,“ zatváril sa Leberecht ľahkovážne, „isté posmrtné dielo Mikuláša Kopernika, doktora cirkevného práva a medicíny, z vlastnej vôle vykladača hviezd.“

„Kopernika nájdeš na opačnej strane *arcy,*“ zvolal Luitger zdola. „Jeho dielo sa nazýva *De revolutionibus orbium coelestium libri VI.* Je, mimochodom, veľmi zaujímavé, a napriek tomu, že jeho autor zastáva heliocentrický svetonázor, ktorý sa obracia proti učeniu cirkvi, tá ho *nezakázala.* Ale to zrejme preto, lebo bola schopná pochopiť niektoré z Kopernikových vysvetlení.“

„Nemyslím tú knihu,“ zvolal Leberecht z rebríka. „Hľadám inú jeho knihu. Volá sa *De astro minante,* a ako som sa dopočul, Kúria s ňou nesúhlasí.“

Leberecht pokračoval v hľadaní a čakal na Luitgerovu odpoveď, no tá neprichádzala - rozhostilo sa príšerné ticho, ktoré po chvíli Leberechta prinútilo, aby sa pozrel dolu. Preľakol sa. Fráter Luitger meravo sedel na stoličke s pohľadom obráteným nahor, akoby Pán Boh práve ohlásil deň posledného súdu.

„Čo je s vami?“ spýtal sa Leberecht vystrašene.

„Ako sa tá kniha volá?“

„*De astro minante.*“

„Odkiaľ vieš o existencii toho diela?“

„Môj otec Adam mi zanechal správu,“ odpovedal Leberecht, ktorý považoval za vhodnejšie, ak nespomenie stretnutie s kniežaťom-biskupom. „Podľa jeho názoru je to významná kniha a mal by som rozhodne poznať jej obsah.“

Fráter, ktorý bol obyčajne pokojný a uvoľnený a tváril sa, akoby ho nič nemohlo vyviesť z miery, začal šermovať vo vzduchu rukami a rozrušene zvolal: „Na tú knihu by si mal čo najrýchlejšie zabudnúť. Prináša len nešťastie.“

„Nešťastie?“ Leberecht sa samopašne zasmial. „Knihy neprinášajú nešťastie. Nešťastie prinášajú len činy, ktoré napodobňujú to, čo sa opisuje v knihách.“

Luitger vyvrátil oči k nebu, akoby jeho mladý priateľ povedal čosi obzvlášť nezmyselné, a odvetil mu: „Spomeň si na svojho otca Adama; jeho tá kniha vohnala do náručia smrti!“

Leberecht, ktorý dovtedy viedol rozhovor z najvyššej priečky rebríka, sa rýchlo spustil nadol, pridržiavajúc sa len zvislých tyčí. V mozgu mu rástla príšerná myšlienka a jeho tela sa zmocnil hrozný pocit, akoby zostúpil do odpornej pivničnej diery zapáchajúcej hnilobou. Triasol sa. A keďže sa nezdalo, že by sa Luitger zdráhal vysvetliť mu svoju narážku, opýtal sa ho: „O čom to hovoríte?“

„O čom hovorím? O knihe, ktorá prináša nešťastie - najlepšie by bolo, keby ju nikto nikdy nebol napísal.“

„Čo tým myslíte, fráter, že tá kniha vohnala môjho otca do náručia smrti? Je známe, že napísanie knihy môže mať smrteľné následky, ale odkedy trestajú čitateľa smrťou?“

Fráter Luitger vstal, chytil Leberechta za rukáv a ťahal ho so sebou, akoby sa bál, že by ich mohol niekto počuť. Cestou k zadnej časti knižnice, kde boli hlboké výklenky s oknami, mu vysvetľoval: „Nemôžem ti dokázať, že smrť tvojho otca priamo súvisí s nájdením tej knihy, ale keďže sa na ňu teraz pýtaš, potvrdzuje sa tým moje tušenie, že to nemohlo byť inak.“

„A to mi hovoríte až teraz a len tak, mimochodom?“

„Milý priateľ, povedal som ti predsa, že mi chýba dôkaz, preto som ťa nechcel znepokojovať - a už vôbec som ťa nechcel do celej záležitosti zatiahnuť. Tvoj otec Adam, nech mu je zem ľahká, umrel krátko po stretnutí s inkvizítorom Bartolomeom. Podľa môjho pozorovania sa mnohí z tých, čo sa zhovárali s inkvizítorom, rýchlo odobrali na druhý svet. Raz si fráter Bartolomeo predvolal ako svedka aj mňa - išlo, mimochodom, o prípad, ktorý sa neskončil k spokojnosti inkvizície -, a vtedy mi počas rozhovoru ponúkol z cínového krčaha víno. Na vypočúvanie to bolo mimoriadne nezvyčajné.“

„Myslíte, že fráter Bartolomeo podával svojim obetiam jed? Prečo by to robil, ak mal možnosť odsúdiť hriešnika na smrť upálením?“

„Pre prípad, že obžaloba stála na hlinených nohách, to bola jednoduchá možnosť, ako sa zbaviť nepríjemných kritikov, ktorí mohli byť pre inkvizíciu nebezpeční. Myslím, že tvoj otec Adam bol taký prípad. Bol múdry a sčítaný a povedal otvorene svoj názor, bez ohľadu na to, čo si myslí cirkev.“

Obaja dlho mlčky stáli oproti sebe v okennom výklenku, kde Leberecht predtým strávil už mnoho hodín rozmýšľaním nad prečítanými knihami. Okno s okrúhlymi vitrážami, ktoré groteskne spotvorovali pohľad von, sa mu javilo ako symbol, ako ťažko preniknuteľná hranica medzi teóriou a skutočnosťou. Teória, ktorú vysvetľovali knihy v knižnici, sa zdala jasná a jednoznačná; ale za okennými tabuľami sa zrkadlila pokrivená skutočnosť, ktorá s obsahom kníh často nemala nič spoločné. Pohľad z okna stačil, aby sa dobro zmenilo na zlo, svätci sa menili na diablov a zdanliví hlupáci na filozofov - a naopak.

Nakoniec sa Leberecht opýtal: „Čo to však má spoločné s Kopernikovou zakázanou knihou?“

„Tá kniha nie je zakázaná!“ odpovedal rozčúlený Luitger. „Nikdy neexistovala, chápeš?“

„Nie. To mi musíte vysvetliť, fráter Luitger!“

Zdalo sa, že fráter je veľmi rozrušený. Ráznym krokom prešiel k tretej *arce*, rýchlym pohybom si vyhrnul sutanu až po kolená a vybehol po rebríku až úplne pod klenbu, berúc po dve priečky naraz, a z najvyššej police vytiahol malú knižočku; potom rovnako rýchlo zišiel dolu.

Na úpätí rebríka ho už čakal Leberecht. „To je tá kniha, ktorá vraj nikdy nejestvovala?“ spýtal sa Leberecht nie celkom vážnym hlasom.

Luitger prikývol: „Táto Kopernikova kniha obsahuje toľko diabolských myšlienok, že rímska Kúria jednoducho jej existenciu popiera. Kniha pod názvom *De astro minante*, ktorej autorom je Mikuláš Kopernik, vraj nikdy nebola napísaná. Z tohto dôvodu kúria zhabala a zničila všetky vytlačené exempláre. Okrem jedného.“ Luitger sa pozrel na Leberechta, akoby práve upísal dušu diablovi. „Tohto.“

Leberecht vzal knihu do rúk. Bol to nenápadný zväzok, no keď ho položil bližšie na svetlo, všimol si na koženej väzbe vytlačenú hviezdu.

Hviezda! Znamenie, ktoré mu nechal otec. Konečne dorazil do cieľa.

Leberecht knihu otvoril; pohľad mu padol na latinský text: *„Aristotelis divini universum nec Iulii Caesaris calendarium protegere nos non possunt ab astro minante...“*, teda: Univerzum vznešeného Aristotela a kalendár Julia Caesara nás neuchránia pred hrozivou hviezdou. Bol príliš vzrušený, než aby dokázal čítať ďalej. „Kopernik bol predsa zbožným mužom cirkvi,“ zajachtal, „a inkvizícia sa ním nikdy nezaoberala!“

„Prečo by sa aj mala? Ak táto kniha vôbec nejestvuje?“

„Rozumiem,“ odvetil Leberecht, „ale čo je zavrhnutiahodné na jeho téze? To, že Zem nie je doska, ktorá sa nachádza medzi peklom a nebom, ale že je guľatá? To sa človek dočíta aj u gréckych filozofov - ak ovláda ich jazyk. A že sa Zem krúti okolo Slnka - či už tomu veríme, alebo nie - to tvrdil napokon už vo svojom pamätnom spise *Commentariolus*, a nikto mu neprotirečil.“

Luitger odpovedal: „Kopernik naozaj hovorí, že Zem sa krúti okolo Slnka, ktoré je stredobodom vesmíru. Tým protirečí cirkevnému učeniu. Pápež Klement si to nechal vysvetliť, pretože spomínaný pamätný spis obsahuje aj úvahy o reforme kalendára.“

„To neznie kacírsky.“

„Doktor Kopernik bol obozretný muž. Nikto nevie, čo ho viedlo k tomu, aby vo svojom poslednom spise - v knihe, ktorá nejestvuje - uverejnil svoje príšerné poznatky. Bola to azda pomsta za to, že ho nechceli brať vážne? Bolo to nutkanie, ktoré je súčasťou systému - ak už raz jestvuje? Pretože, a to je najhoršie, Kopernik to nielen tvrdí, ale s matematickou presnosťou aj dokazuje.“

„Čo dokazuje Kopernik, fráter Luitger?“

„Dokazuje, že dráhy planét neopisujú dokonalý kruh zodpovedajúci dokonalému stvoreniu Boha, ale riadia sa zákonmi, ktoré možno vysvetliť samy zo seba. A ako prezrádza názov knihy *De astro minante*, jedno z nebeských telies, ktoré je väčšie ako Zem, sa na nás nezadržateľne rúti z hlbín vesmíru. Pohybuje sa nepredstaviteľnou rýchlosťou a ôsmeho októbra roku Pána 1582 vytrhne Zem z jej dráhy a vrhne ju na Slnko. Dôsledok, ku ktorému Kopernik dospieva a ktorý nemožno len tak zmiesť zo stola, spočíva v tom, že sa deň posledného súdu neuskutoční, alebo aspoň nie v takej podobe, ako ho predpovedá Písmo Sväté. Nevznikne nijaké nové nebo ani nová Zem. Posledný súd je podľa Kopernika nepredstaviteľná prírodná katastrofa, ktorú neprežije ani jeden človek.“

Leberecht mlčal. Kniha mu náhle v rukách oťažela, preto ju zavrel a položil na čitateľský pult. Nevedel, čo má povedať ani čo si má myslieť. Premkol ho strach. „A môj otec poznal jej obsah tak ako vy?“ spýtal sa.

Luitger mlčky prikývol.

Leberecht si odrazu uvedomil, v akej nebezpečnej situácii sa ocitol a že sa za biskupovými hrozbami skrývalo čosi oveľa vážnejšie, než si dovtedy myslel. Položil si otázku, či náhodou predchodca súčasného kniežaťa-biskupa nežiadal od jeho otca to isté, čo tento žiada on neho - aby knihu *De astro minante* našiel a aby mu ju priniesol.

„Neviem,“ začal fráter Luitger odznova, „či si uvedomuješ, čo všetko by táto kniha mohla spôsobiť. Tridentský koncil, ktorý sa po osemnástich rokoch nedávno skončil, sa v Indexe zakázaných kníh nezmieňuje o tomto spise ani jediným slovom. Ale za zavretými dverami sa už celé roky hŕstke biskupov a kardinálov zastavuje dych. Dvanásti - toľko, koľko bolo Kristových apoštolov - napokon za súhlasu ostatných, ktorí presne nevedeli, o čo ide, pristúpili k dogmatickému rozhodnutiu, podľa ktorého je zakázaný akýkoľvek výklad Písma, priečiaci sa výkladu cirkevných otcov, žalmov, Šalamúnových a Jošuových kázní.“

„To znamená, že Kopernik je predsa len kacír!“

„Vôbec nie! Lebo sa dá dokázať, že jeho známe dielo o dráhach planét nie je úplne bezchybné, a preto z neho nie je možné získať presnejšie predpovede. Len tá druhá kniha by mohla otriasť cirkvou. Povedal som, že by mohla, lebo veď predsa neexistuje, alebo len niekoľkí poznajú jej obsah. Len tí by mohli Kopernika obviniť z herézie. No budú si dávať veľký pozor, aby to nespravili. Myslím, že takú zradu by nikto neprežil.“

Leberecht si len s veľkou námahou triedil myšlienky. Ťažko sa mu sledoval prúd Luitgerovej reči, pretože každé vysvetlenie otváralo rad nových otázok. Jednu z nich hneď položil: „Prečo ste tú

knihu doteraz kniežaťu-biskupovi nevydali? Mali by ste raz a navždy pokoj.“

Luitger potriasol hlavou: „Tá kniha je pre nás zárukou, že smieme zostať na tomto mieste. Opátstvo na Michelsbergu je kniežatám-biskupom už dlhší čas tŕňom v oku. Najradšej by sa nás čo najrýchlejšie zbavili a nachádzajú si stále nové a nové zdôvodnenia, aby nás vykázali, hoci naše opátstvo disponuje kláštornou imunitou. Pokým vlastníme túto knihu, nijaký knieža-biskup sa neopováži vyhnať nás z krajiny. Musel by sa obávať toho, že by sme rozšírili Kopernikovu kliatbu.“

Leberecht pristúpil k oknu a vyzrel von cez mútne sklá, ktoré znetvorovali obraz na nepoznanie. Ako mal Luitgerovi vysvetliť, že tú knihu potreboval, že jeho život závisel od toho, či ju kniežaťu-biskupovi odnesie, alebo nie. „Je zázrak,“ obrátil sa na frátera, „že knihu doteraz nikto neukradol a stále je na svojom mieste.“

„Kde je kniha lepšie ukrytá než medzi inými knihami?“ zasmial sa mních a ukázal medzeru medzi zubami. „Samozrejme, mysleli sme aj na to. Preto nechal opát už pred mnohými rokmi knihu okopírovať v skriptóriu. Dielo prepísalo odzadu dopredu dvadsať bratov, vždy len po jednej strane, tak ako sa to zvykne robiť pri prepisoch tajných diel, aby nikto nerozumel obsahu, a podnes sú v skriptóriu ukryté jednotlivé strany oddelene, takže by nebolo také jednoduché dať celú knihu dohromady.“

Po týchto slovách chytil Luitger Kopernikovo dielo do ruky a obrátil sa k rebríku, aby ho vrátil tam, odkiaľ ho vybral.

Leberecht k nemu priskočil, zadržal frátra za čiernu sutanu a zvolal tak vzrušene, až mu preskakoval hlas: „Nechajte mi tú knihu, prosím vás, pre Kristove rany. Potrebujem ju!“

Luitger sa mu zlostne vytrhol a zatiaľ čo stúpal po rebríku, vrčal: „Nechaj to tak, syn môj! Najrozumnejšie by bolo, keby si na

celú záležitosť zabudol.“ Fráter sa nedal vyviesť z rovnováhy a vrátil knihu na miesto; potom zišiel dolu.

V Leberechtových očiach sa zračila bezmocná zlosť. Zatínal päste, akoby sa chcel na frátra vrhnúť, a vyzeral ako pomätený. „Vravím vám, *musím* ju mať. Prosím!“

Toto zvláštne správanie si Luitger nevedel vysvetliť. Pozrel sa na svojho žiaka, ako by ho nespoznával. Napokon mu položil ruku na plece a pokúsil sa ho upokojiť: „Viem si predstaviť, že ťa to ťaží, ale možno by bolo bývalo lepšie mlčať. Teraz, keď som ti to povedal, musíš s tým žiť.“

„*Musím* tú knihu mať, počujete, *musím!*“ Leberechtov hlas znel zúfalo. Spustil, najprv prerývane, potom stále rýchlejšie, akoby sa chcel náhlivo vyspovedať, o svojom stretnutí s kniežaťom-biskupom, o tom, ako sa ho vypytoval na benediktínsky kláštor, a o jeho hrozivom vydieraní.

Luitger skamenel. Hoci pripúšťal, že knieža-biskup je schopný podlosti, prekvapil ho spôsob, akým chcel dosiahnuť svoj cieľ. Odvrátil sa, aby si utriedil myšlienky; so sklopeným pohľadom sa prechádzal medzi čítacími pultmi. Odrazu zastal a zdvihol zrak.

„Jednu vec by si si mal uvedomiť, syn môj. Keby si splnil biskupovu žiadosť, znamenalo by to tvoju smrť. Odstránil by ťa hneď, akonáhle by sa zmocnil knihy. Stal by si sa nebezpečným svedkom, rovnako nebezpečným ako tvoj otec Adam. Keby si sa však pokúsil vysvetliť mu, že sa kniha nedá nájsť, stal by si sa síce veľmi dobrým cieľom jeho útokov, ale na druhej strane by si mohol vydierať ty jeho.“

„To znamená,“ odvetil Leberecht, „že mám voľbu medzi Scyllou a Charybdou. Medzi obesením alebo utopením.“

Zavládlo tiesnivé mlčanie. Leberechtovi sa zdalo skutočným vyslobodením, keď sa fráter opäť ujal slova: „Jestvuje pre teba jediné východisko. Musíš odtiaľto zmiznúť. Musíš odísť niekam

ďaleko, kam nesiaha ruka kniežaťa-biskupa. A pokiaľ možno čo najrýchlejšie.“

Leberecht sa pozrel na Luitgera. Tušil, že v tom okamihu myslia na to isté. Povedal: „Mohol by som sa vám zísť ako sprievodca na ceste do Montecassina. Čo myslíte, fráter Luitger?“

Ten dlho neváhal: „Vydať sa napospas smrti je proti ľudskej prirodzenosti. Ak chceš prežiť, *musíš* ujsť. Ale nesmie o tom nikto vedieť. Pokiaľ ide o bezpečnosť relikvie, opát Lucius iste nebude mať námietky, ak si oblečieš sutanu novica.“

Leberecht padol frátrovi do náručia. Luitger bol preňho odrazu anjelom spásy, ktorého mu Pán zoslal z neba v najväčšej núdzi: „Taliansko,“ rojčil, „Taliansko, krajina umení! Ako často básnil majster Carvacchi o Taliansku a tvrdil, že to je úplne iný svet, iná doba! Čo ma zdržiava v meste, ktorého meno už nevládzem ani vysloviť, odkedy mi v ňom upálili otca a kde ma skôr či neskôr čaká rovnaký osud?“

Temný výraz Luitgerovej tváre sa odrazu rozjasnil. Naozaj, Leberecht by mu mohol pri jeho tajnej misii veľmi pomôcť. Štyri oči boli pozornejšie než dve, a mladý kamenár bol okrem toho silák, ktorý sa vedel brániť, keď šlo do tuhého. Teraz len presvedčiť opáta Lucia. Ten si ho zapamätal z čias moru a vážil si jeho vzdelanie. Preto určite nebude nič namietať.

„Pravý dôvod tvojho úteku opátovi zatajíme,“ povedal Luitger, „čím menej budeme mať svedkov, tým lepšie. Predovšetkým by som však nechcel, aby nad tým opát dlho uvažoval.“

Leberecht súhlasil, a tak sa obaja dohodli, že sa zídu na druhý deň o tom istom čase, aby prebrali podrobnosti cesty.

Cestou domov temnými uličkami sa Leberechtovi zdalo mesto odrazu také cudzie, akoby už dávno nebolo jeho domovom. Keď prechádzal cez chrámové námestie, hodiny na veži odbíjali ôsmu. Tam, kde po ľavej strane viedli kamenné schody k Sandu, zastal.

Spomenul si na Marthu. Ju, ktorá bola vnútorne spätá s jeho osudom, doteraz zo všetkých doterajších úvah vynechal. Zahanbil sa.

Posadil sa na múrik a premýšľal. Odkedy mu vylepila zaucho, poľavila jeho vášeň - aspoň tak to cítil -, no jeho láska k nej ešte vzrástla. Nie, nemohol, nesmel Marthu prenechať osudu. Nebol azda on hlavnou príčinou tejto mizernej situácie? Vedela Martha vôbec, čo jej hrozilo? Vedela, že knieža-biskup vedel o jej cudzoložstve? *Musel* jej to povedať, musel sa naposledy pokúsiť presvedčiť ju, aby s ním ušla.

Hoci riskoval, že stretne svojho otčima, Jakoba Heinricha Schlüssela, zamieril Leberecht po kamenných schodoch dolu do Sandu. Bol večer a on vedel, že Martha bude vo svojej komôrke. Prešiel popri hlavnom vchode, kde o tomto čase ešte vládol ruch, a vydal sa k zadnému vchodu úzkou Požiarnou uličkou, nad ktorou sa klenuli dva podjazdové oblúky. Cez schodisko sa dostal k Marthinej izbe.

Vo vnútri horelo svetlo. Leberecht zaklopal. Nič. Skúsil zaklopať a váhavo zvolal: „To som ja, Leberecht! Musím s tebou hovoriť!“

Dvere sa opatrne otvorili. Keď ho Martha uvidela, zatiahla do dnu a vrhla sa mu okolo hrdla. Plakala. Kŕčovito vzlykala a Leberecht sa musel držať, aby sa sám nerozplakal.

„Utečme odtiaľto, poďme niekam ďaleko,“ prosíkala. „Niekam, kde vládne čestnosť, kde kňazi sú dušpastiermi, nie špicľami, a biskupi nie sú sudcami. Chcem s tebou odísť, kam budeš chcieť!“ Martha sa na neho zavesila, akoby sa bála, že ho stratí.

Leberecht už ničomu nerozumel. Nebolo to predsa tak dávno, čo ho odmietla a čo mu odkázala, že ich vzťah je ťažkým omylom. Ešte prednedávnom sa sťažovala na svoju hriešnosť a napomínala ho, aby sa kajal. Čo zapríčinilo tento náhly zvrat?

Zatiaľ čo si ležali v náručí, porozprávala mu Martha o nedôstojnej situácii, akú zažila so svojím manželom, a Leberecht jej zas povedal o tajuplnom stretnutí s kniežaťom-biskupom a o jeho temných hrozbách.

Martha bola príliš vzrušená na to, aby sa pýtala na bližšie dôvody, a namiesto toho začala rozvláčne rozprávať o protiklade medzi vierou a cirkevným učením, ktorý napáchal medzi ľuďmi toľko zla.

Leberecht ju počúval len na pol ucha. Nevedel, ako jej má vysvetliť, že *jeho* útek je už naplánovaný. V kútiku duše pochyboval o tom, či to Martha myslí vážne. Na rozdiel od nej, ktorá sa tak ako on narodila v tomto meste, Leberecht sa tu nikdy necítil celkom doma. Martha bola vážená meštianka, ktorej dokonca mnohí závideli, hoci už aj vrabce na streche si čvirikali o tom, že Schlüsselovci spolu nespávajú. No v týchto časoch to nebolo nič zvláštne; naopak, cirkev to považovala priam za chvályhodné. Martha nevedela, čo sú to materiálne starosti, a v tom sa odlišovala od väčšiny obyvateľov mesta, u ktorých sa blahobyt striedal s núdzou ako ročné obdobia. A tohto všetkého by sa mala vzdať?

Leberecht premýšľal, že keby ušiel sám a z Talianska by sa už nevrátil, nebolo by možné spútať biskupovu zúrivosť. Ten by ani okamih neváhal a Marthu by vydal do rúk inkvizície. Určite by sa obával, že ju Leberecht zasvätil do tajomnej úlohy. Nie, nesmel ju tu nechať.

Zatiaľ čo sa Leberecht usadil do hranatého kresla, ktoré stálo chrbtom k stene, pozoroval zvedavým zrakom, ako vzala Martha zo stolčeka lampu a položila ju pred neho na podlahu. Z komody medzi oknami, kde bolo poukladané jemné plátno, vytiahla dlhý, tupý nôž, veľký takmer ako meč; potom ho poprosila, aby jej pomohol komodu odtisnúť. Martha čepeľou oddelila z podlahy niekoľko drevených dosák. Vo svetle lampy Leberecht uvidel zlato a striebro. „Panenka Mária! To všetko patrí tebe?“

Martha si kľakla. Oči jej svietili ako strieborný poklad. Začala sa v minciach prehrabávať ako pekár v ceste. „Krčmár, ktorý je len zriedkavo doma," povedala so zahmleným pohľadom, „nevie, koľko vynáša jeho podnik. Už v prvom roku manželstva som si začala odkladať; bála som sa, že ma Schlüssel jedného dňa vyženie. Netušila som, že raz odídem sama."

Pohľad na peniaze vyrazil Leberechtovi dych. Neveriaco sa obrátil na Marthu a rovnako neveriaco potriasol hlavou. Poklad predstavoval majetok, ktorý by stačil na útek na koniec sveta. Aj on mal na magistráte uložené slušné imanie. Peniaze by im teda určite nechýbali.

„To je pekná suma," povedala Martha. „Dukáty a toliare, nizozemské a rýnske zlatky - keď ich bolo tisíc, prestala som rátať, no nie odkladať. Teraz sa nám zídu."

Leberecht si kľakol vedľa Marthy a díval sa na peniaze. Bez toho, aby od nich odvrátil zrak, opatrne sa spýtal: „Premýšľala si už nad tým, kam chceš ujsť?"

„Nie," odvetila Martha a vystrela k Leberechtovi ruku. „Ty si taký múdry, že určite nájdeš miesto, kde budeme v bezpečí."

„Akoby to bolo také jednoduché. Nemáme nijaké povolenia na cestu ani poverovacie listiny; nie sme obchodníci, ktorí by mohli zaplatiť clo; pre panovníka a vládu každej krajiny budeme len tulákmi, zberbou, ktorú je lepšie nepustiť cez hranicu." Leberecht jej porozprával, ako sa s frátrom Luitgerom dohodli na tom, že ho bude z poverenia opátstva sprevádzať do Talianska.

Správa neurobila na Marthu nijaký zvláštny dojem a skôr, než mal Leberecht príležitosť uistiť ju o tom, že sa plánu vzdá a radšej ujde s ňou, odpovedala so samozrejmosťou: „Pôjdeme teda do Talianska traja. Nič mi nebráni v tom, aby som sa pridala."

„Martha, milovaná Martha," začal Leberecht, „budem šťastný, ak bude opát súhlasiť s tým, aby som ja sám sprevádzal frátra Luitgera. Navyše sa musím preobliecť za novica. So ženou

sprevádzajúcou dvoch benediktínov by bol náš plán odsúdený od samého začiatku na nezdar, a ohrozili by sme aj frátra Luitgera. Nikto by neuveril, že Luitger cestuje v dôležitej záležitosti svojho rádu.“

„To je možné,“ povedala Martha akoby sama pre seba a začala vkladať dosky späť na miesto. Keď bola hotová, vstala a pozrela sa zvrchu na Leberechta, ktorý ešte stále kľačal na zemi. „A keby sa na cestu vydali *traja* benediktíni?“

Leberecht sa na ňu pozrel. Okamžite pochopil, čo má na mysli, a musel sa zasmiať. Potriasol hlavou, vstal zo zeme a postavil sa pred Marthu: „S tým by nesúhlasil ani opát, ani fráter Luitger. Okrem toho si myslím, že mne samému bude ťažké predstierať benediktínskeho mnícha, nehovoriac o tebe. Ženy nie sú herci. Keď pred pár rokmi prestali v Taliansku obsadzovať v divadlách ženské úlohy mužmi, diváci sa smiali aj počas predstavení veľkých tragédií, pretože herečky sa po javisku presúšali ako bociany po lúke. Nie, skôr by sme sa mali usilovať o to, aby sme sa pripojili k nejakým obchodným cestujúcim, a tak sa dostali za hranice. Nemôžeme cestovať ani Taxisovou poštou, pretože na to nemáme úradné povolenie. Na takomto povolení sa uvádza meno, konfesia a účel cesty.“

Kým Leberecht rozprával, bola Martha pohrúžená do celkom iných myšlienok. Už dávno sa rozhodla, že opustí svojho muža a mesto, ktoré ovládali pokrytci a udavači, a aby zbytočne nevzbudila pozornosť, bol jej dobrý každý prostriedok, dokonca aj taký, ktorý jej zakazovala viera.

Svojho muža tak či tak nemilovala - alebo len v zmysle cirkevnej náuky, ktorá prikazuje milovať svojho blížneho. Skutočnú lásku v nej vzbudil až Leberecht; a tento cit by mal byť hriešny a zavrhnutiahodný? Prečo vložil Stvoriteľ tento cit do duše ľudí, ak mal byť hriechom? Martha sa teda rozhodla, že svoj osud vezme do vlastných rúk a bude žiť podľa vlastných predstáv morálky. A ak sa

tým prehreší proti prikázaniam cirkvi, potom nech ide tá cirkev dočerta! Dlho sa na Leberechta mlčky dívala.

„Počúvaš ma vôbec?“ opýtal sa. V Marthiných očiach, ktoré odrážali jej myšlienky, si Leberecht všimol nepokoj.

Akoby prišla odniekiaľ z diaľky, odpovedala: „Áno, samozrejme, že ťa počúvam.“ A akoby potvrdzovala jeho otázku, dodala: „Ale mníška môže predsa sprevádzať na cestách dvoch benediktínov, či nie?“

„Myslíš...“

„Áno. Nepovedal si mi kedysi, že mám tvár ako svätica? Na mníšku azda postačí, alebo sa mýlim? Som ochotná obetovať svoje vlasy až na šírku prsta. Určite je to lepšie, ako keby som si ich mala ostrihať do tvaru tonzúry.“

Leberecht sa usmial. Obdivoval rozhodnosť, s akou sa pustila do práce. Musel dokonca priznať, že je odvážnejšia ako on. „Pochybujem,“ pokúsil sa utlmiť jej činorodosť, „či bude fráter Luitger ochotný podieľať sa na tejto maškaráde, nehovoriac už o opátovi. Okrem toho by si potrebovala rádové oblečenie. Nechceš azda prepadnúť nejakú mníšku a ukradnúť jej odev?“

„Aby sme sa vyhli námietkam zo strany benediktínov, mohli by sme sa zdanlivo náhodne stretnúť na ceste, napríklad v Norimbergu alebo v Regensburgu. Svojho priateľa a majstra však musíš dovtedy do nášho plánu zasvätiť.“

„A ako sa chceš sama dostať do Norimbergu alebo do Regensburgu?“

„Nad tým si nelám hlavu. Všetko sa dá, ak má človek v mešci dosť peňazí!“

Leberecht Marthu nepoznával, a ak mal dovtedy nejaké pochybnosti o ich spoločnom úteku, tie sa rýchlo rozptýlili. Nebolo inej cesty. *Museli* to spraviť.

Počas krátkej cesty domov do Farbiarskej uličky urobil Leberecht isté zásadné rozhodnutie a zároveň si predsavzal, že sa s

ním nikomu nezverí. Nemala sa o ňom dozvedieť ani Martha, ani Luitger; len by sa zbytočne začali znepokojovať.

Keď odbočil za roh, všimol si párik, ktorý sa vzrušene rozprával pred domom vdovy Auerswaldovej. Ženský hlas sa mu zdal povedomý: Bola to Magdalena Pirckheimerová. Až neskôr si lepšie všimol toho druhého: nebol to nikto iný než furmanský paholok Ortlieb.

Chránený vchodom domu sa Leberecht márne pokúšal zachytiť niečo z ich rozhovoru; napokon sa Magdalena vrátila do domu, zatiaľ čo sa Ortlieb pobral smerom k hornému mostu. Leberecht ho sledoval až po nábrežie; no keď zistil, že Ortlieb zamieril domov, zvrtol sa na opätku.

Friederikin čln na druhom brehu zmizol. Rieka lenivo tiekla. Leberechta sa zmocnil bolestný smútok - jednak preto, že nestihol dať Friederike zbohom, ale aj preto, že mu pohľad na most opäť pripomenul tragický osud jeho sestry Sophie. V tú noc Leberecht nezaspal. Hlavou mu vírilo príliš veľa myšlienok a pochybností, či sa im plán podarí a či s ním Martha skutočne pôjde do Talianska. Zvyšné hodiny noci strávil civením do stropu a načúval neznámym zvukom spiaceho mesta. Nepochyboval o tom, že opát bude súhlasiť, aby Luitgera sprevádzal. Predsavzal si, že nikomu neprezradí ani o svojom, ani o Marthinom úteku - nepovie o nich ani kamenárom, ani Magdalene, ktorej správanie sa mu zdalo čím ďalej tým čudnejšie. Ani vdove Auerswaldovej, ktorej už dávno prestal dôverovať. V myšlienkach si znovu a znovu balil cestovný batoh s nevyhnutnými kusmi šatstva, s niekoľkými knihami a predmetmi, ktoré boli preňho dôležité a pripomínali mu mladosť - okrem iného úzku pieskovcovú ruku sochy predstavujúcej alegóriu Budúcnosti. Keď sa ráno rozozvučali zvony, Leberecht konečne vstal, a aby sa vyhol vdove a jej sesternici, zavčasu sa vytratil z domu.

Najprv zamieril do pokladne magistrátu, kde vydal príkaz, aby mu popoludní prichystali celú hotovosť z dedičstva - sedemsto

zlatiek - aj s úrokmi; pokladníkovi vysvetlil, že si chce vo würzburskej oblasti kúpiť usadlosť. V čase, keď sa mnísi schádzali k modlitbe, vstúpil Leberecht do opátstva ako obyčajne zadným vchodom. Prešiel vnútorným dvorom a vybehol do knižnice. Bola prázdna. Na jednom zo stolov mal Luitger porozkladané množstvo máp a cestopisov, ale tým predbežne nevenoval pozornosť. Obrátil tretiu *arcu*, vystúpil po rebríku až úplne hore, siahol po zakázanej knihe a schoval si ju do kabátca.

Keď zišiel dolu, obrátil regál do pôvodnej polohy, odsunul rebrík a vrátil sa späť cestou, ktorou sem prišiel. V záhrade, kde vybral pod bujnou klenbou rastlín z kláštorného múru kameň, ktorý si predtým vyhliadol, uložil knihu do výklenku. Potom sa vrátil do knižnice.

O chvíľu sa zjavil fráter Luitger. Priniesol správu, podľa ktorej opát Lucius súhlasí s tým, aby ho on, Leberecht, sprevádzal na ceste do Montecassina. V prípade, že sa svojho úmyslu nevzdal, je pre neho v sklade už nachystaná kutňa.

Leberecht potvrdil svoje rozhodnutie a ešte skôr, než sa mohol spýtať na detaily a na deň odchodu, fráter Luitger mu vysvetlil, že vyrážajú na druhý deň na svitaní Taxisovou poštou smerom do Norimbergu, bašty protestantizmu, kde majú prenocovať v kláštore svätého Egídia, ktorý sa v obchodnom meste udržal aj napriek reformácii. „Uprostred kacírskej púšte je to miesto viery, kde môže pútnik spokojne a v božej bázni skloniť hlavu," povedal Luitger mäkkým hlasom pripomínajúcim spôsob opátovej reči, no neodpustil si pritom žmurknutie.

Pokiaľ ide o všetko ostatné, cesta do Talianska je výborne pripravená. Cestu im ukážu najnovšie mapy a knihy populárnych geografov; to je celá jeho batožina, pretože ani v Taliansku nepotrebuje benediktínsky mních nič viac okrem habitu, ktorý má na sebe. Všetko, čo potrebuje, si nosí so sebou v hlave.

Kým rozprával, vytiahol zložený papier a ukázal ho Leberechtovi: „Toto nám otvorí mnoho brán a všetky hranice!“

Leberecht rozložil papier a čítal: „My, Lucius z rádu svätého Benedikta, opát kláštora na Michelsbergu, dosvedčujeme, že tí, čo predkladajú tento list, sú fráter a novic spomínaného kláštora, ktorí smú z poverenia benediktínskeho rádu cestovať do Talianska, kde je ich cieľom Montecassino, kláštor sv. Benedikta z Nursie, a menovaní so sebou nemajú nič, čo sa prieči poriadku, a ani iným spôsobom neporušujú zákony, čo potvrdzuje táto pečať.“

„A vy si myslíte, fráter Luitger, že toto písmo stačí?“

Luitger sa zasmial: „Tak ako všetci benediktíni, ani ja nie som scestovaný, ale povedali mi, že tento list s pečaťou otvorí každú závoru. Ľudia šalejú, keď vidia pečať. Pečate sú novodobé relikvie.“

Leberecht potriasol hlavou. Ešte stále ho zamestnávala myšlienka, či by predsa len nemal zasvätiť Luitgera do svojich plánov. Ale potom si spomenul na riziko, že by mohol v poslednom okamihu ohroziť jeho i Marthin útek, a radšej mlčal.

Poslednú noc Leberecht nemohol od horúčkovitej netrpezlivosti ani zaspať. Už mu nič nemohlo zabrániť, aby opustil mesto. Martha bolo rozrušená ako dieťa a tešila sa na spoločnú budúcnosť. Ešte raz mu vyznala svoju lásku a hrdo mu ukázala svoj mníšsky odev, no ani len nenaznačila, ako sa k nemu dostala. Odmietla mu povedať aj to, ako sa chce dostať do Norimbergu. Uistila ho, že o svoj transport sa už postarala; v Norimbergu bude skôr než on. Jediné, čo ju trápilo, boli dlhé vlasy, ktoré musela túto noc obetovať mníšskemu stavu. No Leberecht rozptýlil jej pochybnosti a ubezpečil ju, že sa mu rovnako bude páčiť s krátkymi vlasmi.

Zatiaľ čo si balil cestovný batoh, vracal sa v myšlienkach k poštovej stanici, na ktorú sa chcel dostať okľukou, aby sa striasol prípadných prenasledovateľov. Odkedy videl Magdalenu spolu s Ortliebom, upodozrieval najmä ju. Presne odpočítané nájomné pre

vdovu Auerswaldovú ležalo na stole. Rozhodol sa, že nenapíše nijaký list na rozlúčku, aby po sebe nezanechal nijakú stopu.

Ešte pred brieždením si Leberecht obliekol rádový odev. Malé strieborné zrkadlo pri posteli, ktoré do dnešného dňa nepoužil ani raz, odrážalo teraz síce len čiastočne jeho zjav, no aj to stačilo, aby v ňom vyvolalo určitý obdiv. Nečakal, že v habite bude vyzerať tak dobre; vyzeral staršie, najmä však zbožne, takže sa ani nemusel v nasledujúcich týždňoch a mesiacoch mimoriadne pretvarovať. Široká trojhranná kapucňa, ktorá mu zakrývala uši, mu navyše dodávala istú dôstojnosť.

Čo by sa stalo, pomyslel si, keď si dával na plecia batoh, keby som v tomto prezlečení stretol na schodoch vdovu Auerswaldovú? To bola určite prvá kritická situácia dnešného dňa. Preto dlho načúval pri dverách, či nezačuje v dome podozrivý zvuk. Keď sa mu zdalo, že vzduch je čistý, odkradol sa po tmavých schodoch k zadnému východu, odkiaľ opustil dom najprv opačným smerom, akým sa nachádzala poštová stanica.

Útek sa vydaril. Keď Leberecht dorazil na stanicu Taxisovej pošty, ktorá sa nachádzala pri trhovisku, fráter Luitger len s námahou potláčal smiech. Spolu s nimi nastúpili do koča ťahaného štvorzáprahom dvaja saskí obchodníci, ktorí tu prenocovali, a ešte skôr, než sa trh prebudil k životu, popohnal kočiš kone.

Keď dorazili do Norimbergu, slnko bolo už vysoko a nasadilo nespočetným mestským vežiam a arkierom trblietavé koruny. Krátko predtým spŕchlo, dlažba bola mokrá a kone len s námahou napredovali na šmykľavej ceste. Poštový voz sprevádzali s krikom bosí chlapci, ktorí dúfali, že sa od cudzincov dozvedia niečo zaujímavé alebo dostanú za nejakú preukázanú láskavosť drobnú mincu.

Poštová trasa sa končila uprostred starého mesta, na Panskom trhu. No ako sa zdalo, s postupujúcim dňom akoby obchodný ruch ustal. V sviatočných šatách tancovali Norimberčania okolo studne v rytme flautovej hudby a úderov bubna, zatiaľ čo z okien hrazdených domov, ktoré stáli tesne vedľa seba okolo celého námestia ako mnísi modliaci sa na chóre, vykúkali stovky divákov sledujúcich dianie.

Kone Taxisovej pošty, zvyknuté skôr na pokoj nekonečných ciest než na hlučnú tlačenicu sviatočne naladeného mesta, sa pätili a hrozilo, že sa splašia, no kočišovi sa v poslednej chvíľke podarilo zoskočiť z kozlíka a chytiť ich za zubadlá.

„Pozrite, dvaja mníškovia zo zbožných krajín!“ vysmievali sa akési ženské v hrubých odevoch, podľa ktorých vyzerali skôr na trhovníčky než urodzené meštianky. Leberecht okamžite zareagoval: „Samozrejme, aby sa našli aspoň dvaja takí, ktorí by vás vykrútili v tanci!“

Rýchly postreh cudzieho mnícha vzbudil u mladých aj u starých smiech. Chlapci si ukazovali na trhovníčky prstom a posmešne sa rehotali. Tak sa dostali príchodzí do reči s Norimberčanmi a dozvedeli sa, čo je dôvodom tejto veselice za bieleho dňa: Sebastian Ketzel, najstarší syn patricijského rodu, kde sa po celé generácie rodilo viac dievčat než chlapcov, sa v ôsmy deň mesiaca oženil s

Katharinou, dcérou mestského úradníka Jorga Beheima, a vystrojil oslavu, ktorá sa mala skončiť až dnes, v tridsiaty deň. Dozvedeli sa, že Ketzelovci patrili spolu s Holzschuherovcami, Tucherovcami, Welserovcami, Pfinzingovcami, Paumgartnerovcami a Imhovcami k najbohatším obchodným pánom mesta. Sú vraj takí bohatí, že jedného zo ženíchových predkov uvrhla mestská rada do väzenia, pretože ho podozrievala z toho, že vyrábal zlato; nevedel totiž vysvetliť, ako sa dostal k svojim obrovským majetkom. Dnes Ketzelovci vlastnia bezpočet obchodných spoločností, pričom niektoré z nich predávajú výlučne železo a olovo z ich vlastných baní.

Akoby im nestačilo, patrili im aj lénne majetky v blízkom okolí a neprehľadné množstvo nehnuteľností, okrem iného aj záhradný dom pri mestskej bráne, dom na Sennom trhu, nájomný dom za kostolom svätej Kataríny, ďalší dom pri mestskej zvonici, ako aj pozemky pod Pfaffenbühlom. V obci Stein vlastnili veľké gazdovstvo dokonca aj s kúpeľom, rybníkom a poľami.

„A čo tamten nádherný hrazdený dom oproti?“ ukázal Leberecht na opačnú stranu Panského trhu.

Chlapec v úzkych nohaviciach a kožených sandáloch sa zasmial a povedal, že to je dom, kde Ketzelovci bývajú. Má dve poschodia a tri podkrovia, je plný obrazov Albrechta Dürera a sôch Adama Krafta. Kraft, ktorý sa spolu so svojimi dvoma tovarišmi zvečnil na kariatídach v kostole svätého Vavrinca - tento majster Adam vytvoril na objednávku istého Ketzelovho predka jedno zo svojich najvýznamnejších diel, s ktorým sa spája nasledujúca historka: Pred vyše osemdesiatimi rokmi putoval praotec nášho ženícha - alebo to bol jeho prapraotec? - s vojvodom Albrechtom Saským k Svätému hrobu do Jeruzalema. Traduje sa, že tam prešiel všetkými siedmimi zastávkami nášho Pána Ježiša Krista, od Pilátovho domu až po Golgotu, pozaznamenával si všetky vzdialenosti, aby dal v Norimbergu postaviť krížovú cestu, ktorá by zodpovedala

skutočným mieram. Po návrate si však všimol, že sa mu zápisky niekde stratili, a preto cestoval nasledujúci rok opäť do Svätej Zeme, pričom tentoraz ho sprevádzal vojvoda Otto Bavorský. Na ďalší rok vraj Ketzel nechal odmerať vzdialenosť medzi domom nazývaným „Rieterisches Haus“ a cintorínom svätého Jána, a poveril Adama Krafta, aby vyhotovil sedem zastávok krížovej cesty, ktoré dodnes krášlia mesto.

„Si ty hlavička!“ chválil fráter Luitger chlapca. „Si scholár, alebo študiózus?“

„Ani jedno, ani druhé!“ mávol rukou chlapec. „Pracujem ako kamenár v službách majstra Geyera, a považujú ma za nie celkom najsprostejšieho. Niektorí dokonca hovoria, že kamenári sú spomedzi remeselníkov najmúdrejší.“ Zasmial sa.

Luitger sa pozrel na svojho novica, na ktorom bolo vidno, že aj on by sa najradšej rozosmial. „O rozum,“ povedal Leberecht uznanlivo, „ťa reformácia zrejme nepripravila!“

„Prepáč, bratku, ale jedno asi nevieš; reformačné spory vyhrali najmúdrejší, nie najhlúpejší mnísi. Presvedčením som protestant, tak ako väčšina obyvateľov tohto mesta.“

„A čo Ketzel?“ zaujímal sa Luitger.

„Takisto. Kedysi bolo zvykom, že každý z rodu Ketzelovcov putoval do Jeruzalema. Od reformácie tam však už nešiel ani jeden, pretože náš doktor Luther povedal, že o hrob, v ktorom bol kedysi pochovaný náš Pán, sa Boh zaujíma asi toľko ako o kravy vo Švajčiarsku. Pravý kresťan by mal radšej čítať Bibliu, ako chodiť na púte.“

Benediktín mal už odpoveď na jazyku, ale zdržal sa. Na protestantskom území by nebolo vhodné, keby si cudzinec začínal s protestantmi. Namiesto toho povedal priateľsky: „Nie, nie sme pútnici, hoci je naším cieľom Taliansko. Cestujeme z poverenia nášho opáta.“

„Všetko v poriadku,“ odpovedal chlapec, „my protestanti sme tolerantní voči cudzincom. V našom meste zostalo sedem kláštorov a dodnes nikto neskrivil ani jednému mníchovi vlások na hlave.“

„Potom určite poznáš kláštor benediktínov?“

„Svätého Egídia? Samozrejme. Nájdete ho kúsok za hospodárskymi stavmi, ktoré patria k hradu.“

„Tam chceme prenocovať. Môžeš nám ukázať cestu? Neoľutuješ!“

„Za peniaze urobím všetko!“ zasmial sa kamenár. „Za peniaze urobí v Norimbergu každý všetko.“ Vzal si na chrbát Leberechtov ťažký cestovný batoh a dal im znamenie, aby ho nasledovali.

Cesta viedla úzkymi uličkami s hrdými hrazdenými domami, ktoré sa vežičkami, arkiermi, altánkami a očividným bohatstvom výrazne odlišovali od domov v ich rodnom meste. Uličkami sa sťažka predierali naložené vozy. Nebolo domu, v ktorom by sa v pivnici nevenoval obchodník alebo remeselník svojej činnosti.

Medzi svätým Sebaldom a radnicou, kde ruch ešte vzrástol, vyzvedal Leberecht od mladého chlapca - tak, aby to Luitger nepočul -, či jestvuje v meste aj nejaký ženský kláštor.

O ženské kláštory, uškrnul sa kamenár, sa vraj málo zaujíma, vlastne sa o ne nezaujíma vôbec, ale vie o istom kláštore klarisiek, ktorý kedysi obývali najmä patricijské dcéry, ktoré sa buď nevydali, alebo prišli o muža. Spýtal sa, prečo sa o to Leberecht zaujíma.

„Len tak,“ klamal Leberecht. V skutočnosti si už celý deň lámal hlavu nad tým, kde by v tomto veľkom meste našiel Marthu.

Noc strávili Luitger a Leberecht v malom dormitóriu, jednoduchej spálni so slamníkmi, akú má každý kláštor pripravenú aj pre pocestných rádových bratov. Keďže do Regensburgu, nasledujúceho cieľa ich cesty, odchádzala pošta až okolo desiatej, vydal sa Leberecht veľmi skoro ráno ku kláštoru svätej Kláry. Nikdy neveril, že si na mníšske rúcho tak rýchlo zvykne.

Kláštorná brána bola zamknutá. Leberecht potiahol za zvonec, ktorý vydal prenikavý zvuk pripomínajúci štrngotanie riadu. Za maličkým zamrežovaným oknom sa vynorila vráskavá tvár staručkej klarisky a Leberecht sa opýtal, či u nich nestrávila noc pocestná mníška.

„Nie! Pochválen buď Ježiš Kristus!“ odsekla starena a okienko zabuchla. Márne sa Leberecht pokúšal vysvetliť si jej zvláštne správanie - ako benediktínsky novic mal byť predsa mimo akéhokoľvek podozrenia. Zostalo mu len dúfať, že Martha pôjde do Regensburgu tou istou poštou ako on a Luitger. Zaumienil si však, že mesto opustí len spolu s Marthou.

So stiesneným pocitom sa Leberecht vydal s Luitgerom z kláštora svätého Egídia smerom k Panskému trhu. Ako len mal Luitgerovi vysvetliť, že tu zostane ešte jeden alebo dva dni? Keď odbočovali na veľké námestie, už-už sa chystal vyrukovať s pravdou.

Tam, kde včera tancoval a veselil sa dav ľudí, sa obom mužom odrazu naskytol úplne iný pohľad: Medzi vozmi boli naskladané balíky a vrecia s tovarom, v drevených debniach sa trblietalo české sklo a hrnčiarske výrobky z Poľska, v obrovských košoch rozvoniavali orientálne koreniny, a pomedzi sa predávala zelenina z norimberského vidieka. Medzi vyobliekanými kupcami, ktorí stiskom ruky spečaťovali predaj celých vozov s tovarom, sa tlačilo množstvo drobných obchodníkov s dvojkolesovými kárami a hľadalo výhodné ponuky.

Na hornom konci Panského trhu, kde sa nachádzala poštová zastávka, bolo menej rušno. Leberecht už z diaľky zbadal pri pristavenom poštovom voze mníšku. Srdce sa mu prudko rozbúšilo. Že by to bola predsa len Martha?

Aj fráter Luitger si všimol čakajúcu mníšku a zažartoval: „Pozri, priateľ môj, zdá sa, že budeme mať primeranú spoločnosť!“

Pred vozom, v ktorom sa už usadila štvorica rozrečnených, dobre naladených kupcov, sa mníška obrátila.

Bola to Martha. Pristúpila k benediktínovi a jeho novicovi a priateľsky pozdravila: „*Laudetur Jesus Christus,* ctihodní bratia!“

„Na veky,“ odvetil Luitger a dodal: „Ctihodná matka!“

Leberecht sa neodvážil otvoriť ústa. S námahou potlačil smiech a stisol pery. Teraz, keď Martha stála pred ním, spadla z neho hrôza a stiesnenosť ako ťažké bremeno. Nadýchol sa a ticho povedal: „Bohu vďaka!“

Sestra Martha, ako sa nazývala, rozprávala s obdivuhodnou sebaistotou, že prišla z klariského kláštora v meste a cestuje do Assisi, kde pred tristopäťdesiatimi rokmi založila svätá Klára rád klarisiek, ktorých závoj nosí.

„To znamená, že máme kus spoločnej cesty. My sme benediktíni z opátstva na Michelsbergu a cestujeme do Montecassina,“ zvolal natešený Luitger a spýtal sa: „Cestujete sama, ctihodná matka?“

Martha sa zasmiala a zatiaľ čo si vyhrnula dlhý plášť a liezla do poštového voza, veselo odpovedala: „Pán Boh mi vás zoslal ako sprievodcov, ktorí ma ochránia!“

Luitger sa rozosmial a Leberecht vyhodil na voz svoj cestovný batoh, ktorý mal predtým na pleciach. Kupci sa utiahli na zadné sedadlá. Rozhovor utáraných pánov utíchol, keď uvideli, že do voza nastupuje mníška a dvaja mnísi. Luitger, ktorý okamžite pochopil situáciu a chcel predísť hlúpym poznámkam, povedal: „Dúfam, že ctihodní páni nemajú nič proti našej prítomnosti.“

„Nie, nie,“ zavrčali kupci. Len najstarší zo štvorice, vznešený muž s čiernou zamatovou čiapkou a sivou bradou, zdvihol obočie a povedal vysokým hlasom: „Sme predsa tolerantní protestanti!“ Zasmiali sa.

„Skôr, než sa k tomu vyjadrím,“ odvetil fráter Luitger, zatiaľ čo sa voz pohýnal, „radšej by som počkal, pokým nás cesta zavedie do

Altmühlskej doliny, kde viem, že mám okolo seba viac *svojich* veriacich; v protestantskom Regensburgu už nebudem mať čo povedať.“

Strohá reč benediktínskeho mnícha sa kupcom zapáčila, a tak v to neskoré letné doobedie zavládla veselá atmosféra, keď Taxisov poštový voz prehrkotal po nerovnej dlažbe okolo špitála Svätého ducha. Keď prešli popri Svätom Vavrincovi, kde vzniklo nové mesto s pravidelnými ulicami, odbočili na juh.

Mníška sa spolu s mníchmi usadila na prednú lavicu, hneď za kočiša. Leberecht sedel medzi Luitgerom a Marthou. Voz, zakrytý plachtou v podobe podkovy, chrániacou cestujúcich pred slnkom a dažďom, bol priúzky pre troch príslušníkov rádu v hrubých mníšskych rúchach. Leberecht využil situáciu a pritisol sa bližšie k Marthe. Cítil pohyby jej stehien a v každej zákrute pociťoval príjemnú triašku.

Keď voz dorazil k hraniciam mesta, oblaky sa roztrhli. Po piesčitej pôde sa nekonečnými borovicovými lesmi tiahla cesta, rovná ako šnúra, a kočiš popustil koňom opraty. Na zadných sedadlách kolovala fľaša; jej obsah bol vhodný na to, aby zahnal strach z rýchlosti a povzbudil starca k otázke: „Hej, nie ste vy náhodou predavači odpustkov, ktorí cestujú hore-dolu medzi Rímom a nemeckými krajinami a oberajú chudákov o peniaze tým, že im sľubujú večnú blaženosť v prospech pažravej rímskej cirkvi?“

Leberecht sa vystrašene pozrel na Luitgera. Luitger sa tváril namosúrene, no zjavne sa neodvážil kupca umlčať. Napokon, ešte stále boli na protestantskej pôde. Leberecht si pomyslel, že starcove slová by mohli pokojne byť jeho vlastnými; ešte nikdy nikoho nepočul vysloviť sa tak tvrdo a kriticky, a odrazu mu bolo jasné, čo znamenalo byť protestantom.

Keďže neprišla nijaká odpoveď, starec sa cítil vo svojom živle: „Nepatríte náhodou k rádu neblahého Johannesa Tetzela, ktorého

kázne vyprovokovali nášho doktora Luthera, aby napísal svoje tézy?“

Zdalo sa, že sa obloha zaťahuje. Luitger sa obrátil dozadu a odpovedal: „Tetzel bol dominikán a nášmu benediktínskemu rádu je rovnako cudzí ako vy protestanti. A, mimochodom, koncil zakázal obchodovanie s odpustkami, o ktorom kázal Tetzel.“

Štvorica prepukla do smiechu. Starec sa chytal za brucho, potriasal hlavou a zvolal: „Áno, áno, Rím je ďaleko! No azda len nechcete odškriepiť, že Chrám svätého Petra stavajú za groše veriacich? Dodnes! V nemeckých krajinách je stále množstvo drobných Tetzlov!“

Otvorený spor Leberechtovi umožnil, aby sa na okamih nebadane pritisol k Marthe. Pocítil jej mäkké prsia a oddal sa nerestným myšlienkam. Martha neprejavila ani náznak pohnutia; hľadela prísne pred seba na chrbty koní. Ako dlho vydržia takto sa pretvarovať?

Hrkot a nadhadzovanie poštového voza uspávalo a hádka s protestantskými kupcami ustala. Leberecht podriemkaval tak ako ostatní; neopovážil sa pozrieť Marthe do očí, hoci by to rád urobil. Úsmev alebo stisk ruky by pre neho v tejto situácii znamenali veľmi veľa.

Cesta chvíľu viedla pozdĺž Altmühlu, malej, lenivej riečky, ktorá sa vlnila cez lúky ako lesklý had. Pasienky sa striedali s riedkymi lesíkmi, a po niekoľkých hodinách začala skalistá cesta strmo stúpať. Po prvý raz sa pasažierom otvoril výhľad do nekonečnej južnej diaľky.

Luitger, ktorý cestu sledoval podľa mapy matematika Philippa Apiana, lemovanej erbami najvýznamnejších bavorských miest, sa škriepil s kočišom kvôli názvom dedín, cez ktoré prechádzali alebo ktoré zazreli z diaľky. Názvy, čo spomínal kočiš, vôbec totiž nezodpovedali menám, aké sa uvádzali na mape ingolstadtského učenca, takže fráter Luitger, pedant, pokiaľ išlo o tlačené slovo,

začal vážne pochybovať o tom, či sa im v ten deň vôbec podarí doraziť do cieľa, ktorým bol Regensburg. Kočiš napokon upokojil cestujúceho slovami, že nejde touto cestou po prvý raz a viedol kone z Taxisovej stajne aj napriek tomu, že nepozná väčšinu miestnych názvov.

Prekročili riečky Laber a Nab, a skôr než sa nazdali, vynorili sa na južnom obzore vežičky domov regensburských patricijov. Mohlo ich byť okolo päťdesiat, a niektoré z nich mali aj deväť poschodí - sotva boli nižšie než torzá veží na regensburskom dóme, kde zastavili stavebné práce pred štyridsiatimi rokmi. Večer dorazili do mesta po kamennom moste, ktorý mnohí považovali za zázrak sveta.

Regensburg sa pripojil k reformácii, ale aj tu, tak ako v protestantskom Norimbergu, naďalej smeli fungovať kláštory. Vo východnej časti mesta sa nachádzal kláštor rádu minoritov a kláštor Sv. Jakuba, založený írskymi mníchmi, na západe dominikánsky kláštor a na juhu mesta ríšsky kláštor Obermünster a benediktínsky kláštor Sv. Emmerama. Ten zvolil fráter Luitger za miesto ich nocľahu, zatiaľ čo kočišovi prikázal, aby sestru Marthu zložil pri benediktínskom kláštore Niedermünster, ktorý stál neďaleko dómu. Ráno na svitaní sa mali opäť stretnúť na poštovej stanici.

Leberecht si všimol, že Luitger si počas celého dňa s Marthou vymenil sotva niekoľko slov; pripisoval to namáhavej ceste alebo jeho hnevu nad cestujúcimi kupcami. A zatiaľ čo s batožinou na chrbtoch stúpali ku kláštornej bráne, ktorá sa pri pohľade na obrovskú budovu ríšskeho opátstva zdala veľmi skromná, spýtal sa Leberecht opatrne, len aby zaviedol reč na Marthu. „Nie je to odvážna mníška? Celkom sama cestuje z Norimbergu do Assisi.“

„Tá klariska? Hm.“

„Nepozdáva sa vám?“

„Ani v Starom, ani v Novom Zákone niet jediného riadka o tom, že cestujúci benediktín musí mať rád spolucestujúcu mníšku.“

Leberecht sa zasmial a Luitger ukázal frátrovi pri bráne kláštora svätého Emmerama *testimonium* - osvedčenie ich opáta. Dormitórium pre pocestných mníchov tu bolo lepšie zariadené než spálňa benediktínov na Michelsbergu. Sedem drevených postelí s baldachýnom stálo v siedmich výklenkoch podlhovastej miestnosti na prízemí, kam sa dalo dostať jedine cez krížovú chodbu. Pred stenami, oddeľujúcimi jednotlivé výklenky, boli umiestnené úzke drevené skrinky s ornamentálnou rezbou. Okná na protiľahlej strane boli obrátené do záhrady. Miestnosť voňala drevom a čerstvým vápnom.

Luitger a Leberecht neboli jedinými hosťami. Istý mlado vyzerajúci fráter pochádzal z Cluny, druhý z Bursfeldu.

„Na tej mníške sa mi čosi nezdá," povedal fráter Luitger bez toho, aby zdvihol pohľad, zatiaľ čo si do skrinky vkladal batožinu.

„Nezdá? Čo tým myslíte?" Leberecht sa vystrašil na smrť, ale usiloval sa svoje zdesenie nedať najavo. „Mne sa vidí celkom príjemná."

„Veď to," konštatoval triezvo Luitger, „je príliš príjemná." Pristúpil k Leberechtovi, ktorého lôžko sa nachádzalo hneď pri jeho posteli, a zašepkal mu do ucha, aby ho nepočuli cudzí mnísi: „Je predsa verejným tajomstvom, že do ženských rádov odchádzajú najmä staré dievky; matka Martha je na to proste príliš pekná! Zatieňuje všetky madony, ktoré som doteraz videl."

Leberecht naprázdno prehltol. Očakával všeličo, len nie takýto názor. V myšlienkach sa vrátil k všetkým svojim stretnutiam s Marthou; premýšľal, či ju mohol Luitger niekedy vidieť a či on, Leberecht, náhodou niekedy pred ním neutrúsil niečo, z čoho by sa dalo usudzovať na ich vzťah. Nevedel si však na nič spomenúť.

„Je tu však ešte niečo, čo vo mne vzbudzuje podozrenie." Luitger si rukou trel bradu.

„Čo také?"

„Nuž, pokiaľ ide o mníšky, nebýva zvykom, aby samy opúšťali kláštor. Ešte som nikdy nevidel na ulici nijakú mníšku samu, nehovoriac už o cestovaní...“

Leberecht sa venoval svojmu cestovnému batohu a preberal jeho obsah - čo jeho priateľovi nemohlo ujsť -, vyťahoval z neho kusy oblečenia, skladal ich a ukladal naspäť do batoha. „Myslíte si, že to nie je pravá mníška,“ povedal Leberecht a pošepky dodal: „Tak ako ja nie som pravým benediktínom?“

„Mohlo by to tak byť,“ odvetil fráter Luitger, „len mi nie je jasný zmysel takého dobrodružstva. Mníška, ktorá sa sama vydá na cesty, má len samé ťažkosti. Načo tá hra na prezliekanie?“

„Možno sa mýlite!“ Leberecht pokrčil plecia a spustil kútiky úst.

Dvere dormitória sa zvonka otvorili a do miestnosti vstúpil starší zhrbený mních, ktorý im predtým otvoril bránu. V ruke mal malý zvonec, ktorým zvolával návštevníkov do refektára na večeru a potom do kostola k modlitbe.

Leberecht bol rád, že ich vyrušili, inak by sa zrejme dostal do úzkych. Ako však - rozmýšľal, zatiaľ čo spolu s ostatnými tromi mníchmi cupital za starým benediktínom na druhú stranu krížovej chodby, odkiaľ viedli kamenné schody k refektáru umiestnenému na hornom poschodí - ako sa však má Luitgerovi vyspovedať z tejto kostýmovej komédie? Skôr či neskôr bude musieť vyrukovať s pravdou.

„Ó, svätá trojica!“ zahromžil fráter Luitger uprostred schodiska.

Leberecht, ktorý si pri chôdzi skryl ako správny mních ruky do rukávov, sa začudovane spýtal: „Fráter Luitger, nezačul som náhodou z vašich úst nadávku?“

„Povedal som «ó, svätá trojica». To nie je nadávka, ale krátka modlitba, akú žiada svätý Benedikt od mojich bratov niekoľkokrát denne!“

„Aha,“ povedal Leberecht. „Ale ak si smiem dovoliť poznámku, znelo to ako nadávka.“

Keď vyšli na poschodie, Luitger pokračoval: „Aby som bol úprimný, bola to skôr nadávka, pretože mi najsvätejšie *praeputium* neustále udiera o holennú kosť.“

„Komu to vravíte?“ zaškeril sa Leberecht, „ja nosím na tele všetky svoje peniaze. Tlačia ma a omínajú na každom kroku a znepríjemňujú mi každý pohyb. Pomaly začínam chápať, čo majú na mysli boháči, keď tvrdia, že peniaze ich nerobia šťastnými a sú im len na príťaž.“

„Pritom to nemáš ešte najhoršie! Nemusel si opátovi pri pamiatke svätého Benedikta sľúbiť, že zo seba až do splnenia úlohy nezložíš mníšsky habit.“

„Tak preto v ňom aj spíte!“

Luitger obrátil pohľad k nebesiam.

Vstúpili do refektára, kde čakalo vyše osemdesiat mníchov na pokrm, ktorý tvorila osolená kaša zo starého chleba a varených zemiakov, rozriedená mliekom.

Nasledujúce ráno sa odchod oneskoril, pretože poštový voz, ktorý mal byť pristavený o siedmej, sa nedostavil včas. O hodinu, keď sa už od Dunaja dvíhali zdrapy hmly, prvé príznaky jesene, pricválal na koni posol Taxisovej pošty a oznámil, že voz a najrýchlejšie kone sú už síce pripravené, ale kočiš, ktorý vynikajúco pozná cestu do Salzburgu a doteraz bol vždy presný ako hodinky, sa včera večer opil a nie je schopný vyraziť.

Zatiaľ čo Luitger, Leberecht a Martha prijali správu pokojne, ostatní cestujúci nahlas nadávali. Taliansky učenec v čiernom profesorskom oblečení, ktorého na ceste sprevádzala jeho mladá dcéra, klial vo všetkých jazykoch vrátane latinčiny, z ktorej však nebolo rozumieť ani slova; istý aachenský obchodník so súknom, ktorý mal namierené do Viedne a ktorý, ako sa zdalo, mal veľmi

naponáhlo, sa trpko smial a znovu a znovu opakoval: „A Taxisova pošta je najspoľahlivejšia v celej Európe, ha, ha!“

Kým sa konečne objavil žltý voz s náhradným kočišom, ubehla ďalšia hodina. Grobiansky chlap neustále švihal bičom a hnal kone divým klusom popri starom rímskom múre smerom na juh. Cestujúci sa držali za sedadlá a aachenský obchodník so súknom, inak vznešene vyzerajúci pán s koženou batožinou, kričal na kočiša, aby spomalil.

Ten sa obrátil na kozlíku, švihol bičom a kone sa dali do cvalu, akoby mali v pätách čerta, zatiaľ čo kočiš dozadu zakričal: „Ištván ponáhľa, veľmi ponáhľa!“ Kočiš pravdepodobne nerozumel dobre po nemecky a vzbudzoval dojem, akoby mal za úlohu dohnať do večera trojhodinové meškanie.

Talianovi sa napokon podarilo dostať sa zo zadného sedadla ku kozlíku. Rukami, nohami a všetkými možnými jazykmi dohováral divému kočišovi dovtedy, kým voz konečne nespomali1. Počas nasledujúceho rozhovoru medzi oboma mužmi, ktorý pripomínal babylonskú mätež jazykov, sa profesor dozvedel, že kočiš bol maďarského pôvodu a nebol si celkom istý, či ide správou cestou. Poznal len cieľ cesty: Salzburg.

Vďaka mapám Philippa Apiana, zbaleným v Luitgerovej batožine, mali veľkú nádej, že dorazia do cieľa. Krajina a nebo, ktoré sa pred nimi čoskoro otvorili, boli mimoriadne priezračné.

Krajina bavorského kniežatstva nevyzerala nejako rázovito, najmä ak si ju človek porovnal so severom; šíre polia a mierne sa zvažujúce svahy sa striedali s ihličnatými lesmi a lúkami a zdalo sa, že kraj netvorí nijakú jednotu.

Keďže charakter človeka vždy odzrkadľuje ráz krajiny, v ktorej žije, ťažko bolo opísať ľudí obývajúcich túto časť zeme. Fráter Luitger, ktorý mával vo vzduchu malou knižkou, rozprával, že najlepšie sa to podarilo Johannesovi Aventinovi v jeho *Bavorskej kronike.* Aventinus bol historiograf bavorských kniežat, scestovaný

medzi Parížom a Krakovom. Luitger, ktorý namáhavo vzdoroval natriasaniu, zabával spolucestujúcich tým, že citoval zo spomínanej knihy: Píše sa tam vraj, že Bavori nie sú bohvieako osvietení duchom, radi sa zúčastňujú na púťach, skôr sa venujú dobytku a hrdlačeniu na poli než vojenskému umeniu, neradi vychádzajú z domu a ešte neradšej cestujú do cudzích krajín, veľa pijú a majú množstvo detí, málokedy sa zjednávajú a nič dobré si nemyslia o obchodníkoch, ktorí ich preto zriedkavo navštevujú.

Aachenský obchodník so súknom sa chytil poslednej poznámky a podchvíľou vykrikoval: „Čo myslíte, prečo cestujem do Viedne?“

V dobrej nálade sa dostali na úrodnú nížinu zaliatu slnečným jasom a nechali za chrbtom rieku Isar, ktorej tok sa medzičasom zmenil na úzky potok. Na poliach vytvárajúcich nekonečné, prísne geometrické tvary, bolo už dávno po žatve, no neorané plochy ešte stále poskytovali dostatok obživy pre bažanty, drozdy a prepelice, ktoré v kŕdľoch vystrašene vzlietali, keď popri nich prešiel voz.

O rieke sa povrávalo, že skrýva obrovské bohatstvo a nejedného chudáka zmenila za noc na boháča. Isar, ktorá bola pôvodne divou horskou riekou, prinášala totiž zlato a mnohí z tých, čo na jej brehu skúsili šťastie, rozprávali, že už s prvou lopatou, ktorú zaryli do jej dna, vytiahli na denné svetlo aspoň tri ligotavé kúsky. Preto sa medzi Moosburgom a Plattlingom vytvorila spoločnosť, ktorá odkúpila od kniežaťa Ľudovíta Bohatého výsostné právo na ťažbu.

Z Landshutu, starého hlavného mesta bavorských kniežat, sa objavila najprv špicatá kostolná veža. Leberecht ešte nikdy nevidel taký vysoký kostol. V strede mesta sa nachádzal pouličný trh, ťahajúci sa zo severu na juh, okolo ktorého sa tlačili hrdé domy a arkiermi. Tam mala svoju zastávku aj pošta. Mesto sa v nemeckých krajinách preslávilo pred deväťdesiatimi rokmi, a dodnes žilo zo slávy tamtých dní, keď sa vojvoda Georg Bohatý oženil s poľskou kráľovskou dcérou a vystrojil najväčšiu oslavu, akú kedy Nemecko zažilo.

Mesto malo jediný kláštor, no rád, ktorému patril, nebol Luitgerovi sympatický, a Leberecht ho dokonca z duše nenávidel; rozhodli sa, že prespia spolu s ostatnými cestujúcimi na poštovej stanici oproti vysokej kostolnej veži, pri pohľade na ktorú sa človeku zakrútila hlava.

Bol už večer, keď sa ubytovali. Leberecht pošepol Marthe, aby nevychádzala zo svojej komôrky, pretože mníške sa nepatrí sedieť s ostatnými v hostinci. Sľúbil, že jej neskôr prinesie niečo na jedenie.

Na večeru boli krvavničky a klobásy s kyslou kapustou, ktorými bola táto oblasť preslávená - po kláštornom jedle predchádzajúcich dní to bola skutočná hostina. K jedlu sa podávalo červené burgundské víno, dozrievajúce na okolitých vŕškoch.

Rímsky profesor bol klobásami nadšený; keď k nim ochutnal isarské víno, zvolal: „Ó, šťastná krajina, kde ocot, ktorý inde vyrábajú s veľkou námahou, rastie sám od seba!“ A keď víno ochutnala Talianova dcéra Francesca, zmraštila tvár a vypľula ho. Strúhanie grimás patrilo k jej obľúbeným činnostiam; nebola síce bohvieako obdarená krásou, no ústa sa jej nezatvorili ako franskej trhovníčke. Jej jedinou prednosťou bolo - ak to bola vôbec nejaká prednosť -, že podobne ako jej otec ovládala všetky možné jazyky.

Leberecht sedel ako na ihlách, pretože vedel, že na hornom poschodí sedí Martha sama vo svojej kutici, a nič si neželal väčšmi než sa s ňou porozprávať. Na jednej strane mal srdce zaplavené radosťou, že sa im podaril útek, na druhej strane sa ho však zmocňovali obavy, či bude možné prejsť s ňou všetkými hranicami bez cestovných dokladov. Leberecht chcel práve vyjsť hore s tanierom kapusty a klobás, keď sa odrazu od stola zdvihol fráter Luitger, ktorý s veľkým pôžitkom popíjal červené víno, a spýtal sa: „Kam ideš s tými klobásami?“

„Nesiem niečo na jedenie mníške,“ zajachtal rozpačito Leberecht. „Sľúbil som jej to.“

Luitger vzal novicovi cínový tanier z ruky. „Nechaj, urobím to ja," povedal a skôr, než mohol Leberecht niečo odvetiť, zmizol zadnými dverami temného hostinca.

Leberecht sa chcel za ním rozbehnúť, pretože sa obával, že by mohlo dôjsť k nemilému stretnutiu. Na okamih skutočne nevedel, čo robiť, potom však zostal sedieť na mieste, pretože si uvedomil, že to bola úloha skôr pre staršieho benediktína. Okrem toho mal aspoň možnosť stať sa svedkom rozhovoru medzi aachenským obchodníkom so súknom a talianskym profesorom, ktorý ho privádzal do úžasu: Profesor sa volal Lorenzo Albani a na univerzite v Ríme vyučoval matematiku a astronómiu. V priebehu večera sa malo ukázať, že mal o hviezdy takmer rovnaký záujem ako o landshutské burgundské víno, ktoré ešte pred chvíľou preklínal.

Ťažké víno mu rozviazalo jazyk. Bez vyzvania začal múdry, bystrý profesor rozprávať o svojom živote a o dôvode svojej cesty. Len jeho dcéra ho prerušovala nevhodnými poznámkami, na ktoré Albani zakaždým zareagoval prudkým *Silentio!* Zatiaľ čo si Leberecht predstavoval, ako asi prebieha stretnutie medzi Luitgerom a Marthou, jedným uchom začul, že profesor sa práve vracal z Utrechtu, kde chcel vydať svoju utáranú dcéru Francescu za akéhosi muža. No vybraný lekár talianskeho pôvodu, ktorý mal, mimochodom, slušný majetok, si s radorečnou dcérou, od matkinej skorej smrti polosirotou, nepadli do oka; úprimne povedané, žili by spolu ako pes s mačkou, a tak radšej odcestovali bez toho, aby čokoľvek vybavili. Francesca vystrúhala chvastúnsku grimasu.

V tom čase zaklopal fráter Luitger na dvere Marthinej komôrky, a Martha, mysliac si, že je to Leberecht, mu otvorila. Luitger neočakávane uvidel ženu v dlhej bielej halene, ktorej neuberal krátky účes nič z jej krásy. Na okamih zostali obaja prekvapene stáť a civeli na seba.

Luitger, ktorému sa vrátila reč ako prvému, vyjachtal ospravedlnenie a práve sa chcel so zvesenou hlavou vzdialiť, keď Martha povedal: „Fráter, ak vám pravidlá vášho rádu nezakazujú vstúpiť do izby mníšky, rada by som sa s vami na chvíľu porozprávala.“

Luitger bol zjavne zmätený. Potriasol hlavou a položil tanier na malý štvorcový stolík v ľavom rohu izby.

Martha si prehodila cestovný plášť, posadila sa na peľasť postele a bez okolkov začala: „Hneď na začiatku som si všimla, že pochybujete o tom, či skutočne patrím k duchovenstvu. Azda mi na to nestačia moje herecké schopnosti. Preto vás nechcem ďalej vodiť za nos a poviem vám pravdu: Nie, nie som klariska, som preoblečená takisto ako Leberecht, aby si nikto nevšimol, že som na úteku.“

Fráter Luitger sa oprel o okno a spýtavo sa pozrel na Marthu: „Vy ste poznali Leberechta už predtým?“

Martha si tesnejšie pritiahla plášť, akoby jej bola zima. „Poznám ho tak dlho ako vy, fráter Luitger, som...“

„Počúvam.“

„... jeho macocha a... jeho milenka.“

Fráter Luitger, ktorý bol robustný muž a nevzbudzoval dojem, že by ho len tak ľahko dokázalo niečo vyviesť z rovnováhy, zneistel. Zdalo sa, akoby na chvíľu nevedel, čo má urobiť s rukami, napokon ich zložil ako pri modlitbe a podoprel si nimi bradu. „Takže vy ste Martha Schlüsselová, žena krčmára zo Sandu?“

Martha prikývla. „Teraz môžete nado mnou zlomiť palicu.“

„Nezmysel!“ odpovedal Luitger. „Dokonca aj náš Pán Ježiš odpustil hriešnej Magdaléne. Len - prečo ste ma nezasvätili do svojich plánov? Viete si predstaviť, akému nebezpečenstvu sa vystavujete? Čo zamýšľate?“

Martha mu neodpovedala. Zahanbene hľadela do zeme, ruky si tisla medzi kolená a zoširoka začala rozprávať o tom, že jej láska nie je oheň, ktorý vzplanie a rýchlo pohasne, ale že trvá už sedem rokov

a že knieža-biskup a drábi inkvizície nevydierajú a neohrozujú len ju, ale aj Leberechta, a útek bol jej jediným východiskom, ak nechcela skončiť na hranici. Pretože podľa cirkevných zákonov sa cudzoložstvo mužovi odpúšťa, zatiaľ čo ženu, ktorá sa ho dopustila, odsúdia ako vrahyňu.

„Viem," povedal Leberecht a krátkymi krokmi sa začal prechádzať po izbe. „Cirkev, ktorá odsúdi kňaza za návštevu bordelu na najmiernejší trest, no pohreb exkomunikovaného trestá najtvrdšie, nezodpovedá *mojej* predstave kresťanstva."

„Vy teda neodsudzujete moje správanie?" Martha pokľakla pred mníchom a pokúsila sa mu pobozkať ruku; no Luitger o niekoľko krokov ustúpil a Martha zostala kľačať uprostred miestnosti.

„Vaše správanie odsudzujem," odpovedal Luitger, „veď ste porušili manželskú sviatosť. To je ťažký hriech. Ešte prísnejšie však treba posúdiť skutočnosť, že ste ju porušili so svojím adoptívnym synom. No ako vraví náš Pán: Nech hodí kameňom, kto je bez hriechu."

Martha sa rozvzlykala: „Fráter, môj muž sa ku mne správa ako k suke; tá sa má dokonca lepšie, lebo ju niekedy aspoň pohladí alebo jej povie láskavé slovo. Život bez lásky nie je životom. Neviete si predstaviť, čo to pre mňa znamenalo, keď ma po rokoch zdržanlivosti vzal Leberecht do náručia. Bojovala som proti tomu nie preto, že je to proti prírode, ale proti zákonom - no márne. Pliaga, ktorá navštívila naše mesto, nás odlúčila takmer na pol roka, a dokonca aj potom sme sa dlhý čas vzájomne vyhýbali. Pokúšala som sa potlačiť svoje city vrúcnymi modlitbami aj bičom, ale verte mi, po celý čas som myslela len na neho. Milujem ho."

Luitger mlčal.

„Samozrejme," pokračovala Martha, „že už nebudem nosiť mníšske rúcho. Odpustite, ak som urazila váš zbožný jemnocit!"

Fráter Luitger sa trpko zasmial a odpovedal: „Nerobte si nijaké starosti! V habitoch ako týchto sa napáchali väčšie zločiny. Okrem toho, svätca človek nepozná podľa habitu, ale podľa duše. Myslím, že divadlo, ktoré ste už raz začali, treba dohrať do konca. Aspoň dovtedy, pokým sa neocitneme na talianskej pôde. Je to pre vás jediná šanca, ako prekĺznuť cez hranice.“

V temnom hostinci sa medzitým nálada vystupňovala, lebo profesor z Ríma, rozveselený ťažkým vínom, sa rozrozprával o Mesiaci a planétach a o ich vplyve na Zem, na počasie a na ľudské telo. Každý vzdelaný človek, hovoril Albani, posadiac sa za pult ako kazateľ, dodávajúc svojim slovám dôraz širokými gestami - každý človek by sa mal pri svojom spôsobe života, pri ošetrovaní svojich chorôb a dôležitých obchodoch riadiť hviezdami, dokonca sa vraj odporúča, aby sa krátkodobým záležitostiam venoval v iné dni než dlhodobým.

Poslucháči sa posadili bližšie k profesorovi, keď ten z vrecka vytiahol akési tabuľky, o ktorých zázračnom účinku už väčšina počula. Tieto tabuľky, na ktorých sa pre každého človeka podľa miesta jeho momentálneho pobytu zaznačovalo postavenie Mesiaca, obsahovali príslušné rady, ktoré neraz používali obchodní cestujúci. Považovalo sa napríklad za škodlivé púšťať žilou, pokiaľ bol Mesiac v znamení, ktoré poukazovalo na chorú časť tela. Podľa názoru astrológov bolo nebezpečné podávať za nepriaznivej konštelácie Mesiaca preháňadlá. Lekár, hovoril Albani ťažkým hlasom, ktorý neberie pri svojich pacientoch do úvahy postavenie hviezd, hazarduje so životmi chorých; napokon, vyše polovicu chorôb vraj určuje hviezdna obloha.

Keď čoraz viac hostí začalo klásť nezmyslené otázky, prerušil Albani svoju prednášku a vrátil sa k stolu, kde sedeli ostatní pocestní.

Zdalo sa, že profesorov výklad najväčšmi zaujal Leberechta, ktorý sa spýtal, či sa profesor stretol s doktorom Kopernikom.

Albani sa zoširoka rozosmial, prisunul sa bližšie k Leberechtovi a položil mu ruku okolo pliec: „Mladý mních," povedal, potriasajúc hlavou, „na rozdiel od vás som iste starý, no v čase, keď sa v Ríme zdržiaval Kopernik, ktorý tam prednášal vznešeným mužom o číselnej mágii, som ešte nebol schopný sledovať jeho zložité myšlienky. No rímski učenci dodnes chvália jeho múdrosť, hoci," Albani si rukou zakryl ústa, „cirkev by jeho meno najradšej vymazala zo všetkých kníh a spisov."

„Ale prečo?" zvolal rozrušený Leberecht, pričom nespúšťal zrak zo zadných dvier, kde zmizol Luitger.

„Viete," odpovedal Albani, ktorý náhle zvážnel, „to je dlhý príbeh, a nie je najvhodnejší pre uši benediktína. Hovorme radšej o niečom inom!"

Leberecht sa neodvážil profesorovi protirečiť, hoci by ho nesmierne zaujímalo, keby sa z úst bádateľa hviezd dozvedel o Kopernikovi viac.

Albaniho dcéra Francesca, ktorej sa ústa zastavili len vďaka tomu, že ju v kúte posediačky premohli driemoty, sa odrazu prebudila a ponad dva stoly na otca zvolala, aby povedal, čo sa píše vo hviezdach na nasledujúce dni.

Profesor schoval príslušné tabuľky do náprsnej tašky svojho odevu a vytiahol astrolábium, ktoré nebolo väčšie ako tanier, malo dokonca viac-menej takú istú hrúbku a bolo vyrobené z mosadze. Tajomný nástroj pozostával z excentrických kruhov a prstencov, ktoré sa podľa mierok a zverokruhov otáčali buď spolu, alebo proti sebe, alebo do seba vzájomne zapadali, a tak zobrazovali vychádzanie a zapadanie hviezd, najmä však ich vzájomné konštelácie.

Lesknúca sa aparatúra vzbudila u hostí veľký záujem, a keď sa dozvedeli, že podľa tejto mechaniky možno vykladať ľudský osud len na základe roka, dňa, hodiny a miesta narodenia, začali profesora obliehať otázkami. No väčšina z nich nevedela presne, v

ktorý deň sa narodili, ba mnohí dokonca nepoznali ani len rok svojho narodenia. Leberecht bol jediný, kto mal všetky svoje dáta v hlave, a Albani začal krútiť kruhmi a prstencami svojho inštrumentu. Mrmlal si pri tom tajomné čísla, spomenul Venušu a Mars a niekoľko latinských názvov, ktoré Leberecht, zaoberajúci sa dosť dlho vedou o hviezdach, poznal ako označenia zverokruhu.

Rotujúce kruhy konečne zastali a Albani zatajil dych. S prižmúrenými očami striedavo pozoroval nástroj a napätú tvár pýtajúceho sa. V hostinci zavládlo ticho.

„Povedz konečne, čo hviezdy predpovedajú tomu mladému mníchovi!“ prerušila Francesca všeobecné mlčanie a vzrušene zatlieskala.

Zdalo sa, akoby Albani zneistel. Začal odznova, opäť presunul kruhy a prstence proti sebe a potom ponad seba a hundral si popod nos, že takéto úlohy treba vybaviť *pred* druhým krčahom vína.

Keď skončil druhýkrát, stisol pery, akoby nechcel povedať ani slovo o tom, čo mu ukázalo astrolábium.

Ale Leberecht sa ozval pevným hlasom: „Chcem to vedieť.“

Utáraná profesorova dcéra poskakovala z nohy na nohu a škriekala: „Tak hovor, chce to vedieť!“

Albani pokrčil plecami, položil pravý ukazovák na tajuplný inštrument a ticho povedal: „Nech mi je Boh svedkom, že vravím pravdu: Keby ste vedľa mňa nesedeli v mníšskom habite, považoval by som vás za nebezpečného kacíra, nebezpečnejšieho, než akým bol doktor Luther z Wittenbergu.“

Leberecht očervenel, hostia v hostinci sa začali navzájom prekrikovať. Väčšina sa rozčuľovala nad nehanebnými slovami rímskeho astrológa, ktorý sa opovážil takto uraziť benediktínskeho mnícha. Len malý, útly mužík, ktorý dovtedy nemo sedel v zadnom kúte, zakrákoril tenkým hlasom: „Možno to ani nie je benediktín! Napokon, mníšsky habit si môže obliecť hocikto!“

V tom okamihu sa nahol ponad pult krčmár a zvolal dozadu: „Áno, najmä ty!“ A Leberechtovi povedal: „Nehnevajte sa na neho kvôli jeho hlúpym rečiam. Nie je celkom v poriadku.“

Prekáračka medzi dvoma mužmi hostí rozosmiala, na profesorove slová sa rýchlo zabudlo a všetci sa ďalej venovali vínu. V Leberechtovi však vzbudili astrológove slová zvedavosť. Potláčajúc vzrušenie, spýtal sa Albaniho: „A čo ešte o mne hovoria hviezdy?“

Astrolábium bolo ešte stále položené pred ním na stole. Albani zvraštil čelo, poobzeral sa a tak, aby ho nikto nepočul, povedal: „Ako som povedal - keby ste nesedeli vedľa mňa v mníšskom rúchu, myslel by som si, že ste niekto iný; vidím tu totiž stretnutie Venuše a Marsu, a toto stretnutie bude pre obe strany veľmi významné.“

„Svätá Panna Mária!“ vykĺzlo Leberechtovi. „Viete niečo bližšie o tomto stretnutí?“

Albani krútil astrolábium všetkými smermi, krčil plecami a odpovedal: „Nič, len to, že sa skončí smutne.“

Leberecht chcel položiť ešte niekoľko otázok, no už sa k tomu nedostal. Zadnými dverami vstúpil do miestnosti fráter Luitger. Pristúpil k stolu, kde ešte vždy stál jeho pohár. Leberechtovi nevenoval jediný pohľad.

Ten okamžite vycítil, že sa čosi stalo, a bezmocne hľadal slová. V rozpakoch zajachtal: „Odniesli ste mníške jedlo?“

Luitger neodpovedal. Namiesto toho sa pustil do nezáväzného rozhovoru s aachenským obchodníkom. Leberecht chvíľu počúval, alebo sa skôr tváril, že počúva, pretože v skutočnosti blúdil v myšlienkach niekde úplne inde. Mal Luitger nejaké podozrenie? Alebo sa Martha nejakým spôsobom prezradila? Ak to bolo tak, vyvodí Luitger z tejto zrady dôvery dôsledky a rozíde sa s ním a s Marthou?

Leberecht by bol veľmi rád vedel, čo sa medzi nimi dvoma odohralo. No nemal odvahu sa na to spýtať.

Napokon sa bez slova zdvihol a vyšiel hore k Marthinej izbe. Zaklopal, najprv ticho, potom hlasnejšie. Ale Martha neotvorila.

V hlbokom zúfalstve si ľahol spať.

V nasledujúce ráno - z rieky stúpali prvé biele hmly a ohlasovali jeseň - bol Leberecht pripravený na všetko, dokonca aj na to, že s ním Luitger odmietne nastúpiť do voza.

No ešte skôr, než sa stihol porozprávať s Marthou, zastavil ho benediktín na schodoch a obrátil sa na neho s otázkou: „Prečo si mi hneď na začiatku nepovedal pravdu? Myslíš si, že by som ťa prezradil?“

Leberecht sa zahanbil; no zároveň bol rád, že sa s ním Luitger vôbec zhovára. Vďačne mu stisol ruku a odvetil: „Odpustite mi, ale nemal som dosť odvahy, aby som vás zasvätil do našich plánov. Bál som sa, že budete odsudzovať naše správanie a prekazíte nám útek.“

Luitger prikývol, akoby tým chcel naznačiť, že mu už dávno odpustil, a na tvári sa mu zjavil letmý úsmev. V tom okamihu sa hore na schodoch zjavila Martha a Luitger zbehol dolu.

„Všetko som frátrovi Luitgerovi povedala,“ šepla, kým opatrne schádzala dolu, pridržiavajúc si habit. V hlase jej znela úľava. „Dobrovoľne som sa ponúkla, že zložím mníšske rúcho; fráter však povedal, že je to najlepšia možnosť, ako prekĺznuť cez hranice. Vraj nech si ho ešte niekoľko dní nechám.“

V podchode vedúcom do dvora poštovej stanice už čakali noví cestujúci, ktorých cieľom bol Salzburg. Kočiš narátal dvanásť pasažierov, teda o dvoch naviac. „V poriadku,“ povedal a napomínal, aby sa poponáhľali, lebo Salzburg je ďaleko. Do zadnej časti poštového voza, kde bola uložená batožina, museli vložiť ďalšiu lavicu na sedenie. Medzi radmi sa kopili kufre a zviazané balíky, a akoby naschvál, začalo ešte aj pršať.

Hoci Leberecht, Martha a Luitger sedeli tesne vedľa seba, ich rozhovor viazol. Mlčali a každý z nich premýšľal, čo ďalej.

Leberechta trápilo zlé svedomie, pretože Luitgerovi, svojmu priateľovi, ktorému vďačil za toľko vecí, nepovedal celú pravdu. Pokiaľ išlo o Marthu, pravda síce vyšla najavo, no čo sa týkalo druhého tajomstva, obsahu jeho batožiny, ešte stále Luitgerovi nič nepovedal. Bál sa mu priznať, lebo musel rátať s tým, že Luitger sa mu pokúsi plán vyhovoriť. A tento plán sa musel podariť.

Mäkká pôda úzkej poštovej cesty, ktorá sa kľukatila bavorskými pahorkatinami, dala koňom zabrať a kočiš musel často používať bič. Prekročili Vils a Rott, dva toky obklopené po oboch stranách šťavnatými pastvinami, a kone sa vliekli, akoby boli do krajiny zamilované; nevedeli sa jej nabažiť.

Pri Öttingu, kde sa dve susediace mestá hádali o jeden názov, prekročili Inn a po hodine prebrodili ďalšiu riečku. Tak sa dostali k rázcestiu s míľnikom, ktorý ukazoval na jednu stranu Passau a na druhú Salzburg. Odtiaľto, povedal Luitger, ich čaká lepšia cesta.

Ledva to benediktín vyslovil, otriasol poštovým vozom prudký náraz. Pravá zadná časť voza sa naklonila na bok ako loď vo vetre a cestujúci sa s krikom poprekopŕcali. Kočišovi sa konečne podarilo zastaviť kone.

Leberechtovi, Marthe a Luitgerovi sa na prednom sedadle nič nestalo, len sa vystrašili. Zoskočili z voza a pomáhali ostatným pasažierom dostať sa von. Našťastie nebol nikto zranený.

„Zlomená os!“ skonštatoval Luitger pri pohľade na škodu. „A zadné koleso je nepoužiteľné.“

Na ceste, po ktorej jazdili najmä povozy prevážajúce soľ, vládla napriek dažďu čulá premávka. Zastal im kočiš vracajúci sa s prázdnym vozom z Čiech.

„Stalo sa niečo?“

Kočiš z poštového voza mával vo vzduchu rukami, akoby odháňal roj včiel, a spustil na toho druhého príval nezrozumiteľných slov. „Nič vážne,“ vysvetľoval Luitger situáciu, „zlomila

sa nám os. Mohol by si nám pomôcť a odviezť nás do najbližšieho mesta?“ Martha vytiahla mincu a vložila ju furmanovi do dlane.

Furmanovi sa rozžiarila tvár: „Samozrejme,“ odvetil a pokúsil sa smerom k mníške o akýsi pukerlík. „Do Burghausenu sú to tri míle. Ak chcete, vezmem vás na poštovú stanicu. Nastúpte! Bude tu síce úzko, ale lepšie nepohodlne sedieť, ako pohodlne kráčať.“

Zatiaľ čo prekladali batožinu, blížili sa zo severu dva pomaľované povozy s veľkými červenými kolesami. Kočiš prvého z nich mal na hlave široký čierny klobúk. Liace oboch unavených žrebcov mal uviazané o kozlík a hral na flaute. Sotva dvanásťročné dievčatko s dlhými, premočenými červenými vlasmi napriek dažďu veselo udieralo na malý bubienok a pospevovalo si. Keď voz prechádzal okolo, vyzrela z neho akási žena s rozcuchanými vlasmi a obrovským poprsím; dvaja psi, ktorí bežali za knísajúcim sa vozom, zaštekali; a za druhým, podobne pestro pomaľovaným vozom, sa terigal medveď s koženým náhubkom, priviazaný na reťazi. Kaukliari zmizli za najbližším ohybom cesty tak, ako sa objavili.

„Ľudia,“ zvolal furman za potulnými komediantami, „rýchlo zveste zo šnúr bielizeň, blížia sa kaukliari!“ Ostatní sa rozosmiali.

Keď bola batožina konečne preložená a cestujúci si posadali na zaprášený povoz, furman vyrazil. Neubehla ani polhodina a dostali sa k hranici mesta. Tam, kde sa cesta rozchádzala a jedna vetva viedla k bráne hradu, zatiaľ čo druhá, vydláždená, strmo klesala k mestu, furman zastal. Povedal, že bude azda lepšie, ak prejdú posledný kus cesty pešo, lebo kopec je prudký a nebezpečný a na mokrej dlažbe by naložený voz neudržali ani štyri kone.

Sotva prešli bránou, otvorila sa pred nimi krajina, ktorej opis by si vyžadoval nesmierny umelecký talent. Pomaly zišli k strmému brehu rieky, čo vyryla do pieskovca hlbokú brázdu. V hĺbke pri nohách im šumel divý, spenený prúd, ktorý bolo možné splavovať len na pltiach. Rieka tiekla na sever a tvorila ostrý ohyb.

Na brehu, ktorý na tejto strane zelená, neskrotná rieka nepodomlela, si obyvatelia postavili rozprávkové mesto, také nádherné, aké opisovali križiaci a jeruzalemskí pútnici, ktorí sa dostali na Východ. Z úzkych domov zoradených ako drevené hračky okolo pozdĺžneho námestia uvidel prichádzajúci len cikcakovité strechy. Keď sa človek približoval zhora, mal pocit, akoby letel.

Dážď ustal, keď dorazili k poštovej stanici na trhovisku a vyzdvihli si batožinu. „Pozri sa!“ zvolal Leberecht a ukázal Marthe rad domov, lemujúci námestie od brehu rieky: Vysoko nad arkiermi, ktoré sa k sebe tisli v najrozličnejších podobách, sa nad mestom vypínal hrad s vežami, strieľňami a mostíkmi, pevnosť v oblakoch, mesto samo osebe, dlhé vyše pol míle.

Užasnutý bol dokonca aj rímsky profesor, ktorý toho už v živote videl veľa, a jeho utáraná dcéra sa zmohla len na udivené „To je zázrak!“ Nádhera mesta uchvátila všetkých cestujúcich, a nikto nedobrovoľnú zastávku neľutoval, dokonca ani aachenský obchodník so súknom. Poštová stanica sa nachádzala v strede námestia, kde farebné patricijské domy vytvárali medzeru vedúcu k mostu nad riekou. Tu zabraňovala neželaným návštevníkom z druhej strany rieky vstup do mesta brána s vežou, ktorá sa na noc zamykala.

Luitger a Leberecht si odložili batožinu do hostinca a vyhľadali kováča, ktorý podkúval kone a opravoval kolesá. Našli ho v kováčskej dielni len o niekoľko domov ďalej, oproti miestu, kde strmá cesta ústila na trhovisko. Kováč sa volal Kaspar Brauner; sľúbil, že poštový voz pôjde ihneď opraviť.

Sotva sa na oblohe objavili prvé ranné zore, mesto sa prebudilo do činorodého ruchu. Z trhoviska vyrážali do všetkých strán povozy so soľou. Od rieky sa ozývali hlasy pltníkov, zamestnaných vykladaním a nakladaním. Všetku soľ, ktorá sa sem dostávala z

Halleinu po rieke, bolo treba v meste preložiť na vozy. Taký bol zákon.

Do čulej dopravy sa zamiešala aj skupina kaukliarov, ktorú stretli predchádzajúceho dňa. Zastavila sa na námestí pred kostolom, utisnutým na južnom konci námestia medzi domami ako loď, ktorá pláva do neznáma. Potulní herci si tu zostrojili akési javisko; na svojich pestrých vozoch posklápali bočnice a z dosák a trámov zbúchali malé divadlo. Na obed, keď sa trhovisko ponorilo do farebného slnečného svetla ako divadelná kulisa, kaukliari s medveďom, ktorý ťapkal na zadných nohách, pretože na predných mal papuče s ostňami, s červenovlasým dievčaťom na chrbte koňa, šašom s čiernou maskou, ktorá nechávala odokryté len ústa, a s vyvolávačom udierajúcim na bubon, vyrazili na obchôdzku mesta, aby prilákali divákov. Vyvolávač vychvaľoval kaukliarsku skupinu Roberta Aldiniho z ďalekého Milána a ohlasoval špičkovú ekvilibristiku, neuveriteľné senzácie a nevídané predstavenia. Na konci predstavenia bude signora Lachesis predpovedať záujemcom zo vznešeného publika za dva grajciare budúcnosť.

Na námestí pri kostole sa zišiel veľký dav zvedavcov. Zatiaľ čo Martha sa na predstavenie pozrieť nešla, pretože je to vraj pre mníšku nedôstojné, Leberecht nepovažoval predstavenie za nič, čo by mohlo naštrbiť jeho benediktínsku reputáciu.

Leberecht oduševnene tlieskal, keď na lane, natiahnutom medzi dvoma vozmi, tancovalo s pomocou dlhej tyče červenovlasé dievča, a keď bruchovravec, ktorý nechal rozprávať drevenú bábku, uviedol všetkých do úžasu; potom sa však stalo čosi neuveriteľné.

Vyvolávač, oblečený do elegantného, bielo-červeného obleku, ohlásil „najsilnejšiu ženu sveta“, ktorá pred očami divákov zodvihne živého medveďa do výšky dvoch stôp a odnesie ho do vzdialenosti desiatich stôp.

Z jednej strany vyšiel na javisko medveď priviazaný na reťazi, z druhej obrovská žena v žltých nohaviciach a so zelenou pelerínou.

Stehná mala ako stĺpy, a tieto stĺpy boli ozdobené žlto-zelenými stuhami. Vlasy mala rozstrapatené a na jej tvrdej tvári bolo vidno chumáčiky brady. Napriek preoblečeniu Leberecht okamžite pochopil: Poznal toto monštrum. Poznal ho už vtedy, keď ešte bolo nežným dievčatkom.

„Fialka!“ zvolal zozadu z javiska.

Obryňa na okamih zastala a zmätene sa zadívala smerom, odkiaľ sa ozval hlas. Zdalo sa, že bola podráždená, keď začala s predstavením. Zdrapila medveďa, vydávajúc pri tom príšerné zvuky, zdvihla ho do výšky a po troch či štyroch krokoch zložila nemotorné zviera na zem. Diváci tlieskali.

Leberecht sa predral k javisku a postavil sa obrovskej žene do cesty.

„Sophie,“ povedal nežne, „myslel som si, že...“

„Čo?“

„Nuž, myslel som si, že si sa dobrovoľne rozlúčila so životom.“

„Aha. Tak to si si teda myslel,“ odpovedala žena tónom, pri ktorom tuhla krv v žilách.

„Všetci sme si to mysleli,“ pokračoval Leberecht, akoby sa ospravedlňoval. „Keby som tušil, že si nažive, nikdy by som ťa neprestal hľadať.“

Sophie sa vyhýbala Leberechtovmu pohľadu. Spustila pohľad k zemi.

„Takto to bolo lepšie, ver mi,“ povedala roztrpčene. „U kaukliarov si aspoň niečo zarobím. Každý tu znáša svoj osud sám.“ A rovnako smutným hlasom sa ho spýtala: „A ty? Išiel si dobrovoľne do kláštora?“

Leberecht schytil Sophie za ruku - alebo skôr sa len dotkol trasľavej kopy mäsa - a tisol ženu pred sebou smerom ku kostolu. Medzi vežou a akýmsi meštianskym domom sa otvárala ulička, ktorá sa volala Nožiarska, a po pravej strane bol tichý hostinec nazývaný Pri kostole.

Odľahlú uličku, kde bolo všetko, domy a dvere, dokonca aj dlažba zdanlivo o polovicu menšie než na hrdom trhovisku, využil Leberecht na to, aby svojej sestre vyrozprával, čo sa udialo po jej náhlom zmiznutí. Rozprával o inkvizícii, ktorá hanebne zneuctila pozostatky ich otca, a o tom, ako ho prenasleduje knieža-biskup, ktorý sa chce dostať k nebezpečnej knihe; hovoril o tom, ako sa obával o svoj život, a preto sa rozhodol, že s frátrom Luitgerom odcestuje preoblečený za benediktína do Talianska. Skutočný dôvod prenasledovania a vzťah k ich macoche však zatajil - zatiaľ.

Dostali sa k miestu, kde neočakávane vyrastal z dlažby koreň vínnej révy, obrastajúci úzky domček červenkastými listami. Sophie sa nepohol na tvári ani sval; zdalo sa, že si prežila svoje a nebola schopná dať najavo city.

Leberecht zastal, pozrel sa znetvorenej žene do očí a povedal, nemysliac na dôsledky: „Sophie, odíď od kaukliarov a poď s nami do Talianska. Začneme nový život.“

Sophie hľadela uprene pred seba a bez toho, aby dlho premýšľala, povedala: „Nie, brat môj, som rada, že ma kaukliari prichýlili. Roberto, ktorý skupinu vedie, je dobrý človek. Tu som len *jednou* kuriozitou medzi mnohými, nikomu nie som na posmech a nikto ma nepovažuje za nenormálnu. Naopak, kaukliari mi prejavujú vďačnosť, pretože im pomáham zarobiť si na živobytie. Medzi normálnymi ľuďmi by som nebola nič iné než netvor, na ktorého všetci upierajú zraky a súcitia s ním. Nie, patrím k nim a pôjdem s nimi ďalej, a ty si zas pôjdeš svojou cestou.“

Jej slová zneli neúprosne a Leberecht začal pochybovať o tom, či by bol voči svojej sestre, ktorú kedysi volal Fialkou, vôbec niekedy schopný dôverného tónu, na aký boli zvyknutí v mladosti. Nevideli sa už sedem rokov a sila osudu medzi nich vrazila neviditeľný klin.

„Ako dlho zostaneš v tomto meste?“ spýtal sa Leberecht skľúčene.

„Dva alebo tri dni,“ odpovedala Sophie.

„A kam cestujete ďalej?“

Obrovská žena pokrčila plecami a spustila kútiky úst. „Tam, kde nás budú chcieť,“ povedala. „Musím ísť za svojimi.“ Obrátila sa a nechala ho tam stáť.

Cestou späť sa Leberecht dozvedel, že oprava voza potrvá do večera a že vyrazia na svitaní. Zápasil s myšlienkou, či sa má o neočakávanom stretnutí zmieniť Luitgerovi, a najmä Marthe. Večer, keď ustal pouličný ruch, oblúk domov vracal prenikavé čvirikanie stovák vrabcov. Leberecht nevedel, čo so svojimi myšlienkami. Chcel sa porozprávať s Marthou, no váhal, pretože nevedel, čo by mal povedať, a preto radšej strávil večer vo svojej kutici.

Tak ako oznámili, ráno bol poštový voz pristavený. Zostalo len šesť pasažierov: Leberecht, Martha a Luitger, ďalej aachenský obchodník so súknom a profesor so svojou dcérou, ktorá bola takto skoro ráno, našťastie, málovravná.

Leberecht bol pripravený na cestu ako prvý. Chcel dať Sophie zbohom, prebehol preto na druhú stranu ku kostolnému námestiu. Námestie bolo prázdne. Pri kostolnom múre zostala len kopa odpadkov, medzi nimi vydratá žlto-zelená stuha. Leberecht ju zodvihol a vložil si ju do vrecka.

Kočiš ich napomínal, aby sa ponáhľali. Ak mali chytiť poštový voz do Talianska, museli byť najneskôr na poludnie v Salzburgu.

Cesta do Salzburgu prebiehala mĺkvo. Takmer sa zdalo, akoby každý pred každým niečo ukrýval.

„Čo ti je?“ pošepla Martha Leberechtovi v okamihu, keď si bola istá, že sa na nich nikto nedíva.

„Ale nič,“ odpovedal Leberecht.

Od ich odchodu uplynuli dva týždne. Prekročili alpský priesmyk a vďaka mníšskym habitom sa im podarilo prejsť cez všetky hranice. Teraz, keď sa pred nimi rozprestierala Benátska republika, mohli novic aj mníška zložiť svoje cirkevné háby a správať sa tak, ako sa na milujúci pár patrí.

Albaniho dcére Francesce dlho trvalo, kým pochopila toto zloženie masiek, a ešte celé dni sa natriasala od smiechu, keď jej pohľad zablúdil na Leberechta a Marthu. Po tom, ako prešli cez benátsku závoru, sa však obaja cítili slobodní ako nikdy predtým.

Taliansko, podobne ako Nemecko, pozostávalo z mnohých malých štátov. Južná polovica krajiny - Neapolské a Sicílske kráľovstvo - dokonca patrila Španielom. Medzi severnou Benátskou republikou, rozprestierajúcou sa od Álp až po brány Milána, a cirkevným štátom, ktorý sa vinul ako had od ústia Pádu až po Rím a potom ešte ďalej, sa na západe krčilo množstvo malých a väčších kniežatstiev a republík.

Leberecht by sa veľmi rád zastavil v Benátkach, v meste tisícich ostrovov, o ktorom toľko toho prečítal, rád by uvidel dóžu, o ktorom sa hovorilo, že podľa odevu a funkcie je síce kráľom, no má takú moc ako každý radný pán, je zajatcom mesta a mimo Benátok je obyčajným človekom, tak ako ty a ja. Keďže sa však leto skončilo a neočakávalo sa nijaké skvostné predstavenie, napríklad dóžova symbolická ženba s Jadranským morom, pri ktorej dóža vyplával nádhernou loďou na more a otvorom na svojom sedadle hodil do vĺn zlatý prsteň, vyslovujúc pritom slová „Zasnubujeme sa s tebou, more, na znak pravej a večnej vlády“, a keďže fráter Luitger a profesor Albani súrili, vzdali sa návštevy mesta a ponáhľali sa do Padovy, vzdialenej od Benátok osem hodín cesty.

Cestovanie po talianskej pôde predstavovalo oveľa väčšie dobrodružstvo než na severnej strane Álp. Spojenia boli zlé, o

dochvíľnosti nemohlo byť ani reči, no najmä samotné cesty boli nebezpečné. Na dennom poriadku boli lúpežné prepady pocestných. Scestovaný a skúsený rímsky profesor preto radil, aby si radšej prenajali obchodný povoz a necestovali poštovými vozmi, ktoré premávali z mesta do mesta a boli ostro sledované zbojníkmi. Talianski kupci sa vydávali obyčajne na cesty ozbrojení a pod ochranou.

V Padove, kde sa križovali najdôležitejšie obchodné cesty, našiel Albani obchodníka s koreninami, ktorý sa chcel nasledujúceho dňa vydať v sprievode dvoch ozbrojených jazdcov do Florencie a bol ochotný vziať pasažierov za dva skúdy na osobu so sebou.

Zatiaľ čo Luitger nocoval v benediktínskom kláštore pri Prato della Valle, veľkom nevydláždenom námestí, kde sa každú prvú sobotu v mesiaci usporadúvali dobytčie trhy, ostatní spali v hostinci pre cudzincov, ktorý sa nachádzal od kláštora len na dohodenie kameňom, v jednej z vedľajších ulíc, a navštevovali ho najmä obchodníci a pocestní.

Leberecht a Martha sa ubytovali v spoločnej komôrke na druhom poschodí, odkiaľ nebol takmer nijaký výhľad - stena protiľahlého domu bola vzdialená sotva na dĺžku natiahnutej ruky - no aspoň si mohli byť istí tým, že sú sami. Plakali od šťastia, keď si padli do náručia. Leberecht zamkol dvere. Napätie, utrpenie a neistota uplynulých týždňov z nich spadli ako ťaživé bremeno.

„Teraz bude všetko dobré," jachtal Leberecht, zatiaľ čo obsypával Marthinu tvár bozkami, „už sa nemusíš báť."

Martha zaklonila hlavu. Zavrela oči a rozplývala sa pod bozkami milovaného muža. „Ako mi to chýbalo," zašepkala a na tvári sa jej mihol ľahký úsmev.

Leberecht nevedel, ako dlho Marthu nevidel takto sa usmievať. Koľko strachu a neistoty ich odvtedy delilo? Zatiaľ čo k sebe nežne pritískali telá, opatrne, akoby si museli najprv na seba zvykať, zatiaľ

čo sa obozretne a takmer s bázňou jeden druhého dotýkali, vracala sa postupne divá vášeň, ktorou sa ich vzťah vyznačoval od samého začiatku.

Martha vzdychala a Leberecht jej tlačil kolenom stehná.

Hlavu jej držal oboma rukami a jazykom jej nežne hladil hrdlo. Slabé hlásky rozkoše, ktoré pri tom vydávala, ho uvádzali do vytrženia. Z toho, ako sa mu oddávala, sa mu zakrútila hlava. Strhol z nej šaty a uvoľnil z nich milenkino biele telo ako sladký plod zo šupky.

Zavlnili sa pred ním jej prsia. Leberecht ich oblizol jazykom. Mykal jej bielizňou, pokým pred ním nestála nahá. Kľakol si k nej a skryl si tvár do jej lona, akoby chcel zabudnúť na okolitý svet. Pomaly, ako zoťatý strom, klesla Martha na dlážku. Neprekážal jej tvrdý kameň a rýchlymi pohybmi prstov mu začala uvoľňovať šnurovanie na nohaviciach.

„Chcem ťa vidieť!“ vzdychla.

„Hneď to bude,“ odpovedal rovnako vášnivo a pomáhal jej pri uvoľňovaní nohavíc.

Konečne nad ňou kľačal nahý. Kúpal sa v jej očiach, ktoré upierala na jeho telo; jeho úd bol stoporený ako vetva stromu.

„Vezmi si ma! Poď!“ šepkala Martha a Leberecht sa nedal dlho presviedčať.

V túto noc mohli Padovu dobyť španielske vojská - Martha a Leberecht by si nič nevšimli. Milovali sa vášnivejšie než kedykoľvek predtým, lebo sa konečne skončila tajná hra na schovávačku a mohli dať voľný priebeh svojim citom.

Bolo už skoro ráno, v diaľke zakikiríkal prvý kohút, keď sa skončil ich ľúbostný zápas. Prilipli k sebe, akoby mali pocit, že jeden o druhého prídu. Na dve krátke hodiny zaspali ako deti.

Keď sa prebudili, bola nedeľa ráno, a čo to znamená, vie len ten, kto počul hlahol zvonov na dvadsiatich šiestich kostoloch, dvadsiatich troch ženských a dvadsiatich dvoch mužských kláš-

toroch súčasne - toľko ich totiž bolo v Padove. Sotva utíchlo storaké zvonenie, ozvali sa z uličiek a námestí hlučné hlasy. Zo všetkých svetových strán prenikalo volanie: „Qui va li? Qui va li?“, čo znamená asi toľko, ako „kto to prichádza?“. Toto zvolanie sa považovalo za rozpoznávací znak padovských študentov, známych svojou samopašnosťou a divosťou a nazývaných kvôli ich bojovému výkriku „quivalistami“.

Luitger mal už za sebou rannú modlitbu i prvú omšu, keď sa zišli za františkánskym kostolom, odkiaľ mali cestovať ďalej. V kostole vystavovali pozostatky svätého Antónia, no bez jazyka a sánky, ktorým sa pripisoval zvláštny účinok pri modlitbe, a preto boli uschované v sakristii.

Cesta do Florencie viedla cez Apeninské pohorie a pre kočiša znamenala takmer rovnakú námahu ako prekročenie Álp. No obchodník s koreninami, ktorý napriek svojmu pokročilému veku vyzeral mlado, cestu dobre poznal a s istotou viedol záprah po úzkych zákrutách a strmých priesmykoch.

Skôr, než pôjdu ďalej, povedal obchodník, potrebuje vo Florencii jeden deň vybaviť nejaké dôležité obchody, a keďže sa mu so spoločnosťou dobre cestovalo, dohodli sa s ním pasažieri na nasledujúci deň. To sa Leberechtovi hodilo; konečne mal príležitosť spoznať Florenciu, o ktorej mu toľko rozprával jeho majster Carvacchi. Dokonca chcel v meste zostať, hoci Luitgerovi sa so svojím plánom nezveril. A tak sa mních nedozvedel ani to, že Leberecht a Martha sa ešte v ten deň vybrali hľadať Carvacchiho.

Leberecht predpokladal, že ho nájde - ako inak - u murárov pri dóme, a tak sa z hostinca, nachádzajúceho sa na severnom brehu Arna, neďaleko Ponte Vecchio, vybrali na cestu. Florenťania boli hrdý národ a aj vo všedný deň chodili oblečení krajšie ako ktokoľvek iný. Určite to súviselo aj s obchodom s látkami, v ktorom bolo toto mesto na jednom z prvých miest dokonca v európskom

meradle. No okrem toho mali Florenťania dobrý vkus - ten im nikto nemohol uprieť.

Nebolo ťažké nájsť dóm, ktorý Florenťania nevolali *il Duomo*, ale *Santa Maria del Fiore*, pretože vo Florencii niet azda miesta, odkiaľ by človek nevidel buď kupolu alebo zvonicu tohto kostola. Samotná kupola merala stopäťdesiatštyri lakťov, a to bez hornej vežičky, ktorá čnela do výšky ďalších tridsaťšesť lakťov, zatiaľ čo zvonica so štvorcovým pôdorysom nedosahovala ani len výšku kupoly, pretože merala stoštyridsaťštyri lakťov.

Na cudzieho návštevníka, ktorý sa ocitol medzi kostolom Misericordia a Loggiou del Bigallo, pôsobila zostava jednotlivých častí budov, z ktorých sa skladal dóm, mätúco. Budova bola navyše pomaľovaná, čo oproti jednofarebnosti severných kostolov pôsobilo takmer krikľavo: biely mramor z Carrary, červený z Maremmy a zelený serpentín z okolia Prata.

Od kustóda dómu sa Leberecht dozvedel, že cech staviteľov dómu je už dávno zrušený a kamenára menom Carvacchi nepozná. V meste vraj žijú stovky umelcov-kamenárov. No ak v meste pracuje nejaký kamenár s takýmto menom, potom je určite zaregistrovaný na mestskej radnici, nazývanej Signoria.

Tam, v jednej z rozložitých budov, obrnenej guelfskými strieľňami a vzbudzujúcej dojem, akoby chcela svojou pompéznosťou zatieniť najbližší palác, sa Leberecht dozvedel od istého mladého sekretára s dlhými vlasmi, krátkym odevom a dvojfarebnými nohavicami, že istý kamenársky majster tohto mena pracoval u Bartolomea Ammanatiho, ktorého poverili výstavbou fontány na Piazza della Signoria, no zakrátko sa vraj pohádali a Carvacchi opustil Florenciu.

„Vravíte, že sa pohádali?“ zasmial sa Leberecht. „To je celý on, hašterivec!“

Stavenisko fontány sa nachádzalo v kúte námestia. Pol tucta kamenárov opracúvalo červený mramorový kváder, až z neho

odletovali úlomky ako iskry. Uprostred nich stál mrzutý starec s čiernou briadkou, ktorý dával soche Neptúna poslednú podobu: Bol to Ammanati.

Umelec nebol veľmi zhovorčivý. Stal sa prístupnejším až vtedy, keď k nemu pristúpila Martha a vysvetlila mu, že Carvacchi im dlhuje peniaze, a preto ho musia nájsť. Okrúhlu čiapočku si posunul dozadu, utrel si rukávom čelo, premeral si cudzincov a povedal hlbokým hlasom: „Carvacchi bol dobrý kamenár, dokonca veľmi dobrý, ale žiaľ, je to nemožný človek. Všetko vie lepšie, všetko dokáže lepšie; myslím, že od neho by sa mohol učiť ešte aj Michelangelo!“ Na tvári sa mu pri týchto slovách zjavil trpký úsmev.

„Netušíte, kam sa podel?“ spýtala sa Martha opatrne.

„Carvacchi? Samozrejme, že viem, kde je. Často o tom hovorieval. Všetci kamenári sveta sa hrnú do Ríma, aby sa mohli zúčastniť na stavbe Chrámu svätého Petra.“ Pristúpil k Leberechtovi a povedal, tak aby ho nepočul nikto z jeho tovarišov: „Úprimne povedané, na jeho mieste by som urobil to isté, keby som sa mohol rozhodnúť medzi Buonarrotim a Ammanatim. Veľký Michelangelo je síce už staručký a chodí vraj len o paličke, no ľudia vnímajú každé jeho slovo tak, akoby to bolo evanjelium - okrem Carvacchiho. Pravdepodobne sa rozhádal už aj s ním.“

Kým rozprával, priblížila sa k stavenisku horda mladistvých. Chlapci kričali: „Ammanati, aký pekný kus mramoru si pokazil!“

Majster schytil úlomok kameňa a hodil ho smerom k skupine, ktorá sa s krikom rozpŕchla ako kŕdeľ sliepok. „Rozmaznaná háveď,“ zakričal za nimi, „nemajú ani predstavu o tom, čo je to umenie, a stále si myslia, že Neptún musí vyzerať tak ako za čias starých Grékov.“ Odpľul si na zem.

Leberecht si až teraz všimol, že Ammanati neuprednostňoval pri svojom stvárňovaní tradičný štýl. Zvláštnym spôsobom telo

natiahol, ruky aj nohy sa zdali dlhšie, zatiaľ čo hlavy vychádzali menšie, ako by zodpovedalo harmonickému celku.

Keď si Ammanati všimol Leberechtov kritický pohľad, ukázal bradou smerom k Signorii, kde pri vchode osvetľovalo večerné slnko monumentálnu mramorovú sochu Dávida a povedal: „Pozrite sa na to umelecké dielo! Čo už môže umelec vytvoriť, keď raz videl Michelangelovho Dávida?“

„Ó, Bože,“ zajachtal Leberecht a chytil Marthu za ruku, „nevedel som, že to je dielo veľkého Michelangela. Vo vašom meste sa človek stretne s takým množstvom umeleckých diel!“

Ammanati sa uškrnul a dosť povýšenecky sa ho spýtal: „Mladý muž, povedzte, odkiaľ prichádzate? Z nemeckých krajín, spoza Álp, kde dávajú líšky dobrú noc?“

Leberecht roztržito pokrčil plecami a Martha, ktorej sa Florenťanova poznámka zdala nepatričná, sa privinula k svojmu milencovi a pohladila mu ruku.

„Prišiel som do Talianska, aby som sa učil!“ odpovedal Leberecht úprimne. „Pokiaľ ide o umenie, Nemecko je chudobná krajina. Umelci u nás ešte stále žijú z cirkvi. Ja sám som bol desať rokov v službách istého kniežaťa-biskupa.“

Ammanati ukázal prstom smerom k soche: „Musíš vedieť, že toto nie je hocaké umelecké dielo, napríklad ako táto fontána, ktorá bude v tomto meste len jednou z mnohých. Toto je umelecké dielo ako také, prírodný úkaz, a Florenťania dnes už nerátajú roky od narodenia Krista, ale odvtedy, ako im sem postavili túto sochu.“

„A prečo Michelangelo postavil Dávida v takej veľkosti? Pokiaľ má človek veriť Písmu, bol to skôr drobček.“

„To je pravda,“ odpovedal Ammanati, „toto tajomstvo si Michelangelo zrejme zoberie so sebou do hrobu. Skutočnosť je taká, že Michelangelo bol jediným umelcom, ktorý chcel opracovať mramorový kváder z Carrary, čo mal deväť lakťov, nepoužili ho pri stavbe chrámu a odvtedy sa tu povaľoval nevyužitý. Odmietol ho

dokonca aj veľký Donatello, ktorý povedal, že kameň je neproporčný a ani najväčší umelec by z neho nevytvoril harmonickú podobu. Konzuli cechu tkáčov napokon poverili Michelangela, aby niečo z kameňa vytesal, a sľúbili mu na dva roky šesť zlatiek mesačne...“

„Čo je veľmi málo na takého umelca!“

„Iste, ale Buonarroti mal vtedy ešte len dvadsaťšesť rokov a za dvaapol roka, ktoré potreboval na vytvorenie Dávida, vybavoval aj ďalšie objednávky. Mimochodom, peniaze pre neho nikdy veľa neznamenali a neznamenajú pre neho dodnes, keď má viac, než by mohol do konca života minúť. A tým je v príkrom protiklade k nášmu ďalšiemu géniovi, Leonardovi. Zatiaľ čo Michelangelo žije rád ako chudobný človek, Leonardo sa obklopoval veľkým luxusom, a dokonca aj dvoranmi. Prekliaty hlad po zlate, kam ženieš smrteľné srdce?“

„Zrejme ste ho nemali veľmi v láske, majster Ammanati.“

„Nikto ho nemal rád; najmenej Michelangelo. Leonardo bol arogantný a náladový a chcel, aby všetci tancovali tak, ako bude on pískať. A teraz ma ospravedlňte!“

„Ešte slovíčko!“ prosil Leberecht. „Povedzte mi, kde nájde kamenár z nemeckých krajín lepší zárobok, vo Florencii alebo v Ríme?“

Ammanati spustil dláto a premeral si cudzinca kritickým pohľadom: „Mladý priateľ, veľké dni tohto mesta uplynuli ako piesok v presýpacích hodinách. Všetko prúdi do Ríma, nespokojní vidiečania, žoldnieri aj samozvaná šľachtická zberba. Objavujú sa muži, ktorí sa považujú za mudrcov alebo umelcov, a strhávajú do blata to, čo bolo predchádzajúcim generáciám sväté. Nebude dlho trvať a Rím bude mať viac obyvateľov než Florencia. Keď sa ma teda pýtate: Budúcnosť nie je na Arne, ale na Tiberi. Rozpráva sa, že len svätopeterský murársky cech zamestnáva dvaapoltisíca pracovných síl. Zbožní kresťania z celého sveta podporujú

peniazmi za odpustky mocenské chúťky pápežov, a niet pápeža, ktorý by si nechcel postaviť večný pamätník - najväčší z najväčších, najkrajší z najkrajších, najcennejší z najcennejších. Mladý človek ako ty musí ísť do Ríma - iba ak by si bol protestant.“

„Bože uchovaj!“ zvolal Leberecht s hraným pohoršením. Bol čas, aby sa s Ammanatim rozlúčili. Pre Leberechta a Marthu bola vec jasná: Odcestujú do Ríma a pokúsia sa tam nájsť Carvacchiho.

Po troch dňoch - bol to tridsiaty šiesty deň od ich odchodu - dorazila spoločnosť cestovateľov do Ríma. Cez Porta del Popolo, severnú bránu mesta, sa tlačil nekonečný rad poštových vozov a iných záprahov.

Posledný deň ich zastihol dážď. V tomto ročnom období často pršalo a vlhko bolo potrebné, ak vyprahnuté, divé lúky medzi vrchmi a aureliánskym múrom mali rozkvitnúť. S cudzincami zo severu prúdili do mesta pastieri s býkmi, iní zas až z Abbruzza so stádami kôz. Za bránou sa otváralo neopevnené námestie s obeliskom v strede. Po ľavej strane sa týčil Pincio, jeden zo siedmich vŕškov, na ktorých bol Rím postavený. Tam, kde kedysi hodoval so svojimi hosťami Lukullus, rástol v týchto dňoch už len divý porast, miestami prerušený zeleninovou záhradou, zarasteným viničom a zvyškami zrúcanín, ktoré sa zmenili na kameňolom.

Ten, kto prvý raz uvidel Rím, musel byť sklamaný z toho, ako sa vidiek usádzal medzi sporadickými zhlukmi domov. Profesor Albani, ktorému neušlo sklamanie spolucestujúcich, sa obrátil k Nemcom a ospravedlňujúco povedal: „Ukážte mi na svete veľké mesto, ktorého predmestie je pekné! Nebýva azda vnútro mesta tým krajšie, čím škaredšie sú predmestia?“

Leberecht bezradne prikývol, a aj Luitger prisvedčil s úsmevom na perách. Viezli sa po Strada del Popolo smerom na juh, kde bola cesta vydláždená z príjmov *tassa delle puttane,* z daní prostitútok.

Pred kostolom San Salvatore in Lauro, kde sa s obľubou stretávali rímske kurtizány v nedeľu po hlavnej omši, zastavil obchodník s koreninami svoj voz a keď mu cestujúci zaplatili, rozlúčili sa a každý sa vydal svojou cestou: Obchodník sa ponáhľal ku Campo de' Fiori, Luitger sa vybral hľadať benediktínsky kláštor na Aventine, zatiaľ čo Lorenzo Albani sa spolu so svojou dcérou Francescou, Marthou a Leberechtom vydali k neďalekej Via Giulia, kde na polceste medzi San Giovannim a Palazzo Farnese vlastnil profesor dom.

Leberecht a Albani sa na poslednom kuse spoločnej cesty spriatelili, či už kvôli spoločnému záujmu o náuku o hviezdach, alebo kvôli Marthe; Leberechtovi totiž neušlo, že učený vdovec gánil po jeho milenke - pokiaľ mu to vôbec dovoľovali ovisnuté viečka. Martha však rozptýlila Leberechtove obavy a povedala, že muž ako Albani im môže veľmi pomôcť.

Profesorova vila kedysi patrila istej kurtizáne menom Cesarea, ktorá na tej istej ulici vlastnila aj ďalšie dva domy. Vila mala dve poschodia a jej vchod lemovali stĺpy. Za domom, smerom k Tiberu, sa otvárala záhrada, takmer ako u mníchov na Michelsbergu, len bola oveľa menšia. Bolo tu množstvo personálu, a Martha i Leberecht sa cítili ako Ježišovi učeníci po zázraku v Káne.

Obaja sa nasťahovali do izby na druhom poschodí, odkiaľ bolo vidno ponad Tiber až k Janiculu. Leberecht sa najviac obával o Kopernikovu knihu, o ktorej sa dovtedy nikomu nezmienil. Nevedel, ako by zareagoval Albani, keby mu o nej porozprával. Možno by profesora dokonca priviedla do nebezpečenstva. Preto knihu radšej schoval do jednej z vysokých ozdobných váz, ktoré stáli po bokoch zrkadla na rímse kozuba a nezdalo sa, že by sa používali na kvety.

Martha, ktorá spozorovala, ako knihu ukrýva, zdvihla obočie. Tušila, že ide o čosi nekalé. Dúfala, že s tajnostkárstvom je raz a navždy koniec. Čo Leberecht sledoval touto schovávačkou?

Ten ukrýval knihu náročky pred jej zrakom. Mohol by to urobiť aj potajomky, no *chcel*, aby si to všimla; chcel ju zasvätiť do svojho plánu.

„Vieš," začal, dívajúc sa z okna do záhrady, „rozprával som ti o tom, ako ma knieža-biskup odporne vydieral, a hovoril som ti aj o knihe, ktorú chcel silou-mocou získať."

„Áno," odpovedala Martha, ktorej okamžite svitlo: „Bože môj! Azda si ju len neukradol?"

Leberecht prikývol.

Martha ho schytila za plecia a zatriasla ním: „Si ty vôbec v poriadku? Pokým bude tá kniha v tvojom vlastníctve, nikdy nebudeme mať pokoja!"

Vymanil sa jej a povedal miernym hlasom: „Nemusíš sa báť. Tu, v jame levovej, je posledné miesto, kde by ju hľadali. Zatiaľ si všetci myslia - knieža-biskup i mnísi na Michelsbergu - že kniha je v ich knižnici, tisíc míľ odtiaľto."

„A čo fráter Luitger? Vie o tom?"

„Len to nie! Fráter Luitger musel v poslednom čase prežrieť všeličo iné, nechcel som ho zaťahovať ešte aj do tejto záležitosti. Nikdy by neuveril, že zoberiem Kopernikovu knihu so sebou do Talianska."

Kým rozprával, všimla si Martha v jeho očiach zlostné iskrenie, čosi, čo bolo na Leberechtovi úplne cudzie a čo jej naháňalo strach. Napriek tomu sa nezdržala a spýtala sa ho: „A čo chceš s tou knihou urobiť?"

Leberecht Marthu zatiahol do obločného výklenku. Bol jej vďačný za každú otázku, pretože takto nemusel mrhať čas siahodlhými rečami.

„Inkvizícia upálila môjho mŕtveho otca Adama," zašepkal ako zlostný hriešnik v spovednici. Pohľad mal upretý do diaľky na imaginárny bod na Janicule. Tvár mal meravú a nepohol sa mu na nej ani sval. Marthe sa zdalo, akoby sa jej v tomto okamihu jej milý

vytratil a na jeho mieste sa zjavil nejaký cudzinec, šialenec, ku ktorého myšlienkovému svetu sa nikdy neprebojuje.

„To bolo dávno," namietla odvážne, hoci vedela, že on to neprijme. „Inkvizícia je škodlivá ustanovizeň, ktorá cirkvi prináša viac škôd ako osohu. Musíš na to zabudnúť!"

„Zabudnúť?" Leberechtovi preskočil hlas. „Upálili mi mŕtveho otca a ja na to mám zabudnúť? *Nechcem* na to zabudnúť, počuješ? Nechcem, aby táto do neba volajúca nespravodlivosť zostala nepotrestaná! Môj otec bol spravodlivý muž, rozhodne bol poriadnejší než tí v purpurových plášťoch a čierni farári, ktorí vyzerajú ako svätí a nosia diablovo znamenie."

„Viem, ale aj tak musíš zabudnúť. Čas zahojí všetky rany a jedného dňa sa ponad to prenesieš."

„Ale ja nechcem! Nechcem!" volal Leberecht a päsťou udieral na okennú rímsu. „Dovtedy nebudem mať pokoja, pokým sa nenapraví krivda spáchaná na mojom otcovi. Nech sa páni inkvizítori plazia po kolenách a nech preklínajú deň, keď fráter Bartolomeo, tá dominikánska sviňa, zlomil palicu nad Adamom Friedrichom Hamannom!"

Leberechtovi od zlosti a rozrušenia vyhŕkli slzy. Martha si ho pritiahla k sebe. Neodvážila sa ďalej na nič pýtať; všimla si totiž, že Leberecht sa zmenil, keď na túto tému zvrtla reč. Pritom by dala všetko za to, len aby sa dozvedela, čo mu blúdi mysľou.

Albani, vystrašený Leberechtovým krikom, vybehol na poschodie a spoza zatvorených dverí sa spýtal, či je všetko v poriadku. Marthe sa podarilo hostiteľa upokojiť zmierlivou výhovorkou, no v duchu sa už obávala ďalšieho konfliktu. Leberechtov pohľad a tón jeho hlasu neprezrádzali nič dobré. Nebol to azda kedysi sám Leberecht, kto jej raz vysvetľoval, že ľudia, ktorí bývajú posadnutí určitými predstavami, sú schopní nadľudských, ba dokonca aj neľudských činov, dokážu privolať blesk, presúvať na diaľku

skrine, rozbiť pohľadom pohár? Prečo by potom neprinútil inkvizítora, aby sa pred ním plazil na kolenách?

Tá myšlienka by mohla byť dokonca zábavná, keby pri nej dokázala potlačiť mrazenie.

Nasledujúceho dňa sa Leberecht a Martha vydali na cestu, aby si poprezerali mesto, ktoré sa malo stať ich novým domovom.

Rím nemohol cudzinca nijako obzvlášť ohúriť. Mal sedemdesiattisíc obyvateľov a ešte vždy sa nespamätal z úderu, ktorý mu zasadili žoldnieri Karola V. rabovačkou, nazývanou aj *Sacco di Roma.* Nediplomatický pápež Klement VII. z rodu Mediciovcov sa po zvolení príliš orientoval na Francúzov, a tak za cisára Karola vyprovokoval vstup španielskych a nemeckých vojakov, ktorí sa v Ríme správali ako Vandali a zdecimovali obyvateľstvo na úbohých tridsaťtisíc duší.

Pokiaľ išlo o ľudí, s ktorými sa človek stretal medzi Pinciom a Aventinom, Vatikánom a Esquilinom, nápadná bola prevaha mužov. Sotva sa tu mihla nejaká žena, no o to viac bolo klerikov: kardinálov, prelátov, *monsignori* a ďalších húfov červených plášťov, čiernych, bielych a hnedých mníšskych kutní. Každý štvrtý Riman žil vo viere a z viery a buď bol za niečo vysvätený, alebo mal nejakú cirkevnú úlohu. Toľko mužov na jednej kope pôsobilo, samozrejme, ako magnet pre služobníčky remesla, ktoré sa považuje za najstaršie na svete, a celkom určite nebolo v nijakom inom meste toľko *puttane* - teda neviestok - ako v Ríme, kde ich v tom čase žilo okolo desaťtisíc.

Puttane sa nazývali len lacné služobníčky lásky, ktoré sa venovali svojmu remeslu na Piazza del Pozzo Bianco alebo vo štvrti okolo Santa Maria in Cosmedin či na Piazza del Popolo. Kurtizány, ktorých celebrovaná súlož sa považovala za stavovský symbol, sa nazývali *cortigiane* a mali svoje rezidencie na Borgo Santa Apostoli alebo na Via Giulia. Určite prinášali do mestskej pokladnice najviac peňazí. Ich profesia bola taká výnosná, že na ne dokonca *Camera*

Apostolica za pápeža Pavla III. uvalila špeciálnu daň, aby mohla vybudovať zničený most cez Tiber, a tie kurtizány, ktoré získali nehnuteľnosti v novej mestskej štvrti Borgo Pio, zbavil Pius IV. dane z prostitúcie. Od pápeža až po žobráka - všetci Rimania milovali svoje prostitútky väčšmi než svätú Pannu, ktorej bol v meste zasvätený každý tretí kostol.

Odhliadnuc od zbožných predajných krások - alebo azda nesvedčilo o zbožnosti, ak prerušovali súlož, keď zvonili na anjelpána, ak sa v sobotu a vo sviatky síce nezdržali hriechu, no aspoň sa postili, alebo ak sa v nedeľu v niektorých kostoloch, napríklad San Salvatore in Lauro, vystavovali na obdiv v takej paráde, že by to vyrazilo dych dokonca aj svätému Františkovi, ktorý bol povznesený nad vlastné aj cudzie pohlavie? - odhliadnuc teda od nich, získaval cirkevný štát najviac peňazí od pútnikov, a spomedzi nich najviac od Nemcov. Novodobý Rím vybudovali prostitútky a Nemci.

Takmer všetky hostince a krčmy viedli Nemci. Hostince mali poväčšinou nemecké názvy, ako napríklad „U dvojhlavého orla“ na Campo Santo alebo hostinec „U zvona“ na Via Cappellari, čo podnietilo Pia II. k poznámke: „Kde nie sú Nemci, nie sú hostince.“ Sotva sa dalo nájsť niečo z antického Ríma, Ríma starých Rimanov, mesta rétora Ciceróna, sukničkára Caesara a cisárskeho filozofa Marka Aurélia - odhliadnuc od kameňolomov, ktoré narúšali vidiecky obraz mesta a dávali tušiť, že pod kameňmi a bodľačím sa ukrýva klasická antika. Fórum Romanum alebo to, čo ním kedysi bolo, vyzeralo dnes len ako rumovisko obrastené trávou a kríkmi, na ktorých sa popásali kravy a ovce. Z víťazného oblúka Septima Severa vytŕčala zo zeme akurát plochá strecha, pripomínajúca vyhliadkovú terasu. Ani z Titovho oblúka nebolo možné rozoznať viac, a medzi tým púšť, kýpte stĺpov a polámané tehly, všetko jedno cez druhé, tajomné kamene, nevhodné pre novostavbu. Len Koloseum priťahovalo pozornosť. Až do stredoveku zostalo takmer

neporušené a po tom, čo pápežovi Alexandrovi III. poslúžilo ako útočisko pred Barbarossovými prívržencami, prestavali ho na kostol. Neskôr sa pre travertínové a mramorové kvádre zmenilo na kameňolom. Ďalej sa už nepoužívalo.

Na ďalší deň - fráter Luitger medzičasom opustil mesto, vydal sa smerom do Neapola a sľúbil, že ich cestou späť vyhľadá - sa Martha a Leberecht náhle ocitli pred Chrámom svätého Petra, obrovitánskym staveniskom, ktoré presahovalo všetky predstavy. Pred stavbou sa na širom námestí bez ladu a skladu vŕšili kamenné kvádre, tehly a trámy, akoby ich tu ledabolo porozhadzoval nejaký jednooký obor. Robotníci prevážali stavebný materiál na brvnách a vozíkoch zdanlivo chaoticky z jednej strany na druhú a pomocou kladkostroja ho nakladali na väčšie povozy. Záprahy mulíc ho ťahali do diaľky k rastúcej Michelangelovej kupole, z ktorej bolo možné rozoznať zatiaľ len jeden veniec stĺpov.

Leberecht chytil Marthu za ruku a ťahal ju so sebou k budove murárskeho cechu, nachádzajúcej sa vľavo od Svätého ofícia, aby sa spýtal na Carvacchiho.

Z dverí vyšlo páža s krátkymi vlasmi a zvitkami papierov pod pazuchou, a Leberecht opísal „Pampúcha“, nakoľko mu to dovoľovala jeho znalosť taliančiny.

„Carvacchiho nemusíte opisovať,“ zasmial sa poslík, „každý ho tu pozná. Je to majstrovo najobľúbenejšie dieťa. Žartom ho nazýva *protestante*, vraj kvôli tomu, že mnoho rokov pracoval na druhej strane Álp, v Nemecku. Hovorí vraj aj po nemecky, ale nikto mu to neverí. Aký kamenár by sa už dobrovoľne vybral do krajiny, kde ešte stále prevláda francúzsky štýl?“

„Ale to je pravda,“ zvolal Leberecht vzrušene, „bol som jeho žiakom.“

Páža zvraštilo obočie. „Takže potom ste Nemec a za vrchol architektúry považujete lomený oblúk.“

Leberecht pochopil narážku na nemecké staviteľstvo a zasmial sa: „Zaveďte ma k nemu, prosím!“

Chlapec dal cudzincovi znamenie, aby ho nasledoval, a vydal sa smerom ku Campo Santo. Leberecht a Martha ho s námahou sledovali; páža minulo niekoľko zátaras, vošlo bránou do kostolnej lode a po schodoch vystúpilo na plochú strechu chrámu. Tam bolo rušno ako na trhovisku.

Pohľadmi blúdili od Anjelského hradu pozdĺž Tiberu, ktorý sa pomaly vliekol mestom ako had. Nad zlepencom domov, palácov, kostolov a zrúcanín sa týčil antický Panteón; vyzeral ako zvon, čo pod sebou pochoval tajomstvo. Väčšina rímskych ulíc tvorila neprehľadný systém zastavanej krajiny a pripomínala popraskaný povrch starej maľby.

Leberecht a Martha nasávali pohľadom obrovskú mätež pod nohami a vystrašene zdvihli zrak, keď sa za nimi ozval hlboký hlas, ktorý ich oslovil v ich jazyku: „Vedel som to, vždy som to vedel. No nie, to je radosť!“

Obrátili sa. Pred nimi stál Carvacchi. Leberecht bol taký prekvapený, že zo seba nevedel vysúkať jediné slovo. Martha o krok odstúpila. Carvacchi objal Leberechta a Marthu zdvorilo pozdravil ako starú známu.

„Vždy som vedel,“ začal Carvacchi so slzami v očiach, „že sa tento chlapec raz predo mnou zjaví. Vedel som, že prídeš, vedel som to!“

Leberecht, ktorý taktiež zadržiaval slzy, sa vymanil z objatia, ukázal na Marthu a povedal: „To je Martha. Je to moja...“

„Viem!“ prerušil ho Carvacchi s priateľským smiechom. „Nič mi nemusíš vysvetľovať.“

„Milujeme sa!“ prerušila ich Martha. Očakávala, že Carvacchi sa zatvári prekvapene, keď vysvetľovala: „Som Martha Schlüsselová - ak vám to meno niečo hovorí.“

„Povedal som, že mi nemusíte nič vysvetľovať.“

„Ty si to vedel?“ spýtal sa neveriaci Leberecht a začudovane sa pozrel na Marthu.

„Samozrejme, nie som predsa slepý. Možno som priemerný kamenár, ale ženám trochu rozumiem, ver mi!“ Carvacchi sa široko a samopašne zasmial; Leberecht ho nikdy predtým nepočul takto sa smiať. Carvacchi pokračoval: „Len raz som vás videl spolu; bolo to po nedeľnej omši. Mysleli ste si, že sa na vás nikto nedíva, ale Carvacchi sedel hore v severovýchodnej veži dómu. A ten, kto sa díva z veže, vidí viac než ostatní.“

Martha i Leberecht sa rozosmiali a Leberecht ju objal okolo pliec. Minulosť, ktorú jej Carvacchi pripomenul, sa im zdala vzdialená, hoci uplynulo len šesť týždňov odvtedy, čo opustili rodné mesto. Pred nimi bol Rím a spoločná budúcnosť.

Páža, ktoré sledovalo stretnutie z bezprostrednej blízkosti a nerozumelo ani slova, ukázalo Carvacchimu zvitky papiera a spýtalo sa, kam ich má odniesť.

Ten zavrčal čosi v tom zmysle, že sú aj dôležitejšie veci ako plány, vzal mu zvitky z rúk a odohnal ho. Leberecht a Martha mu museli vyrozprávať, prečo ušli z Nemecka, ako sa sem vôbec dostali a kde bývajú. Keď Carvacchi počul o výmene relikvií a o mníšskom prestrojení, ktorý im umožnil útek, natriasal sa od smiechu, až mu plány popadali na zem. Nevedel sa upokojiť a zvolal: „To bolo hádam prvý raz, čo hriešnikovi pomohla relikvia! Ja sa pridržiavam starého príslovia: Pomôž si, aj Pánboh ti pomôže.“

Majstri a tovariši, ktorých tu bolo neúrekom, úctivo Carvacchiho zdravili, akoby sa pretekali o jeho priazeň. Leberecht by rád vedel, akú má Carvacchi na stavbe pozíciu, no povedal si, že sa to skôr či neskôr aj tak dozvie, a tak sa vypytoval, prečo jeho majster odišiel z Florencie, o ktorej sníval ako o nejakej tajnej láske, a prečo napokon prišiel do Ríma.

„Vieš,“ odpovedal majster, „vo Florencii je už umenie za zenitom. Boli časy, keď si pri Arne stretol najväčších umelcov

sveta: maliarov, sochárov, básnikov, učencov aj filozofov. Tie časy patria minulosti.“ Carvacchi opísal rukou široký oblúk od Pincia až po Caelius. „Všetko, čo niečo znamená, sa dnes tlačí na tomto mieste. Ver mi, Rím je mesto budúcnosti,“ obzrel sa, či ho nikto nepočuje, „pravda, ako ho pápeži nezhumpľujú.“

Medzi činorodými remeselníkmi, staviteľmi a umelcami, ktorí usilovne pracovali na plochej streche chrámu, stál akýsi starec. Bol malý, opieral sa o palicu, mal riedke vlasy a tmavú bradu. Opieral sa o malú bočnú južnú kupolu, ktorá z povrchu vyrastala ako samostatná stavba; človek by takmer zabudol, že sa nachádza vo vzdušných výškach. Starec si z času na čas pridržal pred očami dlaň a žmúril do výšky, kde rástla obrovská rotunda s dvojitým stĺporadím, potom odišiel o kus ďalej a pozoroval stavbu z iného uhla. Tí, čo ho zbadali, sa mu vyhli veľkým oblúkom. Odrazu kamsi zmizol.

Carvacchi, ktorý si všimol Leberechtov zvedavý pohľad a neušlo mu ani to, že sa starý muž vyparil, zareagoval s blahosklonným úsmevom: „Je to hašterivý starec. Ľudia sa mu vyhýbajú, pretože každého a všetko kritizuje. Teraz sa oprávnene obáva, že by sa nedožil dňa, keď nad Petrovým hrobom bude čnieť kupola. Preto vyhotovil drevený model s presnými mierkami. Sedí pred ním celé hodiny a zasnene sa naň díva...“

Do Leberechta akoby udrel blesk. S vypleštenými očami a úžasom dieťaťa sa pozrel ta, kde starec zmizol, a vyjachtal: „Azda to len nebol...“

„Iste, Michelangelo. Také vrtochy si môže dovoliť len génius ako on. Už stokrát sa vyhrážal, že viac na stavbu nevkročí, no stokrát sa vrátil; lebo Michelangelo vie lepšie než ktokoľvek iný, že táto stavba bude najväčším ľudským výtvorom a urobí ho nesmrteľným.“

Bázlivo, takmer ustráchane načúval Leberecht Carvacchiho slovám. Potom sa obrátil k Marthe: „Videla si toho starca? To bol Michelangelo. Michelangelo Buonarroti! To je neuveriteľné!“

„Na tejto stavbe stretneš mnohých slávnych mužov,“ povedal Carvacchi takmer ľahostajným tónom. „Za predpokladu, že sa tu budeš chcieť zamestnať.“

„Prijali by ste ma tu ako kamenára?“

„Ak súhlasíš so skromnou mzdou, akú platia pápeži - ihneď!“

„Bolo by mi cťou, keby som tu smel pracovať!“

Carvacchi zodvihol ruky, akoby sa vzdával: „Len to nie! Iba hlupáci, mnísi a mníšky pracujú za božiu odmenu. Ty si však veľmi dobrý remeselník. Ľudia ako ty sú všade potrební.“

Leberechtovi sa na tvári zračila radosť. Najprv objal Carvacchiho, potom Marthu a napokon povedal: „Budem sa usilovať, ako budem vládať, verte mi!“

Carvacchi sa ponúkol, že pre Leberechta a jeho milenku nájde stále ubytovanie. Nie je to síce jednoduché, pretože mesto sa po rokoch úpadku rozrástlo ako jedovaté huby po daždi, no pozná mnohých ľudí a určite sa mu podarí niečo pre nich nájsť. Najprv, pripomenul Carvacchi, by však mali osláviť stretnutie, a ak súhlasia, tak najlepšie hneď dnes, a nech vraj so sebou privedú aj toho hvezdára Albaniho, aby sa po cudzom meste netúlali sami.

Zahvízdal na prstoch a odkiaľsi sa vynorilo páža, ktorých bolo na stavenisku ako mravcov a pracovali ako poslíčkovia. Carvacchi chlapcovi čosi povedal, z čoho Leberecht neporozumel jediné slovo. Páža prikývlo a vzdialilo sa.

Carvacchi žil v starej vile na Via dei Riari na kopci Janiculo, neďaleko profesorovho domu. Albani, ktorému bol každý druh rozptýlenia dobrý, bol nadšený, že bude môcť odprevadiť svojich hostí spoza Álp k hlavnému kamenárovi staviteľov chrámu, o ktorom sa rozprávali neuveriteľné historky.

Neuveriteľné historky? Profesor sa zháčil a povedal len toľko, že Rimania pripisujú Carvacchimu magické sily, pretože je vraj schopný rozrezať za jedinú noc na dve rovnomerné polovice kameň, ktorý je vysoký ako dospelý muž. A dokonca aj veľký Michelangelo, o ktorom jedine pápeži - aj to len z egoistických pohnútok - nehovorili, že sa spriahol s čertom, sa uznanlivo vyjadril o viackrát opakovanom zázraku a Carvacchiho chválil ako jediného, kto je hoden jeho staviteľského umenia.

Hostina - pretože ako sa Leberecht a Martha dozvedeli, skutočne išlo o hostinu - sa začala prekvapením. Z dverí domu k nim pristúpila spolu s Carvacchim krásna mladá žena, ktorú pán domu predstavil ako svoju manželku. Už táto skutočnosť bola dostatočne pozoruhodná, lebo okrem toho, že mu sám majster často vykladal, že síce má talent na všetko možné, len nie na to, aby sa stal bohabojným manželom, zmocnila sa Leberechta pri pohľade na mladú ženu tieseň. Na okamih váhal, či ju nemá objať a zvolať: Friederike, ty?

Našťastie sa ovládol, pretože Carvacchiho žena sa volala Tullia, pochádzala z bohatej lodiarskej rodiny z Ostie a ako sa neskôr ukázalo, okrem Danteho jazyka nevedela v nijakom cudzom jazyku povedať ani slovo. No predsa len sa Leberechtovi zdalo, akoby vypadla z oka Friederike, nešťastnému dievčaťu z nákladného člna, ktoré stálo Carvacchimu vo svojej nadpozemskej nahote ako modelka.

Ďalším prekvapením bola vyberaná spoločnosť. Jeden z jej členov sa však zjavil v oblečení, ktoré Leberechtovi poriadne nahnalo strach.

Od nedobrovoľného stretnutia s inkvizíciou nenávidel Leberecht purpurovú farbu ako mor; stačilo, keď z diaľky zazrel červený talár, hneď zatínal od zlosti päste. Nebolo preto azda najmúdrejšie, že Carvacchi pozval na hostinu, ktorú usporiadal na počesť svojich priateľov z Nemecka, aj Lorenza Carafu, skutočného kardinála v

purpurovom odeve, s červenou čiapočkou na hlave, topánkami z červeného hodvábu a zlatým krížom na hrudi.

Martha, ktorá poznala Leberechtov odpor, mala obavy, keď Carvacchi predstavoval samoľúbeho purpurového klerika slovami, podľa ktorých je kardinálom Kany, titulárnym arcibiskupom Bizerby, zástupcom tajomníka kongregácie pre pokresťančovanie pohanov v Levante a titulárom v San Andrea della Valle, no doteraz nielenže svoje biskupstvo ani len nevidel, ale navyše nie je schopný plniť funkcie vyplývajúce zo svojich titulov, pretože ho zamestnávajú spoločenské povinnosti, ktorým sa musí venovať ako príslušník svojho stavu.

Ako sa malo v priebehu večera ukázať, bol Lorenzo - tak ho všetci volali - povolaním knihviazač, no zároveň bol synovcom pápeža Pavla IV., ktorého volali „hranica“, pretože jeho obľúbenou hračkou bola inkvizícia. Strýko Pavol, ktorého jeho synovec neznášal tak ako všetci ostatní, sa už dávno odobral na večný odpočinok, no tituly - mimochodom, veľmi výnosné - Lorenzovi zostali. Kardinálom sa človek stane buď navždy, alebo nikdy.

Pokiaľ išlo o zovňajšok, vyzeral Carafa ako rodený kardinál. Červený talár sa mu leskol rozličnými druhmi hodvábu - maurským pelerína, francúzskym sutana - a na to, aby sa nekrčil, zamestnával ženu, ktorá mu ho žehlila, čo bolo privilégium, aké mal okrem neho už len pápež. Carafove pohyby boli hodné herca, vyznačovali sa dôstojnosťou a ladnosťou, až ho človek mohol považovať za kandidáta na Petrov stolec - keby držal jazyk na uzde. Pretože Carafa nič nenávidel väčšmi ako mlčanie; mlčanie, hovoril, ohlupuje, preto sú ryby tie najhlúpejšie tvory.

Táto poznámka patrila k tým múdrejším Jeho Najvyššej Eminencie, a preto ju zvykol viackrát denne opakovať. Carafa inak používal pouličný žargón prostitútok, žobrákov a povaľačov z okolia Piazza del Popolo, alebo slovník nosičov kameňa na stavbe Chrámu svätého Petra.

Carvacchi mal slabosť pre takéto postavičky. Patril k nim aj medikus a anatóm Marco Melzi, ktorý počas svojho krvavého života prišiel o ľavú ruku, čo mu však vôbec neprekážalo pri výkone povolania; naopak, doktor dokázal pravou rukou obsluhovať súčasne dva nástroje a jeho šikovnosti sa nevyrovnal nijaký lekár v nemocnici Sancto Spirito.

Nikto, dokonca ani sám Carvacchi, s ktorým ho spájalo priateľské puto, odkedy zošíval na majstrovom pravom stehne ihlou a niťou ranu a tá sa potom za štrnásť dní zahojila, nevedel, ako Melzi prišiel o ľavú ruku, a to podnecovalo tie najdivšie klebety. Melzi sa netajil svojím veľkým obdivom k Leonardovi ako k anatómovi. Učenca z Vinci stretol ešte ako mladík a bol fascinovaný anatomickými štúdiami, v ktorých Leonardo rozkladal ľudí na jednotlivé časti a všetko opísal tak, aby sa to zachovalo pre nasledujúce pokolenia.

Tak ako Leonarda, aj Melziho upodozrievali z lásky k chlapcom, no jeho adlátus sa nevolal Giacomo ako u veľkého majstra, ale Pietro, a nemal desať, ale trinásť rokov, čo viedlo k tomu, že Melziho jeho milenec vyciciaval ešte väčšmi než Leonarda ten jeho. Melzi sa v žiadnom prípade netajil svojím obdivom k chlapčenskému telu a keď sa reč zvrtla na zmyselnú rozkoš - čo nebolo nijakou nezvyčajnou témou v Carvacchiho dome citoval ako svoj veľký vzor Leonarda, ktorý tvrdil, že akt plodenia a časti tela, ktoré sa pri ňom používajú, sú také ohavné, že príroda by prišla o ľudský druh, keby nebolo krásnych tvárí a zmyselných vlôh. Pohlavná láska je vraj prírodnou silou, ktorá ho odpudzuje.

Pokiaľ išlo o stratu ruky, Rimania si rozprávali, že si ju Melzi sám amputoval, aby skúmal svoje vlastné reakcie, a pri tom vraj predstihol dokonca aj Leonarda, ktorý, ako sa povrávalo, vo svojom francúzskom exile tak schudol, že mohol na svojom tele študovať anatómiu všetkých svalov, žíl a kostí.

Ďalším pozoruhodným hosťom, ktorého Martha a Leberecht stretli v Carvacchiho dome, bol Paolo Soncino, kreslič a matematik na stavbe chrámu, ktorý Michelangelovi zodpovedal za statiku a riešil matematické problémy. Soncino mal - pokiaľ išlo o čísla - absolútnu pamäť; to znamená, že z hlavy riešil počtové úlohy, ktoré iní zvládali len s použitím tabule a kriedy alebo zvitkov papiera. Okrem toho na to potreboval polovicu času než iní počtári a nikdy sa nepomýlil. Táto schopnosť, ako aj jeho alchymistické znalosti, ktoré si osvojil počas štúdia v Bologni, ale aj skutočnosť, že sa doteraz nezrútil ani jeden zo stĺpov, oblúkov či klenieb, čo postavil, mu u jeho obdivovateľov vyniesli renomé svätca, ktoré však jeho nepriatelia prekrútili a tvrdili, že paktuje s diablom.

Jeho zovňajšku, z ktorého si človek zapamätal nanajvýš tmavé vlnité vlasy nad plochou tvárou, sotva kto mohol konkurovať v bezvýraznosti. Ale tak ako všetci bezvýrazní muži, aj Soncino sa zdobil nádhernou ženou, ktorá mala napriek rímskej obyčaji rovné plavé vlasy, zviazané do vrkoča a podobala sa na ženské postavy, aké maľoval Botticelli. Volala sa Caterina, bola očarujúco mladá, azda aj o polovicu mladšia než Paolo, ktorý mohol mať už dobrých päťdesiat rokov.

Kardinál Lorenzo nemal nič lepšie na práci, než aby sa rozkošnícky kochal pohľadom striedavo na Marthe a Caterine, ktoré sedeli v salóne za veľkým stolom oproti Leberechtovi. Mlčal napriek svojmu zvyku zrejme preto, aby si ostatní nevšimli, ako hltá pohľadom ženy. Podávala sa divina, ktorú Tullia pripravila podľa vynikajúceho vidieckeho receptu. Carvacchi sa s takou suverénnosťou stotožnil s úlohou hostiteľa, až človek mohol nadobudnúť dojem, že takéto výpravné oslavy usporadúva takmer denne. Leberecht svojho majstra nespoznával.

Keď si Carvacchi všimol údiv v jeho očiach, povedal: „Čuduješ sa, pravda? Čuduješ sa, že som sa usadil a stal sa zo mňa poriadny mešťan!“

„Ale nie, majstre. Obdivujem vás!“ A smerom k jeho žene povedal: „Váš manžel, signora Tullia, býval kedysi tým, čo u nás doma nazývame «vetroplach». Nie je to zlý charakter, ale nehodí sa na ženbu. Je ako motýľ, ktorý prelieta z kvetu na kvet, maškrtí a potom ľutuje. Je to muž, ktorý uprednostní jednoduchú strechu nad hlavou pred skutočným domovom a nič nemiluje väčšmi než svoju nezávislosť. Inými slovami: Nie je to muž ako tento.“

Carvacchi, ktorý medzitým chytil svoju ženu za ruku, sa natriasal od smiechu nad presnými slovami svojho obľúbeného žiaka. A keďže na neho boli upreté všetky pohľady, cítil, že musí odpovedať: „Chlapec má pravdu,“ uškrnul sa, „napokon, pozná ma najdlhšie z vás všetkých - a som si istý, že ma pozná najlepšie. Myslím, že nie je potrebné vysvetľovať, komu vďačím za tú zmenu.“ Carvacchi sa zamilovane pozrel na Tulliu, položil jej na brucho dlaň a slávnostne vyhlásil: „Čoskoro budeme traja.“

Carvacchiho slová vyvolali rozličné reakcie. Zatiaľ čo Leberecht, Martha, Soncino a jeho žena Caterina sa potešili, ostatní začali lamentovať nad osudom dieťaťa, ktoré sa ešte vôbec nenarodilo - nebolo to nič nezvyčajné a zodpovedalo to bežným zvykom tej doby.

Melziho slová zneli najhlasnejšie, ľutoval dieťatko, že sa narodí do sveta plného vojen a nevraživosti, aká panuje medzi krajinami a mestami, medzi náboženstvami, ba dokonca medzi jednotlivými rádmi jednej cirkvi, kde proti sebe bojujú jezuiti a dominikáni ako najzarytejší nepriatelia.

To prebudilo dokonca aj u samoľúbeho kardinála Lorenza z rozkošníckeho fantazírovania; vášnivo s lekárom súhlasil a potom začal rozvíjať ešte absurdnejšie myšlienky, držiac stranu pápežovým nepriateľom, ktorí Pia IV. označili za Antikrista, diablom posadnutú osobu, čo sústredila všetku zlú moc na boj proti cirkvi.

Carvacchi, ktorý rozhodne nebol stúpencom cirkvi a papizmu, sa smial. „Myslím, že želanie je otcom myšlienky. Boh vie, že boli už aj horší zástupcovia Krista na zemi, než je tento z rodu Mediciovcov. Drahý kardinál Lorenzo, zdá sa mi dosť prehnané, ak ho nazývaš Antikristom len preto, že je tvojím nepriateľom.“

„Antikrist! Antikrist!“ škriekal Lorenzo a len Carvacchiho prísny pohľad mu zabránil v tom, aby si odpľul na dlážku.

Pán domu prevrátil oči a obrátil sa k Marthe a Leberechtovi: „Myslím, že je to tajný protestant, kliešť v kožuchu svätej cirkvi!“

Ostatní sa zasmiali a Lorenzo očervenel, až mu tvár takmer splynula s jeho hodvábnym šatom, a urazene odvrátil pohľad.

Profesor Albani, ktorý dovtedy mlčky, no nie bez záujmu sledoval diskusiu, sa ozval: „Všetci rozprávajú o Antikristovi, ale takmer nikto nepozná jeho pravý význam.“

„Vy ho azda poznáte?“ spýtal sa Carvacchi vyzývavo.

„Nuž, ak máme veriť Písmu - čo mi v tejto súvislosti nepadne ľahko -, potom fenomén falošných prorokov, apoštolov alebo mesiášov poukazuje na blížiaci sa deň posledného súdu. Vraví sa, že diabol vlezie v podobe hada do tela panny a oplodní ju. To znamená, že Antikrist by sa musel narodiť partenogenézou, teda z panny. Z dvestodvadsaťjeden pápežov sa doteraz nijakému nepodarilo privolať tento zázrak - ani Silvestrovi II., ktorý slúžil čierne omše a o ktorom sa hovorilo, že uzavrel pakt s diablom, ani Jánovi XII., čo zmenil najvyšší svätostánok na bordel, ani Bonifácovi VII., ktorý zavraždil svojich dvoch predchodcov a ktorého zohavené telo vláčil dav po uliciach, ani Benediktovi IX., ktorý raboval a vraždil ako turecký sultán, ba dokonca ani Alexandrovi VI. Borgiovi, ktorému viacero kurtizán porodilo deväť detí, okrem iného aj úbohú Lucretiu.“

„Nezmysel!“ rozohnil sa Lorenzo a odložil nabok obhryzené rebierko. „U cirkevných otcov sa dočítate, že Antikrist sa narodí v jednom z veľkých miest, ktoré sa bude nazývať Babylon, Sodoma

alebo Gomora. Podľa jedných bude mať zarastenú papuľu ako vlkodlak, iní ho opisujú ako nášho Pána Ježiša Krista. Bude vraj vedieť prenášať hory a meniť kamene na chlieb...“

„Ani tieto triky nevyskúšal nikto z pápežov, na ktorých zavesili plášť Antikrista,“ prerušil kardinála Albani. „Zaujímavá je však skutočnosť, že za posledné roky sa zjavenia Antikrista znásobili, akoby sa blížil koniec sveta. Čo by sa stalo, keby sa tak za jednou z mnohých falošných masiek skrýval skutočný Antikrist, pravý posol posledného súdu?“

Ako šibnutím čarovného prútika všetci v miestnosti stíchli. Leberecht, ktorý sledoval profesorove slová s nedôverou, stisol pod stolom Marthinu ruku. Tá nevedela, ako si má toto jednoduché gesto vysvetliť; netušila o kameni, ktorý mu ťažil dušu. A Leberecht, hoci si Albaniho vážil, mal od ich prvého stretnutia ťažkosti, aby porozumel jeho narážkam a dvojzmyselnostiam, v ktorých sa profesor mimoriadne rád vyjadroval.

Albani bol typický vykladač hviezd; mal vo zvyku - možno si v tom dokonca voľkal - opisovať skutočnosti a udalosti takým spôsobom, že vyvolávali viac otázok než odpovedí, a určite by bol schopný vyriešiť matematickú úlohu „jedna a jedna“ tak, že by jej výsledok „dva“ sprevádzali hlboké pochybnosti.

Napriek tomu si Leberecht dovolil položiť otázku: „Pán Albani, viete vyrátať dráhy hviezd, a ak dobre rozumiem vašej náuke, ste schopný vyčítať z hviezd aj osud. A keďže osud ľudí je určený existenciou Zeme, potom musí byť možné predpovedať aj jej koniec.“

„Ale iste,“ odpovedal Albani, akoby to bola najsamozrejmejšia vec. Leberecht mal dojem, ako keby obzvlášť dlho vychutnával krátky čas, keď sa na neho s očakávaním upierajú toľké zraky. Napokon pokračoval: „Väčšina ľudí považuje náuku o hviezdach za zbytočnú kratochvíľu; nazdávajú sa, že táto veda nie veľmi prospieva duševnému blahu ľudí. Niektorí sa dokonca seriózne

pýtajú, aký úžitok má náuka o hviezdach po smrti, teda vo večnom živote, kde bude budúcnosť splývať so súčasnosťou a kde Boh pozná dráhy hviezd lepšie než všetci astronómovia a astrológovia dohromady. Pápeži dokonca nazývajú našu vedu diablovým remeslom - aspoň navonok, lebo tajne radi využívajú náš výskum.“

„Uhýbate, pán profesor. Pýtal som sa na koniec všetkých vecí, na posledný súd alebo ak chcete, *finis mundi* - teda koniec sveta.“

„A ja vám odpovedám, že je síce možné vyrátať tento koniec, no do dnešného dňa sa tým nezaoberal nijaký astronóm.“

„Určite?“

„Zatiaľ sa aspoň nijaký k tomu nepriznal.“

„A prečo nie, majster Albani - čo myslíte?“

„Predstavte si, že by výpočty hviezdnych dráh viedli k výsledku, že koniec sveta je na dosah, možno už nasledujúcu nedeľu, posledný deň tohto mesiaca alebo o dva roky! Čo si myslíte, že by sa stalo?“

„Čo by sa stalo?“

Albani sa vážne poobzeral dookola. „Ľudia by prepadli opojeniu zo strachu. Chaos by zavládol ešte pred posledným súdom a prevrátil by všetky nebeské i pozemské zákony hore nohami. Už len to, že by ľudia vedeli, kedy nastane koniec sveta, by doviedlo Písmo ad absurdum a pripravilo by to cirkev o jej pravdu.“

Kardinál súhlasne prikývol. „Veruže má pravdu ten náš pán profesor!“ Potichu pokračoval, akoby chcel zabrániť tomu, že jeho slová začuje niekto mimo miestnosti: „Po nociach sa ulicami zakrádajú dominikáni, vnikajú do domov a bytov vykladačov hviezd a na druhý deň niet po týchto mužoch ani stopy.“

„Viem o niekoľkých prípadoch,“ prehodil Albani.

Lorenzo pokrčil plecami, akoby chcel povedať: Čo už. A Carvacchi dodal: „Takpovediac blesková inkvizícia.“

Ostatní prikývli.

Kardinálove slová najväčšmi zasiahli Leberechta. Martha si všimla nepokojné pohyby jeho rúk, no neodvážila sa ho spýtať pred ostatnými na príčinu.

Leberecht sa obrátil na kardinála s otázkou: „Kto vzbudzuje nedôveru Kúrie väčšmi, astronómovia, alebo astrológovia?“

„Vzhľadom na skutočnosť, že výklad hviezd spočíva na pohanských poznatkoch...“

Albani ho prerušil: „Astronómia a astrológia sú jedno a to isté, pokiaľ ide o poznanie: Líšia sa len dôsledkami, ktoré vyvodzujú zo svojho poznania. Vzťah náuky o hviezdach a teológie nie je od samého začiatku nepriateľský. Stáva sa, že niektorí astronómovia sú dokonca služobníkmi teológie. Pápež Lev X. napríklad zapriahol teológov i astronómov do jedného koča, aby spoločne reformovali náš kalendár.“

Leberecht bol čím ďalej tým nepokojnejší: „A s akým výsledkom?“

Kardinál Lorenzo sa zachichotal do pästičky a predbehol Albaniho: „Doteraz sme počítali dni ešte stále podľa kalendára, ktorý pochádza z čias Julia Caesara. Vykladači hviezd a teológovia však nenašli nijaké lepšie riešenie, a po Levovi zdedil problém Hadrián, potom Klement, po ňom Pavol, po Pavlovi Július, po Júliovi Marcel, po ňom môj strýko Pavol a po ňom Pius. Pius IV. sa však zaujíma viac o kone a o literatúru, o Epikteta a stoikov než o riešenie matematických problémov. Pretože reforma kalendára je najväčšou matematickou úlohou v dejinách ľudstva.“ A smerom k Paolovi Soncinovi: „Nemám pravdu, vážený matematik?“

Ten si hladil vlnisté vlasy a odpovedal: „Iste, pán kardinál. Radšej by som druhý raz rátal statiku Svätého Petra než kresťanský kalendár. Za posledného poldruha tisícročia sa tak popresúvali veľkonočné sviatky a sviatky svätých, že si zbožný kresťan začne klásť otázku, či náš Pán Ježiš vstúpil na nebesia po svojom narodení, alebo pred ním. Momentálne sa tohto problému ujali

dvaja matematici, Luigi Lilio a Christoph Clavius, mladý jezuita z Nemecka.“

Leberecht zbystril sluch. „Ako vravíte, že sa volá ten nemecký jezuita?“

„Clavius. Malý jezuita so širokou lebkou. Stretol som ho pred pár rokmi v Bologni. Dnes vyučuje, pokiaľ mu to dovoľuje čas, na škole Collegio Romano.“

Medzičasom sa nepokoj preniesol aj na Marthu. Pohľadom hľadala pomoc u Leberechta.

Jeho otázka prišla nevyhnutne ako amen v otčenáši: „Poznáte toho Clavia bližšie? Je to latinské meno, aké si učenci radi dávajú. Jeho doslovný preklad znie...“

„Kľúč - vo vašom jazyku Schlüssel,“ povedal majster Soncino.

Carvacchi sa pozrel najprv na Leberechta a potom obrátil pohľad na Marthu. Tá zbledla a dívala sa do svojho prázdneho taniera. V okamihu ju dobehla jej vlastná minulosť. Dúfala, že spolu s Leberechtom tejto minulosti unikne, aby s ním začala nový život. A teraz sa dozvedela, že jej jediný syn, ktorý bol na smrť znepriatelený s jej milencom, žil v tomto meste.

Carvacchimu tieto súvislosti neunikli, no považoval za rozumnejšie, aby v nepríjemnej situácii mlčal.

„Pripime si na to,“ povedal, „aby nikdy nenastal koniec sveta!“

Ten rok bola jeseň daždivá a chladná, ale na Chráme svätého Petra sa pracovalo bez obmedzenia ďalej. Keďže zvonili anjelpána a na mesto sadal súmrak, Carvacchi rozkázal, aby zapálili ohne a fakle, ktoré zohrievali, a zároveň v noci osvetľovali stavenisko. Pracovalo sa na tri smeny a večer sa stavenisko zmenilo na strašidelnú divadelnú scénu. Nemeckí pútnici naplnili vatikánske pokladnice odpustkami a Pius IV. sa na rozdiel od svojich predchodcov nemusel obávať, že by sa chrám nedokončil.

Leberecht sa stal Carvacchiho pravou rukou, kamenárskym predákom na stavbe chrámu; najmä u starších, ktorí dúfali, že sami časom získajú toto postavenie, to robilo zlú krv. Majster nezabudol ani na sto zlatiek, ktoré mu Leberecht kedysi požičal a vďaka ktorým mohol on, Carvacchi, ujsť z Nemecka a usadiť sa vo Florencii. Po niekoľkých dňoch od Leberechtovho príchodu do Ríma mu splatil dlh aj s úrokmi, ba aj s úrokmi z úrokov.

Vďaka majstrovej pomoci sa Leberechtovi podarilo prenajať si medzi Panteónom a Sapienzou dom, ktorý kedysi patril dcére pápeža Júliusa II., Michelangelovho najväčšieho, aj keď skúpeho mecéna. Po jeho smrti boli spočítané aj lepšie dni pápežovej dcéry v tejto štvrti, a odvtedy dom tri- či štyrikrát zmenil majiteľa, naposledy za Pavlovho inkvizičného pontifikátu.

Martha a Leberecht nenamietali, aby kňaz zo San Luigi kadidlom a zbožnými slovami očistil dom od zla - samozrejme, okrem potkanov a švábov v pivnici. Nakoniec páter urobil rukou veľký kríž, ktorým posvätil dvojicu, a vyslovil latinské slová: *„Deus benedicat hunc mansionem. Libera nos, Domine, de morte aeterna in die illa tremeda, quando coeli movendi sunt et terra,“* čo znamenalo asi toľko: Bože, požehnaj tento dom. Zbav nás, Pane, večnej smrti v strašný deň, keď sa rozhýbu nebesá a zem.

Slová o posledných veciach pripomenuli Leberechtovi Kopernikovu knihu. Pod strechou objavil medzi dvoma krokvami tajné miesto, no nezdalo sa mu dosť bezpečné pred drábmi inkvizície, a premýšľal nad lepším úkrytom.

Leberecht žil s Marthou ako muž so ženou; utiahli sa trochu do ústrania a ich šťastie by bolo úplné, keby si každý neniesol niečo z minulosti, čo mu ťažilo dušu.

Marthu trápila otázka, či sa má priznať svojmu synovi Christophovi, jezuitovi Claviovi, za ktorého osud sa istým spôsobom cítila vinná. To však skrývalo veľké nebezpečenstvo, pretože viac než čokoľvek iné by tento krok mohol viesť k tomu, že by sa ocitli v rukách inkvizície.

Pokiaľ išlo o Leberechta, toho celkom pohltila jeho práca na stavbe chrámu. Bdel nad vyše tisíckou kamenárov, najmä talianskych, ale aj nemeckých, a boli medzi nimi aj Španieli z Neapolského kráľovstva, Florenťania i Miláčania a remeselníci zo Savojského kniežatstva, ktorých vyhnala tvrdá zima na juh.

Hoci bol Leberecht mladý, čoskoro si získal rešpekt stavebných robotníkov. Vďačil za to viacerým okolnostiam: Po prvé, rozumel kamenárskemu fortieľu. Okrem toho sa mu zišiel aj jeho jazykový talent, ktorý mu umožňoval dohodnúť sa s ľuďmi vo všetkých možných jazykoch. A napokon, úctu vzbudzoval aj jeho zovňajšok - od väčšiny svojich podriadených bol vyšší o celú hlavu.

Leberecht si túžobne želal, aby sa mu pri práci pošťastilo stretnúť veľkého Michelangela. No odkedy sem nastúpil, veľký majster sa na stavenisku neobjavil. Carvacchi spomínal, že umelec trpel horúčkami, ktoré ho natoľko oslabili, že bol sotva schopný chodiť; no predovšetkým sa vraj občas ocital v stave, ktorý mu neumožňoval triezvo rozprávať.

O to viac si Leberecht ctil umelcove plány a skice, ktoré denne rozprestieral na svojom stole v dielni. Pevnými ťahmi červenej hlinky zachytil majster obrysy, profily a neraz aj jednotlivosti, ktoré

neboli väčšie ako dlaň, akoby načrtol náhrobný kameň, a nie najväčšiu stavbu ľudstva.

Dielňa sa nachádzala neďaleko vchodu do jaskýň za pápežovým palácom, s výhľadom na južnú stenu kaplnky pápeža Sixta, kde sa Michelangelo zvečnil ako maliar. Tieto maľby, najmä výjav posledného súdu, Leberechta obzvlášť priťahovali. Carvacchi mu toho veľa porozprával o nahých telách a o šifrovaných scénach, vinúcich sa spoza jednoduchého oltára do závratnej výšky, o jedinečnom umeleckom diele, ktoré zatieňovalo všetky ostatné.

Obyčajný kresťan, dokonca ani stavebný predák od Svätého Petra, nemal možnosť vstúpiť do pápežovej domácej kaplnky. Keďže však Leberechta táto myšlienka magicky priťahovala a bol ochotný zapredať aj dušu za to, aby sa mohol na maľbu čo len na chvíľku pozrieť, podarilo sa mu v deň zvestovania Márie - tento dátum si nadosmrti zapamätal - vďaka kardinálovi Lorenzovi Carafovi, ktorý mal vo Vatikáne ešte nejakých priateľov, vkročiť do Sixtínskej kaplnky.

Kardinál a Carvacchi, ktorí ho sprevádzali a pre ktorých tento pohľad nebol ničím novým, neboli o nič menej vzrušení ako Leberecht, ktorému srdce začalo búšiť až niekde v hrdle, keď vstúpili do tmavej, vysokej miestnosti. Veľký Bože! Mohol toto vôbec vytvoriť *jeden* človek, za *jeden* ľudský život?

Leberecht zastal na niekoľko minút v strede kaplnky. Michelangelo mu nebol cudzí. Už vtedy, keď sa u benediktínov na Michelsbergu venoval štúdiu, a dávno predtým, čo sa zhostil úlohy meniť majstrove plány a skice na skutočnosť, počul legendy o Michelangelovej múdrosti, o jeho univerzálnom vzdelaní a o hlbokých myšlienkach, aké umelec vyjadruje svojimi dielami. Leberecht vedel, že suma poznania, akou tento Florenťan disponoval, bola väčšia než to, čo vedeli všetci jeho súčasníci, pretože sa stýkal v najväčšími duchmi svojej epochy a zverovali sa mu tí najmúdrejší. S hlavou vyvrátenou nahor postavil sa Leberecht

medzi svojich dvoch sprievodcov a spýtal sa: „Prečo to namaľoval?“

Carvacchi a kardinál sa na seba spýtavo pozreli. Nepochopili zmysel jeho otázky.

„Prečo to namaľoval?“ zopakoval Leberecht svoju otázku.

Zneistený Carvacchi sa spýtal: „Prečo namaľoval čo?“

„Rád by som vedel, prečo si Michelangelo zvolil práve tento motív. Prečo práve posledný súd? Prečo nenamaľoval napríklad ukrižovanie, zmŕtvychvstanie alebo nanebovstúpenie, tak ako generácie umelcov pred ním?“

Obaja sa dívali, akoby do nich udrel blesk. Ani jeden z nich si dosiaľ takúto otázku nepoložil. Kardinál, ktorý veľmi dobre ovládal históriu predchodcov svojho strýka Pavla, napokon odvetil: „Ani Klement VII., ani Pavol III., za ktorých Michelangelo začal pracovať, si tento motív nevybrali. Jednoducho im prekážala vysoká biela stena - preto si objednali maľbu. Žiaden z pápežov nikdy nevidel nijakú skicu k monumentálnemu dielu, odhliadnuc od toho, že majster by si beztak nedal od nikoho nič poradiť, ani od Jeho Svätosti.“

Čím väčšmi si Leberechtov zrak zvykal na matné decembrové svetlo, tým krikľavejšie, svetlejšie, hrozivejšie sa mu zdalo modré nebo, z ktorého sudca svetov vystupoval ako grécky Herakles hroziaci zdvihnutou pravicou. No Leberechta neznepokojovali ani tak farby či kompozícia. Pohľadom skúmal figúry a symboly a hľadal, či nenájde nejakú narážku, nejaký detail, ktorý by poukazoval na poznatky o blížiacom sa konci sveta.

Gigantická freska - podľa Michelangela jediná pravá mužná maliarska technika, pretože len ženy maľovali olejovými farbami - prekypovala narážkami, alegóriami a insígniami, ktoré zobrazovali kresťanov a pohanov, blažených i zatratených, ba dokonca aj ľudí, ktorí prebývali medzi živými, ako napríklad ceremoniálneho

majstra Biagia da Cesinu, a ktorí sa opovážili kritizovať jeho umenie.

Pračudesným spôsobom tu majster zachytil aj svoju vlastnú tvár, rozpoznateľnú na koži, ktorú stiahli z Bartolomeja a ktorú tento mučeník držal v rukách. Prečo Bartolomej a prečo toto hrôzostrašné divadlo?

Nikto, dokonca ani milovník inkvizície Pavol IV., kardinálov strýko, by sa nikdy neopovážil spýtať sa Michelangela na zmysel jeho stvárnenia. Nielenže by nikdy nedostal odpoveď, ale navyše by si majstra znepriatelil.

Zbožný pozorovateľ takto blúdil Michelangelovou apokalypsou ako hrdina v Minotaurovom labyrinte, stretávajúc sa s cirkevnými svätými ako Gabrielom, Pannou Máriou alebo Petrom, na dosah Pánovej ruky. Ale už Adam a Eva vzbudzovali otázky, či náhodou nezobrazujú aj Jóba a jeho ženu zo Starého Zákona, pretože za nimi dochádza k zmiereniu medzi Ezauom a Jakubom. Svätci ako Šimon s krížom na pleciach, Sebastián so šípmi v ruke, Katarína Alexandrijská s kolesom, Blázius so železnými komorami alebo Šimon s pílkou v ruke ho nemali prečo znepokojovať. Ale čo mala Eva dočinenia s Vergíliom? Čo hľadali na poslednom súde postavy z Danteho Božskej komédie?

Leberecht musel odtrhnúť pohľad od krúživého pohybu, ktorým po pravej strane padali do pekiel zatratenci a po ľavej strane stúpali do neba blažení a ktorý akoby na stene zhora nadol vytváral ohnivé koleso. Napokon sa na kardinála obrátil s otázkou: „Nezdá sa vám, že sudca svetov sa skôr podobá na gréckeho Apolóna, ktorý je vystavený na dvore Belvederu, než na Pána Ježiša Krista?“

„Neviem, ako vyzerá náš Pán Ježiš Kristus; som kardinál, nie maliar,“ odpovedal Lorenzo a uhládzal si purpurovú zamatovú sutanu.

Leberecht nepopustil: „Ak je to však skutočne pohanský boh, potom by mala táto symbolika ďalekosiahly význam!“

Carvacchi, ktorý sa v umení určite vyznal lepšie než kardinál, sa zamyslene pozrel na Leberechta: „Zrejme máš pravdu.“

„To by znamenalo, že Michelangelo zastáva názor, podľa ktorého nie Pán Boh zazvoní k poslednému súdu a určí koniec sveta, ale iná, cudzia moc...“

„Diabol?“ Kardinál Lorenzo sa rozpačito zachichotal a obrátil pohľad na sudcu svetov. Nevedel presne, čo si má o slovách mladého kamenára myslieť; no čím dlhšie nad tým uvažoval, tým sa ho zmocňovali väčšie pochybnosti.

„Nebolo by to prvý raz, čo si Michelangelo utiahol z cirkvi,“ poznamenal triezvo Carvacchi. „Je len otázka, k akému poznaniu sa majster vracia. Leberecht, ty si predsa hlavička, mal by si to vedieť!“

Leberecht sa strhol. „Ja? Čo by som mal vedieť?“ vyjachtal prekvapený. „To vie len sám Michelangelo!“

„A ten mlčí.“

„Nemožno mu to zazlievať. Ten, kto sa vie vyjadriť štetcom a farbou, môže sa vzdať reči písma.“

Myšlienka, že by Michelangelo mohol na svojej freske zobraziť zašifrované, tajné poznanie, ktorému by porozumeli len zasvätenci, opojila kardinála ako jeho obľúbené burgundské víno. Ukazovákom začal obkresľovať obrysy jednotlivých postáv, akoby ich chcel takto donútiť, aby niečo prezradili; ale ani Cháron, ani Minos, ba ani múdry básnik Vergílius, ktorí pôsobili ako cudzie telesá uprostred mäteže tiel, mu nedali odpoveď.

Lorenzov skúmavý pohľad sa zachytil v prostriedku maľby, kde do trúb trúbili anjeli s nadutými lícami ako žaby, aby sa Zem, ako zaznamenal Matúš, otriasala ich ozvenou. Kardinál povedal: „Vidím dve otvorené knihy.“

Zaznelo to ako prorokove slová. Carvacchi a Leberecht mu najprv nechceli veriť. Váhavo k nemu pristúpili.

„Naozaj,“ povedal Leberecht, a Carvacchi poznamenal: „To som si doteraz nevšimol. Myslím, že si to doteraz nevšimol nikto.“

V kardinálovom hlase zaznievala bezradnosť: „Aký by mohli mať význam? Vlastne ide len o tú druhú knihu; pretože to, že *jedna* z nich musí byť Písmom Svätým, je mimo diskusie. Ale čo je potom tá druhá kniha?“

Všetci traja striedavo obracali hlavy, či sa na knihách nebude dať rozoznať nejaký nápis, no čím hlbšie sa pohľadmi zabárali do fresky, tým väčšmi sa im knihy rozplývali pred očami.

„Vidím hviezdu,“ povedal Leberecht.

Vyslovil tie slová naozaj, alebo len v duchu? Nevedel. Tvár mal rozhorúčenú ako železo v kováčskej vyhni. Myšlienky mu krúžili okolo jedinej témy: Kopernikovej knihy. Čo ak Michelangelo vedel o *astrum minax,* hroziacej hviezde, ktorou pohanská veda ohlasovala koniec sveta? Ak o nej vedel, aký cieľ sledoval svojimi apokryfickými narážkami? Prečo mlčal, ak poznal pravdu?

Leberecht bol zahĺbený do svojich myšlienok a vôbec si nevšimol, že kardinál a Carvacchi rýchlo opustili Sixtínsku kaplnku bočnými dverami. Zdalo sa mu, akoby mu Carvacchi stihol ešte niečo pošepnúť, no Leberecht sa vznášal medzi nebom a zemou a bol priveľmi zaujatý sám sebou, aby venoval pozornosť vonkajším veciam. V ušiach mu hučalo a zišlo mu na um, že Michelangelove trúby mohli odkazovať na kvílenie, ktoré *astrum minax* vyvolá na posledných tisícich míľach, skôr než vytrhne Zem z jej obežnej dráhy. Strašná myšlienka, pri ktorej ho zalial studený pot.

Do veľkej katastrofy, ktorá zničí všetok život, zostáva necelých dvadsať rokov. V roku Pána 1582 - skutočne Pána? Nie, o Pánovi nemohlo byť ani reči: Vykúpenie skrze nášho Pána Ježiša, posledný súd, oddelenie dobra od zla, viera a prísľub večnej blaženosti, nič z toho nedávalo zmysel zoči-voči hroziacej katastrofe. Ničivá hviezda so sebou strhne všetko, vrhne Zem na Slnko, na mŕtvu loptu

zo žeravej hmoty uprostred vesmíru, a Zem zhorí ako suchý, starý strom.

Bolo to azda poznanie blízkeho konca, ktoré viedlo pápežov k ich nespútanému životu? Prestali azda preto veriť svojmu učeniu alebo učeniu svojej cirkvi? Opíjali sa, žrali, smilnili a hrešili azda preto s takou vášnivosťou, lebo poznali koniec, ktorý vyrátal Kopernik? Pane Bože, ako sa dalo inak vysvetliť, že pápež, ktorého meno niesla cirkev, zriaďoval vlastné bordely, ktoré mu každoročne vynášali osemdesiattisíc dukátov, a že sa jeho synovec, kardinál Pietro Riario, požehnaný štyrmi biskupstvami a jedným patriarchátom, sa uhýril na smrť? Že zvolili za pápeža Baldassara Cossu, o ktorom sa vedelo, že spával so ženou svojho brata a súložil s dvesto vdovami a pannami? Že jeho svätosť pápež Alexander VI., o ktorom Savonarola povedal, že sa správa horšie než dobytok, mal pomer so svojou sestrou a usporadúval orgie, pri ktorých tancovalo päťdesiat nahých *luparellae* a museli sa plaziť po zemi ako psici, aby ich potom pred pápežovými očami znásilnili pápežskí komorníci? Že Klement V. necúvol pred mučidlami a Pavol IV. pred krutosťou? A že to všetko neboli jednorazové vykoľajenia, ale pravidlo, *peccata in coelum clamantia* - do neba volajúce hriechy?

Leberechta zozadu schmatli dve silné ruky a vrátili ho do skutočnosti. A skôr než sa spamätal, vykrútil mu pápežský oficiant v dlhom červenom odeve, pod ktorým sa ukrývalo telo prekypujúce silou, dozadu obe ruky a druhý na neho zrúkol: „Čo tu hľadáš, ty sukin syn?“

Leberecht vyjachtal niekoľko ospravedlňujúcich slov; obdivoval vraj Michelangelovu fresku a zrejme sa pozabudol, zdržal sa, ale teraz okamžite zmizne.

Strážcovia ho však nepočúvali. Zatiaľ čo ho jeden držal, druhý prehľadával, či náhodou nemá so sebou zbraň. Potom ho za rukávy surovo ťahali dlhou chodbou bez okien až k dvojitým dverám, ktoré viedli do holej miestnosti. Tá Leberechtovi pripomenula sálu, kde

inkvizítor fráter Bartolomeo odsúdil jeho mŕtveho otca Adama: Na náprotivnej strane stál dlhý, široký stôl s dvoma sviečkami, za ním tri hranaté čierne stoličky, inak nič, mĺkvy, vzdialený, neznámy svet.

Sluhovia bez slova zmizli a Leberechtovým jediným útočiskom bola myšlienka, že v živote už zvládol ťažšie situácie. Stál tam uprostred holej miestnosti. Dve okná boli obrátené do dlhého, úzkeho a prázdneho vnútorného dvora. Na dverách chýbala kľučka. Zľakol sa.

Po nekonečnom čakaní, počas ktorého sa Leberecht neodvážil posadiť sa na jednu zo stoličiek, sa odrazu otvorili dvere a dovnútra vstúpil korpulentný monsignore, sprevádzaný pisárom, ktorý pri nasledujúcom vypočúvaní zaprotokoloval každé slovo.

„Ako sa volá brat v Kristu, akým spôsobom sa dostal dnu a s akým zámerom?“ odverklíkoval monsignore otázku, zatiaľ čo sa trhanými pohybmi usiloval nájsť si na stoličke čo najpohodlnejšiu polohu. Na Leberechta sa ani nepozrel.

Leberecht povedal svoje meno a porozprával, že je kamenárom z nemeckých krajín a predákom všetkých kamenárov na stavbe Chrámu svätého Petra. Do Vatikánu sa dostal bočným vchodom vďaka majstrovi Carvacchimu a kardinálovi Lorenzovi Carafovi, svojmu priateľovi. Kde a akou cestou, to nedokáže povedať.

Zmienka o Carafovi vzbudila u tučného monsignora nepokoj. Pošepol niečo pisárovi, ktorý sa hneď nato zodvihol a zmizol.

„Monsignore,“ zvolal Leberecht úpenlivo, „nič zlé som neurobil. Mojím želaním bolo pozrieť si Michelangelovu fresku. Nič viac.“

Muž v talári lemovanom červenou látkou akoby ho ani nepočúval. S bezvýraznou tvárou sa díval priamo pred seba, cez Leberechta, do vzduchu. Keď Leberecht zopakoval svoje slová, obávajúc sa, že mu monsignore nerozumel, ten sa ani neunúval odpovedať.

Otvorili sa dvere - rýchlejšie, než by čakal - a zjavili sa ďalší dvaja monsignori, ktorí vynikajúco odrážali náladu Stvoriteľa v šiesty deň stvorenia. Zatiaľ čo jeden bol skutočný obor, vyšší než Leberecht, no chudý a asketický, ten druhý už na tomto svete stelesňoval svojou malou, tučnou postavou časť utrpenia, ktoré ho zrejme malo čakať v očistci.

Panovačný tón jeho hlasu však Leberechta nenechal na pochybách, že tento Bohom ponížený monsignore mal vyššiu funkciu než obaja ostatní, ktorí sa tvárili ako bohabojní miništranti pri *Te deum.*

„Takže ty si nohsled kardinála Carafu?“ zaštekal trpaslík. „A ešte sa aj opovažuješ k tomu priznať?!“

V tom okamihu si Leberecht uvedomil, že zjavne urobil chybu, keď spomenul kardinálovo meno. Lorenzo bol známy ako protivník následníka svojho strýka. A teraz pochopil, prečo sa kardinál a Carvacchi tak náhlivo vzdialili.

„Monsignore,“ začal Leberecht vysvetľovať, „ja...“

„Mlč!“ skočil mu trpaslík do reči. „Si v spojení s tým darebákom Benedettom Accoltim, ktorý o sebe tvrdí, že mu Boh zveril tajomstvo. Ale Pán Boh sa rozpráva len so svojím zástupcom na zemi, a nie s nejakým pobehajom a heretikom.“

„Nepoznám nijakého Benedetta Accoltiho!“ bránil sa Leberecht, „prichádzam z Nemecka, kde som sa u majstra Carvacciho učil kamenárskemu remeslu. Do Ríma som prišiel so ženou len pred niekoľkými mesiacmi, a Carvacchi ma vymenoval za predáka všetkých kamenárov pri Chráme svätého Petra.“

„Ha!“ rozplamenil sa malý monsignore. „Spomínaš Carvacchiho dobré meno len preto, aby si si vytiahol hlavu zo slučky. Ale spoľahni sa, že z teba dostaneme pravdu, nech sú mi svedkom všetci svätí!“

„Je to pravda! Spýtajte sa môjho majstra Carvacchiho!“

„Už sa stalo. Hneď príde.“

Netrvalo dlho a vo dverách sa zjavil Carvacchi. Monsignori ho priateľsky pozdravili a skôr, než trpaslík v habite s červeným lemovaním stačil otvoriť ústa, zasypal ich majster výčitkami, že pošliapali vôľu veľkého Michelangela, ktorý jeho, Leberechta, jedného z najschopnejších umelcov zúčastňujúcich sa na stavbe chrámu, osobne poslal do Sixtínskej kaplnky študovať anatómiu postáv posledného súdu. Označiť ho za kacíra alebo nohsleda zaslepených heretikov je bezočivosťou voči zapálenému pápežovmu stúpencovi, ktorý meral do Ríma dlhú cestu z nemeckých krajín, aby svojím umením nezištne prispel k stavbe Chrámu svätého Petra.

Temné tváre mníchov sa postupne rozjasňovali každým dobre uváženým slovom, ktoré Carvacchimu vyšlo z úst. Leberecht nevychádzal z údivu: Ako sa zdalo, jeho majster sa u Kúrie tešil veľkej vážnosti.

Tak sa stalo, že hodnostár, ktorý si Leberechta počas Carvacchiho prejavu premeriaval od hlavy po päty, ako by chcel povedať, že ho ešte dostane, odrazu urobil znamenie kríža a náhlivo povedal: „*In nomine Domini,* ste voľný. *Laudetur Jesus Christus.*“

Všetci traja hodnostári zmizli rovnako potichu, ako sa objavili. Vynorili sa červení sluhovia a odviedli Leberechta a Carvacchiho labyrintom vatikánskych chodieb k bočnému vchodu, ktorým sa dostali dnu. Zmrákalo sa, a pred rozostavaným chrámom zapálili prvé ohne. Leberecht vdychoval studený, zimný vzduch a po chvíli sa obrátil ku Carvacchimu: „Majstre, čo ste to spravili? Ani jedno jediné vaše slovo nezodpovedalo pravde!“

Carvacchi sa výsmešne zasmial a prstom ukázal ta, odkiaľ prichádzali: „Za týmito múrmi je lož doma. Klamstvo, zrada, krivoprísažníctvo, spory a pokrytectvo tam slávia triumf. Habit ešte nerobí mnícha ani pálium pápeža. Nad hrobom svätého Petra sa usalašili čerti a ich druhovia.“ Veľkým oblúkom si odpľul do piesku.

Leberecht sa vôbec nečudoval majstrovým odvážnym slovám, veľmi dobre predsa poznal jeho názory. Skôr bol prekvapený, že sa Carvacchi teší v Kúrii takej vážnosti.

„Vážnosti?“ odpovedal Carvacchi na jeho otázku. „O vážnosti nemôže byť ani reči. Farári ma potrebujú viac ako zvonček pri omši. Odvtedy, čo pápež Július položil roku Pána 1506 základný kameň tejto gigantickej stavby, oddávalo sa osem pápežov klamlivej nádeji, že sa chrám dokončí za ich pontifikátu a že ním zvečnia svoje meno; no každý z nich bol pri moci len niekoľko rokov. Pius sa cíti k cieľu bližšie než jeho predchodcovia. Pokiaľ ide o dokončenie chrámu, je netrpezlivý ako hladný pes. Záleží mu najmä na Michelangelovej kupole. Myslím, že by zapredal dušu, keby som mu mohol sľúbiť pohľad na dokončenú kupolu.“

„Poznáte pápeža osobne?“

„Nie. Ale každý deň ho možno vidieť z bezprostrednej blízkosti.“

Leberecht sa neveriaco pozrel na majstra.

Ten si všimol jeho pohľad, chytil ho za rukáv a povedal: „Poď!“

Leberecht sa chcel najprv vytrhnúť a povedať mu, že pre dnešok má Vatikánu dosť. No keď si všimol, že Carvacchi mieri k veľkému námestiu pred stavbou chrámu, ochotne ho nasledoval.

Tak ako vždy, aj teraz bol na námestí živý ruch. „Pozri!“ ukázal Carvacchi na pápežský palác po pravej strane.

V druhom okne na prvom poschodí sa na tmavom pozadí zreteľne črtala holá hlava. Starec sa díval strnulo ako socha smerom na nedokončenú kupolu.

„Takto ho vidíš každý večer. Niekedy tam stojí celé hodiny. Kto vie, na čo myslí?“

„Modlí sa.“

„Pápež?“

Leberecht pokrčil plecami.

Zatiaľ čo sa spolu vracali na stavenisko, Leberecht povedal, že ešte stále poriadne nestrávil neočakávaný zážitok vo Vatikáne: „Kto boli tí traja strašidelní farári?“

„Neviem,“ odpovedal Carvacchi. „Doteraz som sa nestretol ani s jedným z nich. Kúria má na všetko a na každého svojho vlastného hodnostára. Ten pojem však nemôžeš brať doslovne, pretože to nie je tak, že by títo muži v skutočnosti niečo reprezentovali. Často je pravdou opak.“

„Ako mám tomu rozumieť?“

„Nuž, ten, kto sa v Kúrii usiluje o nejaký úrad, sa len zriedkavo zaujíma o úlohu, ktorej splnenie sa od neho očakáva. Zaujíma sa skôr o výhody spojené s týmto úradom. To platí pre všetkých - od bežného úradníka až po kardinála. A ako ukázali posledné roky, výnimkou nie je ani *pontifex maximus*.“

Skôr, než vstúpili do dielne, Leberecht majstra zadržal a z ničoho nič sa spýtal: „Mimochodom, kto je Benedetto Accolti?“

„Accolti? Prečo sa pýtaš?“

„Ten trpasličí monsignore mi pri vypočúvaní povedal, že som vraj s tým Accoltim v spojení...“

Carvacchimu sa rozjasnila tvár a obrvy sa mu zmenili na polmesiace: „Teraz chápem! Považovali ťa za jedného zo sprisahancov z okruhu Benedetta Accoltiho!“

„Čo o ňom viete? Kto je ten tajomný muž?“

„*Bol*, syn môj, *bol*, veru, *bol* to tajomný muž. Inkvizícia ho dnes upálila na hranici.“ Carvacchi vystrúhal grimasu a zavetril vo vzduchu ako pes. „Dnes napoludnie, na Campo de' Fiori, na druhej strane Tiberu.“

Pri majstrových slovách prešli Leberechtovi po tele zimomriavky: „Bude ma azda inkvizícia prenasledovať až na koniec sveta?“

Carvacchi sa zasmial: „Po prvé, Rím určite nie je koniec sveta, a po druhé, mal by si pochopiť, aký rozruch panuje v Kúrii. Accolti

bol náboženský rojko a fanatik. Chodil po rozžeravenom uhlí a uvádzal to ako dôkaz, že v ňom prebýva Boh. Tvrdil, že mu Boh prikázal, aby cirkev znovu zjednotil s odpadlíkmi. Pius sa vraj na túto úlohu nehodí. Preto sa mu usiloval o život. Ale udal ho jeho najbližší dôverník, Antonio Canossa. Chytili ho a inkvizícia ho odsúdila na smrť upálením. Teraz sa preláti a monsignori ľakajú vo Vatikáne každej neznámej tváre. To je pochopiteľné. Už dávno nikto nezavraždil pápeža.“

Leberecht mlčal. Ťažko mohol uveriť Carvacchiho slovám. Nedôveroval mu, nebol si istý, či hovorí pravdu, alebo ho chce len upokojiť. Bolo jeho zatknutie skutočne len náhodné, alebo sa mu nad hlavou opäť sťahovali mračná?

Michelangelo a jeho titanská freska v Sixtínskej kaplnke ho však upevnili v presvedčení, že o hviezde, ktorá sa nezadržateľne blíži k Zemi, aby v dohľadnom čase zničila všetok život a predišla prorockým slovám Písma, vie zrejme viac ľudí, než sa dosiaľ predpokladalo. Prečo však majster Michelangelo mlčal? Prečo použil zašifrovanú scénu, ktorej zmysel dokázalo odhaliť len málo ľudí? A Leberechta zamestnávala najmä otázka, ako sa majster k tomuto poznaniu dopracoval.

Čím dlhšie nad tým premýšľal, tým väčšmi si začínal uvedomovať, že pre Kopernikovu knihu musí nájsť bezpečnejší úkryt. Skrýša pod strechou jeho domu nebola bezpečná. Najprv uvažoval, že by ju zapustil do chrámového múru, kde by si mohol byť istý, že ju nikto nebude hľadať. No vzhľadom na prístavby a prestavby, ktoré si takmer denne vyžadovali nové, detailné plány, sa mu zdalo vhodnejšie, aby pohľadal nejaké lepšie riešenie. Na pomoc mu prišla náhoda.

Diomede Leoni, žiak veľkého majstra Michelangela, mal za úlohu dvakrát denne merať cestu od dielní popri jaskyniach, okolo Sixtínskej kaplnky, pozdĺž Stradone ai Giardini do vatikánskeho tajného archívu a nosiť odtiaľ detailné plány, potrebné pri dennej

práci; večer ich potom odnášal späť. To si želal majster, ktorý žil v neustálom strachu, že by nejaký darebák spomedzi umeleckých remeselníkov a kamenárov mohol okopírovať jeho myšlienky, ktoré si zvykol zakresliť až do posledného detailu, a že by ich mohol uskutočniť niekde inde. Nákresov bolo toľko, že na ich prenášanie bol potrebný celý voz. Preto Leoni každý večer odnášal potrebné plány späť do uzatvoreného archívneho oddelenia, ktoré sa nazývalo *riserva.*

Musel to byť diabol, kto Leberechtovi pripomenul vetu, ktorú kedysi v benediktínskej knižnici na Michelsbergu vyslovil fráter Luitger: „Kde je kniha bezpečnejšia než medzi inými knihami?“ Určite nebolo na svete lepšieho miesta, kde by mohol pred drábmi inkvizície schovať Kopernikovu knihu, než vatikánsky tajný archív.

Leberecht premýšľal, ako by bez toho, že by vzbudil pozornosť, prepašoval knihu do *Sala degli Indici,* kde skladovali majstrove plány v oddelení *Summarien, Indices* a *Buste,* a zrejme to bol ten istý diabol, ktorý mu našepkal nasledujúci plán. Pod starostlivo vymyslenou zámienkou, že na pokračovanie kamenárskych prác potrebuje istú skicu ešte raz - skicu, ktorá, mimochodom, vôbec nejestvovala - navštívil Leberecht *Archivio Segreto* spolu s Leonim, aby potrebný plán hľadali spolu. Zatiaľ čo Diomede Leoni, ktorý sa v majstrových plánoch vyznal ako nikto iný, hľadal žiadanú skicu, vytiahol Leberecht spod kabátca Kopernikovu knihu a nenápadne ju vložil do oddelenia s nápisom *De prebendis vacaturis* - teda O slobodách, ktoré treba zabezpečiť -, pričom si starostlivo zapamätal aj odkaz „Hadr. VI, anno I“, ktorý sa vzťahoval na prvý rok pontifikátu Hadriána VI., teda na rok 1522.

Diomede Leoni bol podráždený, keď nevedel nájsť hľadanú majstrovu kresbu, ba dokonca vyjadril obavu, že plán mohol niekto ukradnúť. Leberecht musel vynaložiť všetko úsilie, aby sa mu čo najpresvedčivejšie ospravedlnil za to, že sa zrejme pomýlil. Leoni sa k nemu správal s istou nedôverou. Ale z Leberechta spadlo veľké

bremeno a mohol nazbierať dostatok síl na to, aby uskutočnil svoje veľké predsavzatie.

Martha, ktorá nemala ani potuchy o intrigách svojho milenca, sa spriatelila s Carvacchiho mladou ženou Tulliou. Nebolo to jednoduché kvôli jazykovým ťažkostiam, čo občas viedlo k nedorozumeniam. Tullia samozrejme vedela o zložitých vzťahoch mileneckého páru, a Carvacchi jej porozprával aj to, že Marthin syn Christoph žije v Ríme ako jezuita a že ich vzťah bol už dlhé roky narušený.

Marthiným najvrúcnejším želaním bolo stretnúť sa so synom, a keďže Leberecht vyjadril pochybnosti, či by to bolo dobré, pretože stretnutie by mohlo len rozjatriť staré rany a viesť k ďalším komplikáciám, vydali sa Martha a Tullia istého studeného zimného popoludnia na Piazza del Collegio Romano, kde jezuita vyučoval v rádovej škole matematiku.

Na rozdiel od iných rádov jezuiti nežili v kláštorných spoločenstvách, ale medzi prostými ľuďmi. Marthin syn býval v úzkom dome na Viale San Giorgio, v bočnej uličke, ktorá ústila na námestie a od *collegia* bola vzdialená na niekoľko krokov. Odkedy sa duchovný pán nasťahoval na prízemie, boli okenice stále zatvorené. Ľudia tvrdili, že poznajú dôvod: Po tejto ulici sa občas prechádzala istá kurtizána, ktorá sa tešila priazni pápeža Pavla IV., no po jeho smrti zavesila svoje remeslo na klinec s poznámkou, že si tak zvykla na tiaru, že ani cisár by u nej nemal šancu so svojou jednoduchou korunou. A hoci vraj už nebola ani bohvieako mladá, jej výzor a chôdza mohli celkom pokojne pomútiť hlavu jezuitovi, ktorý už beztak pôsobil dosť pomätene.

Keď vstúpili do tmavého vchodu, Martha bola taká rozrušená, že by sa najradšej zvrtla na opätku. Váhavo zaklopala a potom, keďže sa neozval nijaký zvuk, zaklopala ešte raz hlasnejšie. Napokon stisla kľučku a otvorila dvere.

Uprostred temnej miestnosti, do ktorej sotva dopadalo z ulice svetlo, sedel muž. Na stole mal položené veľké astrolábium, konštrukciu zo železných obručí, gulí a mierok, ktorú mihotavo osvetľovala sviečka. Muž si rukami podopieral širokú lebku a civel do plameňa sviečky, akoby čakal na zjavenie. Martha ho spoznala ihneď; bol to jej syn Christoph.

Dlho mu trvalo, kým zodvihol pohľad a obrátil sa k ženám. A keďže Martha mala pocit, že Christoph ju nespoznal, zložila si z hlavy dlhú šatku a potichu povedala: „To som ja, tvoja matka."

Zdalo sa, že jezuita skamenel. Takmer bez pohnutia sa zahľadel smerom k matke, ale akoby sa díval cez ňu, akoby v ňom stretnutie nevyvolalo nijaký pocit, ba dokonca ani neprijal ruku, ktorú k nemu matka placho vystrela.

Martha sa pokúsila o priateľský úsmev. „Stal sa z teba veľký a múdry muž. Myslím, že môžem byť na teba hrdá..."

Clavius nereagoval. Takmer sa zdalo, akoby slovám svojej matky vôbec nerozumel.

Zmenila preto tón a s pohľadom obráteným k priateľke povedala: „Toto je Tullia, Carvacchiho žena. Možno si na neho spomínaš. Bol Leberechtovým majstrom, a teraz z neho urobil predáka všetkých kamenárov pri stavbe Chrámu svätého Petra."

Sotva Martha spomenula Leberechtovo meno, Christoph vyskočil. Zlostne na matku pozrel a spodnú peru vysunul dopredu ako herec, ktorý sa usiluje čo najvýraznejšie vyjadriť nenávistné pocity.

Martha sa však nedala zastrašiť: „Ušla som spolu s Leberechtom," vysvetľovala, „musela som to urobiť. Prenasledovala nás inkvizícia. A pokiaľ ide o moje city k Leberechtovi, nič sa na nich nezmenilo. Milujem ho a on miluje mňa."

Clavius zodvihol ruku ako starozákonný prorok, ukázal na dvere a zvolal priduseným hlasom: „Von, diabolská pobehlica, *persona non grata!*"

Vzhľadom na posledný synov výstup Martha ani nijakú inú reakciu neočakávala. Hoci sa vo vnútri celá triasla, navonok zostala pokojná: „A ako by potom môj bohabojný syn označil správanie svojho otca?“

„Nevolajte ma svojím synom!“ odsekol Christoph. „Nemám už nijakú matku. Moja matka je mŕtva, mŕtva, mŕtva, zadusila sa hriechom telesnej zmyselnosti. Niet k tomu čo dodať, všetko už bolo povedané.“

Do Marthy vstúpila bezmocná zlosť: „So svojou matkou zaobchádzaš prísnejšie ako s pánmi cirkvi, ktorí sa správajú ako prasatá. Svojej matke chceš zakázať styk s mužom, ktorého miluje. Iste, syn môj, život sa vinie po čudných, kľukatých cestičkách. Ale ty svoj život nezvládneš tým, že zavrieš okenice a budeš sa sám so sebou zhovárať pri svetle sviečky.“

„*Loquax loquacitas!*“ zvolal jezuita, čo znamenalo asi toľko čo „táraniny“. Latinské slová mu zrejme dávali nad matkou pocit prevahy bez toho, aby jej musel odpovedať.

Tá mu však vmietla do tváre: „Nie je azda žalostné, že sa utiekaš do zaprášenej študovne a odsudzuješ všetko, čo odsudzujú tvoje jezuitské knihy? Rob si, čo chceš. Ale aj ty ma nechaj robiť to, čo považujem za správne. Ak si myslíš, že ma musíš ako cudzoložnicu dostať na hranicu, udaj ma inkvizícii. Zbohom, syn môj!“

Martha si hlavu zakryla šatkou. Pri odchode si všimla na stene mätež čísel, pod ktorými bola viackrát podčiarknutá číslica 1582.

Martha dlho tajila pred Leberechtom nepríjemné stretnutie so synom. Nechcela ho ešte viac znepokojiť, lebo cítila, že ho čosi načisto pohltilo. Neodvážila sa ho vypytovať; tušila, že by jej aj tak nepovedal celú pravdu.

Nepokoj, ktorý sa Leberechta zmocnil od čias, keď videl Michelangelovu maľbu posledného súdu, ho neopúšťal. Iste,

nemohol to dokázať, ale nepochyboval o tom, že sa tajné posolstvo fresky vzťahovalo na Kopernikovu knihu. Od Diomeda Leonia sa dozvedel, že majster na maľbe pracoval osem rokov. Posledný ťah štetcom urobil koncom roka 1541, rok po vyjdení Kopernikovej práce *De astro minante.* Leberecht sa chcel, *musel* sa rozprávať s majstrom.

Takmer denne sa vypytoval na majstrov zdravotný stav. Správy boli čoraz horšie. Hovorilo sa síce, že už raz pred troma rokmi odpadol pri práci, no teraz sa tieto výpadky množili, a keď vraj opäť príde k sebe, rozpráva jedno cez druhé. V jasných chvíľach ho zaujímali len dve veci: kupola a smrť. Pokiaľ išlo o kupolu, Leoni a Volterra, jeho druhý obľúbený žiak, pred ním zložili svätú prísahu, že budú bdieť nad jej dokončením a nepripustia ani najmenšiu zmenu plánov. A pokiaľ išlo o jeho smrť, oznámil, že mu je jedno, kde ho pochovajú. Po jeho smrti je aj tak so všetkým koniec.

Na Turíce sa Leberecht vydal k Marcello dei Corvi, kde stál Michelangelov dom, starý komplex budov medzi ešte staršími domami, s obrovskou vežou uprostred, prístavbami po oboch stranách a bujnou záhradou s vavrínovým porastom. Nebola to nijaká vyberaná štvrť, nežili tu takmer nijakí urodzení páni. Keď však Leberecht prišiel k domu, stratil odvahu a vrátil sa naprázdno domov.

Uprostred februára oznámil Diomede Leoni, že majster Michelangelo opäť zmätene rozpráva, žiada svoju paličku, lebo sa vraj musí vybrať na dlhú cestu, a potom Diomedovi pošepol, aby nejakým spôsobom na krátky čas zastavil chod Zeme.

Keď to Leberecht počul, nechal všetko tak a rozbehol sa k Marcello dei Corvi, ukladajúc si v hlave slová, ktoré Michelangelovi povie. Chcel ísť skratkou, zablúdil však a keď za hlaholu večerných zvonov dorazil na miesto, uvidel pred domom dav ľudí. Po oboch stranách vchodu horeli pochodne. Na schodoch

kľačali ženy a plakali, a čoskoro sa námestie tak zaplnilo, že sa sotva dalo pretlačiť dopredu.

Leberechtovi sa s veľkou námahou podarilo dostať sa pred vchod domu. Vtom z príbytku vyšiel veľký bradatý muž v čiernom plášti a s trojrohým baretom, aký nosili lekári, zavesil na dvere papier popísaný rukou a opäť zmizol. Leberecht čítal pekne formulované riadky svižného florentínskeho písma:

Dnes večer sa odobral na večný odpočinok
vynikajúci, skutočný zázrak prírody,
majster Michelangelo Buonarroti,
v deväťdesiatom roku svojho pozemského života,
a keďže som sa o neho staral spolu s ďalšími lekármi,
okrem iného so skvelým doktorom Federigom Donatim,
a naučil sa vážiť si jeho zriedkavé cnosti,
oznamujem jeho poslednú vôľu,
aby bol pochovaný vo Florencii,
kde budú večne odpočívať pozostatky najväčšieho muža,
aký sa kedy na svete narodil.
Rím, 18. február, roku Pána 1564
Gherardo Fidelissimi z Pistoje
z milosti a vôle Vojvodu Florentského
doktor medicíny.

Písmená sa Leberechtovi pred zrakom rozplývali. Chvíľu sa mu zdalo, akoby Zem naozaj zastala. Z horných okien štvorcovej veže prenikal matný lúč sveta. Plačky, ktoré sa blížili od ulice, hlasno nariekali a pridávalo sa k nim čoraz viac ľudí. Napokon tlačenica pred Marcello dei Corvi tak zhustla, že sa Leberecht radšej vytratil.

S hlavou v smútku sa Leberecht vrátil domov. Tam ho čakalo ďalšie prekvapenie tohto dňa bohatého na udalosti. Tentoraz to však

malo byť čosi príjemnejšie: fráter Luitger, ktorý sa v Ríme zastavil cestou z Montecassina.

A hoci Leberechtovi nebolo do smiechu, neodpustil si otázku: „Nuž, fráter Luitger, odovzdali ste svätú predkožku?“

Leberecht zdvihol ukazovák: „Mal by si byť úctivejší voči relikviám svätej cirkvi. V opačnom prípade hrozia vysoké cirkevné tresty!“

„Rozumiem, pán Veľký Inkvizítor!“

Objali sa a Leberecht frátrovi oznámil, že veľký Michelangelo umrel, čo sa však benediktína zjavne nijako veľmi nedotklo.

Martha priniesla víno a Luitger zas porozprával o svojich zážitkoch z kláštora Montecassino, ktorý je vraj nepredstaviteľne veľký, takže hrozí, že v ňom človek môže zablúdiť ako v lese pri zbieraní jahôd. Nikto, ani sám opát nevie, koľko má opátstvo ciel, izieb a sál. A zatiaľ čo si mních tak ako obyčajne veselo dolieval, podrobne vykladal o ľavom malíčku na nohe svätého Benedikta, uloženého v sklenej rakve - ako ho oddeľovali, zapúšťali do zlata a zašívali do mníchovej sutany na miesto, kde predtým skrýval predkožku nášho Pána Ježiša Krista.

Martha sa zhrozene pozrela na mníchov habit, zatiaľ čo Leberecht bol myšlienkami niekde úplne inde. Luitger poznal Leberechta príliš dobre na to, aby si nevšimol, že ho jeho priateľ prestal vnímať.

„Michelangelova smrť sa ťa veľmi dotkla, pravda?“

Leberecht prikývol. „No nielen jeho smrť. Nemám však chuť o tom hovoriť.“

Martha pochopila a pod akousi zámienkou opustila miestnosť.

Mních a jeho žiak chvíľu sedeli oproti sebe bez slova. Premeriavali sa pohľadmi, a po chvíli Leberecht spustil: „Spomínate si na Kopernikov objav z jeho knihy *De astro minante?“*

„Iste. A čas sa kráti.“ Luitger sa prežehnal. „Niekedy si kladiem otázku, či má pozemský život ešte vôbec nejaký zmysel.“

„Hovoríte presne to, čoho sa bojí Kúria, keby sa zverejnili Kopernikove výsledky bádania.“

„Čuduješ sa? Veď už nemôžem veriť ani cirkvi, ani Kúrii a ani pápežovi - dobre, sú to ľudia. No keď už nemôžem veriť Písmu, čoho sa potom mám ako zbožný kresťan držať? Dobre, že o tom sotvakto vie.“

„Donedávna som si myslel to isté, no potom som objavil čosi príšerné, podľa čoho usudzujem, že medzi zasvätenými je poznanie o konci sveta oveľa rozšírenejšie.“

„To nie je možné. Tajomstvo pozná niekoľko benediktínov a hŕstka astronómov. Nikto iný. Ale rozprávaj!“

Leberecht si najprv poriadne odpil a potom sa naklonil k Luitgerovi a ticho sa ho opýtal: „Povedzte mi úprimne, považovali by ste za možné, aby Michelangelo Buonarroti, Boh nech je milostivý jeho duši, vedel o proroctve?“

„Michelangelo? Pokiaľ viem, bol to sochár, maliar, staviteľ a básnik. Nezaoberal sa ani astronómiou, ani teológiou. Ako by mohol o takom niečom tušiť?“

Leberechta podráždili ľahostajné slová jeho učiteľa, ktorý si zrejme Michelangela bohvieako nevážil. Rozhneval sa: „Nesmierne ho podceňujete, fráter Luitger. Michelangelo nebol hocijaký umelec, ktorý maľoval kadejaké obrazy, robil akési sochy a vypisoval básničky - bol zo všetkých najväčší. Maľoval ako Leonardo, tvoril sochy hodné Feidia, staval kostoly ako nesmrteľný Brunelleschi, a v básnictve sa vyrovná Dantemu. Myslíte si, že človek ako on by nebol schopný nechať potomstvu nijaké posolstvo?“

„Priateľu, rozprávaš v hádankách.“

„V tom prípade budem hovoriť otvorene. Od istého času, čo pracujem na stavbe Chrámu svätého Petra a raz som z diaľky videl

Michelangela, zmätené myšlienky ma hnali na miesto, ktoré je pre bežného kresťana neprístupné. Je to kaplnka, ktorá je pomenovaná podľa pápeža Sixta. No mňa nepriťahovala samotná kaplnka, ale veľká freska majstra Michelangela, zobrazujúca posledný súd. Nemal som pokoja, pokým som sa s Carvacchiho pomocou a pomocou istého spriateleného kardinála, ktorý sa neskôr ukázal skôr na obtiaž, do tej tajuplnej ríše nedostal.“

„Tajuplná ríša? Čo už môže byť na tej kaplnke tajuplné? Samozrejme, ak chceš, každý kostol má nejaké tajomstvo, hoci len relikviu nejakého svätca pod oltárnym kameňom.“

„To môže byť pravda, fráter Luitger; no Posledný súd obsahuje správu, ktorá je pre povrchného pozorovateľa nezrozumiteľná, ukrytá v melanchólii tlmených farieb. Som si istý, že doteraz sa ani jeden *pontifex maximus* nedostal k tejto správe, inak by predsa niektorý z pápežov majstra prinútil, aby príslušné miesta premaľoval.“

„No a do akej alegórie Michelangelo zahalil *astrum minax?*“

„Majster dal anjelom, trúbiacim na posledný súd, *dve* knihy.

Jedna z nich je nepochybne Písmo Svätě, v ktorom sa hovorí o stvorení sveta, no a čo je asi v tej druhej knihe?“

Luitger prikývol, pohľad obrátil k stropu ako obyčajne, keď premýšľal. No rozrušený Leberecht ho predbehol: „V druhej knihe musí byť opísaný koniec sveta, tak ako ho preskúmal Kopernik. Keby Michelangelo veril Písmu Svätému, namaľoval by len *jednu* knihu.“

„Ale prečo?“ spýtal sa Luitger.

„Majster nebol práve priateľom pápežov, veď deviati ho trápili a zotročovali.“

„O mŕtvych len dobre!“

„Nehovorím nič zlého o Michelangelovi!“

„Ja hovorím o pápežoch!“

Leberecht nedbanlivo mávol rukou, akoby chcel povedať: Nezačínaj mi tu s pápežmi!

Fráter Luitger napokon pokračoval: „Nech to už bolo akokoľvek a čokoľvek by Michelangelo vedel, svoje tajomstvo si odniesol so sebou do hrobu.“

Leberecht si rukami podoprel tvár a odpovedal hlasom, z ktorého zaznievalo zúfalstvo: „Neviete si predstaviť, koľko som sa natrápil, odkedy poznám majstrovo apokalyptické posolstvo!“

„No o *astrum minax* si vedel už aj predtým!“

„Áno, iste. Ale myslel som si to isté čo vy. Vychádzal som z toho, že som jedným z mála ľudí na zemi, ktorí toto tajomstvo poznajú. To by mi dalo nesmiernu moc a možnosti - ak rozumiete, čo tým myslím.“

„Žiaľ, nerozumiem ti.“

Leberecht sťažka vstal, obišiel stôl a posadil sa na stoličku vedľa benediktína. Pozrel sa na neho pevným pohľadom a povedal: „Fráter Luitger, nepovedal som vám celú pravdu, keď som sa rozhodol, že s vami pôjdem do Ríma. Iste, musel som ujsť pred drábmi kniežaťa-biskupa, no okrem toho som sledoval aj iný cieľ...“

Fráter Luitger zvedavo počúval Leberechtovu reč. Zbadal mu v očiach zlostné iskričky a tušil, že to, čo príde, bude bolieť.

„Chcem,“ pokračoval Leberecht, „aby Sväté ofícium revidovalo ortieľ, ktorý vyslovila inkvizícia nad mojím otcom Adamom; aby mu posmrtne priznali česť, ktorá mu právom patrí, rozumiete?“

Bože na nebi, chcel Luitger odpovedať, tvoj otec je už desať rokov po smrti a Sväté ofícium nikdy nepočulo meno Adam Hamann! No mních sa zdržal slova. Videl, že Leberecht je posadnutý svojou myšlienkou a že bude o česť svojho otca bojovať. Poznal však aj neochvejnosť pápežskej inkvizície, ktorá za tristo rokov nerevidovala ani jeden zo svojich rozsudkov, a odpovedal: „Chápem ťa, syn môj. Viem, že pokiaľ išlo o tvojho otca, inkvizícia

hrala špinavú hru. No ver mi, skôr sa pápež obráti na protestantskú vieru, ako by vyhlásil ortieľ nad kacírom za neplatný.“

Leberecht vstal. Bol podráždený a zúrivý ako dieťa, ktorému svet nechce rozumieť, a začal sa poza Luitgerov chrbát prechádzať s rukami skríženými na prsiach. Mních poznal Leberechta ako uvážlivého a nesmierne nadaného človeka, no keď ho teraz počul rozprávať a sledoval výraz jeho tváre, v duchu sa pýtal, akou vnútornou premenou musel jeho bývalý chránenec prejsť. Alebo sa azda od začiatku v jeho charaktere mýlil, a za vznešeným duchom sa ukrýval diabolský sektár a vylepšovateľ sveta?

Odrazu, akoby urobil rozhodnutie, ktoré ho stálo veľkú námahu, obrátil sa Leberecht na Luitgera: „Možno ma považujete za zaslepenca. To mi neprekáža, hoci mi záleží na vašom súhlase. Kúriu však prinútim, aby obnovila inkvizičný proces proti môjmu otcovi.“

„A ako to chceš urobiť?“ spýtal sa Luitger, ktorý sa len horko-ťažko ovládol.

„Pre knieža-biskupa mala tajná Kopernikova kniha takú hodnotu, že preskočil svoj vlastný tieň, pochoval popol môjho otca a dal mu postaviť - hoci len anonymný - náhrobok. Konal tak z poverenia Kúrie. Neúspešne, ako sa medzičasom určite rozchýrilo. Pretože keby sa zmocnil tej knihy, on aj celá Kúria by zabudli na všetky svoje sľuby a ja by som nič nedosiahol.“

„Leberecht, čo máš za lubom?“ spýtal sa Luitger znepokojene.

„Nuž, keď počujete, že nevinná kométa, ktorá sa vracia každých sto rokov, dokáže otriasť Kúriou len preto, že za sebou ťahá žiarivý chvost, že kvôli nej pápež i kardináli žijú v atmosfére konca sveta, žerú, slopú a smilnia len preto, že každý deň by mohol byť ich posledným, potom viete, akú moc ukrýva Kopernikova kniha, v ktorej majster presne vyrátal, kedy sa *astrum minax* zrazí so Zemou.“

„Máš úplnú pravdu, no páni kardináli a inkvizítori ťa nebudú brať vážne a zavrú ťa do žalára. Nemáš nijaké dôkazy o Kopernikovej kliatbe. Jediný dôkaz sa nachádza v knižnici na Michelsbergu.“

Nastala nekonečná pauza a Luitger si už myslel, že Leberechta presvedčil. No mladému mužovi sa tvár v okamihu zmenila na škeriacu sa grimasu, v očiach sa mu zažal nepokojný plameň, nebezpečný ako pekelné ohne, a triumfujúco zvolal: „To si myslíte vy, fráter Luitger, váš opát a knieža-biskup, inkvizítor a červené plášte inkvizície. V skutočnosti sa Kopernikov spis nachádza tu, v Ríme. Ja, Leberecht Hamann, syn Adama Friedricha Hamanna, ktorému svätá cirkev odoprela poslednú česť a jeho blízkych pripravila o zbožnú spomienku, som ju ukoristil a priniesol ju sem!“

Luitgera toto priznanie zasiahlo ako blesk. „To nie je pravda,“ jachtal, „to neverím. To by predsa znamenalo, že si tú knihu mal počas celej našej spoločnej cesty so sebou v batožine, a ja som ti dokonca pomáhal preniesť ju cez hranice všetkých krajín.“

„Za to vám ďakujem!“ odpovedal pološialený Leberecht, ktorý vybehol z miestnosti ako vietor a zmizol v dome.

Luitger si myslel, že sa vráti aj s tajomnou knihou, no keď sa Leberecht opäť objavil, v rukách mal len benediktínsku kutňu, ktorá mu pomohla pri úteku. „Poďakujte za mňa opátovi. Skutočne, ako mníchovi sa človeku cestuje bezpečnejšie.“

Medzitým sa benediktín opäť ovládol a ľadovým hlasom sa spýtal Leberechta: „Kam si tú knihu schoval?“

Leberecht sa uškrnul: „Tam, kde by ju nehľadali ani najmúdrejší páni Kúrie.“

„Zneužil si moju dôveru,“ povedal fráter potichu. „To som si o tebe nemyslel. Teraz budú upodozrievať ako prvého mňa.“

„Nikto vás nebude upodozrievať,“ odpovedal Leberecht.

„Niet na to nijakého dôvodu. Som si istý, že na Michelsbergu doteraz stratu ani len nezistili.“

Fráter Luitger vedel, že by bolo zbytočné žiadať Leberechta o vrátenie knihy. Čo mal spraviť? Vzal kutňu a zdvihol sa na odchod. Chcel nocovať v kláštore na Aventine a ráno sa vybrať najbližším vozom do Sienskej republiky alebo do Florencie.

„A čo chceš teraz spraviť?“ spýtal sa napokon.

Leberecht neodpovedal.

Pristúpila k nemu Martha, aby sa s ním rozlúčila. Podala Luitgerovi obe ruky a vtisla mu pri tom do dlane mešec s peniazmi.

Luitger sa naposledy pozrel na Leberechta, hodil mešec na zem a zmizol v tme.

Luitgerov nevraživý odchod zanechal v Leberechtovej duši hlbšiu ranu, ako sa mu spočiatku zdalo. Benediktínovi vďačil za mnoho, za veľkú časť svojho vzdelania, a napokon aj za úspešný útek s Marthou. Preto sa vybral na druhý deň do benediktínskeho kláštora na Aventine. Chcel sa s Luitgerom uzmieriť, aj keď nebol ochotný prezradiť, kam ukryl Kopernikovu knihu. Z ostrova na Tiberi prešiel po prúde rieky popri kostoloch Santa Sabina a Santa Maria in Aventino až k bráne kláštora, kde držal stráž bradatý fráter.

Na jeho prosbu, že by sa chcel rozprávať s frátrom Luitgerom, pokiaľ je ešte v kláštore, vrátnik neodpovedal. Hlavou Leberechtovi naznačil, aby ho nasledoval. Bez jediného slova prešli krížovou chodbou až k akýmsi odľahlým dverám. Leberecht vstúpil. Vedľa postele, pri ktorej horeli vysoké sviečky, sa modlili dvaja mnísi. Na posteli ležal Luitger s prerazenou lebkou.

„Bože môj!“ zašepkal Leberecht a rukami si zakryl ústa. „Čo sa stalo?“

Zatiaľ čo jeden z mníchov akoby Leberechtovu otázku ani nepočul a modlil sa ďalej, druhý sa obrátil k nečakanému návštevníkovi a spýtal sa ho: „Kto ste a čo máte s naším bratom?“

Leberecht vysvetlil, že pricestoval do Ríma spolu s Luitgerom a že ho s ním spája dlhoročné priateľstvo, odkedy ho mních vyučoval staré jazyky a grécku filozofiu. „Čo sa stalo?“ zopakoval Leberecht otázku ešte naliehavejšie.

Benediktín, ktorý sa predstavil ako opát Cosmas, mu neodpovedal. Podišiel k stoličke, na ktorej bola položená zakrvavená okrúhla kovová platnička. Skladala sa z viacerých koncentrických kruhov popísaných číslami a hviezdnymi znameniami. Bola to časť astrolábia. Opát zodvihol zakrvavenú platničku a spýtal sa: „Viete, čo to je?“

Leberecht chytil nástroj končekmi prstov. Označenia hviezd, mesačné fázy a symboly slnka hovorili jasnou rečou. „Áno, prirodzene," odpovedal Leberecht, „pomocou tejto platničky sa rátajú hviezdne dráhy. Ale ešte stále ste mi neodpovedali na moju otázku."

Opát Cosmas mu vzal platničku z rúk a pokojným hlasom povedal: „Pozostatky nášho spolubrata sa našli dnes ráno vo Via Sabina, neďaleko kláštornej brány. Fráter Luitger sa stal obeťou zločinu. V rukách zvieral túto platňu. A je tu ešte jedna záhada: Vedľa neho ležala benediktínska kutňa, ktorá je príliš úzka na to, aby bola jeho."

Hoci Leberecht pôvod kutne veľmi dobre poznal, považoval za múdrejšie mlčať. Aj pre neho však bolo astrolábium záhadou.

„My všetci sme hriešnici," povedal opát Cosmas prosto, „nech je Boh milostivý jeho úbohej duši."

Leberecht so zopnutými rukami premýšľal, čo mal opát na mysli; no bol príliš zmätený, než aby bol schopný jasne rozmýšľať. Jediné, čo mu zišlo na um - a to sa mu zdalo vzhľadom na vážnosť situácie dosť smiešne -, bol malíček svätého Benedikta, ktorý nosil Luitger zašitý vo svojom odeve. Obchod s relikviami patril momentálne k tým najvýnosnejším. Preto sa spýtal, či v rádovom odeve mŕtveho frátera Luitgera nenašli relikviu svätého Benedikta, pochádzajúcu z Montecassina.

Opát, ktorý zjavne nemal o Luitgerovej misii ani tušenia, zneistel a začal nepatričným spôsobom prehľadávať frátrov odev, pokým nenarazil na niečo vo výške jeho kolien. Zvolal: „Tu je niečo, cítim to celkom zreteľne." Zubami roztrhol šev a vybral z odevu zlatú škatuľku, ktorú Leberecht už poznal, pretože predtým slúžila ako nádobka na najsvätejšie *praeputium.*

Zdalo sa, že oveľa viac než smrť jeho spolubrata rozrušil opáta nález malíčka zakladateľa rádu. Aj druhý mních prerušil modlitbu,

pokľakol pred relikviárom a tak hlboko sklonil hlavu, že sa ňou takmer dotkol zeme, a zašepkal: „Svätý Benedikt, oroduj za nás!“

Leberecht medzitým skúmal Luitgerovu prerazenú lebku.

Cítil sa mizerne a bolo mu do plaču; stratil priateľa, hoci ich vzťah bol poznačený napätím. No nedokázal vyroniť ani slzu.

Opát Cosmas bol vzrušený ako apoštol, ktorému sa zjavil Pán, a oznámil, že na anjelpána bude relikvia vystavená v kláštornom kostole k modlitbe. Leberechtovej otázke, či si môže vziať zakrvavené astrolábium, nepripisoval nijaký význam a súhlasil.

Leberecht sa náhlivo vracal tou istou cestou, ktorou prišiel. Domy sa mu pred očami rozplývali, a až teraz sa dokázal rozplakať. Plakal ako malé dieťa. Vyčítal si, že sa s Luitgerom rozišiel v zlom a že ho nezdržal do rána. V tme sa Rím hemžil zlodejmi a vrahmi, a smetiari museli každé ráno zbierať mŕtvoly, ktoré zostali v noci na ulici.

Leberechtovou prvou myšlienkou bolo poradiť sa s Albanim, no keď prišiel k jeho domu na Via Giulia, profesor bol už preč. Od Francescy sa dozvedel, že Albani odišiel do Sapienzy. Leberecht teda vyhľadal univerzitu, mohutnú stavbu s nekonečnými chodbami.

Albaniho laboratórium - tak ako sa patrilo na astronóma a vykladača hviezd - sa nachádzalo na najvyššom poschodí priamo pod strechou. Široké okná boli obrátené smerom na sever. Rozmery miestnosti neboli zanedbateľné, no stovky nástrojov, modelov obežných dráh, máp, tabuliek a glóbus predstavujúci hviezdnu oblohu, umiestnený v strede, vzbudzovali úzkosť, ktorú umocňovala stiesňujúca atmosféra panujúca v tejto tajomnej ríši hviezd.

Keď Leberecht otvoril dvere, musel si jeho zrak najprv zvyknúť na učený chaos, ktorý - ako hovorieval Albani - zobrazuje

komplexný poriadok vesmíru. Za písacím pultom spoznal profesora.

„Ako vám môžem pomôcť?“ spýtal sa začudovane Albani, keď spozoroval Leberechta.

Leberecht mu ukázal zakrvavené astrolábium. Profesor sa preľakol: „Odkiaľ to máte?“

„Fráter Luitger je mŕtvy,“ povedal Leberecht namiesto toho, aby mu odpovedal na otázku.

„Luitger, náš spolucestujúci? To nemôže byť pravda.“

Leberecht mu porozprával o udalostiach na Aventine a povedal mu aj to, že mŕtvy Luitger zvieral v rukách toto astrolábium.

Albani si utrel z čela pot.

„Do čerta, čo s tým mal spoločné fráter Luitger?“

„S čím? Nerozumiem vám, pán profesor.“

Albani chytil Leberechta za ruku a odviedol ho dozadu, do výklenku laboratória. Leberecht si až teraz všimol, že v miestnosti neboli sami, ale že sa tam asi pol tucta študentov zaoberalo rozličnými predmetmi a tabuľkami.

„Počúvajte,“ spustil Albani, „za posledné tri roky zavraždili v Ríme strašným spôsobom troch vykladačov hviezd. Jednému zviazali ruky a nohy a zhodili ho z Anjelského hradu. Ďalšieho vylovili z Tiberu so železným oštepom v hlave a tretieho našli rozpoleného na Pinciu. Všetci traja mali dve veci spoločné - zaoberali sa náukou o hviezdach a pri ich mŕtvolách sa našlo takéto astrolábium.“

„Mal som čudné tušenie,“ povedal Leberecht s pohľadom upreným na inštrumenty v miestnosti. „Ale Luitger nebol vykladačom hviezd, verte mi. Astrolábium v jeho rukách má byť zrejme výstrahou, alebo má poukazovať na vraha!“

„Určite je to tak, ako vravíte. Nuž - prečo bol benediktín pre určitých ľudí taký nebezpečný, že sa mu usilovali o život? Vy ste ho poznali lepšie, mladý priateľ. Nemáte nijaké podozrenie?“

Leberecht upieral zrak na veľké astrolábium v miestnosti, dutý inštrument pozostávajúci z nekonečného množstva kruhov, škál, obručí a prstencov, na ktorých boli zobrazené tajomné rozprávkové bytosti, vodný had s ľudskou hlavou a rukami, pod ktorým bol nápis „aquarius“, potom „capricornus“ s prednou časťou barana a zadnou časťou ryby, ako aj strelec, nazývaný „sagittarius“, ktorý mieril priamo na pozorovateľa.

„Poznal som ho desať rokov,“ odpovedal Leberecht, „zdalo by sa, že je to je dosť dlhý čas, no v skutočnosti je to prikrátko na to, aby človek toho druhého skutočne dôverne spoznal. Luitger bol múdry a inteligentný a veľa som sa od neho naučil. Viedol dvojitý život. Bol zbožným a bohabojným benediktínom, no zároveň bol aj humanistom, ktorý si vážil diela starých filozofov väčšmi než Nový Zákon, o ktorom povedal, že náš Pán Ježiš by sa srdečne zasmial, keby ho čítal, za predpokladu, že by ho preložili do aramejčiny, lebo po latinsky nevedel. Žil v kláštore, ale okrem toho viedol aj svetský život mimo jeho múrov, no o tom sa nikdy nezmieňoval. Spoznal som ho v jednej krčme, kde sa schádzali najmä umelci preoblečení za učencov. Prečo mu to spravili?“

„V noci,“ začal Albani opatrne, „chodia po Ríme dominikáni. Inkvizítori už dávno vedia, že cirkev z nich má oveľa menej úžitku než škôd, ktoré napáchajú hanebnými rozsudkami. Preto zostavili takzvanú *secunda potestas* - druhú moc - tajnú skupinu, ktorá vyhlásila vojnu nepríjemným kritikom cirkvi, kacírom, a pod rúškom noci páchajú zločiny.“

„Ale aký mohla mať *secunda potestas* motív, aby zavraždila Luitgera?“

„Možno mal niečo so sebou, čo bolo inkvizícii tŕňom v oku.“

„Luitger sa vracal z Montecassina a v kutni mal zašitú relikviu, malíček svätého Benedikta, ktorý čestne vymenil za inú relikviu.“

„Potom to muselo byť niečo iné, čo inkvizíciu podnietilo k tomu, aby sa ho zbavila.“ Albani si trel bradu a premýšľal. „Ste si istý, že sa nezaoberal náukou o hviezdach?“

„Určite. Prečo sa pýtate, pán profesor?“

„Smrť troch astronómov nie je, prirodzene, nijakou náhodou. Dlho som o tom uvažoval, a najmä o astrolábiách, ktoré sa našli pri mŕtvolách.“

„Na čo všetko slúži astrolábium - teda, ak s ním človek vie zaobchádzať?“

Albani krútil v rukách zakrvavené kruhy inštrumentu. „Možno pomocou neho riešiť astronomické, ale aj astrologické úlohy, dajú sa ním vyrátať určité dáta a - pokiaľ tomu človek verí - aj predpovedať budúcnosť. Veríte v astrológiu?“

„Iste,“ odpovedal Leberecht bez výraznejšieho presvedčenia, no ak sa chcel pohnúť z miesta, potreboval Albaniho dôveru a vedel, že profesor astrológii pripisuje veľký význam.

„Nemusím vám vysvetľovať,“ zamrmlal Albani, „že aj ja som prívržencom tejto náuky. Robím tú prácu tajne, alebo lepšie povedané, nechválim sa ňou kade-tade ako tí traja, ktorých zavraždila inkvizícia.“

Leberecht sa díval na Albaniho s vypleštenými očami. Profesor pokračoval: „Zvažoval som všetky veci, ktoré by u nich prichádzali do úvahy ako motív, no nedospel som k nijakému výsledku. Keby jestvovala skutočná súvislosť medzi tajomnými vraždami a astrológiou, potom by som tu už nebol ani *ja*-, ale ako vidíte, stojím pred vami.“ Albani sa zasmial, no jeho smiech znel trpko. Napokon rezignovane povedal: „A tento najnovší prípad s vaším priateľom benediktínom to ešte väčšmi zamotal.“

„Iba ak...“ Leberecht urobil prestávku a potom začal odznova: „Čo myslíte, stretli sa tí traja niekedy s Kopernikom?“

„Nerozumiem...“

„Myslíte si, že niekedy prišli osobne do styku s Mikulášom Kopernikom?“

„Ó, áno. Pokiaľ viem, všetci traja boli jeho priateľmi od ich spoločných štúdií v Padove a vo Ferrare. Jeden z nich mu dokonca pomáhal pri zriaďovaní observatória na veži dómu vo Frauenburgu. Ale čo to má spoločné s ich zavraždením? Kopernik bol bohabojný muž, dokonca bol doktorom cirkevného práva a správca biskupstva; určite nemal na svojich priateľov nijaký zlý vplyv.“

Leberecht cítil, ako sa mu stiahol žalúdok. Pochopil súvislosti, ktoré profesorovi Albanimu neboli jasné. Najsmutnejšie sa mu zdalo to, že fráter Luitger sa stal obeťou inkvizície zjavne omylom. Pretože vzhľadom na okolnosti bolo zrejmé, že asi niekto buď náhodou, alebo vďaka kniežaťu-biskupovi zistil, že na Michelsbergu zmizla Kopernikova kniha, a ako sa zdalo, upodozrievali Luitgera. Pokiaľ išlo o Leberechta, musel okamžite konať, pokiaľ sa nechcel stať ďalšou obeťou dominikánov.

Nad Michelangelovou smrťou smútilo celé mesto i celá krajina. Až teraz, po majstrovej smrti, si mnohí uvedomili jeho génia, ktorý daroval ľudstvu najvýznamnejšie umelecké diela svojej epochy.

Posledné Florenťanovo želanie, aby ho pochovali v jeho rodnom meste, vzbudilo u Rimanov rezolútny odpor, a stráže pri mestských bránach dostali príkaz, aby smútočný sprievod s Michelangelovými pozostatkami za žiadnych okolností nepustili von. Jedni sa nazdávali, že majstra mali pochovať v Panteóne, iní považovali za najvhodnejšie miesto Chrám svätého Petra. V tejto situácii sa Gherardo Fidelissimi, florentský lekár, ktorý bol pri majstrovi v poslednej hodinke, uchýlil ku ľsti. Zatiaľ čo sa umelci a učenci, vyslanci Kúrie a Michelangelovi priatelia schádzali v kostole Santi Apostoli, kde sa mala uskutočniť zádušná omša za zosnulého, v majstrovom dome zabalili jeho mŕtvolu do balu s látkou a spolu s ďalšími balmi ju vyložili na povoz a vyviezli z

Ríma spolu s obchodným tovarom. Po troch týždňoch pochovali Michelangelove pozostatky vo Florencii, v kostole Santa Croce.

Florentský lekár urobil dobre, že sa ihneď vyparil, pretože hnev Rimanov, ktorým prešiel cez rozum, bol neopísateľný. Keď sa o tom dozvedel Carvacchi, celkom vážne vyhlásil, že pápež by mal ako hlava cirkevného štátu vypovedať florentskému vojvodovi vojnu, pretože Michelangelo, ktorý strávil najdôležitejšie roky svojho života v Ríme, musí byť v Ríme aj pochovaný. Údajné iné majstrove želania vraj nezodpovedajú pravde.

Carvacchi však zostal so svojou požiadavkou sám. Zato sa mu však ako Florenťanovmu nástupcovi dostalo najvyššej cti, získal totiž titul staviteľa Chrámu svätého Petra, ktorým ho Pius IV. obdaril najmä preto, lebo sa obával, že by nikto iný nedokázal Michelangelovu kupolu dokončiť v plánovaných rozmeroch. Pápež ho osobne požehnal a udelil mu generálne odpustenie všetkých hriechov, ktoré obyčajne získavajú len pútnici do Svätej zeme. Majster pred Leberechtom utrúsil, že hoci si za to nič nekúpi, je to aspoň prvý krok k dosiahnutiu svätosti.

Leberechta to, čo sa dozvedel od profesora Albaniho, natoľko rozrušilo, že sa celé nasledujúce dni nevládal sústrediť a nevedel dospieť k nijakému rozhodnutiu. Vedel len to, že musí konať skôr, než sa sám stane ďalšou nočnou obeťou dominikánskej kliky.

Martha, ktorá si všimla Leberechtovu mlčanlivosť, sa márne pokúšala vypátrať, čo ho trápi. On však zaryto mlčal ďalej - až do chvíle, kým sa jedného dňa vrátil zo stavby a našiel ju uplakanú v dome obrátenom naruby. Prerývaným hlasom mu cez slzy porozprávala, že doobeda odišla z domu, aby spolu s Tulliou obstarala nákupy. Keď sa vrátila, našla vylomené dvere, porozhadzovaný nábytok, prehľadané skrine aj postele, no čo je zvláštne, z domu nič nezmizlo.

„Súvisí to nejako s tou tajomnou knihou?“

Leberecht prikývol.

„Tak im teda tú prekliatu knihu daj, aj tak na nej ľpie iba krv. Je ako kliatba, ktorá nás všade prenasleduje. Pokiaľ ju budeš mať, nikdy nebudeme mať pokoj.“

Leberecht ju vzal do náručia, pritisol ju k sebe a povedal: „Nie, Martha, je to presne naopak. Pokiaľ je Kopernikova kniha v našom vlastníctve, nemáme sa čoho obávať.“

V tú noc jej Leberecht vyrozprával celý obsah knihy o konci sveta, ktorý Kopernik vyrátal a ktorý má byť podľa neho úplne iný, než ako je opísaný v Biblii. Povedal jej aj to, že vie, ako prostredníctvom tejto knihy získať pre svojho mŕtveho otca Adama späť česť.

Nad Quirinalom sa už brieždilo, keď končil.

Martha sedela zdrvená a vyčerpaná na vankúši. Zopäla ruky, hoci vedela, že modlitba jej v tejto chvíli nepomôže. Všetko sa jej zdalo nezmyselné.

„To znamená, že sa neoplatí položiť na stavbu Svätého Petra už ani kameň,“ povedala Martha so spýtavým pohľadom v očiach.

Leberecht pokrčil plecami. „Aj majster Michelangelo vedel, čo ľudstvo čaká, a napriek tomu tvoril najväčšie diela. Prečo? Ľudský duch sa akosi prirodzene zdráha prijať myšlienku svojho konca. To je šanca všetkých náboženstiev, a najmä kresťanstva.“

„A možno tomu Kopernikovi veriť? Teda, nemohol sa nejakým spôsobom pomýliť...“

„To je zbožné želanie a nádej všetkých, ktorí o tom vedia. Ale na tomto probléme pracujú matematici už dvadsať rokov, a zatiaľ sa nikomu Kopernika nepodarilo vyvrátiť. Keby sa to podarilo, Kúria by nemala o knihu nijaký záujem. Nešťastie ľudstva je naším šťastím, chápeš?“

Leberechtovu myseľ už dlho zamestnávala činnosť inkvizície, skrývajúcej sa v hranatej, odpudivej budove, takej hranatej a odpudivej ako jej rozhodnutia. Raz sa dokonca - bez toho, aby to

tušil - stretol s Veľkým inkvizítorom fra Michelem, lysým dominikánom s tučným bruchom a kučeravými bokombradami, aké nosil aj Pius IV. Na jeho počudovanie sa fra Michele zaujímal o stavebné práce na Svätom Petrovi, čo bolo na inkvizítora mimoriadne nezvyčajné. Fra Michele okolo seba šíril atmosféru mrazivého chladu a rezervovanosti, a obyčajne považoval za bezočivosť, ak sa k nemu nejaký cudzí človek čo len priblížil. Preto nečudo, že ho Pius IV., ktorý mal úplne opačnú povahu, nemal rád, a nemal v láske ani inkvizíciu, ktorú tento muž stelesňoval. Pápež sa nezúčastnil ani na jednom rokovaní, no ani sa neopovážil inkvizíciu kritizovať.

Ako pápežov nepriateľ bol kardinál Lorenzo Carafa sympatizantom fra Micheleho. Kardinál mal v každom prípade kontakty, vďaka ktorým mohol nemeckého kamenárskeho predáka od Svätého Petra ohlásiť na svätom ofíciu. Cudzí návštevníci sa obyčajne inkvizícii vyhýbali, pretože jej predvolanie mávalo osudné následky.

Fra Michele, zbožný muž z nižšej spoločenskej vrstvy z Bosca pri Alessandrii, nenávidel Nemcov, pretože sa z ich krajiny šíril protestantizmus a prichádzalo odtiaľ množstvo nebezpečných kacírov. Okrem toho si do svojho jazyka preložili Písmo Sväté a iní nasledovali ich príklad, vďaka ktorému nastane babylonské zmätenie jazykov, a to bude znamenať zánik svätej cirkvi.

„Čo chceš? Vyjadri sa podľa možnosti čo najkratšie!“

Leberecht neočakával nijaké priateľské privítanie. Veľký inkvizítor bol oblečený v červenom, na rukách mal natiahnuté dlhé červené rukavice z hodvábu a sedel za jednoduchým čiernym dreveným stolíkom. Okrem ďalších troch stoličiek nebol v miestnosti nijaký iný nábytok.

„Prišiel som,“ začal Leberecht, ktorý si spomenul na svoju najlepšiu cicerónsku latinčinu, ktorá mala na míle ďaleko od cirkevnej latiny farárov, „aby som odhalil do neba volajúcu ne-

právosť, ktorú môjmu otcovi Adamovi Friedrichovi Hamannovi spôsobilo sväté ofícium v istom nemeckom meste, ktorého meno som odvtedy nikdy viac nevyslovil. Môj otec bol pochovaný v posvätenej zemi, keď sa zrazu objavili svedkovia, ktorí tvrdili, že zazreli jeho ducha blúdiť po meste. Boli to nehodnoverní ľudia, čo odprisahali všetko, pokiaľ im za to dobre zaplatili...“

Fra Michele, sledujúci Leberechta mrazivým pohľadom, vyskočil a zrúkol temným hlasom: „Chceš tým povedať, že svätá inkvizícia podplatila svedkov, aby odsúdila kacíra?“

„Áno. Neviem povedať, či už peniazmi alebo sľubmi, že im budú odpustené pekelné muky. No pravdou je, že môj otec Adam bol zbožný, spravodlivý muž, a nie kacír, za akého ho vyhlásila inkvizícia, ktorá ho upálila.“

Veľký inkvizítor sa odporne uškrnul, oprel sa krátkymi rukami o stôl a naklonil sa k Leberechtovi: „Vieš výborne po latinsky. To znamená, že nie si nijaký hlupák. Prečo sa teda púšťaš do takých hlúpostí?“

„Fra Michele, nazývate hlúposťou, keď bojujem za česť svojho otca? Vaši pomáhači upálili mŕtvolu môjho otca na hranici, pretože ho posmrtne obvinili z veci, ktorá nemá nič spoločné so skutočnosťou, a vy nazývate moju sťažnosť hlúposťou?“

Fra Michele sa opäť usadil a odpovedal mu s vážnou tvárou: „Tvoj zámer, brat v Kristu, je chvályhodný, no muž tvojho stavu by mal vedieť, že sväté ofícium ešte nikdy nerevidovalo odsúdenie kacíra. Ako každý vie, ani to nie je potrebné, pretože inkvizícia, osvietená Duchom Svätým, sa nemôže mýliť.“

„Aj Duch Svätý mohol mať zlý deň,“ poznamenal Leberecht bezočivo. Cítil pevnú pôdu pod nohami a inkvizítor, ktorý bol zvyknutý na zaobchádzanie so žalostnými delikventami, ktorých vôľa bola zlomená už samotným faktom, že sa ocitli pred inkvizíciou, to pocítil. Preto povedal:

„Vážne si myslíš, že sväté ofícium v Ríme sa bude zaoberať rozsudkom nad kacírom, ktorý bol vynesený v nemeckých krajinách?“

Leberecht, ktorý dovtedy stál, podišiel náhle k stolu, naklonil sa dopredu, tak ako pred chvíľou fra Michele, a povedal pokojne, no dôrazne: „Pán Veľký inkvizítor, nijakú inú odpoveď som neočakával, a preto nie som zdrvený väčšmi, než by zodpovedalo tejto situácii. Dnes píšeme deň pred Zjavením Pána, a ja dávam inkvizícii 365 dní času, aby revidovala hanebný ortieľ nad mojím otcom Adamom. Inak...“

„Inak čo?“ Fra Michele zdvihol obočie.

„Inak sa postarám o to, aby sa rozšírila Kopernikova kniha, ktorú hľadá Kúria už celé roky.“

Dominikán v červenom odeve s nevôľou potriasol hlavou, no záchvev, ktorý sa mu mihol na tvári, prezrádzal vnútorné rozrušenie. „Neviem, o akej knihe hovoríš,“ zavrčal. „Nijakého Kopernika nepoznám.“

„Osobne ani ja,“ odpovedal Leberecht rýchlo. „Umrel, keď som mal sotva tri roky, a zanechal po sebe rukopis pozostávajúci z dvadsiatich dvoch kapitol. Ich počet zodpovedá počtu kapitol Zjavenia svätého Jána. Tento rukopis má názov *De astro minante* a benediktíni z opátstva v Bursfelde ho dali vytlačiť v stojeden exemplároch. Každá knižnica Bursfeldskej únie dostala jeden kus. Zasvätení dobre poznajú obsah tejto knihy. Zem, ktorú podľa Písma stvoril Boh, má už len málo času, a deň posledného súdu, o ktorom Písmo tak naliehavo hovorí, sa neuskutoční, aspoň nie tak, ako sa traduje podľa evanjelií a Tajného zjavenia. Pretože to, čo opísal Ján, nie je boží súd, ale cudzia hviezda, ktorá sa nezadržateľne približuje k Zemi a pri svojom dopade zničí všetok život. Vedia o tom len nemnohí, dokonca o tom netušili ani niektorí pápeži. No tí, čo o tom vedeli, žili na počudovanie sveta ako zvery, viedli bezuzdný život, a to len kvôli hroziacemu zničeniu.“

Zdalo sa, že telnatému Veľkému inkvizítorovi praskne od Leberechtových slov hlava: „Nijaká kniha, o ktorej hovoríš, nejestvuje. To ti narozprávali nejakí kacíri. Svet je plný lživých rečí a príbehov, ktoré zasial Antikrist.“ Päsťou zaklepal po stole. „Uverím ti, až keď mi tú knihu položíš sem, na stôl, skôr nie!“

Leberecht sa pohŕdavo zasmial: „Fra Michele, považujete ma za blázna? Naozaj si myslíte, že knihu, ktorej existenciu popierate, vám položím na stôl? Môj život by potom nemal cenu ani len zrnka prachu. Ó, nie, pokiaľ žijem, zostane kniha uložená na bezpečnom mieste, a pre prípad, že by som umrel neprirodzenou smrťou, som urobil opatrenia, aby bola kniha zverejnená bez môjho pričinenia.“

Dominikán najprv potriasal hlavou, potom začal päsťami bubnovať po stole, akoby chcel zahubiť hmyz, a napokon skríkol: „Neverím, to nemôže byť pravda!“ A potom mu zišlo na um, ako by mohol Leberechta podrobiť skúške. Ľstivo sa na neho pozrel a povedal: „Ak si sa tej prekliatej knihy nejakým spôsobom naozaj zmocnil, potom určite poznáš slová, ktorými sa ten paškvil začína...“

Leberecht vychutnával okamih, v ktorom inkvizítor cítil prevahu, no tento momentálny pocit jeho protivníka netrval dlho, pretože Leberecht začal ľahko a bez dlhého premýšľania citovať slová, ktoré si vryl do pamäti a ktoré boli, ako sa na lekára a doktora cirkevného práva patrí, oslnivé: „*Aristotelis divini universum nec Iulii Caesaris calendarium protegere nos non possunt ab astro minante...*“

„Dosť!“ zvolal fra Michele zlostne a zároveň sklamane. „Verím ti.“ Dominikán sedel za stolom s naširoko roztiahnutými rukami ako skolená zver. Sťažka sa zvalil na platňu stola a prerývane dýchal. V holej miestnosti zavislo ticho.

Leberecht sa už dávno necítil tak dobre. Prevaha nad tučným inkvizítorom mu dodávala sebavedomie, aké dovtedy nikdy

nepocítil. Strach a napätie predchádzajúcich dní povolili. Bolo mu jasné, že proti ľudskému zlu bolo možné bojovať len ďalším zlom.

Ubitý a bezradný inkvizítor sa takmer nezúčastneným hlasom spýtal: „A čo chceš urobiť?“

„Ja?“ Leberecht sa bezočivo zasmial. „Na ťahu nie som ja, pán inkvizítor. Je úlohou svätého ofícia, aby zbavila môjho otca Adama obvinenia z kacírstva. Máte 365 dní, a to je viac, než potreboval Michelangelo na svojho Mojžiša - a čo za umelecké dielo stvoril!“

Len niekoľko dní po tejto udalosti sedel Leberecht vo svojej dielni nad majstrovými plánmi, ktoré v ňom vzbudzovali po Michelangelovej smrti ešte väčšiu bázeň než predtým.

Na jeho žiaľ Carvacchi, ktorý sa stal hlavným stavebným majstrom, zaobchádzal veľmi ľahkovážne so želaním veľkého Michelangela, podľa ktorého sa malo postupovať presne podľa jeho plánov. Zatiaľ čo Leberecht zastával názor, že Michelangelo vypracoval plány do najmenších detailov preto, aby sa ich držali, Carvacchi tvrdil, že ide skôr o to, aby sa dosiahol celkový dojem, ktorý mal majster pred očami; detaily vraj nie sú dôležité. Leberechtovi sa však zdalo, že Carvacchi sa v skutočnosti usiloval vniesť do stavby vlastné predstavy. Keď sa zvonka otvorili dvere, Leberecht si myslel, že do miestnosti vstúpil Carvacchi, a preto sa spýtal bez toho, aby zdvihol pohľad: „Pomôžem vám v niečom, majstre?“ Keď neprichádzala nijaká odpoveď, Leberecht sa obrátil.

Vo dverách stál muž zavalitej postavy, ktorého tonzúra a nakrátko pristrihnutá brada pripomínali mnícha, hoci chlap nemal oblečenú kutňu, ale jednoduchý, trochu obdratý oblek, aký nosievajú učenci. Pôsobil ako starec, hoci jeho oči a hladká tvár prezrádzali, že bol sotva starší ako Leberecht. Leberecht okamžite vedel, koho má pred sebou: Christopha Schlüssela, nazývaného Clavius.

Čakal, že sa s ním raz stretne, a bol pripravený aspoň na to, že mu raz jeho niekdajší nepriateľ skríži cestu. Napriek tomu mu toto náhle stretnutie vyrazilo dych.

Chvíľu mlčali ako hašteriví manželia, pokým Leberecht nenašiel ako prvý slová a skôr cynicky než vážne povedal: *„Laudetur Jesus Christus,“* a keď ten druhý na pozdrav nezareagoval, sám si odpovedal: *„In aeternum, in aeternum. Čo* chceš?“

Christoph Schlüssel si rozpačito vložil ruky do rukávov svojho odevu a začal okľukou a zdĺhavo ako kazateľ: „To, že sa naše cesty skrížili na tomto najsvätejšom mieste kresťanstva, je vôľou Boha, hoci sa tak stalo za okolností, ktoré ani nemohli byť menej potešiteľné...“

„Čo chceš, jezuita?“ skočil mu Leberecht do reči. „O tvoju kázeň nestojím. Hovor, o čo ti ide.“

„Aby som bol stručný: Prišiel som ťa varovať. Tvoje meno je na zozname dominikánskej *secunda potestas.* Vieš, čo to znamená. Ak ti je život milý, mal by si zmiznúť z Ríma. Inkvizícia ťa stíha za smrteľný hriech konkubinátu.“

Leberecht pomaly a hrozivo vstal: „Znamená to, že si zradil svoju matku?“

„Ja? Čo si sa zbláznil?“

„Kto iný to mohol urobiť, ak nie ty? Zradiť vlastnú matku - skutočne kresťanská cnosť!“

„Ja som ju nezradil!“

„Klameš. Lož máš napísanú v tvári - ty a všetci tí odporní farári, ktorí si myslia, že majú patent na pravdu; pritom si ty a tebe podobní už dávno v zajatí diabla. Tváriš sa, akoby si si obliekol jezuitskú kutňu a vzdal sa svetského života len preto, aby si sa kajal za to, že tvoja matka zmenila svoj život. Vravím ti: Ak sa máš kajať, potom za to, že si z mojej sestry Sophie spravil mrzáka. Stretol som ju, je z nej žalostný netvor a žije s kaukliarmi. Za to vďačí tebe, chvályhodnému Christophovi Claviovi!“

„Ja som to nechcel. To nie je moja vina!“

„Farár nikdy nie je vinný!“ skríkol Leberecht. „A ak aj je, vykúpi si vinu odpustkom. Aj keby si sa mal dívať na vlastnú matku, ako horí na hranici, aj vtedy by sa iste našla nejaká cirkevná kľučka, ktorá by ťa ospravedlnila!“

„Nemám s tým nič spoločné!“ dušoval sa Schlüssel. „Ale myslím to dobre: Daj ruky preč od ženy, ktorá ma porodila, a odíď z mesta. Je to dobre mienená rada, ktorú si ani nezaslúžiš.“

Leberechtovi horeli oči od zúrivosti a jezuita mimovoľne o krok ustúpil. Podcenil hĺbku nenávisti, ktorú k nemu mladý Hamann pociťoval. No Clavius nemal veľa času, aby sa nad tým zamýšľal, pretože Leberecht ho bleskurýchlo kopol pravým kolenom do brucha. Prekvapený jezuita zaskučal a s vyvrátenými očami sa zosunul útočníkovi do náručia. No ten, namiesto toho, aby ho zachytil, udrel jezuitu brutálne päsťou do tváre, ktorá sa mu okamžite zaliala krvou. Clavius spadol na zem a zostal tam bez pohybu ležať.

Pre takého silného chlapa, akým bol Leberecht, zoceleného dlhoročnou kamenárskou prácou a navyše o hlavu vyššieho než bol jeho protivník, nebolo umením doraziť muža ako Clavius. Napriek tomu pociťoval zadosťučinenie. Vzal krčah vody, ktorý mu pri práci slúžil na občerstvenie, a vylial ho jezuitovi na zakrvavenú hlavu. Ten sa otriasol, zotrel si rukávom krv z tváre a pokúsil sa opäť postaviť na nohy. Nedarilo sa mu to a malý, tučný muž sa druhý raz zosunul na zem. Napokon k nemu pristúpil Leberecht, zdvihol ho oboma rukami za široký golier kabáta a ťahal ho za sebou von.

Clavius sa nemal ako brániť a nezostávalo mu nič iné, ako celú nedôstojnú procedúru strpieť. Vonku pred dielňou sa opäť spamätal a skôr, než sa zmohol na jediné slovo, Leberecht mu pohrozil päsťou: „Jedno ti radím, jezuita, daj svojej matke a mne pokoj. A teraz môžeš bežať ako pes so stiahnutým chvostom k Veľkému

inkvizítorovi.“ Leberecht ukázal smerom na juh, kde bola budova svätého ofícia.

Marthe o tomto stretnutí nič nepovedal.

Pápež Pius IV. umrel neočakávane rýchlo, zrejme na stareckú slabosť, a jeho smrť by sotva stála za reč, keby po Piovi neprišiel nástupca, ktorého Leberecht dobre poznal. Volal sa Michele Ghislieri, do dominikánskeho rádu vstúpil ako štrnásťročný a za svojho predchodcu to dotiahol na biskupa Nepi, kardinála a Veľkého inkvizítora: bol to fra Michele.

Nový *pontifex maximus* si dal meno Pius V. Toto meno malo pripomínať jeho zostarnutého, slabého predchodcu, o ktorom sa vravelo, že bol zbožnejší a vládol spravodlivejšie než všetci jeho krutí, pokryteckí predchodcovia. Ako bývalý Veľký inkvizítor mal Ghislieri výnimočné sklony k údajným cnostiam, akými boli poriadok a askéza, a v tomto ohľade išiel príkladom, pretože odmietol nosidlá, fajnové oblečenie a obuv, aj to, aby ho v jeho paláci zo všetkých strán obskakovali.

Toto všetko by azda mohlo vzbudiť u jeho poddaných priazeň, no akonáhle sa Pius V. dostal k moci, vyšla na povrch jeho prísnosť a zlomyseľnosť. Zakázal lekárom navštevovať chorých, pokiaľ sa trpiaci úbožiaci najprv nevyspovedali, a na tých, ktorí zhrešili v nedeľu, uvalil pokuty, a pokiaľ boli chudobní, čakalo ich bičovanie alebo prepichnutie jazyka. Mníchom zakázal prijímať spoveď. Pre mníšky nariadil absolútne odlúčenie od okolitého sveta. Okrem toho sa mala stať minulosťou cirkevná korupcia. Zúrivo prenasledoval necnostné ženy, ktorých sa ako dominikán nikdy nesmel ani len dotknúť a ktoré Rímu vyniesli pochybnú povesť. Takých bolo v meste určite okolo pätnásťtisíc, od jednoduchých pouličných pobehlíc až po kurtizány, ktoré boli k službám vysokým pánom Kúrie, a preto sa tešili veľkej úcte. Rozhodnutie nového pápeža vyhnať ich z Ríma vzbudilo okrem posmeškov - pretože ten

plán sa nedal uskutočniť - aj určité ekonomické obavy. Hrozilo, že odchod krásnych predajných dám privedie cirkevný štát na pokraj bankrotu, pretože práve ony patrili k najvýnosnejším daňovníkom krajiny.

Nevypočuté zostali aj námietky tých pomazaných pánov Kúrie, ktorí u pápeža intervenovali zo strachu pred chladom svojich postelí, odvolávajúc sa na Ducha Svätého. Prísny dominikán Ghislieri hrozil, že ak prostitútky neopustia Rím, ujde on sám a bude riadiť Petrovu loď z menej hriešneho mostíka.

Svätý Duch zostúpil nad hlavy eminentissimov a reverendissimov, titulárnych arcibiskupov, prelátov a monsignorov, tak ako kedysi zostúpil nad hlavy apoštolov. Toto stretnutie ich utužilo a osvietilo, a za zanedbateľný poplatok a odstúpenie všetkých nárokov a práv zosobášili svoje hriešne konkubíny so sluhami a furmanmi, šustrami a miništrantmi, a pre najchudobnejších z chudobných tak vykonali dobré dielo. Cnostnú, úradne zosobášenú ženu nemohol z Ríma vykázať ani dominikánsky pápež.

Bolo by mylné domnievať sa, že týmto činom nastal vo Večnom meste mravný obrat, no aj to by bola len polovičná pravda, pretože tanečných osláv, hostín a orgií cirkevných hodnostárov bolo síce menej než v minulosti, no to ešte ani zďaleka neznamená, že by boli vymizli - len sa konali za zamknutými dverami. V Ríme sa rozšírilo podozrenie, že inkvizícia väčšmi ako v minulosti otvorila svoje brány udavačom a ohováračom. Hostitelia pozývali na oslavy už len osobne, aby nejakému poslíčkovi neprihrali šancu prezradiť hostiteľov a pozvaných, a neraz sa na ne hostia dostali len vtedy, keď poznali príslušné heslo. Takýmto heslom býval obyčajne nejaký zbožný citát z Písma, pričom najväčšej popularite sa tešil Starý Zákon s výrokmi ako „Rozmnožím tvoje potomstvo ako nebeské hviezdy“.

Lorenzo Carafa, kníhviazač a kardinál Kany, titulárny arcibiskup Bizerby, tajomník kongregácie pre pokresťančovanie pohanov v Levante a titulár v San Andrea della Valle, bol svojimi oslavami známy rovnako ako pápež svojou prísnosťou. Prežil už piatich pápežov a ani pred jedným si neodpustil poznámku, že prežije aj jeho.

Pokiaľ išlo o Ghislieriho, ani pre neho nemal kardinál nič iné než pohŕdanie a poznámku, že našťastie náš Pán Ježiš chodil po tomto šírom svete pred poldruha tisícročím, a nie dnes, inak by ho Ghislieri kvôli jeho spôsobu života už dávno exkomunikoval. Byť pozvaný na hostinu ku kardinálovi a titulárnemu arcibiskupovi Carafovi patrilo k mimoriadnym pôžitkom, no neraz to pre niekoho znamenalo aj začiatok kariéry, lebo už dávno sa rozchýrilo, že výnosné úrady Kúrie sa nerozdávajú za vatikánskymi múrmi, ale v palácoch na Pinciu alebo Quirinale.

Carafov palác, dar zosnulého pápežského strýka, bol spojený kolonádou s kostolom San Spirito, ktorého renomé utrpelo v dôsledku návalu, aký tam panoval každoročne na sviatok svätého Martina - nie pre zbožnosť návštevníkov, ale preto, lebo kardinál v tento deň vyhadzoval z kostolného balkóna vyradené šatstvo. Neskôr zhadzoval aj pečenú bravčovinu, morčacinu a šťavnaté ovocie, a všetko to padalo do kostolnej lode ako dary nebies, a okrem toho kardinál v ten deň na všeobecné pobavenie zatopil kostol vodou.

Nečudo, že prísny dominikánsky pápež toto divadlo v Santo Spirito úradne zakázal, a bolo celkom prirodzené, že si pastier týmto rozhodnutím mnohé zo svojich ovečiek znepriatelil. Bez ohľadu na to pozýval Lorenzo Carafa naďalej na oslavy za zatvorenými dverami, z ktorých sa najväčšej obľúbenosti tešili takzvané purpurové, nesmierne pompézne oslavy, kam chodili najmä tí hodnostári Kúrie, čo chodili zaodetí v purpure.

Neprijať pozvanie na takúto oslavu by nebolo len hriechom, ale aj hlúposťou, a keďže Leberecht väčšmi ako hriech nenávidel hlúposť, nemohol Lorenza Carafu, ktorému vďačil za mnohé, odmietnuť. Kardinál dôrazne pripomenul, aby doviedol aj Marthu, po ktorej gúľal pri prvom stretnutí v Carvacchiho dome očami, ak nemáme priamo povedať, že ju hltal pohľadom ako nenásytný vlk.

Kto vie, či to bol diabol, kto radil Leberechtovi v tej chvíli, alebo presvedčenie, že Marthu ubráni pred hrdým mužom v purpure. Leberecht ju napokon presvedčil, aby ho sprevádzala.

Leberechtovi sa pozvanie veľmi hodilo aj z iného dôvodu. Od svojho stretnutia s Veľkým inkvizítorom, ktorý medzičasom postúpil na pápeža, o Ghislierim nič nepočul, hoci jeho ultimátum už do polovice vypršalo. Utáraný kardinál a jeho hostia pachtiaci sa za klebetami sa Leberechtovi zdali priam ideálni na to, aby pred nimi pustil do sveta správu o hroziacom konci sveta.

Martha, vyprovokovaná Leberechtom, ktorý ju presviedčal, aby sa nenechala zastrašiť prítomnosťou známych kurtizán, a povzbudená jeho priznaním, že krásou a zmyselnosťou zatieni každú *cortigianu*, obliekla si dlhé, voľné zelené hodvábne šaty lemované lesklým brokátom a golierom z takej istej látky, ktorý jej obopínal nahé plecia a končil sa ostrým výstrihom. Červené vlasy mala podľa módy v strede rozdelené a prísne sčesané dozadu, a jej umelecký účes pripomínal exotický plod.

„Si krásna ako Botticelliho Madona," povedal Leberecht a stisol Marthe ruku, keď sa ocitli pred kardinálovým palácom, kam púšťali po dohodnutom znamení: ten, kto sa chcel dostať dnu, musel zaklopať raz dlho, dvakrát krátko a potom opäť raz dlho, čo sa dalo ľahko zapamätať podľa rytmu Horáciových slov *carpe diem* - užívaj deň.

Ak vchod domu nijako neprezrádzal, že by sa za jeho múrmi mala odohrávať nespútaná oslava, za bránou sa pred zrakom návštevníkov otvoril fakľami osvetlený raj, átrium s bielou

mramorovou fontánou uprostred, lemované stĺporadím, záhrada pôžitkov, akú by nevystihol štetcom presnejšie ani Hieronymus Bosch.

Švajčiarski landsknechti, žongléri s fakľami a maskovaní kaukliari, rozpustilé dievčatá vo fantastických pestrých kostýmoch a pážatá štíhle ako prútiky, s tvárami bábik a s krotkými holubmi na pleciach šírili veselú atmosféru a viedli prichádzajúcich hostí do miestností. Hoci sa Martha doteraz nikdy nestretla s toľkými krásnymi ľuďmi, jej príchod, ktorý herold v čiernom zamate ohlásil trojnásobným úderom striebornej palice o zem, vyvolal všeobecný úžas, najmä u kňazov, prelátov a chlipných kardinálov. Tí, pokiaľ nejavili sympatie k vlastnému pohlaviu, pohľadmi akoby chválili Stvoriteľa, že dal Adamovmu rebru takú nádhernú podobu. Pretože zatiaľ čo kurtizány boli duchovným hodnostárom dostatočne známe, Marthina tvár bola nová. Ľudia si začali šepkať a pýtali sa na jej pôvod a na meno milenca, ktorý ju sprevádzal. To, že Martha je poctivá žena, ktorá pricestovala z nemeckých krajín s kamenárom, od ktorého je navyše staršia, zvyšovalo v očiach hostí jej atraktívnosť.

Pekní chlapci, ktorí sa najprv zdržiavali medzi hosťami akoby len náhodne, vytvorili zbor a zamatovými vysokými hlasmi, ktoré sa rozleteli piatimi smermi, spustili dlhý madrigal, sprevádzaný na konci každej slohy údermi na bubon, píšťalami a lutnami. Pieseň sa tak zapáčila, až sa niektorí eminentissimi rozplakali a prežehnávali. Po nebeských chlapčenských hlasoch nasledovali nástojčivé tóny trubačov a bubeníkov, ktoré pripomínali melódie k maurským tancom.

Kardinál Lorenzo bol prvý, kto si nadvihol sutanu a nohami v červených pančuchách vydupkával do rytmu tanca. Pre všetkých prítomných to bol nezabudnuteľný pohľad. Povzbudení kardinálom, pochytali sa páry za ruky a v rytme hlasnej muziky rezko vykročili vpred dlhým krokom, po ktorom nasledovali ďalšie

dva kroky na mieste a potom výskok, ktorého výška závisela od temperamentu tanečníkov.

Rozpustilý smiech prehlušoval nástroje piatich muzikantov preoblečných za maurov. Martha, ktorá sa po prvý raz zúčastnila na takejto oslave, bola rada, keď sa tanec skončil, pretože Leberecht, ktorý tancoval rovnako zle ako ona, mal navyše ťažkosti udržať rytmus. No sotva sa usadili na stoličkách medzi dvoma stĺpmi, pristúpil k Marthe kardinál Lorenzo Carafa. Sklonil k nej hlavu a vystrel k nej ohnutú ruku, čo znamenalo, že ju vyzýva do tanca.

Martha sa začervenala, no najmä preto, lebo sa odrazu na ňu upreli všetky pohľady a ona sa obávala, že ju utáraný kardinál, zvyknutý na komplimenty, zasype trápnymi lichôtkami, ktoré budú počuť všetci naokolo. No to sa nestalo. Eminentissimus, ktorý väčšmi než mlčanie nenávidel len pápežov, nepovedal jediné slovo, s úsmevom a predpísaným spôsobom priviedol Marthu do stredu átria, zozadu ju chytil za ruky a začal ju v rytme posúvať z boka na bok, takže ostatní úplne zabudli na tanec a s obdivom sa dívali na neočakávané divadlo, akoby kardinál a Martha boli hlavnými hrdinami večera. To, že sa tanečník v purpure ladne pohyboval v rytme hudby, vyvolávalo menší údiv než to, ako sa Martha odovzdane nechala viesť a vzbudzovala u ostatných hostí dojem, akoby mali tanec dopredu nacvičený.

No to bolo len zdanie, pretože Martha neprechovávala dovtedy voči kardinálovi veľké sympatie. Zároveň v nej bola príliš hlboko zakorenená predstava z detstva, že pod purpurovým kardinálskym habitom sa skrýva čistá duša, ktorá nemá ani najmenší náznak mužnosti. Kardinál pre ňu vlastne ani nebol muž, len akási svätá bytosť s mužským zovňajškom. Lorenzo Carafa Marthe nástojčivo a zámerne dokazoval, že tento názor bol mylný. Martha odrazu vo víre tanca pocítila cez zamat svojich šiat a hodváb cirkevného habitu bodnutie, aké mohol spôsobiť len tupý predmet alebo zázrak Ducha Svätého.

Leberecht ich zblíženiu, ktoré, mimochodom, nezostalo ukryté pred zrakmi ostatných, nepripisoval nijakú zvláštnu pozornosť. Rozpustilosť, ktorej sa Martha a kardinál oddávali, mu dokonca prišla vhod, pretože odkedy Marthe vyrozprával obsah Kopernikovej knihy, často pôsobila stiesnene a stratene, a jej zármutok vrhal tieň na ich harmonické spolunažívanie. Vzrušená dvornosťou, akú k nej kardinál Carafa prejavoval, a podnecovaná vôňami mošusu, ambry a cyperského púdru, šíriaceho sa po celom dome, Martha upadla do priam euforickej nálady, akú už dávno nezažila.

Dvaja trubači ohlásili hostinu, ktorá sa konala v purpurovom salóne, pozdĺžnej miestnosti s hodvábnymi tapetami kardinálskej farby a zrkadlami lemovanými zlatými rámami, ktoré znásobovali svetlo sviečok a vytvárali ilúziu hĺbky, pripomínajúcu nebeské sféry. Ako sa dalo očakávať, zasadací poriadok určil sám pôžitkársky kardinál, a Leberecht sa nečudoval, že ako prvú dámu si vyhliadol Marthu, ktorú usadil vedľa seba. Aby sa Leberecht príliš nenudil, prisadla si k nemu Panta, najkrajšia a najslávnejšia rímska kurtizána, ktorá pestovala styky najmä s kardinálom del Monte - v nedeľu, počas vigílie, adventu a veľkonočného týždňa však bola k dispozícii Gasparovi Bianchovi, pápežovmu komorníkovi, o ktorom sa rozprávali kuriózne veci. Ten vraj miloval Pantu čisto platonicky, a bez toho, aby podľahol svojím pudom, ticho uctieval jej nahotu.

Leberechta natoľko zmiatol Pantin vzhľad, najmä jej poprsie, ktoré čnelo zo širokého goliera jej šiat a pri každom pohybe tancovalo ako samopašné dvojičky, že si sotva všimol, čo sa deje na druhom konci stola, kde sedel kardinál spolu s Marthou. Okrem toho ho Panta vtiahla do mimoriadne duchaplného rozhovoru, ktorý sa skončil nezodpovedateľnou otázkou, či bol väčším maliarom Michelangelo, alebo Raffael.

Pokiaľ to Pantino poprsie umožňovalo, Leberecht pohľadom sledoval roznášanie jedla, pripomínajúce divadelné predstavenie. Ako presvedčený zástanca názoru, že pôžitok z jedla určuje spolovice chuť, no z druhej polovice zrak, dal kardinál servírovať pokrmy v alegorických obrazoch, akými sú rozprávky a výjavy „Numa Pompilius na bojovom voze ťahanom kentaurami“ alebo „Afrodita a Ares“ či „Odyseus hľadiaci na Sirény“. Na jednom zo strieborných podnosov, veľkom ako koleso voza, priniesli nežné dievča obložené kuracími prsíčkami. Objavila sa čiernovlasá Andromeda so žiarivými očami, zaodetá do kačacích stehienok a pripútaná k syrovej skale - oslobodil ju operený Perzeus, kvôli ktorému museli zarezať aspoň päťdesiat bažantov.

Kým počas prvej časti hostiny sa servírovalo na purpurovom prestieraní so zlatým príborom, farebná kompozícia sa zmenila ako šibnutím čarovného prútika, keď sa zjavil tucet trpaslíkov, ktorých Stvoriteľ obdaril hlavou normálnej veľkosti, no detskými končatinami, a purpurový riad vymenili za strieborný a za biely damask, ktoré pri podávaní rýb a plodov mora vytvárali ilúziu vody. Na trblietavom bielom voze priviezli svalnatého nahého mladíka pripomínajúceho Michelangelove mramorové sochy. Bojoval s morskými hadmi ako Laokoón, ktorého kamennú podobizeň našli pred šesťdesiatimi rokmi v rozpadnutom Nerónovom dome. No namiesto hadov bol obklopený postriebrenými úhormi, krabmi so striebornými panciermi a obrovskými mušľami, do ktorých by sa zmestila ľudská hlava.

Druhý voz ťahali umelé delfíny. Pod ním sa ukrývali dvaja mladí osli slúžiaci homérskej bohyni Amfitrite, Poseidonovej manželke. Vonkajšiu časť voza krášlili trblietavé perly a vnútri sa s bielymi závojmi hrala zahalená bohyňa mora uprostred modravého, zospodu osvetleného aspiku s rozličnými jedlými morskými živočíchmi. Na rozdiel od väčšiny ostatných hostí, ktorí takýto luxus už poznali, nevychádzal Leberecht z údivu a úplne zabudol na

vlastný dôvod tohto predstavenia, totiž prijímanie pokrmov, takže pri podávaní dezertu bol hladný ako na začiatku.

Hovoriť o „dezerte“ by bolo rúhaním, pretože to, čo sa podávalo, boli skôr umelecké diela z orechov a mandlí, vaječného snehu a marcipánu, ktoré kopírovali slávne stavby - dóm vo Florencii, dóžov palác v Benátkach alebo Michelangelovu kupolu Svätého Petra, ktorá bola zatiaľ len na papieri.

Po dezerte sa nalievalo víno, ale nie suché toskánske, ktoré chutilo živicou, ale husté a sladké z *castelli* z okolia Ríma, ktoré by uvoľnilo jazyk aj najzarytejšiemu tajomníkovi zbytočnej kongregácie vykonávajúcej dozor nad obradmi, takže po krátkej prestávke určenej na to, aby hosťom vytrávilo, sa spustila nečakane vášnivá diskusia o tom, či červenokožci, ktorých objavil moreplavec Krištof Kolumbus počas svojej cesty do Indie, budú spasení naším Pánom Ježišom, keďže nikto z prítomných nepočul o tom, že by ich niekto priraďoval k ľudskému druhu.

Proti tomuto názoru prudko vystúpil Daniele Rospigliosi, titulár zo Santo Spirito a bádateľ okultných vied na Instituto per le Opere Diaboli, ktorý sa odvolával na svoje devätnásťročné skúsenosti zo spomínanej ustanovizne a na rozhodnutie špeciálnej pápežskej komisie, ku ktorému došlo tesnou väčšinou a podľa ktorého červenokožcov nemožno nazývať ľuďmi, pretože nie sú stvorení - tak ako sa píše v Biblii - podľa božského obrazu, ale proti prírode, a ich tvorcom je zrejme čert; najvyšší Boh napokon nie je Indiánom.

„Čím je teda?“ spýtal sa Leberecht, ktorý sedel oproti titulárovi zo Santo Spirito, a nasadil pritom rovnaký svätuškársky tón, ktorý bol typický pre Rospigliosiho. Dodal: „Náš Pán Ježiš nebol napokon ani Talianom a už vôbec nebol Nemcom. Odlišujeme sa takto od neho celým svojím zovňajškom. Zdá sa, že my všetci, tak ako sme sa tu zišli, vôbec nezodpovedáme jeho obrazu.“

Leberechtova reč vyvolala protirečivé reakcie. Kardinál Lorenzo so smiechom zatlieskal a zvolal: „Skvelé, skvelé! Hľa, to je

jeden z tých humanistov, s ktorými sa neslobodno púšťať do diskusií!“

Rospigliosi a niektorí mladí muži, ktorí boli podľa rovnošiat lemovaných červenou stuhou úradníkmi Kúrie, sa na seba bezradne pozreli. Kacírsku poznámku, ktorá by za iných okolností privolala na scénu inkvizíciu, zmietol titulár zo Santo Spirito zo stola tým, že pozdvihol pohár a zvolal: „*In vino veritas!*“, teda: vo víne je pravda.

„*In vino feritas!*“ - vo víne je divosť - odpovedal mu kardinál Lorenzo, ktorý týmto prípitkom vyvolal všeobecnú veselosť, zatiaľ čo Leberecht zvolal spoza stola: „Pi, Martha, pi! Kto vie, ako dlho budeme môcť ešte takto bezstarostne oslavovať!“

Sotva to vyslovil, obrátili sa na neho všetky zraky a v okamihu nastalo ticho, akoby sa nad purpurovou miestnosťou vznášalo neblahé mene tekel. Kardinál Lorenzo chytil Marthu za ruku a polohlasne sa spýtal - no tak, aby ho všetci počuli: „Čo mal tou dôvtipnou poznámkou na mysli?“

Martha obrátila k Leberechtovi bezmocný pohľad; Leberecht jej prišiel na pomoc a odvetil: „Nuž, pokiaľ máme veriť múdremu Kopernikovi, ktorý sa vyznal v teológii, medicíne a astronómii, potom nám zostáva už len šesťapoltisíca dní!“

Rospigliosi, ktorý sledoval Leberechtove slová s otvorenými ústami, vypil na dúšok svoj pohár a spýtal sa s neistým úsmevom: „Čo tým máte na mysli? Čo to má znamenať, že nám zostáva už len šesťapoltisíca dní?“

Leberecht pokrčil plecami: „Nazvime to, ako chceme - posledný súd alebo *finis mundi* ľudstva. Kopernik matematickými výpočtami zistil, že sa k Zemi nezadržateľnou rýchlosťou blíži hviezda a že roku 1582, v ôsmy deň desiateho mesiaca, dôjde k zrážke.“

Kurtizána Panta, ktorá sedela po Leberechtovej pravici a ktorá práve dvíhala k ústam pohár, aby si odpila, vykríkla, akoby ju

zasiahla guľka; pohár jej pri tom vypadol z ruky a jeho obsah sa vylial na biely obrus, na ktorom sa vytvorila červená škvrna, akoby išlo o krv neviditeľného démona.

„Ale v Písme sa o tom nič nehovorí. Písmo sľubuje posledný súd, na ktorom sa bude rozhodovať medzi dobrom a zlom. Ak by sa splnilo to, čo hovoríte vy, potom by bolo jedno, či patríte k dobrým alebo k zlým; všetkých by stihol ten istý osud. Potom by nebolo nijaké peklo pre prekliatych, a spravodliví by márne čakali na nebeskú spásu.“

Pri stole zavládla bezradnosť a hostia - s Rospigliosim na čele - začali postupne vyprázdňovať svoje poháre. Zdalo sa, akoby Leberechtove slová znepokojili Rospigliosiho väčšmi než ostatných, a na otázku Lorenza Carafu, či vedel o hroziacom nebezpečenstve, odpovedal vyhýbavo v tom zmysle, že pápež dal Kopernikove spisy o pohybe hviezd na index a zbožný kresťan má pod hrozbou exkomunikácie zakázané oboznamovať sa s ich obsahom, nehovoriac už o jeho šírení. Luther, ktorý, božechráň, vôbec nie je pápežovým stúpencom, vraj Kopernika označil za blázna - Kopernik vraj chcel celé umenie astronómie obrátiť naruby. A ako sa možno dočítať v Písme, Jošua prikázal Slnku, aby zastalo - nie Zemi.

Mladí muži okolo Rospigliosiho prikyvovali.

Leberecht však sucho poznamenal: „Je len otázne, komu má človek viac veriť; starému Jošuovi, alebo učencovi Kopernikovi, ktorý sa vyzná vo všetkých vedách.“

Panta na Leberechta s obdivom fľochla - ani nie tak kvôli jeho poznatkom a vzdelaniu, ale kvôli odvahe, akú prejavil, a pošepla mu: „Dajte si pozor na jazyk. Lorenzo nepozýva len priateľov, zvykne stolovať aj so svojimi nepriateľmi, aby ich ponížil, a tí vynesú von každé slovo, ktoré sa im nepozdáva. Nečudovala by som sa, keby o Kopernikovom proroctve hovoril zajtra celý Rím.“

„Presne o to mi ide,“ povedal jej Leberecht polohlasom. „Pokiaľ ide o všetko ostatné, nemusíte mať nijaké obavy. Inkvizícii ide viac o môj život ako o moju smrť.“

Panta nerozumela jeho poznámke a skôr ju pripisovala vínu, ktorému sa hostia oddávali s čoraz väčšou náruživosťou a ktoré sa nalievalo zo strieborných konvíc. Na konci stola začala vzlykať do vreckovky pekná partnerka akéhosi nevýrazného kňaza, ktorá ho prevyšovala o hlavu. Jej vzlyky ho dojali k slzám a k tichej modlitbe.

Okolo Leberechta sa okamžite zhromaždil húf pripitých hostí, ktorí ho zasypávali otázkami. Chceli vedieť, či Kopernikovi možno veriť, pokiaľ išlo o presný deň, a ako sa volá kniha, v ktorej je tento poznatok zapísaný. Po tom, ako zodpovedal na všetky otázky - okrem jednej, totiž, kde možno Kopernikovu knihu nájsť -, zdalo sa, akoby sa hostia rozdelili do rôznych názorových skupín. Jedni začali lamentovať a privolávať na pomoc všetkých svätých, zatiaľ čo druhí sa so slovami „teraz treba piť“ oddávali nápojom, obžerstvu a smilstvu, akoby sa nemali dožiť nasledujúceho dňa. Ozývalo sa grganie, čkanie, vzdychy, preklínanie, spev a ujúkanie, a nikto si nevšímal nikoho okrem seba.

Lorenzo a Martha, ktorej chcel kardinál ukázať nádherne zariadené miestnosti svojho paláca, sa nebadane vzdialili. Martha žasla nad všetkým tým bohatstvom, umeleckými dielami z bieleho mramoru, nad Raffaelovými a Leonardovými obrazmi a módnym nábytkom z exotického dreva. Bolo na vine azda ťažké víno alebo zúfalosť okamihu, že sa Martha nechala zahŕňať kardinálovými duchaplnými lichôtkami, akoby bola neskúsenou pannou?

Jej námietku, že hroziaci koniec sveta by mal ľudstvo priviesť k rozumu a mali by sa vrátiť k viere, odbavil Lorenzo poznámkou, že ak sa má koniec dostaviť bez sudcu, potom nie je potrebná nijaká ľútosť ani sebaobviňovanie; naopak, treba naplno vychutnávať každý okamih a popustiť liace svojim citom, tak ako o tom spieval

už básnik Horácius, ktorý bol spomedzi filozofov jediný, kto umrel šťastný.

Keď sa Martha zdráhala vstúpiť do Lorenzovej purpurovej spálne, kardinál pred ňou pokľakol, chytil ju za ruky, pokryl ich bozkami a povedal: „Od okamihu, keď som vás prvý raz stretol - veľmi dobre si na to pamätám -, ste ma v myšlienkach tisíckrát zviedli.“

Márne sa Martha usilovala vymaniť sa z jeho zovretia. Brala pritom jeho slová oveľa ľahkovážnejšie, než ako ich myslel on, a odpovedala mu: „Veľavážený pán kardinál, nielenže ste galantný, ale ste aj skvostný lichotník.“

„Lichotník? Ctená signora, od lichôtok mám tak ďaleko ako Nový svet od starého. Koľko je tých, čo vám povedali, že ste krásna a že po vás túžia? Musí to byť celá armáda mužov. Nie je to tak?“

Marthu priviedli kardinálove vyberané komplimenty a premyslene volená reč do rozpakov, až sa začervenala.

Lorenzo Carafa si to ihneď všimol a dokázal situácii čeliť správnymi slovami: „Ak som vás, krásna donna Martha, svojou rečou ranil, ak moja trúfalosť prekročila hranice nenásytného uctievania, potom ma vyhrešte, žiadajte, aby som sa kajal. Pred vami kľačí váš kajúcnik. Vravte, ctihodná krásavica, no nenechávajte osamote toho, kto vás uctieva!“

Martha, zmätená kardinálovou kultivovanou vášňou, prudko dýchala: „Bola by som vám zaviazaná, keby ste zmenili tón reči a keby ste sa na mňa obracali, ako sa na môj stav patrí.“

„Donna Martha,“ odpovedal kardinál, „keby som vám mal splniť toto želanie, musel by som hovoriť v plynulej latinčine alebo sa s vami zhovárať po francúzsky ako s kráľovnou. Ušetrite ma tej tortúry, rozprávajme sa radšej tak, ako to zodpovedá citom, ktoré ukrývajú naše srdcia. Ja, signora, hovorím zo srdca, no vy mi odpovedáte len rozumom. Prečo, kráska moja, prečo?“

Martha by nikdy neverila, že ju môže reč nejakého muža tak dostať do úzkych. Bála sa svojho vlastného hlasu; na to, aby mohla primerane odpovedať, by potrebovala viac schopností, než dokázala v tej chvíli vynaložiť. Preto radšej mlčala a upierala na kardinála veľké oči.

Tento pohľad stačil na to, aby sa muž, ktorý pred ňou ešte stále kľačal, znepokojil. „Ó, kiež by som len vedel, čo uprednostňujete," pokračoval, „ó, čo by som dal za to, keby som vedel viac o vašich vášňach, o vašom vkuse. Keby ste boli jednou z tých, čo milujú poéziu, potom by som vám od hrôzy, že by vaše srdce mohla skaziť vášeň, musel sladko povedať, že sa volám Dante Alighieri alebo Horácius. Keby ste sa oddávali najsladším tónom hudby, predstúpil by som pred vás ako Palestrina alebo Orlando di Lasso. Keby vaše myšlienky okrídľovalo maliarstvo, menoval by som sa pred vami - ó, aké šťastie - Botticelli alebo Raffael. Keby ste však boli zbožná, pri najbližšom stretnutí by som podplatil všetkých kardinálov, aby ma zvolili za pápeža; a keby ste vôbec neboli zbožná, potom by som bol ochotný upísať svoju dušu diablovi."

Martha sa schuti smiala, pretože kardinál ju zahŕňal lichôtkami skutočne neuveriteľným spôsobom. Kládla si otázku, či vôbec bola niekedy nejaká žena schopná vzdorovať tomuto gavalierovi. Carafa takúto reč neprednášal určite prvý raz v živote, napriek tomu mala pocit, akoby bola prvá a jediná, ktorú zahŕňal komplimentami. Povedala: „Vstaňte, veľactený pán kardinál, je mi nepríjemné dívať sa na vás zhora."

Carafa vstal, upravil si purpurový šat a povedal: „Dúfam, že som vás neurazil, krásna pani. No musíte vedieť, že tak ako čistú lásku ovláda bázeň, rovnako môže byť táto čistá láska na okamih naplnená nezmyselnou túžbou. Toto bol taký okamih, a ja vás prosím, aby ste mi odpustili moje neskrotné city."

„Bol to len okamih?" spýtala sa Martha koketne. Kardinálovo zvádzanie, ktoré v takejto podobe nezažila ešte od nijakého muža,

jej napriek všetkým pochybnostiam lichotilo: Carafove slová boli určite vhodné na to, aby jej pomohli zabudnúť na temnú atmosféru konca a na bezvýchodiskovosť osudu.

„Ó, nie," odvetil kardinál, „tisíckrát nie, ten okamih sa vzťahoval len na moju bezuzdnosť, na voľné myšlienky, ktoré sa ma zmocnili. No povedzte mi, donna Martha, ktorý muž by sa nepozabudol pri pohľade na vás, na vašu krásnu tvár lemovanú červenými vlasmi, na vaše nádherné telo prekypujúce pôvabom a naplnené dokonalosťou - slovom, ktorý muž by nezabudol na bázeň, ktorá patrí svätici, akou ste vy."

Martha sa nechala bez odporu vtiahnuť Lorenzom Carafom do jeho budoáru, ktorý bol ponorený do mäkkého, jasného svetla stoviek sviečok. Posteľ uprostred mala nádherný modrozelený baldachýn, pripomínajúci orientálny stan. Dvíhala sa na bielom mramorovom stupienku a bola dosť priestranná na to, aby sa do nej zmestilo celé služobníctvo Carafovho domu. Vpravo pri stene bol diván potiahnutý žltým brokátom, na ktorom boli pestré hodvábne vankúše, a Martha sa ochotne nechala pozvať dnu, posadiac sa na jeden z nich.

Objavil sa služobník, ktorý bol oblečený tak dôstojne, že by mohol Raffaelovi slúžiť ako model. Do iskrivého krištáľu nalial vína a neviditeľnými dverami sa tak diskrétne vzdialil, akoby ho pohltila stena. Carafa sa medzitým usadil na jeden z vankúšov pri Marthiných nohách. Bol na neho smiešny pohľad, pretože mal oblečený purpurový šat z lesklého hodvábu - a s radostným oduševnením sa rojčivým pohľadom díval na Marthu.

Martha nečakala toto nešikovné, ba dokonca rozpačité správanie od kardinála, ktorého považovali za nesmierne suverénneho. No posilnilo to jej vlastnú sebaistotu, a cítila dokonca nad kardinálom prevahu. Keď sa zadívala na jeho purpurové črievice so sponou ozdobenou krížom a keď videla jeho hodvábne pančuchy, ktoré odhaľovali takmer nezaoblené lýtka, musela sa dokonca

pousmiať nad vznešeným a samoľúbym mužom, voči ktorému - odkedy ho poznala - nemala bohvieaké sympatie. Teraz jej ležal pri nohách ako pes bez pána.

No stačil len krátky ošiaľ, uľahčený pôsobením vína, ktorý spôsobil, že sa Martha Lorenzovi Carafovi oddala, bezuzdne a s hlasnými výkrikmi slasti, až sa jej zatemnili zmysly. Keď opäť prišla k sebe, ležala spoly vyzlečená na podlahe a zdalo sa jej, akoby sa prebudila z bláznivého sna plného nezmyselných udalostí. Nechápala, prečo leží na tomto mieste, a nemohla si spomenúť ani len na to, čo sa v tomto luxusnom budoári odohralo.

Až keď objavila kardinála, ktorý mal vyzlečený purpurový odev, rozvaľoval sa na diváne, ťažko dýchal ako spotený kôň a triumfujúco povedal, že s božou pomocou to urobil osemkrát, vrátila sa jej pamäť a okamžite sa jej zmocnilo príšerné zúfalstvo, až sa začala biť päsťami do čela. Zdvihla sa a upravila si šaty; potácajúc sa hľadala cestu späť k ostatnej spoločnosti.

Ani Leberecht, ani nijaký iný hosť nezaregistroval Marthinu a kardinálovu neprítomnosť. Pekní chlapci okolo Danieleho Rospigliosiho lamentovali ako plačky a po lícach im stekali slzy. Ich ohybné telá boli posplietané a uprostred nich kľačal Rospigliosi, stiesnený ako Laokoón medzi morskými hadmi. Monsignore Pacioli mal nevyčerpateľnú zásobu neslušných pesničiek a básničiek; len Duch Svätý vie prečo, no Pacioli si zložil purpurový talár a v albe, siahajúcej po kolená a lakte, ktorej červené lemovanie umelecky vyzdobili mníšky motívmi kríža a symbolmi štyroch evanjelistov - levmi, ľudskou postavou, býkom a orlom vystúpil na pódium, ktoré predtým slúžilo speváckemu zboru ako javisko, a s oduševnením sa pustil do nekonečného recitovania. A hoci ho o chvíľu všetci prestali počúvať, pokračoval dovtedy, pokým neskončil v opitom, nezrozumiteľnom lalote.

V bezpečí bieleho damasku, ktorým bol zakrytý jedálenský stôl, sa akémusi exorcistovi oddávala jedna predajná a druhá počestná

žena; jedna na ňom horúčkovito jazdila ako Venuša, zatiaľ čo druhá mu pevne stehnami stískala jeho pomazanú hlavu, až duchovnému radcovi prechádzal zrak aj sluch. Exorcista bol v stave blaženosti a obracal oči k nebesám. V extáze vykrikoval spod obrusa nevyvrátiteľné slová svätého Augustína: „Čas aj život uplynie, ale nie žiadostivosť!“

„Zdá sa, že za jednu noc chce dobehnúť to, čo zameškal za celý svoj život,“ povedala Panta s rezignovaným mávnutím, obrátiac sa na Leberechta. Kurtizána kardinála del Monteho a Gaspara Biancha bola azda jedinou, ktorú správa o konci sveta nevyviedla z miery. Obrátila pohŕdavý pohľad na pripitých, lamentujúcich a smilniacich hostí a povedala: „Pokiaľ ide o mňa, ja nemusím doháňať nič. Nikdy som nežila podľa bigotných cirkevných pravidiel, nikdy som nebola zbožná, ba ani veriaca. Dávala som cisárovi, čo bolo jeho, a pápežovi, o čo žiadal. Na vlastnej koži som zažila všetky vášne a holdovala som nerestným slastiam. Mojím bohom sú peniaze, mojím nebeským kráľovstvom je luxus. Jedného i druhého mám viac než dostatok. A keď sa na nás zrúti tá prekliata hviezda, potom bude všetko tak, ako má byť.“

Leberecht potriasol hlavou: „Takúto reakciu by som očakával od každého, len nie od vás. Pozrite sa na nich, úbohé kreatúry v šatách napáchnutých kadidlom. Keby aspoň jeden z nich veril v učenie cirkvi, potom by musel vstať a povedať: To, čo vyrátal Kopernik, nemôže byť pravda, pretože to protirečí Písmu a božiemu slovu. Ale oni neveria vlastným kázniam, pochybujú o vlastnom učení! Jestvuje azda lepší dôkaz toho, že Boh opustil svet? Preklínajú starých Rimanov ako pohanov, no nie sú lepší od nich: Toho, kto prinesie zlú správu, zabijú, namiesto toho, aby sa jeho správou zaoberali.“

„Narážate na smrť astronómov?“

„Odkiaľ to viete?“

„Som kurtizána Panta, mladý priateľ, a o lôžko sa delím s vplyvným kardinálom del Montem!“

„Odpustite, zabudol som...“

„Už som vám odpustila. Ale ak si smiem dovoliť poznámku, čudujem sa vašej otvorenosti; po posledných udalostiach sa predsa musíte obávať o svoj život ako jeden z prvých. Odkiaľ beriete tú odvahu?“

„Za tým sa, vznešená Panta, skrýva tajomstvo.“

„Tajomstvo? Aké? Hovorte!“

„Vravíte, že ste kurtizánou vplyvného kardinála?“ Leberecht sa zaškeril.

„Horím zvedavosťou!“

„Ja ten požiar neuhasím! Tak je to lepšie pre mňa aj pre vás.“

Kurtizána bola príliš prefíkaná, ale zároveň aj príliš hrdá na to, aby na Leberechta naliehala; predovšetkým mala spojenie na najvyššie kruhy, a keby sa chcela dozvedieť o Leberechtovom tajomstve, stačilo by jej len kývnuť rukou. No tento sebavedomý kamenár sa jej začínal páčiť, a dávala mu to aj patrične najavo.

„Dúfam, že sa so svojou milenkou niekedy objavíte na niektorej z mojich záhradných osláv,“ povedala nečakane, a pokiaľ išlo o Marthu, dodala: „Mali by ste si dávať väčší pozor na svoju ženu. Je mimoriadne krásna, a krásne ženy nikdy nepatria jednému - najmä nie v Ríme!“ Veľavýznamne sa pri tom usmiala.

Leberecht nebral jej poznámku vážne, no aspoň ho podnietila k tomu, že sa vydal Marthu hľadať. Chaos, v akom sa skončila purpurová slávnosť, mu bol odporný, hoci sám k nemu nemalou mierou prispel. Vstal od tabule, aby prehľadal miestnosti paláca.

Vo vestibule narazil na Lorenza Carafu. Kardinál bol zjavne pripitý, a keď Leberecht vstúpil, začal pred ním súkať komplimenty na Marthin účet. Je vraj krásna ako grécka bohyňa, a muž, ktorému patrí, musí byť najšťastnejší na svete. A či mu ju nepredá za jeho

pozemky na Pinciu a palác v meste, alebo nech sám povie, čo by za ňu chcel.

„Je tu všadeprítomná!“ rozplýval sa opitý kardinál. „Každý, koho signora Martha v živote stretla, si nosí jej obraz vo svojom srdci.“ Pritisol si pritom ruky na purpurovú hruď.

Keďže sa od Lorenza zjavne nemohol dozvedieť viac, vydal sa Leberecht Marthu hľadať sám. Na schodisku stretol Rudolfa, kardinálovho nemeckého komorníka. Ten mu povedal, že donnu Marthu predtým videl v spoločnosti eminentissima a naposledy ju zazrel v átriu, ktorým prešla rýchlym krokom, akoby utekala pred nejakým prenasledovateľom. Vraj pôsobila rozrušene, tak ako väčšina hostí.

Rozrušene? Čo, preboha, mohlo Marthu zmiasť? Poznala predsa Kopernikovo proroctvo. To ju odlišovalo od ostatných, ktorí reagovali na jeho slová so zdesením, prekvapene a bezhlavo.

Leberecht si začal robiť skutočné starosti. Keď nenašiel Marthu ani po tom, čo prehľadal všetky miestnosti paláca, poprekračoval opité, smilniace a lamentujúce telá, zišla mu na um myšlienka, že jej zmätenosť môže nejako súvisieť s jej synom Christophom, ktorý - hoci bol zaslepený matematikou a stykom s pánmi z Kúrie - špicľoval vlastnú matku.

Purpurová slávnosť sa skončila osudne aj pre Leberechta. Po Marthe nebolo ani stopy. Nádej, že sa vydala sama domov, sa nesplnila. Nebolo jej.

Keď sa Leberecht na svitaní opäť vrátil ku kardinálovmu palácu, aby zistil, kde sa Martha zdržiava, nikto mu nevedel nič povedať. Na zemi ležali opití, spiaci a ovracaní hodnostári. Rospigliosi s tvárou v kaluži vína si čosi mrmlal o čertovom chvoste, a nič sa nedalo dozvedieť ani od Lorenza Carafu, ktorého namol opitého odniesli jeho služobníci do postele.

„Martha!“ vzlykal Leberecht znova a znova: „Martha!“ zatiaľ čo ju hľadal v studených, pustých uliciach cestou domov. Zavrhol

myšlienku, že by navštívil Clavia; lebo ak Marthino zmiznutie nejako súviselo s jej synom, potom by bol on tým posledným, kto by mu ju pomohol hľadať.

Pohrúžený v myšlienkach sa vydal smerom k Panteónu. Vyčítal si, že milovanú ženu spustil z očí, hoci sa mu už dávno zdalo, že ho sledujú a neustále pozorujú.

Iste, inkvizícia nechala ľudí zmiznúť bez stopy, iní sa však po niekoľkých dňoch vynorili s odťatou hlavou v mútnych vodách Tiberu. Povrávalo sa, že jestvovali tajné podzemné chodby spájajúce Anjelský hrad a Vatikán, kde trpeli stovky ľudí; no ani jeden, kto o tom rozprával, do týchto temníc v živote nevstúpil.

To, že sa Martha mohla stať obeťou inkvizície, že ju uniesli drábi svätého ofícia, sa Leberechtovi zdalo nepravdepodobné. Veď dominikáni by sa predsa museli obávať, že v takom prípade vystúpi s Kopernikovou knihou na verejnosť! Alebo azda priveľa toho prezradil počas purpurovej slávnosti?

Správa o konci sveta sa rozšírila mestom ako požiar, a skôr než nasledujúceho dňa dosiahlo matné zimné slnko zenit, bolo na rímskych námestiach počuť šuškanie a tlmenú vravu - klebeta sa šírila od úst k ústam ako nákazlivá choroba. Neznámi ľudia, ktorí sa stretávali, vrátane duchovenstva, sa prežehnávali ľavou rukou - to bolo diablovo znamenie, ktorým sa vysmievali zo svätých obradov, na ktorých už nezáležalo.

Leberecht nešiel do práce a vybral sa hľadať Marthu do ulíc - no márne. Okolo poludnia, keď sa dalo s kardinálom Carafom rozprávať, našiel Leberecht ďalšiu stopu, hoci priamo od kardinála sa nič nedozvedel. Akési páža vraj videlo, že Martha o tretej ráno, za tmy, náhlivo opustila palác, a sledoval ju nejaký muž, ktorého tvár sa nedala rozpoznať, lebo ju mal kvôli zime zahalenú šatkou. Páža nepripisovalo tejto udalosti nijaký osobitný význam, preto ani nevedelo povedať, ktorým smerom sa kráska vybrala. Nevedelo ani to, či ju muž bez tváre skutočne prenasledoval.

Správa o zániku sveta medzičasom prenikla do Vatikánu. Na lešeniach Svätého Petra sa trepotala ceduľka s nápisom: *Pápež je somár, nechá si stavať večný pomník, no ten sa zrúti skôr, než bude dokončený.* Orezávači kameňa, ktorí patrili k najstatnejším, ale aj najsurovším robotníkom na stavbe, odmietali ďalej hrdlačiť, lebo vraj ich práca vyjde aj tak nazmar. Dva tucty sa ich poprezliekalo do pestrých kaukliarskych šiat a nasadilo si dlhé, tučné nosy, ktoré mali tvar mužského pohlavného údu, a vydali sa na somároch a muliciach na Námestie svätého Petra, kde zastali pred portálom paláca a výsmešne vykrikovali: „Pius, Pius, finis, finis! - Pius, Pius, koniec, koniec!“

Pontifex maximus pozoroval mätež spoza okien a vo svojej bezmocnosti vydal rozkaz, aby za rozozvučali naraz všetky mestské zvony - malo sa ukázať, že to bol osudný príkaz, pretože Rimania

pochopili stonásobný hlahol ako zbožné potvrdenie toho, čo sa povrávalo, a dokonca aj tí, ktorí dovtedy o proroctve nič nepočuli, sa takto dozvedeli o hroziacej udalosti.

Do lamentovania, ozývajúceho sa najmä z ulíc boháčov na Pinciu a Janicule, sa so svojimi odvážnymi pesničkami, tancom a hereckým umením zamiešali kaukliari, ktorých bolo v tomto meste neúrekom. Pred fontánou na piazza Navona vytvárali neapolskí herci, čo ušli pred španielskou inkvizíciou, nehanebné živé obrazy, ktoré by sa dovtedy nikdy neopovážili predvádzať, pretože sa zameriavali proti dobrým mravom alebo proti cirkevnej vierouke. Teraz však za výskotu svojho publika popustili opraty nemravnosti, meravo sa pousádzali ako na Leonardovom obraze Poslednej večere. No zatiaľ čo apoštolov zobrazovali verne, Pána Ježiša stvárnilo vyzlečené dievča, ktoré priťahovalo zrak všetkých divákov. Kaukliari sa bleskovo prezliekli a vytvorili nový obraz - ten sa obscénnosťou vyrovnal predchádzajúcemu. Stôl, ktorý pred chvíľou slúžil na predstavenie výjavu poslednej večere, sa zmenil na pranier. Stáli na ňom - priviazaní o stĺp hanby - muž a krásna žena, obaja v ženských šatách. Muž mal šaty vyhrnuté tak, že mu bolo vidno jeho mužnosť, zatiaľ čo odhalený odev dámy ukazoval všetko, čo robí ženu vzrušujúcou. Scéna pripomínala udalosť z čias pápeža Alexandra VI., keď sa kurtizána Corsetta stretávala s akýmsi murínom, ktorý chodil v ženských šatách a ktorého volali „Čierna Barbara“. Keď vyšiel podvod najavo, oboch v takejto póze vystavili na pranier.

O niekoľko krokov ďalej sa mládež zvíjala v tancoch, divších než Sacco di Roma a akákoľvek iná vojna, pretože sa pri nich o seba treli telá naplnené rozkošou a naznačovali pohyby, ktoré mužovi a žene slúžia pri rozmnožovaní. Na rozdiel od iných tanečných zábav, na ktorých sa po staročia zabáva ľud, nestáli tancujúci vedľa seba, ale boli obrátení k sebe tvárami, a už len tento pohľad vyvolával hriešne myšlienky.

Spravodlivých občanov, ktorých zovňajšok prezrádzal, že sú majetní, prepadávali za bieleho dňa bandy zbojníkov, zbili ich, okradli o peniaze i šatstvo, zviazali im ruky za chrbát a povešali ich na stromy alebo na brány. Potom im založili pod nohami oheň a tešili sa, ako sa začali mykať. V uliciach, kde žili vznešení občania, ako napríklad na via Giulia, postŕhali z domov strechy, povybíjali okná, poroztĺkali dvere a majiteľov, ktorí sa postavili na odpor, zabili. Úrady, stráže a vojaci sa tejto mäteži len nečinne prizerali, a v niektorých prípadoch sa dokonca zúčastňovali na rabovačkách. Najtvrdšie sa holota vyrovnávala s dominikánmi, ktorí zastávali funkcie v inkvizičných úradoch. Ich kláštory padali za obeť útokom a mníchov naháňali mestom, pokým sa od vyčerpania nezrútili; niektorých podrezali. Tých, ktorých mená boli známe z inkvizičných procesov, zahrdúsili a ich telá nechali ležať na uliciach a na námestiach.

Rimania si od strachu pred lúpežníkmi a vrahmi zabarikádovali domy. Pápež Pius zdvojnásobil pred svojím palácom stráže - takisto aj páni kardináli a ich kurtizány.

Nasledujúci deň museli kapitulovať aj poslední skeptici, pretože v meste sa na rozličných miestach objavilo veľké množstvo hadov, diablových zvierat. Ženy utekali, akoby im išlo o život, a odvážni muži brali do rúk meče a pochodne, aby háveď vyhubili a spálili. A hoci sa obyčajne hady ohňu vyhýbajú, tam, kde tleli ich zvyšky, sa ich začalo objavovať ešte viac, a veštkyne hovorili, že sa Ríma už zmocnil diabol.

V Minervinom kláštore došlo k ďalšiemu zázraku. Istý fráter z tretieho kazateľského rádu, malý a hrbatý, umrel v požehnanom veku takmer sto rokov. Kazatelia ho uložili do prostej rakve a vystavili ho na márach vo svojom kláštornom kostole. Sotva tak spravili, začal sa mŕtvy hrbáč naťahovať a rásť, a rakva, v ktorej bol uložený, praskla, hoci nebožtík sa neprebral k životu. Mnísi tvrdili,

že ich nebohému frátrovi vyrástli na hlave rohy, akoby to bol sám čert. Jeho mŕtvolu spálili a popol vysypali do Tiberu.

Strážcovia katakomb na Via Appia predávali podzemné chodby tristo stôp pod zemou, ktoré ponúkali azda jedinú možnosť, ako katastrofu prežiť. Strážcovia, dovtedy najchudobnejší obyvatelia Ríma, sa odrazu topili v bohatstve a holdovali obžerstvu a záhaľke, o ktorých vždy snívali.

Jedlo a pitie sa stali tým najdôležitejším. Ľudia sa začali oddávať radovánkam stolovania, akoby sa celé roky postili a hladovali. Zdalo sa, ako keby chceli v čo najkratšom čase do seba napchať všetko to, o čom snívali po celý život. Zvýšil sa dopyt po mäse, plodoch mora a exotickom ovocí, ktoré boli na stoloch len zriedkavo, a aj to len u zámožných, a rybári a obchodníci z Ostie a Campagny museli obstarávať nesmierne množstvo tovaru.

Atmosféra sa stávala čoraz bezuzdnejšou, čoraz odpornejšou a divšou, a pokiaľ išlo o morálku a dôstojnosť, cirkev každým dňom strácala vplyv. Jednoduchých kňazov a kardinálov s telesnou strážou a služobníctvom prepadávali na uliciach a okrádali ich o bohatstvo; pokiaľ nijaké nemali, zbojníci ich vyzliekali z odevov a mizli s korisťou.

Obyčajný ľud stratil akýkoľvek rešpekt pred vrchnosťou a nenávisť išla tak ďaleko, že každý, kto bol ostatným nejakým spôsobom nadradený - či už vďaka svojmu stavu, bohatstvu alebo vplyvu - sa musel triasť o svoj život. Národ žil v opojení z bezuzdnosti, a dokonca aj tí, ktorí zo zbožnosti alebo jednoducho preto, lebo nedôverovali vede, neverili v Kopernikovu kliatbu, sa nechali strhnúť všeobecnou náladou.

Tak ako sa dalo očakávať, proroctvo najťažšie dopadlo na plecia svätej cirkvi. Kňazi sa stali terčom výsmechu. Zo strachu pred rabovačkami zamykali kostoly. Mnísi a mníšky skladali habity; zabúdali na cudnosť a chudobu, opúšťali kláštory alebo ich

znesväcovali tým, že na oltároch smilnili alebo sa vysmievali z obrazov svätých.

V Ríme zavládol chaos, ktorý Leberechtovi, hľadajúcemu Marthu, sťažoval situáciu. Nebolo jej už tri dni, a zdalo sa, akoby sa pod zem prepadla. Nikto z opýtaných ju nevidel. S Carvacciho pomocou nadviazal kontakt s Kúriou a s inkvizíciou, no ani tam nezískal uspokojivú odpoveď.

Neďaleko jeho domu, na polceste medzi Panteónom a kostolom Santa Maria sopra Minerva, žila na streche akéhosi vysokého domu bielovlasá starena, ktorú často vídal na ulici. Jej príbytkom bol drevený domček, ktorý pred mnohými, mnohými rokmi vyrástol na rovnej streche ako divá huba. A keďže Cassandra - tak sa volala starena, o ktorej sa povrávalo, že má ešte druhú tvár - nikomu neprekážala, nechal ju majiteľ domu pokojne bývať vo svojom obydlí.

Cassandra žila z toho, čo jej dali ľudia, ktorí k nej prichádzali, aby sa dozvedeli, čo im prinesie budúcnosť. Teraz, keď sa blížil koniec sveta, stratili o jej služby záujem.

V zúfalstve a bezradnosti sa Leberecht na štvrtý deň vybral k veštkyni, aby sa spýtal na Marthin osud. Na streche fúkal chladný vietor, keď zaklopal na dvere schátralej chalúpky. Cassandra ležala v posteli, ktorá sa podobala na klietku, v akej sa prenášajú sliepky. V domčeku sa nekúrilo, a preto bola starena pozakrývaná všetkými kusmi šatstva, ktoré mala.

Po tom, ako jej Leberecht vysvetlil, o čo mu ide, Cassandra mu povedala, že na to, aby mu vyveštila, potrebuje pečeň čerstvo zarezanej ovce. V inej situácii by sa Leberecht starene vysmial a zvrtol by sa na opätku, no keďže nemal inú voľbu, pobral sa na neďaleký bitúnok, kúpil tam ovčiu pečeň a s krvácajúcim kusom vnútornosti sa vrátil ku Cassandre. Pečeň, vysvetľovala starena, zatiaľ čo dlhými prstami ohmatávala slizkú hmotu, je presným obrazom kozmu, takpovediac vesmírom v malom, a podľa tvaru

jednotlivých častí tohto orgánu možno spoznať súčasnosť, minulosť i budúcnosť. Horný pyramidálny výčnelok, *caput iocineris,* sľubuje šťastie, ak je veľký a mocný, no ak je nevyvinutý, neveští nič dobré.

Leberecht nedôverčivo sledoval Cassandrinu hru prstov, a keďže náhle zmĺkla, položil jej otázku: „Vravte, čo spoznávate na výčnelku!“

Starena pokyvkávala hlavou a po chvíli povedala: „To, čo vás čaká, nie je šťastie. Medzera v pečeni ohlasuje veľké zmeny.“

„Čo sa stalo s Marthou?“ zvolal Leberecht netrpezlivo. „Azda len nie je...“

„Mŕtva? Ešte je medzi živými.“ Zakrvavenými rukami ukázala Cassandra na tmavé a svetlé pruhy, ktoré na pečeni vytvárali tajomný vzor. „Žena, ktorá vám je blízka, žije v úkryte, ale...“

„Kde ju nájdem, kde?“

Cassandra tľapla dlaňou po pečeni, akoby ju chcela prebudiť k životu. „Táto otázka presahuje moje schopnosti. Viem povedať len toľko: Žena, ktorá vám je blízka, sa nachádza bližšie, než by ste predpokladali.“ Keď dohovorila, hodila pečeň do hlinenej misky a vystrela k Leberechtovi otvorenú dlaň, na ktorej boli zvyšky krvi.

„Som hladná,“ povedala odrazu.

Leberecht vložil do kostnatej dlane dve mince a s odporom sa vzdialil.

Na konzistórium, ktoré chcel pápež čo najprísnejšie utajiť, a preto sa nevyskytuje v nijakých kronikách, pozval v deň po Zvestovaní Pius V. do Sixtínskej kaplnky, teda na miesto, ktoré sa mu zdalo najdôstojnejšie vzhľadom na vážnosť situácie, pánov kardinálov, monsignorov a duchovných radcov Kúrie, ako aj auditórov, referendárov, profesorov a rádových bratov, s ktorých diskrétnosťou mohol rátať.

Pred oltárom, pod Michelangelovou maľbou súdneho dňa, trónil Pius V. na zvýšenom konzistoriálnom kresle, napravo od

neho sa nachádzal stolec pre komorníka a pred nimi boli do polkruhu rozostavené stoličky pre kardinálov. Za nimi boli v druhom rade sedadlá so zlatistými poťahmi, odkiaľ mali nižší hodnostári a svetskí konzistoriáli výhľad na pápeža.

Skôr, než sa začalo rokovať na tému, kvôli ktorej bolo zasadanie zvolané a ktorou bol *finis mundi* - slovo „zánik sveta“ sa nikto z pomazaných neodvážil vziať do úst -, pustili sa kardináli s pápežovým ceremoniálom Johannesom Custosom do takej hlasnej hádky, že ich musel Pius V. napomenúť, aby tak nekričali, pretože by sa tým mohlo tajné stretnutie vyzradiť.

Dôvodom ich sporu bol komornícky stolec po pápežovej pravici, ktorý bol vyhradený pre najvyššieho člena Kúrie a nárokoval si naň eminentissimus Claudio Gambara, štátny kardinálsky tajomník, prefekt kongregácie pre učenie o spáse, titulárny biskup Noly a tajný komorník Jeho Svätosti. Pobozkal pápežovi ruku; ten našpúlil pery a povzbudil ho k tomu, aby ho pobozkal aj na ústa - od čias pontifikátu Pia V. odstránili trápne bozkávanie nôh - a Gambara sa už-už chystal, že zasadne na komornícky stolec, no Frederico kardinál Capoccio, odpradávna titulárny biskup v St. Malo, zástupca tajomníka kongregácie pre výskum *finis mundi* a služobne najstarší úradník Kúrie, ktorý ihneď pochopil Gambarov zámer a sám sa chystal usadiť na stolec, hlasno protestoval a tak ako sa patrilo v pápežovej prítomnosti, zvolal vysokým hlasom po latinsky *„cede, cede!“* - čo znamenalo asi toľko ako „zmizni“.

Chvatne, nakoľko mu to umožňoval vysoký vek, chytil pápežovi ruku, aby mu ju pobozkal, vynechal bozk na ústa, ku ktorému ho nabádali pápežove našpúlené pery, takže pápež v márnom očakávaní intímnosti zotrval chvíľu so zatvorenými očami a Capoccio sa mohol rýchlo usadiť na komornícky stolec skôr, než mohol jeho miesto spochybniť svojím zadkom Gambara. *„Cede, cede!“* zaprskal na neho Gambara, provokatívne sa postavil pred Capoccia a zamával svojou husto vyšívanou štólou, akoby to bol

ťažký palcát. Pozvaní sa okamžite rozdelili na dve skupiny, ktoré vášnivo, zabudnúc na vážnosť situácie, stranili jednému alebo druhému.

Ani pápežovi sa nepodarilo uzmieriť ich; jeho krátka modlitba „*Quod deus bene vertat* - čo nech Boh obráti na dobré“ zanikla ako slová volajúceho na púšti. A zatiaľ čo sa Pius chystal, že prednesie veľký exorcizmus, ktorý poznal spamäti, a pred rozhádanými hodnostármi vytiahne svoj zlatý kríž, ktorým ich napomenie, ceremoniálny majster Johannes Custos mu v najväčšom zúfalstve, sám nevediac prečo, podal nádobku s dymiacim kadidlom.

Vo svojej bezmocnosti odháňal Pius nepriateľov dymiacou kadidelnicou. Rozrušene pri tom volal: „Nech ťa žehná ten, na ktorého počesť sa páliš!“

Sila jeho slov, alebo možno dym neznesiteľne páliaci oči, oboch rozhádaných oddelila. Kašľali tak silno, že takmer vypľuli dušu, a ceremoniálny majster využil situáciu na to, aby komornícky stolec odniesol z pápežovho pódia a postavil ho doprostred polkruhu.

Keď sa dym rozplynul, pápež sa zdvihol, vyslovil požehnanie a ohlásil odpustenie hriechov na sto rokov, ktoré ešte stále rozčúlený sekretár Gambara zopakoval po taliansky, Johannes Custos po francúzsky a páter Ganzer po nemecky. Členovia nižšieho kléru - všetko odborníci na otázku, o ktorej sa malo rokovať - začali spievať „*Ecce sacerdos magnus* -

Hľa, veľký kňaz“, čím definitívne ukončili spor medzi oboma hodnostármi.

Nasledovali čítania ku dňu po Zvestovaní Pána, ktoré stanovil sám Pius a ktoré rad za radom, podľa hierarchie, prednášali jednotliví klerici. Po skončení ceremónie vrhol Pius na Johannesa Custosa bezmocný pohľad, akoby počas obradu zabudol na skutočný dôvod tajného stretnutia.

Custos zachránil situáciu tým, že s rukou pri ústach zašepkal Jeho Svätosti: *„Finis mundi! Finis mundi!“*

No skôr, než sa pápež stihol ujať slova, ozval sa, tak ako to mal vo zvyku, hromovým hlasom Domenico kardinál Isualgli z Monte Marano, o ktorom nevedel nik z prítomných povedať, ako sa dostal k svojmu úradu, a nariekal nad prevahou nižšieho kléru a svetských referentov v tomto konzistóriu. Trinásť prítomných kardinálov bolo v menšine - a jeden z nich je navyše hluchonemý.

Posledná poznámka bola nemiestna, ba dokonca zlomyseľná, pretože kolégium kardinálov - vrátane pápeža - vedelo, že Isualgli mal na mysli Francesa, kardinála Vareseho, ktorý nebol hluchonemý, len nemý. Počul dobre, no stratil reč od čias, keď ho Isualgli vyhodil von oknom počas hádky o to, komu má patriť kurtizána Margherita de Lola.

Pápež mu odpovedal, že vzhľadom na problém bude potrebné strpieť väčšinu nižších klerikov, pretože ide o kapacity a celebrity v danej oblasti, z ktorých spomenie len Paola Sonciniho, magistra umení, profesora matematiky a statika Chrámu svätého Petra, ktorý je dôverne oboznámený s najväčšími matematickými problémami; ďalej Lorenza Albaniho, profesora a magistra astronómie z rímskej univerzity Sapienzy; Luigiho Lilia, doktora medicíny a profesora astronómie; Christopha Clavia z rádu jezuitov, matematika a profesora astronómie na Collegiu Romanum; Philippa z Trappy, kanonika z Luiku a doktora dekrétov proti koncu sveta; ďalej Stanislava Ondoreka, magistra umení a profesora eschatológie; okrem toho je prítomný André Villon, magister umení a teológie, ktorý sa ako profesor zaoberá poslednými vecami a platí za najväčšieho odborníka v tejto oblasti na druhej strane Álp.

„A kde je ten prekliaty profesor Kopernik?“ zaškriekal kardinál Capoccio a divo mával rukami vo vzduchu. „Ukážte mi toho chlapa, ktorý to všetko spôsobil. Kde sa ten zbabelec skryl?“

V konzistóriu zavládlo ticho, hrobové ticho. Tajomník Gambara obrátil zrak k stropu, akoby tam hľadal medzi prorokmi a sibylami odpoveď na jeho otázku; zhlboka sa nadýchol, no skôr, než stihol otvoriť ústa, predbehol ho páter Ganzer: „Eminentissimus Frederico Capoccio, vznešený pán kardinál, doktor Kopernik z pruského kniežatstva, nadaný schopnosťou vyrátať obežné dráhy hviezd, za ktorú vďačí Najvyššiemu, je už vyše dvadsať rokov mŕtvy!“

„Naozaj?“ Capoccio si odkašlal. „Potom je všetko v poriadku! Prečo sa však musí tajné konzistórium zaoberať jeho počtárskym umením?“

Soncino, ktorý bol miernym človekom a zvyčajne mal ďaleko od výbuchov hnevu, očervenel. Odvetil zdržanlivo, kladúc dôraz na každé slovo, ktoré vyslovil: „Lebo počtárske umenie, pokiaľ si zaslúži takéto pomenovanie, dospieva k absolútnym výsledkom. To znamená, že správny výsledok je platný aj po desiatich tisícoch rokov. Inými slovami: Matematický problém zostáva vždy matematickým problémom, iba ak...“

„Iba ak čo?“ chopil sa Gambara opäť slova, a všetky oči sa obrátili na Soncina, ktorý bol stelesnením počtárskeho umenia a o ktorom sa tvrdilo, že má absolútnu matematickú pamäť.

Roztržito, takmer ospravedlňujúco - pretože odpoveď znela jednoducho - Soncino odvetil: „Iba ak sa matematický problém vyrieši. Vyriešený problém stráca oprávnenie, aby sme ho mohli nazývať problémom.“

„A tým sa znesie zo sveta?“

„Iste!“ zasmial sa Soncino.

„K veci!“ ozval sa *pontifex maximus*, ktorý nerozumel Gambarovým myšlienkovým pochodom. Umlčal všetkých prítomných a spustil: „Každý z vás učencov a urodzených,“ uklonil sa smerom ku kardinálom, „pozná problém, ktorý nás prinútil zvolať toto konzistórium. Problém, ktorý spôsobil svätej cirkvi svojimi

astronomickými výpočtami spomínaný Prus, nespočíva v skorom konci, ale v okolnostiach, za akých k nemu má dôjsť. Nikto nevedel, ako bude vyzerať koniec, keď sa na oblohe zjavila veľká kométa, a dokonca ani roku Pána 1533, na ktorý bol vyrátaný, si nikto z učencov nedokázal vytvoriť predstavu o týchto okolnostiach. Posledný súd sa teda mohol uskutočniť tak, ako nám ho sľúbil Pán. No vtedy sa veci chopil tamten medikus a doktor cirkevného práva, ba aj astronómie, a zvestoval, že nie trúby posledného súdu ohlásia koniec, ale hlasný výbuch, ktorý všetko zničí a nedopraje nášmu Pánovi čas, aby mohol súdiť hriešnikov a spravodlivých."

Starý kardinál Capoccio sa trikrát prežehnal, a vtedy sa ozval Lorenzo Albani: „Odpusťte, Vaša Svätosť, ale vašu poslednú poznámku považujem za osobnú interpretáciu, a nie výpoveď doktora Kopernika. Kopernik len vyrátal, že sa na Zem zrúti hviezda, no o dôsledkoch sa nevyjadril!"

Pápež vystrel ruku a prikývol. Pokračoval: „Výpočty pruského učenca však jasne poukazujú na to, že posledný súd sa neuskutoční, a čo to znamená, nemusím tajnému konzistóriu vysvetľovať. Eminentissimi a reverendissimi, to znamená... to znamená... neopovážim sa to ani vysloviť!" Zápasil s dychom a márne sa pokúšal uvoľniť si horný gombík na golieri, pokým k nemu nepristúpil Gasparo Biancho, pápežov komorník, a nepomohol mu dlhými prstami.

„Vaša Svätosť!" ozval sa Stanislav Ondorek, profesor eschatológie, „to nie je nič nové. Všetci, čo sme tu, predsa už roky vieme o *astrum minax,* ktorej príchod vraj Kopernik tak vynikajúco vypočítal. Kde sa však v ľuďoch berie ten náhly nepokoj, podráždenosť a zúrivosť? Odkiaľ sa dozvedel ľud o tejto záležitosti?"

Pápež sa zotavil z návalu slabosti a odpovedal: „Bratia v Kristu, učení profesori a magistri. Svätej cirkvi siaha voda až po krk. Preto bude dobré, ak si nalejeme čistého vína. Viete o nešťastnej knihe,

ktorú dali po Kopernikovej smrti vytlačiť benediktíni, a iste vám je známe, že sa nám podarilo nájsť všetky jej výtlačky - okrem jedného. A práve tento sa za tajuplných okolností vynoril.“

Sotva to pápež vyslovil, ozvala sa v kaplnke vrava. Kardináli, hodnostári, teológovia a profesori sa rozrušene nahlas prekrikovali. Vtom vstal kardinál Capoccio, ktorý bol ako zástupca tajomníka kongregácie pre výskum *finis mundi* dôverne s problémom oboznámený, a s červenou tvárou zlostne skríkol: „Prečo sa o tom dozvedám až teraz? Mám predsa právo na to, aby som to vedel ako prvý. Ak o tom vedel Gambara predo mnou, okamžite skladám svoju funkciu!“

Tajomník ho svätosväte a pravdivo uistil - pretože svätá cirkev pripúšťa v určitých situáciách aj vynútenú lož -, že sa o tom dopočul až v tomto okamihu, tak isto ako ostatní účastníci tajného konzistória. Teraz je však dôležité nájsť východisko.

Veľký inkvizítor, ktorý napriek svojej červenej sutane sedel v druhom rade, kde sa vynímal medzi príslušníkmi rádov, magistrami a profesormi, odetými v čiernom, sa pokúsil krik utíšiť a oznámil, že sväté ofícium čoskoro nájde hanebnú knihu alebo jej vlastníka, aby s celou záležitosťou skoncovalo v súlade s vôľou nášho Pána Ježiša. Prešiel si pri tom prstom po hrdle.

Mnísi, magistri, profesori a kardináli - čo najmä im slúžilo ku cti - sa dívali na veľkého inkvizítora ako prikovaní. Ten sa temným pohľadom poobzeral dookola, a keď s ním nikto nechcel vyjadriť súhlas, hrozivo dodal: „Sväté ofícium si poradilo už s onakvejšími kacírmi!“

„Miernite sa! Miernite sa!“ zamiešal sa Pius a zodvihol obe ruky. „Situácia je oveľa zložitejšia a inkvizícia nemôže konať unáhlene. Predchádzajúce dni ukázali, aká diabolská moc sa v tej knihe skrýva. Zdá sa, akoby sa Antikrist vydal na poslednú púť. Kresťania sa vysmievajú zo svojej viery, veriaci sa stávajú

nevercami a je len otázkou času, kedy podpália vatikánsky palác. - Ustúp, satan, opusti slobodný Rím, a ty, kresťanský ľud, uteč!“

„Amen!“ Kardináli sa vystrašene dívali dookola, či sú naozaj jednotní.

Len inkvizítor akoby stále nič nechápal. Vyskočil a zvolal smerom ku konzistóriu: „Neuverím v existenciu takej knihy, a už vôbec nie v Kopernikove výpočty, pokým ten satanský výplod neuvidím na vlastné oči a vlastným rozumom nepochopím, o čom tá kniha je!“

Pápež sa útrpne usmial: „Hovorí ako apoštol Tomáš o zmŕtvychvstaní Krista. Azda nemusím pripomínať, ako sa ten prípad skončil. Ó, nie, pán veľký inkvizítor, pokiaľ ide o spomínanú knihu a jej nebezpečný obsah, niet nijakých pochybností.

Pochybovať možno o správnosti predpovede. Myslím tým to, že Kopernik bol pruským kanonikom a nijakým matematikom - mohol sa teda pomýliť, či nie? Čo si myslíte vy, majster Lilio?“

Luigi Lilio, malý starček s riedkymi vlasmi, sa s námahou postavil a odpovedal: „Vaša Svätosť, keď ma Marcellus, jeden z vašich predchodcov na Petrovom stolci, poveril, aby som pomocou matematiky a astronómie, teda tých vied, ktoré využil Kopernik, dokázal, že to nie je pravda, počítal som dva roky. A keď som po sedemsto dňoch skončil, dospel som k rovnakému výsledku ako Kopernik, že sa totiž v ôsmy deň desiateho mesiaca roku Pána 1582 Zem a *astrum minax* zrazia.“

„A vedeli by ste nám vysvetliť vy, profesor Albani, čo to bude znamenať pre našu planétu? Alebo sa spýtam inak: Spája sa s tým nevyhnutne zničenie Zeme? Myslím tým to, či by cudzia hviezda nemohla spadnúť na inú časť našej planéty, napríklad na Indiu alebo Ameriku, kde žijú pohania.“

Albani mal čo robiť, aby sa nahlas nerozosmial. Radšej však odpovedal vážne, kladúc dôraz na každé jednotlivé slovo: „Zopár meteoritov - to sú hviezdne úlomky, Vaša Svätosť - stačili na to, aby

zničili celé krajiny a zmenili ich na púšť. Hviezda, ktorá sa k nám blíži závratnou rýchlosťou, je...“

„Hovorte, profesor!“

„...desaťkrát väčšia ako Zem...“

V konzistóriu zavládlo ticho. Len kardinál Francesco Varese, ktorý rozumel každé slovo, hoci bol postihnutý osudom mlčanlivosti, vstal a vydal niekoľko nezrozumiteľných, hrdelných hlások. Na ľavej ruke ukázal päť prstov, na pravej tri a divo rozhadzoval rukami, pokým k nemu nepristúpil ceremoniálny majster Johannes Custos, chápavo neprikývol hlavou a nenaznačil mu, aby sa posadil späť na svoju stoličku.

„A omyl je vylúčený?“ vyzvedal sa pápež, obrátiac zrak k povale kaplnky, kde Michelangelo svojvoľne zachytil počiatky ľudstva.

„Podľa súčasného stavu poznania je vylúčený,“ odpovedal Albani a dodal: „Žiaľ.“

Pápež vzopäl ruky a povedal: „Nech nám je milostivý Boh!“

V poslednom rade páter Ganzer od minoritov, podporovaný subdiakonom, ešte raz vrúcnym hlasom spustil *Ecce sacerdos magnus,* no dobre mienený zámer prerušil pápež hlasným prejavom nespokojnosti.

Kardinál Domenicus Isualgli z Monte Marana si odkašľal; každému muselo byť jasné, že jeho zvláštne správanie slúžilo na to, aby ním udusil kŕč smiechu, ktorý sa ho zmocnil. No keď sa už neudržal a lapajúc po vzduchu sa nahlas rozosmial, zvolal: „Boh! Haha! Aký Boh? Azda ten, ktorý nám hrozil posledným súdom? Hádam len nemyslíte jeho?“

Isualgli zožal najprv hnevlivé pohľady, no postupne nakazil tajomníka Gambaru, titulára zo Santo Spirito Danieleho Rospigliosiho, monsignore Pacioliho, ba dokonca aj prísneho pátera Ganzera. Všetci sa natriasali od smiechu, a Gambara zvolal: „Práve si predstavujem, čo z nás zostane - ak mal Kopernik pravdu!“

„To sa ani nedá domyslieť do konca," pridal sa k nemu Rospigliosi, a Isualgli vyprskol: „A len si predstavte, keď si to všimne veriaci ľud..."

Trápny smiech ustal rovnako nečakane, ako prepukol. Prestrašene a trochu rozpačito si kardináli narovnávali odev, páter Ganzer si dokonca užšie zatiahol opasok a pápežov ceremoniálny majster sa demonštratívne pohrúžil do tichej modlitby.

Vtedy sa zodvihol Philipp z Trappy, kanonik z Luiku, jeden z najmúdrejších členov konzistória, a spustil: „Neprislúcha mi, aby som pochyboval o Kopernikových výpočtoch, no tie by mali za následok, že by jedným šmahom vyhasol na Zemi všetok život. Nebolo by nijakého súdu a nijakého sudcu - neuskutočnilo by sa teda to, čo nám sľubuje Písmo: ani večné zatratenie, ani večná blaženosť. Neverím tomu! Prečo? Nuž, na celej Zemi niet národa - od najstarších čias až po dnešok -, ktorý by po ukončení pozemského života neočakával miesto radosti alebo miesto utrpenia. Chaldejci, Trákovia, Babylončania, Asýrčania, Peržania, Indovia, Féničania, Egypťania, Garamanti, Skýti a Góti, dokonca ani Galovia a Nemci nikdy nepochybovali o budúcom živote. A ak k tomu prirátame novoobjavené národy, Číňanov, Japoncov, Mongolov, Siamčanov, Tatárov, Madagaskarčanov a Hotentotov, dospejeme k rovnakému výsledku a nájdeme najdokonalejší súlad medzi všetkými národmi sveta."

Zo zadných radov, kde sa pousádzali nižší klerici, sa ozval potlesk. Claudio Gambara však odovzdane povedal: „Želal by som si, aby ste vy a spomínané národy mali pravdu!"

Kanonik z Luiku prikývol a pokračoval: „Starí Egypťania si uctievali smrť významných mužov tým spôsobom, že usporadúvali oslavy, pretože mŕtvych čakal nový život. Trákovia plakali pri narodení človeka, lebo pochopili, že ho čaká ťažký život, a smiali sa, keď umrel, lebo ho očakávala blaženosť. A u Indov sa brahmani usilujú presvedčiť veriacich, že smrť je zrodenie nového života. O

Číňanoch vieme, že kladú na hroby pokrmy, aby sa z nich najedli duchovia, ktorí blúdia okolo. Ak v Guinei umrie kráľ, spália s ním na hranici aj jeho ženy a najdôležitejších služobníkov, aby v nasledujúcom živote nebol osamotený. A Indiáni z Nového sveta dávajú svojim mŕtvym zbrane, živého koňa, otroka a psa, aby im cestou na druhý svet nechýbalo pohodlie, obsluha a ochrana.“

„Bláznivé nápady!“ zvolal Gambara. „Kruté zvyky!“

„Iste,“ odvetil Philipp z Trappy, „ale všetky vznikajú z viery v nesmrteľnosť. A pritom sú tieto náboženstvá také vzdialené od viery našej cirkvi.“

Veľký inkvizítor prskal od hnevu, keď sa obrátil na pápeža: „Pohania sú to, kacíri a zaslepenci, hlúpe národy, ktoré sa nezúčastňujú na spáse nášho Pána Ježiša. Už len vyslovenie mien týchto národov medzi vatikánskymi múrmi je ťažkým hriechom; používať ich ako dôkaz správnosti cirkevného učenia je bohorúhačstvo!“ Pri týchto slovách pohrozil kanonikovi z Luiku krížom, ktorý mu visel na prsiach, a ticho si zahundral nezrozumiteľné slová.

Poľský profesor Stanislav Ondorek sa tak rozrušil, že bez toho, aby si to uvedomil, z latinčiny plynulo prešiel do poľštiny a spustil na veľkého inkvizítora príval slov, ktorým nik z prítomných síce nerozumel, no nikto nepochyboval o ich obsahu. Ondorek si nevšímal ani tajomníkovo upozornenie, aby sa vyjadril v jazyku, ktorému by rozumeli všetci prítomní, a chvíľu trvalo, pokým zmĺkol a bol ochotný vypočuť si vysvetlenie luikského kanonika, ktorý ako doktor dekrétov proti koncu sveta patril k tým najkompetentnejším vo svojej oblasti.

„Pritom,“ pokračoval Philipp z Trappy, „to nie sú len svätci a kňazi, ktorí kážu večný život, to isté robia najvýznamnejší básnici a filozofi. Museus, Orfeus, Hesiodus, ba dokonca Platón, ktorého mnohí považujú za najmúdrejšieho - všetci sú presvedčení o skutočnosti budúceho trestu a odmeny. Takisto Horácius, Ovídius,

Vergílius. Danteho ani nemusím spomínať. A pokiaľ ide o mudrcov a filozofov, počet tých, ktorí zvestovali večnú blaženosť, je taký veľký, že by zaplnili celý obzor: Zoroaster u Chaldejcov, Konfucius u Číňanov, Athas u Mauretáncov, Orfeus a Zamolis u Trákov, Anacharsis u Skýtov, Pherecydes u Féničanov, Hermes u Egypťanov - tí všetci predpovedali život po živote. Ako ohnivo a presvedčene hovoril o nesmrteľnosti múdry Sokrates, skôr než vypil kalich jedu! A keď o tom napísal Platón dialóg, tak dojal svojich poslucháčov, že jeden z nich, Kleombrutus, sa v túžbe po budúcom živote vrhol do mora. A Cicero hovorí: Ak sa mýlim v tom, že považujem ľudskú dušu za nesmrteľnú, potom sa mýlim rád a pokiaľ žijem, nenechám si tento príjemný omyl vziať."

„To všetko sú slová kacírov!" zvolal Veľký inkvizítor, zakrývajúc si uši rukami, aby nemusel počúvať hriešne myšlienky. „Prečo privolávate tých pohanov ako svedkov posledného súdu, pán kanonikus? Keby ste hovorili na verejnosti, musel by som vaše meno spomenúť pred svätým ofíciom."

Medzi kardinálmi vznikol prudký spor. Väčšina hodnostárov odetých v purpure súhlasila s veľkým inkvizítorom a zatracovala starých filozofov, hoci zdanlivo tvrdili to isté, čo cirkev, zatiaľ čo menšina, najmä tajomník Gambara, ich chceli za svedkov kresťanskej náuky.

Diskusia bola ako stvorená na to, aby prekryla dôvod stretnutia tajného konzistória. Keď sa napokon celkom zvrhla a eminentissimi sa začali častovať výrazmi, ktoré by mal zbožný kresťan poznať len zo spovednej knižky, Pius *ex officio* vyhlásil, že myšlienky pohanských filozofov sa na diskusiu nepripúšťajú, pretože by mohli podkopať morálku svätej cirkvi pod pláštikom súhlasu s jej učením.

Frederico, kardinál Capoccio, s Gambarom a troma ďalšími kardinálmi na strane porazených, sa rozplakal a zakryl si rukami tvár, aby si nikto z prítomných nevšimol, ako ho to rozrušilo. No tajomník - najskôr z pomsty - ho verejne napomenul, aby dodržiaval

disciplínu: Kardinál nemá čo prelievať slzy. Pápež súhlasne prikývol.

„Prečo by som neplakal," vzlykol Capoccio, „keď sa ani náš Pán Ježiš nebránil tomu, aby prelieval potoky sĺz?"

„Náš Pán Ježiš nekvílil," odpovedal mu Gambara príkro, „mužovi sa plakať nesvedčí. Plačú len ženy, ako povedal už Euripides, a u Sparťanov si muži, ktorí sa rozplakali, museli obliecť ženské šaty. Plakať smie zberba, ale nie kráľ. A nie je vari kardinál viac než kráľ?"

„A napriek tomu plakal aj Ježiš," trval na svojom Capoccio. „Keď vzkriesil Lazara, prelieval slzy. Alebo azda chcete tvrdiť, že Nový Zákon nemá pravdu?"

„Ani náhodou," zahromžil tajomník, „náš Pán však neplakal od ľútosti, že Lazar zomrel, ale preto, lebo ho mal vzkriesiť, teda toho, koho mali oplakávať, mal z tichého miesta, kde sa nachádzal, priviesť späť do slzavého údolia každodennosti."

Páter Ganzer sa útrpne pozrel na zbor ctihodných pánov. Bolo na ňom vidieť, že nesúhlasil s tým, čo počul, a napokon placho povedal: „Svätý Epifanus hovorí: Pán sa rozplakal nad tvrdohlavosťou človeka. Chcel tým naznačiť, že náš Pán Ježiš prelieval slzy kvôli bezbožným, tvrdohlavým židom, ktorí napriek zázraku zmŕtvychvstania zotrvávali vo svojej zlobe a neobrátili sa na pravú vieru."

„Zle, zle, zle!" rozohnil sa Danielie Rospigliosi, odborník na diabla a titulár zo Santo Spirito. „Svätý Ambrózius píše, že Pán plakal predtým, než vzkriesil Lazara, aby svojimi slzami zmyl hriechy zosnulého. A svätý Bernard dokonca tvrdí, že Pán v tej chvíli oplakával hriechy všetkých ľudí."

Veľký inkvizítor sa ostrým hlasom zamiešal: „Tak sa nedostaneme ďalej, páni eminentissimi a reverendissimi. Nie je predsa možné, aby si každý svätý vykladal Písmo podľa svojej vôle." Obrátil sa na pápeža, ktorý sedel celkom nezúčastnene na svojom

stolci, akoby sa ho to vôbec netýkalo: „Nech rozhodne Vaša Svätosť, kto zo svätých má pravdu, pokiaľ ide o plač nášho Pána.“

Johannes Custos, ktorý sa obával, že by sa pápež mohol nechať vyprovokovať dominikánovou výzvou, a vyvolať tak zásadný spor o hierarchii svätých, mu šeptom pripomenul dôvod tajného stretnutia: „*Finis mundi,* Vaša Svätosť, *Finis mundi!*“

Pápež sa narovnal na stolci, vystrel ruku a ukázal na starého Capoccia: „*Noli flere* - neplač!“

V nasledujúcej diskusii zvrtol Stanislav Ondorek, krakovský profesor eschatológie, reč na Zjavenie svätého Jána, v ktorom má zaznieť sedem trúb. Tretia trúba má neobyčajnú podobnosť s Kopernikovou *astrum minax.* Svätý Ján zvestoval, že keď na nej zatrúbi tretí anjel, zrúti sa na Zem veľká hviezda, ktorá bude horieť ako pochodeň a zaleje tretinu sveta vodou.

„Podľa toho,“ namietol matematik Paolo Soncino, „sa svätý Ján odlišuje od astronóma Kopernika len pokiaľ ide o rozsah očakávanej katastrofy.“

„Vaše tvrdenie je správne aj nesprávne!“ prihlásil sa o slovo Christoph Clavius, ktorý dovtedy mlčal. „Pretože u Jána hviezda alebo kométa posledný súd len ohlasuje. U Kopernika však príchod hviezdy znamená koniec celého ľudstva, jeho dobrej aj zlej časti, a pre posledný súd tu niet nijakého miesta.“

Soncino sa pohŕdavo uškrnul: „Zostáva len otázka, vážený kolega zo spoločnosti Ježišovej, komu máme viac dôverovať - starému prorokovi, alebo modernému vedcovi.“

Matematikova poznámka kardinálov a klerikov znepokojila. Pápež lapal po vzduchu. Veľký inkvizítor zdvihol hroziacu päsť v červenej rukavici. Monsignore Pacioli si odkašľal. Znalec diablovho diela Rospigliosi siahol po flakóniku s voňavkou. Kardinál Capoccio zaspal.

„Uvedomujete si, že vaša zákerná otázka napĺňa skutkovú podstatu kacírstva?“ zavrčal veľký inkvizítor.

„A vy viete, že všetko, čo sa povie na tajnom konzistóriu, sa považuje za nevyslovené?“ odpovedal mu Soncino.

„Kacír!“ skríkol veľký inkvizítor.

„Pokrytec!“ zvolal Soncino.

„Nech ste prekliati vy aj všetci prívrženci pohanských čísel!“

„Nech je prekliata celá dominikánska zberba! Dočerta!“ rozzúril sa Soncino.

Po posledných slovách zavislo v kaplnke ticho. Akoby sa medzi nimi ukrýval sám čert, premeriavali si prítomní jeden druhého od hlavy po päty spôsobom, akým sa premeriavajú len pobehlice v Trastevere.

Soncinova nepatričná poznámka voči Veľkému inkvizítorovi by stačila na to, aby matematika dostala pred inkvizičný súd, no Soncino vedel, že pápež nad ním drží ochrannú ruku. Na to, aby sa Chrám svätého Petra vôbec dokončil, potreboval pápež jeho schopnosti a matematické umenie.

Preto Pius, keď uvidel Soncinov prosebný pohľad, znechutene mávol rukou a povedal: „Hromžite, ale nehrešte!“

Keď sa zhromaždenie konečne upokojilo, prihlásil sa o slovo sivovlasý starec Luigi Lilio, mudrc v oblasti medicíny a hvezdársky génius. Lilio, ktorý bol zamilovaný do času, akoby to bola nejaká príťažlivá žena, žil celé roky zatvorený vo vatikánskej Veternej veži a z pápežovho poverenia pracoval na reforme kalendára. Výpočty a kalendárne udalosti od Adama po Pia V. z neho urobili čudáka: Veľmi rád diskutoval s neviditeľnou postavou, ktorá sa mu vyrovnala vzdelaním i schopnosťami, a niektorí dokonca tvrdili, že sa stretáva so svojím alter egom - dvojníkom, či skôr so svojím démonom. Keď Lilio po publikovaní Kopernikovho proroctva vyrátal z poverenia Pavla III. osudnú dráhu *astrum minax* a jeho výsledky sa zhodovali s Kopernikovými výpočtami, odsúdil ho pápež pod hrozbou exkomunikácie a najväčších pekelných múk na mlčanie. Lilio tvrdil, že od poznania, ku ktorému dospel, mu obeleli

vlasy a oťaželo srdce; teraz je však otázka, prečo sa celý Rím a s ním celý svet trasie pred nastávajúcim koncom. Pokiaľ ide o neho, on nenesie vinu za to, že na verejnosť prenikla správa o apokalyptickej udalosti.

„To nikto netvrdí," odpovedal astronómovi pápež. „Vy na tom nemáte nijakú vinu."

Tajomník Claudio Gambara prižmúril oči a obrátil sa na Pia: „Vaša Svätosť, povedzte, kto vlastne rozšíril tú klebetu?"

„Vravíte klebetu?" Pius sa trpko zasmial. „Ako všetci vieme, nie je to nijaká klebeta, ale strašná pravda."

„No dobre, kto teda rozšíril tú pravdu? Je to niekto z prítomných? Skrýva sa azda medzi nami Judáš?"

Pápež potriasol hlavou. „Nech odpovie Veľký inkvizítor!"

Veľký inkvizítor vstal a akoby chcel získať čas, narovnával si červenú pelerínu. Napokon povedal: „Najprv si sväté ofícium myslelo, že je to čin jednotlivca s nezmyselným plánom, ktorým nás chcel vydierať. Medzičasom sa domnievame, že sa za tým skrýva premyslený komplot. Jeho jediným cieľom je škodiť svätej cirkvi. Kto sa za ním ukrýva, to zatiaľ nevieme povedať. Možno ide o sprisahanie tureckého sultána alebo nemeckých protestantov."

„A aký cieľ sledujú vydierači?" spýtal sa Ganzer.

„Smiešny cieľ," odpovedal veľký inkvizítor, „a preto tú vec považujem za narafičenú. Muž, ktorý tvrdí, že vlastní Kopernikovu knihu - a všetko naznačuje tomu, že je to tak -, chce, aby sväté ofícium revidovalo ortieľ proti istému kacírovi."

Christoph Clavius ustarostene zdvihol zrak. „Pozná sväté ofícium meno toho muža?"

„Iste."

„Môžete ho vysloviť?"

Veľký inkvizítor sa pozrel na pápeža. Pius prikývol a Veľký inkvizítor povedal: „Jeho meno je Leberecht Hamann, je to predák kamenárov na stavbe Chrámu svätého Petra."

Clavius vyskočil, akoby mu pod stoličkou nakládol diabol pekelný oheň.

„Poznáte ho?“

Jezuita mlčky prikývol.

„Je to Nemec - pochádza spoza Álp tak ako vy. Odkiaľ ho poznáte, páter Clavius?“

Clavius sa zachmúril, akoby sa dusil, a napokon odpovedal - a bolo zjavné, že mu odpoveď padne zaťažko: „Hamann prišiel ako chlapec o rodičov. Žili sme v tom istom meste a môj otec Jakob Heinrich Schlüssel sa ho ujal ako syna. Tak sme sa stali nevlastnými bratmi...“

Jezuitovo vysvetlenie vyvolalo ďalšiu vlnu veľkého nepokoja. Kardinál Isualgli z Monte Marano prekričal všetkých ostatných a spýtal sa, prečo sa jezuita nepokúsil na svojho nevlastného brata naliehať, a tajomník Claudio Gambara ďakoval Bohu, že prikázal tento nečakaný zázrak, ktorým sa iste všetko obráti na dobré: Clavius prinesie Kopernikovu knihu Kúrii a Jeho Svätosť vyhlási bulu, podľa ktorej bude musieť každý, kto rozširuje bláznivé reči o konci sveta, rátať s prenasledovaním inkvizície.

Jezuitovi, na ktorého sa upierali všetky zraky, sa pri týchto slovách zaliala široká tvár červeňou, a keď sa radostná vrava opäť utíšila, Clavius s námahou povedal: „Nie je to tak, ako si myslíte. Vaša Svätosť, páni eminentissimi - môj nevlastný brat a ja, neviem na to nájsť lepší výraz, sme znepriatelení na život a na smrť. Nech mi odpustí milostivý Boh.“

„Znepriatelení na život a na smrť?“

Jeden po druhom si všetci opakovali strašné slová, a Veľký inkvizítor, ktorý si od rozrušenia stiahol jednu z červených rukavíc a plesol sa ňou po kolene, sa opýtal: „Čo to má znamenať, že ste znepriatelení na život a na smrť? To by ste nám mali vysvetliť!“

„Viem,“ povedal Clavius namáhavo, „zbožný kresťan žije v hriechu, ak nazýva niektorého zo svojich blížnych nepriateľom na

život a na smrť. No pomôže azda, ak sa ja vzdám svojej nenávisti, pokiaľ ten druhý nechce urobiť to isté? Keď sme sa stretli po desiatich rokoch, takmer ma zabil. Ak mám povedať pravdu, bojím sa s ním stretnúť ešte raz.“

Veľký inkvizítor zvážnel: „Ako došlo k tomu nepriateľstvu?“

Clavius mlčal a uprene hľadel do zeme.

„Nemusíte to vysvetľovať pred všetkými prítomnými. Povedzte mi to do ucha, ak vám na tom záleží.“

Jezuita poslúchol, pristúpil k Veľkému inkvizítorovi a do ucha sa mu vyspovedal. Na konci spovede si dominikán od rozrušenia roztrhol červenú rukavicu, ktorú po celý čas naťahoval ako tetivu na luku. Pôsobil rozrušene a zmätene, ba dokonca popletene.

Tá udalosť ešte väčšmi rozdúchala vzájomnú nedôveru prítomných. Mlčali. Len kardinál Capoccio, ktorého prebudilo náhle ticho a nevedel si vysvetliť, prečo jezuita stojí vedľa Veľkého inkvizítora, sa rozrušene spýtal: „Čo povedal? Čo povedal?“

Starého kardinála si nikto nevšímal. Namiesto toho sa ozval dominikán: „Najvyšší nám ukáže cestu, ako sa tomu mužovi dostaneme na kožu. Verte mi, bratia v Kristu.“

Pius sa opäť ujal slova a spýtal sa smerom k Veľkému inkvizítorovi: „Povedzte nám, keď budete mať nejaký nápad, ako sa tej knihy zmocniť - aby sme si o tom mohli pohovoriť; v opačnom prípade mlčte. Pokiaľ ide o toho Hamanna, považujem ho za mimoriadne inteligentného a nebezpečného, a to by mohol byť dôvod, prečo si ho sprisahanci zvolili za svojho vodcu. Čo teda máme spraviť, aby sme nevyšli na posmech, aby naďalej prúdili do Ríma peniaze z odpustkov, aby pokračovala stavba Svätého Petra a aby Kúria a svätá cirkev opäť získali svoju starú moc? Počúvam vás, veľactení páni!“

Soncino, ktorému už dlhý čas liezli jalové reči, ktoré počúval, na nervy, akoby pichol do osieho hniezda, keď povedal: „Nerozumiem síce teológii, ale kladiem si otázku, prečo inkvizícia

nevyhovie Hamannovmu želaniu? Tým by sa problém zniesol zo sveta - Hamann by odovzdal knihu a každý by bol spokojný.“

„Ten chlapík je príliš prefíkaný. Určite dal z toho paškvilu vyhotoviť opis,“ odpovedal Pius, a Veľký inkvizítor skočil hlavnému pastierovi do reči: „Čože? Aby sväté ofícium revidovalo niektorý zo svojich ortieľov? Nikdy! To nech sa skôr Zem krúti okolo Slnka, alebo pre mňa za mňa aj okolo Mesiaca! Nikdy tak nebolo, nie je a nikdy sa tak nestane!“

„Vaša vytrvalosť je cnosťou,“ odpovedal pápež, „ale vidíte ten chaos dookola, neposlušnosť voči cirkvi, vysmievame sa z učenia? Kresťania, ktorí po celý život žili podľa cirkevných zásad, sa im spreneverujú. Duchovní hodnostári, ktorí trpezlivo žili v znamení kríža, sa obracajú proti vlastnej viere. Zbožní ľudia si zúfajú, skeptici cítia pevnú pôdu pod nohami, denne sa množia zástupy nepriateľov. Ako dlho potrvá, kým podpália prvý kostol, zabijú prvých klerikov? Čo čaká mňa, vášho pápeža?“

Zhromaždenie mlčalo.

Napokon sa ozval tichým hlasom tajomník: „Bratia v Kristu, v hre je duchovné blaho celého ľudstva. Pokiaľ má ten pruský kanonik pravdu, do posledného zo všetkých dní chýba už len šesťtisícpäťsto východov a západov slnka. Nemyslite si, že som bojazlivý, ale keď myslím na budúcnosť, zamiera mi srdce... A aj keby sa Kopernikovo proroctvo ukázalo po vypršaní lehoty ako falošné a proroctvo z Biblie ako pravdivé, aj tak už nebude naša svätá cirkev tým, čím bola dovtedy. Stratila by na hodnovernosti, prišla by o autoritu, a myšlienka, ktorá to všetko spôsobila, by jestvovala medzi ľuďmi ďalej.“

„A čo z toho chcete vyvodiť, pán tajomník?“ ozval sa hlas luikského doktora Philippa z Trappy, ktorý si po svojej otázke neodpustil poznámku: „V podstate sme sa v našej diskusii nepohli z miesta.“

„Tak teda navrhnite nejaké riešenie, pán kanonik!“ zareagoval Gambara jedovato.

Philipp z Trappy mlčal.

Pontifex maximus sa pred všetkými osobitne spýtal každého kardinála, čo by navrhoval, aby sa cirkev dostala z dilemy.

Dvanásťkrát zožal pápež mlčanie, pokrčenie plecami alebo odpoveď „*Nescio* - neviem.“ Ako posledný sa dostal na rad kardinál Francesco Varese. Podal pápežovi tabuľku, ktorú nosil jeho sekretár vždy pri sebe. Pius bridlicovú tabuľku posunul ceremoniálnemu majstrovi Johannesovi Custosovi. Ten chcel nahlas prečítať, čo je na nej napísané, no odrazu sa zasekol. Text na tabuľke znel: VIII X AD MDLXXXII deleatur.

Gambara vzal Custosovi tabuľku z rúk, no ani on nedokázal nápis rozlúštiť, a podal ju kardinálovi Isualglimu. Tabuľka sa napokon dostala do rúk Paola Soncina. Ten bez ťažkostí prečítal: „Ôsmy deň desiateho mesiaca roku Pána 1582 vymazať.“ Soncino potriasol hlavou a tabuľku vrátil.

Pápež sa chcel vrátiť k pôvodnej debate, keď tu zrazu vyskočil Gambara, predstúpil pred kardinála Vareseho a povedal: „Myslíte si, brat v Kristu, že by sme mali deň, ktorý určil Kopernik ako *finis mundi,* vymazať z kalendára?“

Varese spokojne prikývol a ukázal na pápeža.

„Rozumiem,“ povedal Gambara. „Jeho Svätosť by mala vyhlásiť, že ôsmy deň desiateho mesiaca príslušného roku nebude; Kopernikova predpoveď teda nebude mať nijaké opodstatnenie. Lebo pápež vyhlasuje len absolútnu pravdu, pretože je osvietený Bohom, naším Pánom.“

Eminentissimi a reverendissimi, profesori a magistri sa na seba s údivom pozreli, akoby ich osvietil Duch Svätý. Dokonca aj Pius V. bol prekvapený jednoduchým riešením teologického problému.

Len jezuitský učenec Christoph Clavius, podporovaný profesorom Luigim Liliom naznačil, že teologický problém sa takto stáva

matematickým problémom, a tak sa z jednej vedeckej oblasti presúva do inej, a že je jednoduchšie vyhlásiť novú teologickú poučku, než urobiť to isté v matematike, lebo teológia sa opiera o vieru, zatiaľ čo matematika o poznanie.

Pius V. neprejavil pochopenie pre tento druh námietok. Takmer zlostne sa obrátil na oboch učencov: „Ako dlho sa už zaoberáte reformou pohanského kalendára?“

„Sedem rokov, štyri mesiace a dvadsaťtri dní,“ odvetil profesor Lilio.

A Clavius: „Dva roky a sedemnásť dní.“

„V poriadku,“ povedal pápež, „a ako ďaleko ste pokročili?“

„Aby sme zostali v obraze tajného Zjavenia,“ odpovedal Clavius, „nedostali sme sa za druhé zatrúbenie.“

„No dobre, tak vám teda *ex officio* prikazujem, aby ste pri svojich výpočtoch vyčiarkli z nového kresťanského kalendára osudný kopernikovský deň, aby sa nestal cirkvi a zbožným veriacim údelom; nie, radšej vyčiarknite okolo toho dňa celý týždeň, aby sa rozptýlili všetky pochybnosti.“

Clavius a Lilio sa na seba ukradomky pozreli. Požiadavku považovali takmer za nesplniteľnú; no po chvíli jednohlasne odvetili: „Ako si želáte, Vaša Svätosť.“

Nečakaný priebeh diskusie profesora matematiky Paola Soncina mimoriadne rozrušil. Vyskočil, pristúpil z ľavej strany k astronómom a povedal so zdvihnutými rukami: „Múdri páni, ako môžete byť takí naivní a myslieť si, že poriadok vesmíru preľstíte teologickými machináciami! Ten osudný deň môžete z kalendára a z ľudskej pamäti vyčiarknúť stokrát, no *astrum minax* aj tak zničí všetok život. Váš plán nemá z hľadiska prírody nijaký význam, žije z obrazotvornosti...“

„Mlčte!“ prerušil ho pápež hromovým hlasom. „Nechcem počúvať vaše reči. A buďte si istí: V ťažkých časoch dokáže člo-

veku uľahčiť život len obrazotvornosť. Jedni to nazývajú želaním, iní vierou.“

Z kardinálov, čo sedeli do polkruhu, iba hŕstka pochopila závažnosť pápežovej myšlienky. Vlastne len Gambara a nemý Francesco Varese, ktorý pápežovi prečítal každé slovo z pier, sa strhli, keď pápež skončil. No ani jeden, ani druhý sa neodvážil položiť pápežovi otázku, či skutočne berie cirkevnú vierouku vážne.

Tá otázka bola zbytočná, pretože *pontifex maximus* sa opäť ujal slova, prskal, akoby bol posadnutý diablom, a zúril: „Nás, Pia, z božej vôle dvestodvadsiateho druhého zástupcu Najvyššieho na zemi, trápi myšlienka, že by sa naše meno mohlo navždy spájať s bezmocnosťou a chaosom, tak ako sa spája meno Alexandra VI. so skazenosťou a smilstvom. Zdvihnite zrak a pozrite sa na steny a strop tejto miestnosti. Tu sa zvečnili najvýznamnejší umelci, a hoci to, čo namaľovali, nezodpovedá nášmu vkusu a skôr v nás vzbudzuje odpor než potešenie, predsa len sa spája s menom Júlia II. Na mojich pleciach spočíva bremeno výčitky, že som nedokázal nič podobné; a keby sa nesplnilo Kopernikovo proroctvo, potom by na nás, Pia V., zabudli rýchlejšie než na kurtizány istých pánov kardinálov. Keď som bol mníchom, rozmýšľal som ako mních; ako veľký inkvizítor som mal v hlave len inkvizíciu; no teraz, keď som zástupcom Boha na zemi, sa ma zmocňujú božie myšlienky. Je vôbec tento vatikánsky palác hodný najvyššieho cirkevného hodnostára a následníka apoštola Petra? Nežije azda väčšina z vás, páni kardináli, vo väčšom blahobyte než váš pápež? Alebo na to azda máte iný názor, kardinál del Monte, či vy, kardinál Capoccio, alebo vy, pán tajomník?“

Oslovení mlčali. Gambara rozpačito pokrčil plecami.

„Preto,“ pokračoval Pius V., „je mojím želaním a pápežským príkazom, aby sa Svätý Peter, ktorý bude väčší a honosnejší než ktorýkoľvek kresťanský chrám, dokončil a tí, čo pochybujú o tom,

že naša Zem bude jestvovať ďalej, nech zložia svoje úrady a budú nahradení inými. Zdvojnásobte počet robotníkov, zamestnajte aj pohanov a židov. Nijaké oko nerozpozná na hotovom chráme ruku pohana!“

„Vaša Svätosť,“ namietol Gambara, „to všetko je len otázka peňazí. Boli ste to predsa vy, kto zakázal predaj úradov, výnosy z biskupstiev a kardinálskych úradov, ba dokonca aj z odpustkov. Vaša poctivosť ženie svätú cirkev do záhuby!“

„Ako som už povedal, kedysi som rozmýšľal ako mních,“ odpovedal pápež s nevôľou, „no dnes rozmýšľam ako pápež. Mních sa môže mýliť, pápež sa nikdy nemýli. Musíme preto opäť zaviesť všetky staré zákony.“

Tak sa uzavrelo päťhodinové konzistórium. Skončilo sa tak, ako sa začalo - vzývaním Ducha Svätého, úplným odpustením hriechov pre všetkých prítomných, ako aj opakovaným ubezpečením, že nič z toho, čo sa povedalo, nebolo vyslovené, a nijaké rozhodnutie, ktoré bolo prijaté, nikdy nepadlo. Doktor medicíny a profesor astronómie Luigi Lilio a matematik a profesor astronómie Christoph Clavius boli poverení, aby vypočítali nový kalendár tak, aby sa v ňom neobjavil ôsmy deň desiateho mesiaca roku Pána 1582.

Tajomník Claudio Gambara dostal príkaz, aby vyhlásil omyl pruského astronóma Mikuláša Kopernika, ktorý vyrátal deň, keď mal nastať koniec sveta a ku ktorému nemalo dôjsť. Veľký inkvizítor mal mimoriadne prísne prenasledovať všetkých tých, ktorí sa opovážia hlásať kopernikovskú heréziu.

Ešte dlho po tom, ako sa Sixtínska kaplnka vyprázdnila, sedel kardinál Capoccio na svojom stolci a plakal. Hoci išlo o *finis mundi*, nikto sa ho nespýtal na jeho názor. Nikto.

Leberecht najprv prehľadal okolie Vatikánu a Anjelský hrad, potom Borgo, štvrť, ktorá sa nachádzala medzi nimi a bola jediným miestom v Ríme, kde by mohla žiť žena sama, bez muža. Pristihol sa pri tom, že keď sa cudzích ľudí pýtal na Marthu, pri jej opise sa čoraz väčšmi oddával rojčeniu.

Napokon - keďže sa musel obávať toho najhoršieho - začal hľadať na severnom a južnom predmestí, kde prečesal aj staré zrúcaniny, no narazil len na množstvo zapáchajúcich zvieracích zdochlín a mačky a psov, ktoré sa ruvali o korisť.

Odvtedy, čo Martha zmizla, prešlo sedemnásť strastiplných dní a nocí, počas ktorých Leberecht prehľadal v meste každý kút. Počas jeho blúdenia labyrintom mesta ho stále kvárila otázka, či sa Martha predsa len náhodou nestala obeťou inkvizície. Odmietavá odpoveď svätého ofícia nič neznamenala. Ako ukázala skúsenosť, páni v červených róbach sa dennodenne živili lžou a klamstvom, a neštítili sa ani vraždy. Prečo by im malo byť cudzie vydieranie? No keď sa Leberecht nič nedozvedel ani po troch týždňoch, túto myšlienku zavrhol.

Nechápal, ako sa začala v Ríme meniť atmosféra. Nikto nevedel povedať, odkiaľ sa vzala zvesť o tom, že koniec sveta nebude; šírili ju ľudia na uliciach, na trhoch a na rozpustilých oslavách; doktor Kopernik sa vraj mýlil a koniec sveta stanovil na deň, ktorý vraj vôbec nebude.

Za touto zvesťou sa skrýval prefíkaný tajomník Claudio Gambara, ktorý veľmi dobre vedel, že jednu klebetu možno zniesť zo sveta len druhou, a obyčajný kresťan jej uverí väčšmi než akejkoľvek pápežovej bule. A tak sa stalo, že rabovačky a vraždy, smilstvo a nemravnosti ustali samy od seba. Jednoduchí kňazi si spomenuli na moc svojich úradov, mnísi na cnosti, pre ktoré sa dobrovoľne rozhodli, a jednoduchí kresťania na svoju zbožnosť.

Rezači kameňa, ktorí ako prví prestali pracovať na Chráme svätého Petra, sa vrátili na stavenisko. Aj inkviziční drábi, ktorých v prvých týždňoch atmosféry konca sveta ľudia na uliciach zbili, sa spamätali a upevnili si svoju moc.

Leberecht poznal príčinu apokalyptického chaosu lepšie než ktokoľvek iný a čudoval sa, že došlo k náhlemu obratu; no pramálo sa o to staral. Zaujímal ho len Marthin osud.

Neraz preklial Kopernikovu knihu, ktorá - ešte stále tomu veril - bola príčinou Marthinho nevysvetliteľného zmiznutia. Teraz by ju dal veľkému inkvizítorovi bez akejkoľvek podmienky, hoci vedel, že jeho život - bez Marthy - by nemal cenu ani deravého groša.

Dom, v ktorom si užívali spoločné šťastie, pôsobil chladne a vzbudzoval smútok, pretože každý predmet mu pripomínal milovanú ženu. Leberecht sa pri návrate domov zakaždým roztriasol na celom tele, a po čase sa rozhodol, že radšej bude nocovať v stavbárskej dielni. Stal sa mlčanlivým a málo jedol; celý čas len premýšľal a hľadal nejaké vysvetlenie.

Keď v noci nevedel zaspať, vstal, obliekol sa a vyrazil do temných, opustených ulíc. Ako šialenec sa púšťal po stopách cudzích, osamelých žien, ktoré mu chôdzou alebo postavou pripomínali Marthu, a celé hodiny prestál pri dome neďaleko Panteónu, dúfajúc, že sa Martha tajne vráti - márne. Počas týchto nočných výletov objavil niečo, o čom dovtedy nemal ani tušenia: Narazil na konvent vyskočených mníchov a mníšok; neďaleko Santa Maria Maggiore objavil spustnutý palác, do ktorého mali muži vstup zakázaný, pretože, ako sa povrávalo, sa v ňom oslavovala láska žien, ktorú ospievala Sapfó; za kostolom Il Gesu sa stretávali veľactení muži, dokonca aj príslušníci rádov, aby sa spolu so ženami, ktoré holdovali slobodnej láske a nehanebne ponúkali svoje telá na kamenných oltároch, zúčastňovali na čiernych omšiach; natrafil na hostince, v ktorých sa neponúkali pokrmy, ale mladé dievčatá, skoro deti, a objavil blázince, kde boli duševne

pomätené ženy a muži spútaní remeňmi a reťazami ako divé zvery. Ale ani tu nenašiel Leberecht nijakú stopu.

Zo zúfalstva sa rozhodol, že vyhľadá Christopha Clavia, svojho nepriateľa na život a na smrť. Martha bola napokon Christophova matka a jej osud nemohol byť jezuitovi ľahostajný. Leberecht bol pripravený prosiť ho o odpustenie, no rátal aj s tým, že sa s ním pobije; so zmiešanými pocitmi vstúpil do domu na Via San Giorgio, kde Clavius obýval laboratórium opradené tajomstvom.

Jezuita mal na hlave baret, ktorý podčiarkoval dôležitosť jeho práce, a sotva zdvihol zrak spoza hory pergamentu a papierov, keď Leberecht neočakávane vstúpil do nízkej miestnosti s ťažkými drevenými stropnými hradami - do alchymistickej kuchyne, ktorá bola ako stvorená na to, aby aparatúrou a rozličnými prístrojmi nahnala strach každému cudzincovi.

Leberecht spustil bez pozdravu: „To kvôli tvojej matke!“

„Nemám matku,“ odpovedal Clavius tvrdo a bez toho, aby sa na Leberechta pozrel.

„Martha zmizla pred viac než troma týždňami...“

„Hovoríš o tej pobehlici?“

„Volaj ju, ako chceš, ale povedz mi, čo vieš o jej osude.“

„Nič. Neviem nič, a je mi ľahostajný. Skôr či neskôr stihne každého hriešnika trest, aký si zaslúži.“

„Udal si azda vlastnú matku inkvizícii? Musím to vedieť!“

Clavius odložil brko a povedal nezúčastneným hlasom: „Nie; ale mal som to urobiť.“

„Čo to znamená, ty jezuitská obluda?“ Leberecht pristúpil o krok bližšie a hrozivo sa pred Claviom vzpriamil.

Mnícha sa zmocnil nepokoj - zľakol sa soka, ktorý bol od neho o hlavu vyšší. Prikrčene, akoby bol pripravený vyskočiť, číhal spoza stola a odspodu zazeral na Leberechta. „Je klerikovou povinnosťou hlásiť inkvizícii prehrešky kresťanov.“

„Aj prehrešky svojej vlastnej matky?“

„Aj tie.“

„Ty by si pociťoval zadosťučinenie, keby tvoju matku upálili na hranici, pravda?“

Clavius mlčal.

Leberechtov zrak si medzičasom zvykol na prítmie v miestnosti, v ktorej boli zatvorené okenice. Na stole sa leskol brúsený smaragd, aký vlastnilo mnoho mníchov. Alchymistické učenie pripisovalo tomuto kameňu obzvlášť veľkú silu, pokiaľ išlo o krotenie pohlavných vášní. Leberecht sa pohŕdavo zasmial.

Keď si Clavius všimol, že jeho sok pochopil význam smaragdu, prudko zareagoval: „Bol by som si želal, keby tá tvoja pobehlica mala pri sebe taký istý kameň - všetci by sme boli ušetrení nešťastia.“

Leberecht chcel odpovedať, no pohľad mu padol na číslicu napísanú na stene: 1582. Clavius si to všimol a uškrnul sa: „Nevyšlo ti to - vydierať inkvizíciu, pravda?“ Ukázal na číslicu: „Ôsmy deň desiateho mesiaca nebude. Kopernik sa mýlil. Je to pápežovo želanie.“

„Pápežovo želanie?“

„Áno. Jeho Svätosť ma poverila, aby som zostavil nový kalendár, ktorý by zodpovedal novej epoche. A buď si istý, že deň, v ktorý sa podľa Kopernika mal uskutočniť *finis mundi*, v ňom nebude.“

„Ale tým sa predsa skutočnosť neznesie zo sveta!“

„To si myslíš len ty a tebe podobní! Väčšina kresťanov však verí tomu, čo predpisuje cirkev, ktorá je osvietená Duchom Svätým. Nie, ten tvoj Kopernik bol falošným prorokom, a tebe už nepomôže. Tú knihu môžeš spáliť.“

„Spáliť? Knihy páli len cirkev - doteraz som nepočul o nijakej inej ustanovizni, že by robila niečo podobné.“

Clavius sa začal mimovoľne prehrabávať vo zvitkoch papiera. „Väčšina kníh je aj tak satanovým dielom a bolo by ju treba spáliť.

To, čo kláštory skrývajú vo svojich knižniciach, stačí na to, aby rozdúchalo pekelný oheň. Nech je prekliaty ten mohučský Gutenberg, ktorý vymyslel kníhtlač! Knihy len uvrhli ľudí do nešťastia.“

„Vďaka nim ľudia zmúdreli, a to je pre cirkev osudné; lebo poznanie je najväčším nepriateľom viery.“

Jezuita si z hlavy strhol baret, hodil ho na zem a ukazujúc prstom na Leberechta, zvolal: „Jedného dňa ťa inkvizícia dostane, a mne vôbec nebude ľúto, keď ťa uvidím na horiacej hranici. Ľudí ako ty Boh nenechá nepotrestaných. Možno si veľký a silný, no v porovnaní so svätým ofíciom si slaboch. Naozaj si si myslel, že môžeš inkvizíciu vydierať a zmeniť chod sveta? Aj väčší ako ty stroskotali. Tvojho otca upálili ako kacíra, a ty, Hamann, skončíš tak isto...“

Clavius nestihol dokončiť, lebo Leberecht sa na neho vrhol spoza stola, schmatol ho oboma rukami za golier a tak mu stisol hrdlo, že jezuita nemohol dýchať. Oči mu takmer vypadli z jamôk a nevládal sa ani len pohnúť. Zo zovretia sa pokúsil vymaniť až vtedy, keď sa zdalo, že sa udusí. V smrteľnom strachu začal okolo seba biť rukami. Pravicou pritom zhodil sviečku, ktorá osvetľovala stôl. Tá spadla na papiere a pergamenty, ktoré sa okamžite vznietili. No Leberecht nepopustil.

„Máš predsa rád plamene,“ zvolal s démonickým smiechom. „Vzrušuje ťa pohľad na ne, či nie?“

Claviovi sa z posledných síl podarilo oslobodiť sa zo zovretia. Prevrátil stôl, ktorý mu stál v ceste, a vrhol sa k dverám. Keď ich otvoril, do miestnosti vnikol prúd vzduchu, takže podlaha a steny sa okamžite vznietili.

Leberecht sa horko-ťažko zachránil z plameňov. Vlasy aj oblečenie mal opálené. Kašľal, odpľúval si a rukávom si utieral tvár.

Medzitým sa zo všetkých strán pozbiehali ľudia. Požiar sa považoval za trest boží a koho stihol, s tým dav nemal zľutovania. Diváci posmešne vykrikovali, staré ženy dokonca tancovali. Nikomu nezišlo na um hasiť. Hoci Leberecht na vlastné oči videl, ako Clavius pred ním vybehol z domu, nedokázal ho v dave nájsť. Zmocnila sa ho tieseň, keď opustil miesto požiaru a vrátil sa do stavbárskej dielne.

Nasledujúcu noc Leberecht po prvý raz hlboko zaspal a azda by aj prespal nasledujúce ráno, keby krátko po východe slnka nezačul, že ktosi nástojčivo klope na dvere. Pred vchodom stál Carvacchi, ktorý mu oznámil, že Tullia porodila syna. Pampúch bol rozradostený ako malý chlapec a rukami ukazoval, aký je jeho syn veľký - podľa všetkého to musel byť obor. Tullia je vraj v poriadku, ba dokonca je ešte krajšia, a ich spoločným želaním je, aby sa on, Leberecht, stal dieťaťu krstným otcom. Leberecht súhlasil.

Leberecht Carvacchimu s námahou vyhovoril jeho zámer, aby na jeden deň zastavili práce na Svätom Petrovi a spolu s murármi, kamenármi a nosičmi usporiadali veľkú oslavu, pretože pápež by s takýmto prejavom radosti určite nesúhlasil. Keď vypili po pohárику, vrátili sa na stavenisko.

Ako obyčajne, aj v ten deň sa Leberecht venoval svojej práci, no jeho myšlienky krúžili nielen okolo Marthy, ale aj Clavia. Hoci ho nenávidel väčšmi ako kohokoľvek iného, jeho osud v ňom vzbudzoval pocit neistoty.

Okolo obeda ho prekvapil posol z Vatikánu so správou, že sa s ním chce zhovárať tajomník Gambara. Leberecht nevetril nič dobré. Bol si istý, že pozvanie nejako súvisí s Claviom.

„Kedy?“ spýtal sa krátko Leberecht.

Posol odpovedal so zbožným pohľadom: „Ak môžete, ihneď.“

Leberechtovi padol zrak na zaprášený odev a premýšľal, či môže takto vkročiť do Vatikánu, no potom s hnevom v hlase povedal: „V poriadku, poďme!“

Hlavou mu vírilo tisíc myšlienok, keď kráčal za dôstojne oblečeným pážaťom. Uprostred obrovitánskeho staveniska okolo Svätého Petra pôsobila hranatá stavba pápežského sídla stratene; nevyzerala ani pekne, ani nevzbudzovala bázeň, ako by si to želal Pius V. No dojem sa zmenil, keď vstúpili hlavnou bránou do paláca. V nekonečných chodbách a sieňach sa striedal biely, červený a zelený mramor a obrazy v zlatých rámoch, a keďže ani jedny z nespočetných dverí, ktoré mali kľučky vo výške hlavy, neboli očíslované, a ani na nich neboli pripevnené tabuľky s nápismi, dalo sa v tomto labyrinte ľahko stratiť. Monsignori a hodnostári v čiernych sutanách sa vo dvojiciach vznášali po chodbách ako úbohé duše, ktoré si hriešne ruky skrývali do rukávov, a cudzinec im nebol hoden ani len pohľadu.

Kráčali dlho; chodby sa kľukatili a akoby sa vracali na to isté miesto. Leberechtovi sa zdalo, že sa scvrkol na trpaslíka. Páža napokon zastalo pred dvojkrídlovým portálom. Vošli do prázdnej predsiene s červeným brokátom na stenách. Keď dvere s rachotom zapadli do zámkov, ocitol sa Leberecht uprostred miestnosti sám. A hoci ešte nikdy nevidel takú nádheru, cítil sa ako vo väzení.

Po tom, ako sa stratila Martha, zľahostajnel k vlastnému osudu. Bol ochotný vzdať sa rehabilitácie svojho otca Adama, keby mu Marthu vrátili. Toto pozvanie nemohlo znamenať nič iné.

Odrazu sa otvorili akési dvere, ktoré si dovtedy nevšimol. Zjavil sa v nich hodnostár v purpurovom odeve, ktorý mu rukou naznačil, aby vstúpil.

Sála, ktorá sa pred Leberechtom otvorila, mala názov Stanza della Segnatura. Leberecht ju spoznal podľa maľby, Raffaelovho majstrovského diela, znázorňujúceho pohanský výjav s bohom Apolónom na Parnase, ktorý je obklopený lichotiacimi múzami.

Leberechtovi zišlo na um, že pri pohľade na ne by kardinála neuchránil ani najväčší smaragd na svete.

Kardinál Claudio Gambara trónil pri nohách múz. Po oboch stranách jeho jednoduchého stolca sedel dobre živený prísediaci v prísnej úradníckej rovnošate a s prísnym výrazom tváre. Pokiaľ išlo o objemnosť, Gambara sa obom prísediacim pokojne vyrovnal; no zdalo sa, že na jeho bledej, napuchnutej tvári je aspoň aký-taký náznak vľúdnosti.

Leberecht pred nimi zastal v odstupe, ktorý mu určili. Uprostred tejto nádhery vyzeral vo svojich špinavých šatách ako úbožiak, a tento pocit mu bol rovnako odporný ako pompa a bohatstvo okolia.

Zdalo sa, že Gambaru jeho otrhaný vzhľad neruší a ešte skôr, než sa ujal slova, poslal von svojich prísediacich pohybom hlavy, ktorému nebolo možné nerozumieť.

Prekvapený návštevník sa díval za oboma hodnostármi, ktorí sa vo svojej neforemnosti a odpornej servilnosti ponášali na buldogov, s ktorými si na potešenie Rimanov občas vyšla kurtizána Panta na prechádzku po Via Giulia. Leberecht mal určité pochybnosti o tom, či sa za odchodom oboch prísediacich neskrýva nejaká lesť; čosi mu navrávalo, že steny s neviditeľnými dverami musia mať aj neviditeľné uši.

Sotva hodnostári opustili miestnosť, začal kardinál priateľským tónom: „Azda sa čuduješ, prečo som ťa sem pozval.“

Leberecht pokrčil plecami, akoby on sám tomu nepripisoval až taký veľký význam.

„Nie si len vynikajúci remeselník,“ začal Gambara zoširoka, „ale, ako mi povedali, si aj veľmi múdry, hoci si voči svätej cirkvi veľmi kritický. Nečudo, veď si prišiel z krajiny protestantov, premúdrelcov a filozofov.“

Leberecht pokrčil nosom a dával si pozor, aby sa s odpoveďou neunáhlil. Preto radšej povedal: „Ak to tak vidíte, eminentissimus, asi na tom niečo bude! No kvôli tomu ste ma nezavolali. Hovorte so

mnou ako s prostým mužom, ktorý je zvyknutý nazývať vznešené vznešeným a nízke nízkym.“

„Dobre, nebudem chodiť okolo horúcej kaše: Nemusím ti vysvetľovať, že tvoj plán, podľa ktorého si chcel dohnať sväté ofícium k tomu, aby zmenilo ortieľ proti istému kacírovi, biedne stroskotal, hoci, treba priznať, celú záležitosť si si vymyslel celkom šikovne.“

„Môj otec Adam bol spravodlivý človek a nikdy nepaktoval s diablom. Bola to veľká nespravodlivosť, ba dokonca hriech proti cirkevným zákonom, keď vykopali jeho rakvu a jeho mŕtvolu spálili na hranici“

„Viem,“ odpovedal kardinál.

Táto odpoveď zasiahla Leberechta ako blesk. Len ťažko sa ovládol, no najradšej by Gambarovi vmietol do tváre svoj názor; zadržala ho len myšlienka, že by si tým nepomohol. Zamestnávala ho jediná otázka: „Povedzte, eminentissimus, kde je Martha?“

Gambara sa prekvapene na neho pozrel: „Tvoja nezákonná družka?“

„Pán kardinál, teraz nediskutujme o zákonnosti alebo nezákonnosti. Alebo ak chcete, tak potom začnime konkubínami pápežov; bolo by treba podrobiť bližšiemu pohľadu kardinála del Monte, Carafu a Rovereho, nehovoriac už o klerikoch a mníchoch z tejto i opačnej strany Álp. Chcem vedieť len jedno: Kde je Martha?“

Gambaru zjavne vyviedla Leberechtova poznámka z miery; žmolil si okraj rúcha s gombičkami a rýchlo odpovedal: „Neviem, nech mi je svedkom Boh i všetci svätí. Musíš mi veriť. Ani inkvizícia, ani Kúria nemá so zmiznutím tej ženy nič spoločné. Aký by sme mali dôvod skrývať ju?“

Leberecht už ničomu nerozumel.

„Vieš, čo sa včera stalo?“ začal Gambara odznovu.

Leberecht prikývol. Tušil, že sa blíži pohroma.

„Dom, kde pracoval jezuita Clavius na svojich astronomických výpočtoch, zhorel do tla - aká neopatrnosť zo strany učenca!“

„Kto to hovorí?“

„On sám pripustil, že zrejme neopatrne zaobchádzal so sviečkou.“

„Vyviazol zdravý?“

„Tomu mužovi sa nič nestalo, len mu trochu oškvŕklo vlasy. Ale...“

„Ale čo..?“ Leberecht pristúpil o krok ku Gambarovi.

„Všetky výpočty a záznamy, ktoré sa týkali nového kalendára, zhoreli. To znamená: Celé roky práce vyšli navnivoč. Vieš, čo to znamená?“

Leberecht sa spýtavo pozrel na kardinála.

„To znamená,“ pokračoval Gambara, „že bude trvať možno celé ďalšie roky, kým Lilio a Clavius vypočítajú nový kalendár a odstránia osudný deň Kopernikovej apokalypsy. Ja si však myslím, že si príliš múdry na to, než aby si začal svoju pekelnú hru odznova. Keby si však išiel cirkvi poruke, neobanoval by si. Kúria môže svojmu človeku dať doživotný úrad: napríklad kurátorstvo bez farnosti, prefekciu bez prefektúry, zastupiteľstvo sekretára bez sekretariátu, audítora bez úradu, oficiála bez súdneho dvora, priora bez kláštora, titulárneho arcibiskupa bez biskupstva.“

„A kardinála kúrie bez úloh v kúrii,“ doplnil Leberecht.

„Nehovorím ti teda nič nové.“

„Nie, to rozhodne nie. A vy si myslíte...?“ Leberecht sa pozrel na svoj zaprášený odev. Musel sa zasmiať, najprv len popod fúz, potom čoraz hlasnejšie, až napokon pri predstave, že by ako titulárny biskup chodil hore-dolu v červenom rúchu, vyprskol do šialeného rehotu. Chvíľu lapal po vzduchu a potom povedal: „Prepáčte, pán kardinál, niekedy je život celkom smiešny.“

Takýto nespútaný smiech sa považoval v Stanza delia Segnatura za čosi nehorázne, ba nemožné. Prilákal skupinku prise-

diacich, strážcov a monsignorov, ktorí vtrhli do sály s ustarosteným výrazom na tvárach a zhŕkli sa okolo Gambaru, akoby ho chceli obrániť pred zlom.

Obávajúc sa o svoju autoritu a s pocitom bezradnosti vystrel Gambara ruku a nahlas zvolal: „Vyveďte ho von.“

Leberecht sa krátko uklonil a vzdialil sa v sprievode falangy hodnostárov.

Stál už vo dverách, keď za ním kardinál zvolal: „Rozmysli si to a keď príde čas, vyjadri sa!“

Rozhovor s kardinálom upevnil Leberechta v presvedčení, že pokiaľ ide o Marthino zmiznutie, nemá prsty v hre ani Kúria, ani inkvizícia. V opačnom prípade by sa Gambara správal inak. Keď Leberecht opustil Vatikán, opäť mu zišlo na um, že by sa mohol na Marthu ešte raz povypytovať tých, ktorí boli v osudný večer u kardinála Carafu.

Od tej noci, čo Martha zmizla, sa Leberecht stretol s Lorenzom Carafom už len raz, totiž nasledujúceho dňa, keď si mohol byť istý tým, že kardinál je opäť pri zmysloch. Ten sa vtedy pred ním uzatvoril, čo nebývalo jeho zvykom, a správal sa voči nemu odmerane. Leberecht mal pocit, že Carafa bol rád, keď odišiel.

Leberecht nikdy poriadne nepochopil, čo sa skrýva v tomto kardinálovi, ktorý miloval život a tváril sa, že nenávidí Kúriu a pápežov; no na tomto neobyčajnom človeku ho fascinovala práve protirečivosť jeho charakteru. Mohol Carafovi dôverovať? Už vtedy ho prekvapilo pozvanie na oslavu; on a Martha napokon nepatrili k špičke rímskej spoločnosti. Až teraz si spomenul, že kardinál vyslovil pozvanie s nástojčivým želaním, že chce vidieť Marthu. Preto si zaumienil, že pri najbližšej príležitosti bude u Carafu intervenovať ešte raz.

Pred dielňou, ktorá sa mu stala druhým domovom, čakal na Leberechta poslíček so správou, že ho vo veľkej rotunde na streche Chrámu svätého Petra očakáva majster Carvacchi.

„Čo chce?“ spýtal sa Leberecht nevrlo.

Poslíček pokrčil plecami. „Majster Carvacci má vynikajúcu náladu. Jeho žena mu porodila syna!“

„Viem,“ odpovedal Leberecht a pozrel sa do závratnej výšky. Bol jeden z tých odporných dní, keď je v Ríme vzduch vlhký ako v práčovni a zo striech a zo stromov kvapká, ako keby pršalo. Všetko zahaľoval mútny žltý opar.

Vyštverať sa na veľkú rotundu, ktorá bola kvôli stavbe kupoly momentálne obstavaná lešením, bolo dosť namáhavé. Leberecht sa vyhýbal tomu, aby na vonkajšiu stranu vychádzal po zodratých drevených schodoch a rebríkoch častejšie než dvakrát denne.

Keď vyliezol na strechu, obrátil sa smerom na západ, k stavbe kupoly, kde bolo vidno len spleť trámov, tyčí, dosák, lán, reťazí a rebríkov.

„Leberecht!“ ozvalo sa z najvyššej plošiny. „Vyjdi hore!“

Leberecht nevidel nijaký zmysel, aby poslúchol majstrovu výzvu, no napokon sa predsa len vyštveral po rebríkoch a trámoch nahor, kde ho očakával Carvacchi usadený na doske. Pred sebou mal rad malých hlinených krčiažkov, aké nosili rezači kameňa zavesené na opasku a ktoré im slúžili na prepláchnutie suchého hrdla. Zatiaľ čo rezači kameňa pili len vodu, držal sa Carvacchi bezpečne vína.

„Tu máš, napi sa na zdravie môjho prvorodeného syna!“ Podal Leberechtovi hlinený krčiažok. Leberecht ho vzal do rúk, aby Carvacchimu nepokazil dobrú náladu.

„Som šťastný,“ povedal Carvacchi ťažkým jazykom. „Myslím, že som ešte nikdy nebol taký šťastný ako dnes.“

Majstrovo šťastie zasiahlo Leberechta tým väčšmi, že on sám sa nachádzal v úplne odlišnej situácii; cítil sa nešťastný ako nikdy predtým. Mlčal a blúdil pohľadom po večnom meste.

Carvacchi, ktorý chápal, že Leberecht je smutný, povedal popod nos: „Viem, ako sa cítiš, chlapče, ale život ide ďalej. Tu máš, napi sa ešte!“

Leberecht odstrčil Carvacchimu ruku: „Ponúkli mi vysoký úrad,“ povedal s pohľadom upretým do diaľky. „Chcú ma podplatiť teplým miestečkom, spraviť zo mňa oficiála alebo titulárneho biskupa, aby som držal jazyk za zubami; dnes v noci zhorel ich nový kalendár.“

„Žartuješ!“

„Je to pravda, hoci to znie ako žart. Práve prichádzam od Gambaru.“

Carvacchi potriasol hlavou a zasmial sa. „Práve si ťa predstavujem v červenom odeve: Leberecht, kardinál Hamann! Smiešne. Prijal si?“

„Samozrejme, že nie!“ rozčúlil sa Leberecht. „Chcú ma podplatiť a umlčať. Nepochopím to.“ Triasol sa mu hlas.

„Čo teraz spravíš?“ spýtal sa Carvacchi a ďalej popíjal víno.

„Pokiaľ ide o Kopernikovu knihu a rehabilitáciu môjho otca Adama, pochopil som, že jednotlivec nie je schopný vzoprieť sa inkvizícii. Myslím si, že eminentissimi a reverendissimi Kúrie by zapreli aj to, že sa Zem točí okolo Slnka, keby to bolo v ich prospech. Zaujíma ma len Marthin osud.“

„Potrebuješ zmenu. Musíš prísť na iné myšlienky. Nikomu tým nepomôžeš, keď sa stiahneš do svojej dielne. Poďme do Trastevere. Tam je najlepšie víno a najkrajšie dievčatá. Mám dôvod na oslavu! Dnes je najšťastnejší deň môjho života!“

Leberecht sa zodvihol. „Nehnevajte sa na mňa, ak sa neradujem spolu s vami. Nechcem vám však kaziť náladu. Azda niekedy inokedy.“ S týmito slovami ho opustil.

Keď Leberecht zostúpil dolu, videl, ako murári, rezači kameňa a nosiči, ktorí pracovali na streche Svätého Petra, upierajú ako zhypnotizovaní pohľady na hornú plošinu. Na mieste, kde sa rotunda spájala s kupolou, tancoval na lešení Carvacchi ako faun, v oboch rukách držiac po krčiažteku.

Kričal na divákov stojacich dolu, no nikto mu nerozumel. Odložil krčiažky, pristúpil o krok bližšie a naklonil sa, aby zvolanie zopakoval. Pošmykol sa pri tom, zapotácal sa a zrútil sa do hĺbky ako zastrelený vták. Zdalo sa, akoby chcel lietať.

Výkrik zo stovky hrdiel sa rozľahol na širej strešnej ploche, keď Carvacchiho telo dopadlo na kamenné platne. Potom všetko stíchlo.

Od Carvacchiho smrti uplynulo niekoľko týždňov. Leberecht sa ujal ťažkej úlohy oznámiť Tullii smrť jej manžela. Tullia prijala správu pokojne a povedala, že znesie, čo jej uložil osud.

Táto reakcia Leberechta ohúrila. Od toho dňa sa jeho smútok zmenil. Nie že by prestal smútiť, ale bol ochotný podriadiť sa *svojmu* osudu. Leberecht sa staral o Tulliu a o jej syna, a dokonca sa zdalo, akoby bol ochotný zabudnúť na svoje utrpenie. No jeho minulosť ho dobehla.

Po dlhej, vlhkej zime prišla neočakávane a náhle, takmer zo dňa na deň, radostná a svetlá jar. V jeden z týchto jarných dní, keď neobsedí doma ani ten najzarytejší domased, sa Leberecht vybral, aby si pozrel Koloseum, starý flaviovský amfiteáter, ktorý sa medzičasom zmenil na kameňolom, odkiaľ si obyvatelia Ríma odnášali kameň na stavbu svojich domov.

Leberecht sa vybral ťažšou, no kratšou cestou cez Campo Vaccino, pastvinu či skôr zarastené rumovisko, ktoré ukrývalo pod sebou Forum Romanum. Raz týždenne tu usporadúvali dobytčie trhy. Medzi úlomkami stĺpov bučali kravy a býky, a na mramorových doskách s rímskymi nápismi sa na slniečku vyhrievali ošípané. Pred víťazným oblúkom cisára Tita sa nachádzal

dosť spustnutý hostinec, v ktorom sa schádzali najmä paholkovia a obchodníci s dobytkom.

Okolo obeda, keď sa návštevníkom dobytčieho trhu zažiadalo zábavy a rozptýlenia, zjavila sa pred hostincom skupina kaukliarov v pestrých kostýmoch a s divou hudbou. Leberecht si mimovoľne spomenul na svoju úbohú sestru Sophie, ktorá sa pridala k podobnej skupine kaukliarov, a pristúpil bližšie.

Predral sa pomedzi divákov do prvého radu. No táto skupina nevystavovala na obdiv nijaké monštrá. Pôvabné dievča s červenými vlasmi a v dlhých zelených šatách udieralo nad hlavou do tamburíny a pútalo pohľady okolostojacich. Bolo mladé, nemalo ešte ani osemnásť, no Leberechta nepriťahovala jeho mladosť a krása, ale zelené šaty, a čím dlhšie sa na ne díval, tým väčšmi bol presvedčený, že kedysi patrili Marthe. Boli to šaty, ktoré mala oblečené v osudný večer na oslave u kardinála Carafu.

Leberecht zostal chvíľu stáť ako prikovaný. Keď sa ozval potlesk, vyskočil dopredu, schmatol tanečnicu za vlasy a zrúkol na ňu: „Odkiaľ máš tie šaty?“

Dievča skríklo a objavili sa kaukliari, ktorí jej zo všetkých strán pribehli na pomoc. Skôr, než v divej mäteži došlo k bitke, postavil sa medzi dievča a Leberechta urastený muž s dlhými tmavými vlasmi a prísne sa spýtal: „Čo chcete od mojej dcéry, pane? Sme síce len kaukliari z Janovskej republiky, ale to vás neoprávňuje, aby ste mojej dcére ubližovali.“

Leberecht si prižmúrenými očami premeral Janovčanku. „Nechcem vašej dcére ubližovať,“ povedal, „chcem len vedieť, ako sa dostala k týmto šatám.“

„Neukradla ich!“ rozhneval sa vedúci skupiny. „My kaukliari sme síce chudobní, no sme čestní ľudia.“

Leberecht si povzdychol. „Viem,“ prikývol, a keďže sa mu to odrazu zdalo dôležité, dodal: „Moja sestra účinkuje v skupine Roberta Aldiniho z Milána. Prijal ju, keď sa jej všetci ostatní

obrátili chrbtom.“ Poodstúpil o krok. „A čo tie šaty?“ spýtal sa, a jeho hlas už neznel hrozivo ako predtým. „Patria mojej žene.“

Červenovlasé dievča si rukami zakrylo tvár a už-už ušlo, no Leberecht ho zadržal.

„Všetko vám vysvetlím,“ povedal otec. „Poďte so mnou.“ Ostatným dal znamenie, aby pokračovali v hudbe a v tanci, a vzal si Leberechta bokom.

Zatiaľ čo pekné červenovlasé dievča v zelených šatách ďalej krútilo nad hlavou tamburínu a pokračovalo v pôvabnom tanci, kaukliar Leberechtovi porozprával, že šaty našiel pri jednom z mostov pri severnej mestskej bráne, kde Tiber preteká širokými nivami. Vyzeralo to, akoby ich tam niekto sušil. Nedotkol by sa ich, keby šaty neboli na tom istom mieste aj po dvoch dňoch, neďaleko miesta, kde sa utáborili. Keďže si mysleli, že ich tam niekto zabudol, a nasledujúci dážď by ich určite zničil, radšej ich vzali so sebou. Toto je celá pravda, dodal.

Keď si kaukliar všimol Leberechtov skeptický pohľad, v ktorom sa zračila nedôvera, odviedol ho pomedzi divákov k pestrému vozu, ktorý stál obďaleč. Chvíľu sa prehrabával v kusoch šatstva, napchatých v debniach a vo vreciach, a napokon vytiahol biely predmet, ktorý Leberechta zbavil akýchkoľvek pochybností.

„Na šatách,“ povedal kaukliar, „bola položená táto ruka z kameňa. Neviem, čo to má znamenať.“

Leberecht vzal kus kameňa do dlaní a akoby mu spadli z očí šupiny. Bola to ruka sochy Budúcnosti. Pochopil znamenie, ktoré mu nechala jeho milá, hoci nerozumel, prečo odišla zo života. Zdalo sa mu, akoby počul v hluku na Campo Vaccino jej hlas: Leberecht, obráť zrak do budúcnosti! Nedívaj sa do minulosti!

„Ó, áno,“ povedal Leberecht kaukliarovi, „viem, čo to znamená.“

Zatiaľ čo tam sedel a upieral pohľad na úzku bielu ruku, kaukliar poznamenal: „Pane, Roberto Aldini je môj vzdialený

príbuzný. Vraveli ste, že v jeho skupine je vaša sestra. Viem, stihol ju ťažký osud.“

„Moja sestra je obryňa, ktorá zápasí s medveďom,“ začul Leberecht svoj vlastný hlas.

„*La giganta*,“ povedal prekvapený kaukliar. „To je vaša sestra? Počul som o nej len samé dobré veci. Kaukliari ju majú radi, ctia si ju. Myslím, že ak si kvôli nej ešte stále robíte starosti, nemusíte sa báť - našla svoj pokoj.“

Leberecht sa na neho pozrel a nevedel, čo má povedať. Bez slova vstal a chystal sa odísť.

Kaukliar ho zadržal. „Pane, prepáčte, nemohli sme tušiť... Šaty vám vrátime!“

„To je v poriadku,“ prikývol Leberecht. „Vaša dcéra si ich môže nechať. Neviem o nikom, komu by lepšie pristali.“

Kaukliar bozkával Leberechtovi ruky, a Leberecht odišiel svojou cestou bez toho, aby sa na dievča ešte raz pozrel.

Minula jar a po nej leto. Leberecht neprijal kardinálovu ponuku, aby sa ujal niektorého z výnosných úradov Kúrie, a odmietol aj ponuku pápeža, aby sa stal Carvacchiho nástupcom a dokončil stavbu Chrámu svätého Petra. V tom istom roku spolu s Tulliou a dieťaťom opustil Rím. Všetci traja chceli začať v Nemecku nový život.

Keď prechádzali s ťažko naloženými vozmi po moste neďaleko severnej brány Ríma, Leberecht vytiahol z vrecka akýsi predmet a hodil ho do Tiberu. Ešte okamih hľadel do mútnych vôd, ktoré boli ako jediné svedkom jeho prekliateho poznania.

Fráter Andreas, knihovník kláštora na Michelsbergu, mu raz pred mnohými rokmi vysvetľoval, že je zbytočné páliť knihy, lebo ich plamene sa navždy vryjú do ľudskej pamäti. Jestvuje jediná možnosť, ako sa zbaviť neobľúbenej knihy: Vo vode sa rozplynie a nič z nej nezostane. A tak sa tento príbeh skončil v rieke, ktorá po

stáročia odnáša do mora zvyšky po spravodlivých i nespravodlivých.

DODATOK

Je zbytočné dodávať, že v deň, ktorý vyrátal Kopernik, svet nezanikol. Navždy zostane tajomstvom, či preto, lebo nasledujúci pápež Gregor XIII. vyčiarkol osudný deň z kalendára, alebo preto, že sa Kopernik pomýlil. Po zmiznutí posledného výtlačku Kopernikovej knihy sa zabudlo na všetky čísla a výpočty. Udalosti roku 1582 - alebo skôr udalosti medzi 4. a 15. októbrom, ktoré sa nemohli uskutočniť, pretože tých desať dní bolo z nového kalendára vymazaných - považujú jedni za zázrak a dôkaz svojej viery, podľa ktorej je pápež neomylný, pre iných je to neustále sa vracajúci dôkaz toho, že veda a pokrok už neraz priniesli ľudstvu nešťastie.

Philipp Vandenberg

KOPERNIKOVA KLIATBA

Z nemeckého originálu Der Fluch des Kopernikus
(Bastei Lübbe Verlag, Bergisch Gladbach 1998)
preložil Adam Bžoch.
Redigovala Júlia Szolnokiová.
Obálku navrhol Michal Houba.
Technická redaktorka Elena Benková.
Vydalo vydavateľstvo Ikar, a. s., Bratislava v roku 2001
ako svoju 1171. publikáciu.
Zalomenie do strán ITEM, spol. s r. o., Bratislava.
Vytlačili Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica.

ISBN 80-551-0078-0